

Gyuriss Dániel

Elfújta a szél? Az Amerikai Konföderációs Államok (CSA) emlékének állított szobrok és emlékművek rombolása a 2020-as elnökválasztással kapcsolatosan az USA-ban.

Gone with the wind? The destruction of statues and monuments commemorating the Confederate States of America (CSA) in the context of the 2020 presidential elections in the United States.

Budapesti Corvinus Egyetem
Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudomány Doktori Iskola
Politikatudomány Doktori Program

Elfújta a szél? Az Amerikai Konföderációs Államok (CSA) emlékének állított szobrok és emlékművek rombolása a 2020-as elnökválasztással kapcsolatosan az USA-ban.

Doktori értekezés

Gyuriss Dániel

Budapest

2026

Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudomány Doktori Iskola

Témavezető:

Dr. Balázs Zoltán

© Dániel Gyuriss

Tartalom

1. Bevezetés.....	7
1.1. A kutatás bemutatása.....	8
1.2. A kutatás célja és limitációi	12
1.3. A kutatás módszertana	13
1.4. A kutatási adatok szempontjából való értékelés.....	18
1.4.1. Az adatbázis összetétele és célja	20
1.5. Személyes tapasztalatgyűjtés és interjúanyag.....	23
1.6. A kutatás struktúrája és a disszertáció felépítése.....	24
1.7. Képrombolások a diszciplínák metszéspontjában - szakirodalmi összefoglaló	25
1.8. A kutatási kérdés és hipotézis.....	42
2. A 2020-as amerikai képrombolások történelmi kontextusban.....	43
2.1 A politikai képrombolások történeti jellemzői, összefoglaló bemutatása, irodalmi bevezetés, a szakirodalmi összefoglalás.	43
2.1.1. A történelmi képrombolások, szoborrombolások és szoborablások jellemzői, Képrombolás – hatalomért való küzdelem a szimbolikus és valós térben	43
2.1.2. Képrombolás, mint szemiotikai kérdés.	43
2.1.3. Az ókori képrombolások és a korai képellenesség jelensége	45
2.1.4. Római szoborrombolások, a „Damnatio Memoriae” gyakorlata.....	48
2.1.5. A vallásos képellenesség bemutatása történelmi példákon keresztül, (különös tekintettel Bizáncra)	50
2.1.6. A vallásos képellenesség bemutatása történelmi példákon keresztül, (különös tekintettel a reformációra).....	52
2.1.7. A szekuláris, politikai és forradalmi képrombolás tömeges megjelenése az 1789-es francia forradalomban és az azt közvetlenül követő időszakban.....	57
2.2. Politikai képrombolás, mint az elitek közti küzdelem megnyilvánulása	64
2.2.1. Antikommunista ikonoklasztázia - Politikai képrombolás Kelet- és Kelet-Közép Európában 1956-ban és 1989 után.....	64
2.2.2. Politikai képrombolás az USA-ban és Ukrajnában.....	66
2.3. A BLM mozgalom bemutatása.....	67
3. A 2020-as USA-béli képrombolási hullám akcióvizsgálata.....	72
3.1. Az esetek kiválasztásának kritériumai.	73
3.1.1. Államok és települések - a képrombolások szűkebb helyszínei.....	73
3.1.1.1. Az emlékművek elhelyezkedése.....	73
3.2. Jelképrombolások államonkénti bontásban (Az államonként lebontott szobrok számának sorrendjében).....	74
3.2.1. Alabama	74
3.2.2. Arizona	77

3.2.3. Arkansas	78
3.2.4. Észak-Karolina	80
3.2.5. Florida	91
3.2.6. Georgia	94
3.2.7. Mississippi	96
3.2.8. Missouri	97
3.2.9. Nyugat-Virginia	98
3.2.10. Oklahoma	98
3.2.11. Pennsylvania	99
3.2.12. Texas	100
3.2.13. Virginia	102
3.2.14. Washington D.C.....	108
4. Összefoglalás – A kutatás eredményeinek bemutatása	109
4.1. Az amerikai szobordöntések történelmi viszonylatban való értékelése.....	109
4.2. Van-e összefüggés az elnökválasztáson való részvétel (politikai mozgósítás) és a szobordöntések közt?	116
4.3. Az adatbázis feldolgozásából kapott eredmények értékelése.	119
4.3.1. Pragmatikus helyhatósági emlékműeltávolítások, eltérő megőrzési és újra-avatási igényekkel.....	127
4.4. Kutatási kérdésre adott válasz és a hipotézis vizsgálata	132
4.5. A kutatás újdonsága és hozzájárulása a tudományos szakirodalomhoz	141
5. Irodalomjegyzék és függelék	142

*Egy messzi vándor jött, ki ős romok
Felől regélt: A pusztán szörnyű két
Nagy csonka láb áll. Arrább lágy homok
Lep egy kőarcot. Homloka setét.
A vont ajk vén parancsszóktól konok,
S vad szenvedélye még kivésve ég
A hús kövön, bár, mely véste, a kéz,
S a szív, hol dúlt e dölyf, temetve rég.
A talpkövön kevély igék sora:
"Király légy bár, jöjj és reszketve nézz:
Nevem Ozymandiás, urak ura."
Más semmi jel. A roppant rom körül
Határtalan szélesre s hosszúra
A holt homoksík némán szétterül (Shelley, 2021).*

1. Bevezetés

A bevezető idézetnek választott mű az angol irodalom egyik legtöbbet idézett költeménye, az 1818-ban megjelent, *Percy Bysshe Shelley; Ozymandiás* című alkotása. A romantikus szonett egy egyiptomi uralkodószobor hatalmi okból való alkotása és kiábrándító végzete, elmúlása közti ellentétet mutatja fel (Davis, 2021). Egyszerre szól az ember és hatalom végeességéről, a kő és az idő harcáról és az utókorról, mely a romokat, mint üzenetet szemléli és befogadja. Egy ilyen örök küzdelem termékei és maradványai a szobrok és emlékművek is, melyek emberi cselekedet keltette pusztulását egy szonettnél bővebb formában kívánom vizsgálni.

A 2020-as év több szempontból is rendkívüli volt. Egyszer a COVID-19 világjárvány megjelenése az ún. Nyugati világban, illetve az arra reagáló komplex intézkedések által okozott társadalmi reakciók hevesége jelentős újdonságnak számított, melyek lefoglalták az ideiglenesen otthonaikba szorult lakosságot. A sok esetben politikai célokat figyelembe vett válságkezelés jelentős gazdasági károkat okozott, melyekre a különböző társadalmi rétegek másképp reagáltak, kitettségétől függően. A 2020-as évben az USA 45. Elnöke Donald J. Trump újraválasztási kampányára koncentrált és igyekezett a válságkezelést is ebbe az irányba terelni. Ebben az időszakban, május végén történt egy fekete férfi erőszakos, rendőri intézkedés közben bekövetkezett halála, mely felbolygatta az USA-béli afroamerikai közösséget, majd az országos botrányból világhír kerekedett. A fekete közösséget és áldozati indíttatású ügyük képviselőjét a Black Lives Matter Movement elnevezésű hálózati módon működő érdekvédelmi és politikai indíttatású szervezet képviselte és lett az egyre szaporodó demonstratív események szervezője (Gyuriss 2023).

A kutatás motivációja

A figyelmemet leginkább az ragadta meg, hogy miként volt képes néhány emlékmű rongálása világhírré alakulni és ebből miképp vált olyan politikai napirendet hosszan befolyásoló eseménysorozat, mely jelszavait és követeléseit a 2020-as szövetségi elnökválasztási kampányban felhasználták, illetve abban is jelentős tényezőként voltak jelen. Kíváncsi voltam arra, hogy mi mozgatta valójában ezeket a cselekedeteket és hogy mennyire bírnak történelmi gyökerekkel ezek az emberiségre jellemző szimbolikus és egyben tényleges tettek az Újvilágban. A kutatásra nagy hatást gyakoroltak a 2021. január 6-i események is, aminek következtében az Egyesült Államok szövetségi fővárosában tüntetők foglalták el a Capitoliumot a választási verseny egyfajta furcsa végjátékaként, halálos áldozatok árán. Az

elnökválasztást a demokrata párti jelölt nyerte meg, azonban maga a fizikai agresszivitást kiváltó 2020-as kampány és az alkalmazott módszerek is emlékezetesek maradtak. Különösen azért, mert a kampányban a szimbolikus térfoglalásokkal járó politikai akció-reakció kölcsönhatásai (szobordöntések és jelképes erőszak) tényleges térfoglalással és tényleges erőszakkal jártak a választási harc végéig és a megválasztott új elnök Joe Biden beiktatásáig (Gyuriss, 2023).

1.1. A kutatás bemutatása

A kutatás tárgyának kiválasztása és a fókusz

A 2020-as USA-béli szövetségi elnökválasztási kampány elején megtörtént emlékműrombolások jelensége több tudományterület számára is kutatható témát jelenthetnek, és a kutatás maga is több tudományterület határán helyezkedik el, mivel egy komplex problémával foglalkozik. Egyszere vizsgálható volna a történelemtudomány, a művészettörténelem, a médiatudomány, a szociológia, kriminológia, pszichológia módszerei által is. Azonban a kutatási téma a politikatudomány számára különös jelentőséggel bír, mivel a képrombolás egy olyan politikai rendszerben és annak választási küzdelmében történt, mely köztársaság a politikai, gazdasági, katonai szuperhatalomként a nyugati világ etalonjaként és a demokrácia bajnokaként ismert. Emellett az USA-ban újdonságként foglalkoztak a szoborrombolások témájával, mivel a 2010-es évek második feléig lényegében és nagyobb számban (tömegesen) nem történtek ilyen események Észak-Amerikában. A szoboreltávolító események, -melyeknek szándékosan erőszakos, látványos részei is voltak- ráadásul kifejezetten hatalmi tényezőkként a politikai küzdelem során megjelenő médianyilvánosságában is fontos helyet kaptak. Az elnök és kihívója is beemelte a témát kampányába, tehát indirekt módon befolyásolta azt. Ebből fakadóan a kutatásnak az elhelyezése is a politikatudományhoz kapcsolódik leginkább, mivel képes egy összetett folyamatban a hatalmi befolyásoltság és a politikai kényszerítő körülmények -mint a képrombolás jelensége- feltárására, és ezáltal a cselekmények mélyre ható értő elemzésére, melyre a disszertáció keretei közt kísérletet teszek. Tehát a disszertáció egy interdiszciplináris, különböző tudományterületek által tárgyalt és fragmentumokban fellelhető, azonban a világyilvánosságban megjelent aktuális témát politikatudományi keretben értelmez és vizsgál.

A kutatás tárgya az Amerikai Egyesült Államok területén található, úgynevezett konföderációs emlékművek rombolása. A szoborbontó esetek többségét alkotó művek történelmi kapcsolatba

voltak hozhatók a rövid ideig fennálló Amerikai Konföderációs Államok haderejével és annak különböző szintű katonai vezetőivel. Ezek a szobrok többségében a 19. század utolsó évtizedétől a 20. század közepéig kerültek felállításra, jellemzően az egykori Konföderációs Államok, az úgynevezett „Dél” területén, azonban szórványosan az egész Egyesült Államokban előfordultak. Kutatásom ezekre az emlékművekre koncentrált. Ezen kívül még két csoportot lehetséges vizsgálni a támadott köztéri műtárgyak tekintetében;

A második nagyobb csoportot azon történelmi személyek emlékművei alkotják, akik azzal voltak vádolhatók, hogy az (amerikai) őslakosok ellen követtek el tömeges és erőszakos cselekményeket, genocídiumot.

A harmadik támadott csoportot azon személyeket ábrázoló monumentumok alkotják, akik néhai rabszolgatartók vagy rabszolgakereskedők voltak, vagy akként azonosították őket az elkövetők.

Ez utóbbi két csoport esetében sem számszerűleg, sem egységes kritériumrendszer esetében nem lehetett szó alapos kutatásról, mivel az összes támadott emlékmű túl sok alcsoportra lett volna osztható, az elkövetők általi kiválasztás esetlegessége miatt nem képviselnek kifejezetten jól kutatható műtárgycsoportot. Egyetlen kivételt lehetséges megemlíteni; Kolumbusz Kristófot ábrázoló szobrokat, melyeket röviden, mint összehasonlító kutatásként meg is említek a disszertációm során. Itt azonban a támadott, megrongált szobrok száma jóval kevesebb, illetve az Újvilág felfedezőjeként számontartott történelmi személy kapcsán nem egyértelműen azonosíthatók a rongálási szándékok, mivel kevésbé megosztó szobortémát és emlékezetpolitikai feladványt jelent a helyi lakosság számára. Ezzel szemben a konföderációs szobrokra való fókuszálást azért tartom szerencsésebbnek, mert kicsiny hibahatár mellett ismerjük az összes ilyen emlékművet, a számuk megállapítható, formájukat tekintve viszonylag egységes a megjelenésük, időben és térben jól behatárolhatók. Így adottak voltak a kutatás feltételei.

Az időbeli fókusz tekintetében kiemelhető, hogy 2017-ben már történt egy kisebb képrombolási hullám a konföderációs emlékművek csoportja ellen, azonban az még jelentősebb jogi akadályokba ütközött, valamint sok helyen ez csak előzményként értelmezhető „célmeghatározásként” vetődött fel. Ekkoriban a BLM Mozgalom nem képviselt még olyan országos erőt, ami koordinálhatta volna a tüntetéseket és hiányzott a társadalmi befogadóképesség is, továbbá az elnökválasztási kampány nem adott felerősítő szerepet a szimbolikus térfoglalási akcióknak. Ekkor inkább külön-külön értelmezhető esetek összességéről beszélhetünk. Ezzel szemben a 2020-as év elnökválasztási kampányának

meghatározó témájává vált a képrombolás, amit mind a republikánus, mind a demokrata szavazók könnyen tudtak értelmezni, érzelmi alapú töltettel bíró, politikai célú felhasználásra alkalmas tárgyak voltak a konföderációs szobrok. Különösképp jól kijelölhető az esemény két végpontja, melyek két tragédiába torkolló esemény közti időszakot ölelnek fel. Az első a 2020. május 25-én történt, George Floyd halálának időpontja, mely az országos tüntetéseket elindította, a képrombolási hullámnak morális igazolást nyújtott. A képrombolási hullám jelképes végpontjaként a 2021. január 6-i az USA szövetségi fővárosában található Capitolium Trump-párti tüntetők általi erőszakos elfoglalásának aktusa azonosítható. Ez a politikai küzdelem (elnökválasztási kampány) keretei között értelmezhető erőszakos térfoglalás volt, mely a kampány eldurvulásának mintegy jó jelzője volt, reakcióként az országos BLM-által koordinált tüntetéssorozat erőszakos, törvényeket is többszörösen figyelmen kívül hagyó eseményeire.

A kutatás területi fókusza az Amerikai Egyesült Államokra terjed ki, azon belül is azokkal az államokkal foglalkoztam a kutatásomban, melyek területén a konföderációs emlékműveket érintő képrombolásokat detektáltam. Az eltávolítások száma szerinti csökkenő sorrendben a következő államokkal foglalkozom a disszertációban; Észak-Karolina (25). Virginia állam (11), Alabama (9) és Texas (9), Georgia állam (5), Arkansas és Florida (3-3), illetve Arizona (2), Missouri, Mississippi, Pennsylvania, Nyugat-Virginia és Washington D.C. (1-1 darab emlékművel). Ezekből jól látható, hogy a figyelem főleg az egykori Amerikai Konföderációs Államokra (CSA – Confederate States of America), más néven a „Az amerikai Délre” összpontosul.

A kutatás jelentősége, a témaválasztás indoklása

Az Amerikai Egyesült Államok geopolitikai tekintetben kiemelt, a Szovjetunió szétesése után hegemon világhatalomnak számított egészen a 2020-as évekig, mikorra nyilvánvalóvá vált, hogy az erejükre találó keleti hatalmak, Oroszország és Kína személyében kihívót kapott. Ennek a folyamatnak egyik sarokpontjának számított az USA rövid ideig tartó belpolitikai bizonytalansága. A 2020-as COVID járványkezelés hibáiból táplálkozó, gazdasági feszültségekkel terhelt szövetségi elnökválasztás politikai kihívást jelentett. A közrendbe vetett bizalom megingása és a választási eredmény legitimitási vitája, majd az abból következő, a 2021. január 6-i, Capitolium erőszakos elfoglalásával járó washingtoni tömegtüntetés és következményei mélyrehatóak voltak a nemzetközi és a belpolitikai szintén is. Trump elnök elszámoltatása az új hatalom, a Biden adminisztráció által nem volt sikeres, nem állt meg a vád az USA 45. elnöke ellen. Az új elnök és a demokrata igyekeztek a republikánusok politikai

ideológiai antitéziseként tevékenykedni, a kampány során felvillantott ideológiai állásfoglalásokat politikai célként próbálta megvalósítani, azonban ez elmélyítette az amúgy sem sekély kulturális és politikai törésvonalakat a két nagy párt hívei közt, ezzel további bizalomvesztést okozva a kormányzat tevékenysége iránt. Külpolitikai mélypontként értékelhető a 2021 augusztusában történt katonai kivonulás Afganisztánból, mely gyorsaságát tekintve váratlan és az USA saját szövetségei felé is kihívásokat állított, valamint kulcsfontosságúnak bizonyult az Egyesült Államok katonai érdekérvényesítésének periferiáján található országok biztonsága szempontjából. Ezzel az USA világhatalmi hegemon helyzetének változása is együtt járt. Véleményem szerint ennek a folyamatnak -előzményszerűen- szimbolikusan jelentős részét alkotta a 2020-as szobor- és emlékműrombolások eseménysorozata, mely a média segítségével világnyilvánosságot kapott és az USA belpolitikai bizonytalanságáról tudósított, látszólag megrendítve a belső és a külső hitet is az Amerikai Egyesült Államok politikai stabilitásában.

A képrombolások, a jelenkori, egykori vagy a már régmúlt hatalom köztéri jelképeinek nyilvános és erőszakos eltávolítása -rendfenntartói ellenintézkedés nélkül- a forradalmi, polgárháborús, háborús események velejárója, a politikai változás iránti igény vagy magának a lehetséges hatalomváltásnak a jelzője. Ezért mindenképpen figyelemre méltó eseménynek számított a 2020-as BLM-tüntetésekkel együtt járó jelképrombolási hullám. Ez a fajta tevékenység különlegességnek számít Észak-Amerikában, így az USA területén is, mivel mind az 1775-1783 közötti függetlenségi háborúban és az 1861-1865 évek polgárháborújában is viszonylag kicsi volt a képrombolások száma, mivel az emlékműépítés nem volt általánosan elterjedt az Újvilágban (Coutu, 2006). A legjelentősebb ilyen esemény az 1776. július 9-én történt New Yorkban, ahol III. György brit király, antik uralkodókat megidéző lovasszobrát döntötte le a tömeg, melyből aztán beolvasztása után 42008 db puskagolyót öntöttek ki a polgárháború kitörése idején (III. György Szobrából Öntötték a Független Amerikai Hadsereg Első Puskagolyóit, 2023). A 19. század végétől a második világháborúig, az amerikai polgárháború áldozatainak és össznemzeti áldozathozatal emlékének megerősítése okán megindult az események köbe vésése, emlékművek formájában való rögzítése. Ennek több oka is volt, azonban a leginkább sikeresnek a konföderációs emlékművek állítása bizonyult, melyre reakcióképp északi, unionista szobrok és köztéri műtárgyak építése is megkezdődött (Coutu, 2006). Ennek ékes példája Gutzon Borglum amerikai szobrászművész két alkotása is. Egyik a Georgia állambéli, az 1910-től 1972-ig készülő konföderációs tematikájú, kőhegybe véselt monumentális dombormű, ami Jefferson Davis (Konföderáció elnöke), és két tábornok, Robert

E. Lee és Thomas “Stonewall” Jackson alakjait örökíti meg. A művész másik alkotása, erre, mintegy reakcióként épített, Dél-Dakota államban található Mount Rushmore emlékhely, mely 1927–1941 közt készült el. Itt George Washington, Thomas Jefferson, Theodore Roosevelt és Abraham Lincoln gigantikus fejportréi láthatók. Tehát egy aktív emlékezeti kultúra megnyilvánulásának nyomait láthatjuk megelevenedni, melyhez hasonló szobor és emlékműkultúra Európára is jellemző volt a Nagy Háború utáni traumafeldolgozás eredményeképp. Azonban az amerikai Dél emlékezeti kultúrája be is betonozta a felszabadított rabszolgák és a többségi társadalom viszonyát, jelképesen egymásra utalva a fehérek társadalmi osztályait -a fehér elittel együtt-, tehát a feketéken kívüli néptömeg tagjait (Cox, 2003). Ehhez jelentősen hozzájárult a korszakban a KKK (Ku Klux Klan), mint alternatív és párhuzamos hatalmi tényező tevékenysége és politikai megerősödése is, mely egybeesik az emlékműépítés fellendülésével és csúcspontjával is (Cox, 2003). Észak-Amerikában a 20. században nem ismerünk erre reagáló, negatív, képrombolásban megjelenő társadalmi reakciót. Nem voltak a fennálló rend elleni forradalmak, erőszakos hatalomátvételi kísérletek sem, a béke konzerválta az emlékezeti rendet egészen a 21. század második évtizedéig. Ekkor szervezett keretek között történtek képrombolások a hatalmi viszonyok megváltoztatásának céljával. Ideológia és politikai szinten motivált, jól azonosítható elkövetőcsoport (BLM Mozgalom és szimpatizánsai) tette ezeket. Országos, illetve nemzetközi szinten is reakciókat volt képes kiváltani az emlékműrombolás. Csakhogy hiába használnak revolúciós eszközöket a tüntetők és elégedetlenkedők. A forradalmi képrombolás ellenére a forradalom maga elmaradt. Ez vezet el a kutatás alapvető kérdéséhez is.

1.2. A kutatás célja és limitációi

A disszertációs kutatás célja az volt, hogy az érzelmi előítéletektől és ideológiai vonatkozásoktól mentesen, tudományos szempontok szerint lehessen megítélni egy olyan politikai célú képrombolást, melynek a jelképes romboláson túli eredményei valós, törvényes rendet sértő térfoglalásokkal és halálos áldozatokkal is jártak.

Érzelmi és szimpátia alapú kortárs történetmesélés helyett, az USA történelmének eddigi legnagyobb szobordöntési hullámát és annak elkövetőit empirikus és részletes adatgyűjtéssel alátámasztott elemzés vizsgálja meg politikatudományi fókusszal.

A disszertáció kutatási fókuszába nem volt lehetőségem belevenni a 2020-as év során megrongált vagy eltávolított összes amerikai emlékművet, mivel azok különböző típusú, eltérő

tematikájú műtárgyak (lásd feljebb), melyeknek a teljes száma nem ismert az USA egészét tekintve, illetve kategorizálásuk meghaladná a kutatásra szánt terjedelmi és időbeli korlátot. A teljes elemszámot ismerve a legjobban kutatható csoportot a konföderáció emlékével kapcsolatos szobrok és alkotások jelentik. Ebből a 877 darabos teljes szoborpopulációból 76 példány vált a képrombolás tényleges vagy szimbolikus áldozatává 2020-ban.

A kutatás további korlátját alkotja az emlékművek (egykori vagy új helyének) fizikai felkereshetősége, amit egy hetes munkával egybekötött tanulmányút és kutatás keretében a kutató igyekezett enyhíteni Washington D.C., Virginia államok területén. Azonban az összes (76) emlékmű egykori helyének tényleges felkeresése is jelentős feladat volna, mivel az egykori Konföderáció területén elszórtan helyezkednek el, ez alól kivételt jelentenek a sűrűbben lakott keleti parti államok; Észak-Karolina, Virginia, Georgia.

A kutatás korlátozottsága és módszertani sajátossága okán nem foglalkozik részletesen a 2020-ban még fennmaradt 801 déli tematikájú emlékművel, csupán feltételezésbe bocsátkozik, hogy miért maradhattak meg. Ez jelentős kérdés, hiszen a konföderációs köztéri szobrok több, mint 91%-a túlélte a szimbolikus tisztogatást.

1.3. A kutatás módszertana

A kutatás módszertani értelemben több szempontból vizsgálható. Kiindulásként egy régészeti leletdokumentációs és elemzési eljárást kombináltam a politikatudományi kutatási eljárásokkal, ennek eredményeként a következőkre jutottam:

A kutatás módszertani felépítése a kontextuselemzés, a folyamatkövető módszer (process tracing), valamint az adatbázis-alapú esetelemzés hármas pillérére épül, kiegészítve az esetkiválasztás tudatosságával. A kevert (vegyes) módszeres (mixed-methods) megközelítés lehetővé teszi, hogy a kvalitatív, mélyreható oksági következtetések és a kvantitatív, mintázatalapú összehasonlítás kölcsönösen erősítsék egymást, ezáltal mérsékelve az egyetlen módszer kizárólagos alkalmazásából fakadó torzítás kockázatát (George & Bennett, 2005).

Kontextuselemzés:

A kontextuselemzést egyrészt a történelmi és jelenkori társadalmi viszonyok megismeréséhez használom, mely keretek közt a képrombolás eseményei visszatérő módon megtörténtek. Másrészt a politikai és gazdasági viszonyrendszer közepette megjelenő hatalmi befolyásoló tényezőket is vizsgálom, melyek jelentős hatást gyakoroltak a vizsgált cselekményekre. Az

események kontextusának vizsgálata segíthet az adott (akár csoportosan megjelenő) jelentéstartalom azonosításában. Módszertani szempontból ez a fajta kontextusalapú megközelítés rokonítható a tartalomelemzés azon hagyományával, amely a vizsgált jelenséget nem elszigetelt adatként, hanem a létrehozásának, elterjedésének és társadalmi felhasználásának kontextusába ágyazva értelmezi, hiszen a jelentés maga is e kontextustól függ (Krippendorff, 2019). Emellett, szekvenciális elemzéssel egészítem ki a kutatást, melynek segítségével az események ok-okozati kölcsönhatásai tárulnak fel. Ez a fajta, egy-egy esetre koncentráló, azt kontextusába ágyazó belső esetelemzés (within-case analysis) George és Bennett módszertani keretrendszerében is központi szerepet játszik (George & Bennett, 2005). Álláspontjuk szerint egyetlen eset mély, kontextusérzékeny vizsgálata már önmagában is alkalmas lehet ok-okozati mechanizmusok feltárására, még mielőtt az esetek közötti összehasonlításra sor kerülne (George & Bennett, 2005).

Folyamatkövető módszer (Process tracing):

A történelmi és a 2020-as amerikai szobordöntések közötti hasonlóságok ok-okozati mechanizmusok feltárásában használok ezt a kvalitatív módszert. Céлом az esetleges kapcsolatok és a hipotézis tesztelése. Leginkább esettanulmányok összehasonlításában alkalmazható a process tracing, azonban két történelmileg is értékelhető esemény összevetésében hasznosítható. A kutatásban a történelmi és a 2020-as amerikai szobordöntések közötti hasonlóságok ok-okozati mechanizmusok feltárásában használok ezt a kvalitatív módszert. A process tracing módszertanát elsőként George és Bennett rendszerezte és emelte a politikatudományi esettanulmány-kutatás egyik alappillérvé (George & Bennett, 2005). meghatározásuk szerint a módszer az adott esemény lezajlásának lépésről lépésre történő rekonstruálására irányul azzal a céllal, hogy feltárja az ok és az okozat közötti mechanizmust (George & Bennett, 2005). Ezt a meghatározást tovább pontosította Collier, aki a process tracinget olyan diagnosztikus bizonyítékok szisztematikus vizsgálataként írja le, amelyeket a kutató a kutatási kérdés és a hipotézis fényében választ ki és elemez, és amely a leíró jellegű megállapításokat is a magyarázat szerves részének tekinti (Collier, 2011). Beach és Pedersen módszertani kézikönyve emellett három, egymástól elkülönülő process tracing-változatot különböztet meg (Beach & Pedersen, 2013). Ezek az elméletet tesztelő (theory-testing), az elméletet építő (theory-building) és a kimenetet magyarázó (explaining-outcome) változatok. Jelen kutatásban az alkalmazott eljárás leginkább az utóbbi, kimenet-magyarázó variánsához áll közel, mivel célja nem egy általános, elvont ok-okozati elmélet tesztelése, hanem a 2020-as amerikai szobordöntési hullám konkrét kimenetének minél teljesebb, esetspecifikus

magyarázata. A módszer lényege az, hogy egy megfigyelt kimenethez (outcome) vezető oksági mechanizmust lépésről lépésre tárja fel az eseten belüli (within-case) bizonyítékláncok segítségével, ahelyett, hogy egyedül az esetek közötti (cross-case) kovariációra támaszkodna (Beach & Pedersen, 2013).

A módszer különösen alkalmas olyan esetekben, ahol a N kicsi (jelen esetben N=76 érintett emlékmű), de az oksági mechanizmus összetett és több lépésen keresztül zajlik, ez része a disszertáció kutatási módszertanának is, amelyet Gerring a „*Case Study Research: Principles and Practices*” munkájában a kis-N komparatív esettanulmányok alapszerekként azonosít (Gerring, 2007). A disszertáció az oksági lánc öt lépését azonosítja: (1) trigger-esemény (Floyd halála); (2) politikai lehetőségablak megnyílása (POS); (3) moduláris repertoár aktiválása (köteles döntés); (4) intézményi reakció (anticipáló hatósági bontás); (5) diffúzió és kimenet (hálózatos terjedés, elmaradt forradalom). Ez a Tarrow által a *Power in Movement* művében leírt contentious politics-mechanizmus operacionalizált változata.

A disszertáció komparatív process tracing-et alkalmaz, amelynek keretében nem egyetlen esetet, hanem két historikus esetet (1789-es Párizs és 2020-as USA) vetít egymásra. Ezt a típust Bennett párhuzamos eset-összehasonlításként definiálja, és hangsúlyozza, hogy az összehasonlíthatóság feltétele a „tertium comparationis” (az összehasonlítás harmadik tényezője) egyértelmű meghatározása (Bennett, 2010). A disszertáció „tertium comparationis-a” Tarrow négy fogalma (trigger, moduláris repertoár, ciklus, diffúzió). Ezek azok az összehasonlítási szempontok, amelyek mentén a két eset párhuzamba állítható, és amelyek alapján az eltérések azonosíthatók (Tarrow, 2011).

A kontextuselemzés és a folyamatkövető módszer kombinálása lehetővé teszi, hogy a disszertáció egyszerre tárja fel az eseménysorozat strukturális kereteit (kontextuselemzés) és az azon belüli oksági mechanizmust (process tracing) (Brady és Collier, 2004). Ez a kettős elemzési logika Brady és Collier „nested research design” (egymásba ágyazott vizsgálat) koncepcióját valósítja meg, amelyben a tágabb kontextuális elemzés adja az értelmezési keretet, a process tracing pedig az oksági következtetést (Brady és Collier, 2004).

A disszertáció adatbázis-elemzése és a process tracing kombinációja az úgy nevezett „nested analysis” (egymásba ágyazott elemzés) logikáját követi, amelyet Lieberman a legjobb kevert módszertani design típusaként azonosítja kis-N komparatív esetekben (Lieberman, 2005). A kvantitatív adatbázis-elemzés azonosítja a mintázatokat, a process tracing tárja fel a mögöttes

mechanizmust, így ez a két módszer egymást kölcsönösen erősíti, és mindkettő gyengeségeit kiegyensúlyozza (Lieberman, 2005). Ehhez csatlakozik a kvantitatív adatbázis-elemzés.

A disszertáció ennek megfelelően egy integratív, egymásba ágyazott (nested) logikájú több-módszertanú „multi-method” (Neulinger, 2016) kutatási designt valósít meg (Seawright, 2016), amelyben a kontextuselemzés és a process tracing (Brady & Collier, 2004), valamint az adatbázis-alapú kvantitatív elemzés (Lieberman, 2005) egymást kölcsönösen kiegészítő szerepet töltenek be.

A kvantitatív elemzés módszertana:

A kutatás kvantitatív pillérét leíró jellegű, összehasonlító statisztikai elemzés adja, mely nem formális, induktív statisztikai próbákra (szignifikanciatesztelésre) épül, hanem másodlagos, nyilvánosan elérhető adatforrásokból származó arányszámok, különbségek és rangsorok szisztematikus összevetésére. Ez a fajta megközelítés a társadalomtudományi kutatómódszertanban a másodlagos adatelemzés (secondary data analysis) néven ismert eljárással rokonítható, amely szerint a kutató nem maga gyűjti az elsődleges adatokat, hanem már létező, validált adatbázisokat (jelen esetben népszámlálási, választási és közvélemény kutatási adatforrásokat) használ fel új kutatási kérdések megválaszolására (Vartanian, 2010).

A kutatás során államonkénti, megyénkénti és választóköri, illetve települési szinten aggregált adatokat használok fel, elsősorban a szövetségi népszámlálási hivatal (census.gov), a Pew Research Center, a Statista, a Catalist és a szövetségi Választási Bizottság (Federal Election Commission, FEC) nyilvánosan elérhető adatbázisaiból. Ezekből az adatforrásokból a választásra jogosultak részvételi arányát, a rasszcsoportok szerinti szavazói mozgósítás mértékét, a pártpreferencia-eltolódásokat, illetve az egyes választókerületek győzelmi különbségeit (szavazatszám és százalékos arány szerint) emelem ki, és vetem össze az adott helyszínen dokumentált szoborrombolási és emlékműeltávolítási eseményekkel.

Az elemzés két fő dimenzió mentén valósul meg. Egyrészt időbeli összehasonlítást végzek a 2016-os és a 2020-as elnökválasztás részvételi és mozgósítási adatai között, különös tekintettel a fiatal (30 év alatti) és az afroamerikai szavazói csoportokra, hogy felmérhető legyen, történet-e érzékelhető elmozdulás a szobordöntési hullámmal érintett választási ciklusban. Másrészt térbeli, keresztmetszeti összehasonlítást alkalmazok, amely az egyes államok, megyék és települések adatait veti össze egymással. Így például az emlékműeltávolítások számát az adott állam korábbi és a 2020-as választási eredményeivel, vagy a képrombolással érintett települések

lakosságszámát a rombolás jellegével (rendezett, önkormányzati eltávolítás kontra erőszakos, tüntetői ledöntés).

Fontos módszertani korlátozásként kezelendő, hogy az itt alkalmazott összevetések aggregált (állami, megyei, települési szintű) adatokra épülnek, ezért azokból közvetlenül nem vonhatók le egyéni szintű, oksági következtetések. Abból tehát, hogy egy adott választóközrztben egyszerre nőtt a részvételi arány és történt emlékműeltávolítás, nem következik automatikusan, hogy az egyes szavazók személyes döntését közvetlenül a szoborrombolási esemény motiválta. Ezt a korlátot a társadalomtudományi módszertan az ökológiai korreláció (ecological correlation) problémájaként azonosítja, mely szerint a csoportszintű összefüggések nem feleltethetők meg automatikusan az egyéni szintű összefüggéseknek (Robinson, 1950). Emiatt az elemzés eredményeit asszociatív, nem pedig oksági jellegű megállapításokként kezelem, és a következtetéseket ennek megfelelően, óvatos megfogalmazásban közlöm.

A leíró statisztikai elemzés (arányszámok, különbségek és rangsorok képzése) módszertanilag a társadalomtudományi kutatómódszertan alapvető eszköztárához tartozik, amely lehetővé teszi nagyszámú eset áttekinthető, összehasonlítható bemutatását még akkor is, ha formális statisztikai próbák elvégzésére a rendelkezésre álló adatok jellege (nem véletlen mintavétel, hanem teljes körű vagy közel teljes körű adatbázis) miatt nincs szükség (Babbie, 2020).

A kutatás módszertani és technikai előkészítése során generatív mesterséges intelligencia eszközt, a Claude nyelvi modellt (Anthropic, 2026) vettem igénybe. Az eszközt elsősorban a statisztikai számítások (khi-négyzet-próba, phi-együttható, pontbiseriális korreláció) elvégzésében és ellenőrzésében, szakirodalmi hivatkozások pontosításában használtam segédeszközként. Ennek levezetését a függelékben közlöm. Az MI által generált számítási eredményeket és szövegjavaslatokat minden esetben magam ellenőriztem, értelmeztem és a kutatási kérdéshez, illetve a hipotézisekhez kapcsoltam; a felhasznált adatok, az elemzés iránya és a levont következtetések kizárólagos felelőssége engem terhel. A felhasználás a Budapesti Corvinus Egyetem mesterséges intelligencia rendszerek felhasználásáról szóló 12/2025. számú Vezetői Bizottsági rendelkezésével összhangban, átlátható módon történt (Budapesti Corvinus Egyetem Vezetői Bizottsága, 2025).

A szobordöntésekhez kapcsolódó adatbázis építése és értékelése:

Az értekezés központi kutatása és újszerű megközelítési módja az, hogy az egyes helyszíneken egyenként vizsgálja azokat a képromboló és a hozzá kapcsolódó politikailag értékelhető eseményeket, eseteket, melyek az adatbázis felépítése miatt szóba jöhetnek. A kinyert adatok

segítségével értékelhető az, hogy az egyes helyszínek történései milyen kapcsolatban állnak egymással, mintázatot alkotnak-e, esetleg modellbe foglalhatók-e.

Az adatbázisba belekerülő esetek kiválasztása:

A 2020-as USA-béli képrombolási hullám azon eseteit választottam ki vizsgálatom tárgyául, melyek jól behatárolható, jól kutatható csoportot alkotnak. Ezek az eltávolított és lebontott konföderációs tematikájú emlékművek. Ezeket egy adatbázisba gyűjtöttem össze, hogy egymással is összehasonlíthatók és vizsgálhatóak legyenek. Az esetkiválasztást módszertani szempontból Seawright és Gerring esetkiválasztási tipológiája támasztja alá, akik hét, egymástól elkülöníthető esetkiválasztási eljárást különböztetnek meg (a tipikus, a sokféle, az extrém, a deviáns, a befolyásos, a legjobban hasonló és a legjobban különböző esetek logikáját) (Seawright & Gerring, 2008). A jelen kutatásban alkalmazott kiválasztási logika leginkább a „tipikus eset” (typical case) és a „legjobban hasonlító esetek” (most similar cases) logikájának ötvözeteként írható le. A konföderációs tematikájú emlékművek jól körülhatárolható, belsőleg viszonylag homogén populációt alkotnak, amelyen belül az esetek közötti eltérések (a helyszín, a helyhatósági vagy állami eljárásrend, illetve a helyi politikai kontextus) válnak az elemzés tárgyává (Seawright & Gerring, 2008). Így az összes 877 műtárgyból ez 76 konkrét esetet jelentett. Ezeket egy adatbázisba gyűjtöttem össze, hogy egymással is összehasonlíthatók és vizsgálhatóak legyenek. Az adatbázis 34 változója a King, Keohane és Verba, *„Designing Social Inquiry”* által a kvalitatív politikatudományban alkalmazott változó-kiválasztási logikát követi: minden változó egy potenciális magyarázó faktort, oksági mechanizmust vagy kimeneti mutatót képvisel, amelyek teoretikusan levezethetők a kutatási kérdésből (King et al., 1994).

1.4. A kutatási adatok szempontjából való értékelés

Adatbázis tekintetében a Southern Poverty Law Center (SPLC) által 2018-ban készített és folyamatosan frissített excel táblázatot használtam a Konföderáció témakörébe tartozó emlékművek és szobrok vizsgálatára (Southern Poverty Law Center, 2018/2021). Ebben gépileg szűrhető felsorolás tartalmazza azt a 877 konföderációs emlékművet, amely a 2020-as képrombolási hullám előtt az USA területén megtalálható volt (Southern Poverty Law Center 2018/2020). Azt mindenképp érdemes jelezni, hogy az SPLC adatbázisa a konföderációs jelképek listázására épül. Ezekből mintegy 2089–2100 darabot tartottak nyilván 2020 végén (Southern Poverty Law Center, 2020). Ezekből 885 és 780 darab közé tehető a 2020 májusában még meglévő déli tematikájú emlékművek csoportja az SPLC 2020 végi és 2021-es adatbázisa szerint (Southern Poverty Law Center, 2020). A 2020 eleji pontos szám az SPLC frissítésiből

nem olvasható ki közvetlenül, csak visszakövetkeztethető. Ezért a disszertáció teljes szobipopulációval kapcsolatos számolásai inkább becslésnek tekinthetők, mivel nincs pontos adatbázisa a konföderációs emlékműveknek, ami a következő okokra vezethető vissza:

Szövetségi szintű hiány: A szövetségi kormány csak a saját tulajdonában lévő szimbólumokat tartja nyilván. A Congressional Research Service 2020-as jelentése (R44959) csak a szövetségi hatáskörű tételeket listázta, ezek katonai bázisok nevei, arlingtoni emlékmű, Capitolium-szobrok (Congressional Research Service, 2020). Ez a teljes populáció töredéke.

Állami szintű széttagoltság: A „monument protection laws” nevű jogszabályok elsősorban eltávolítási moratóriumokat és eljárásrendet szabályoznak, nem írnak elő leltárt (Bray, 2020). Az állami műemlékvédelmi listák (National Register of Historic Places, NRHP) tartalmazzák a védett emlékhelyeket, de ezek sem konföderációs-specifikusak és nem teljesek (National Park Service, 2026).

Magánjogi széttagoltság: Az emlékművek tulajdonjoga rendkívül széttagolt: állami, önkormányzati, magán (UDC, SCV, egyházi), szövetségi és vegyes tulajdon egyaránt előfordul. Nincs olyan jogszabályi kötelezettség, amely egységes leltározást írna elő.

Politikai érzékenység: Semmilyen szövetségi vagy állami intézmény nem vállalkozott rendszeres, kötelező számbavételre, feltehetőleg azért, mert ez politikailag rendkívül érzékeny terület. Másrészt a csak lokálisan, a helyi közösség által szamon tartott emlékmű relatív biztonságban is tartható egy nagyobb képrombolási hullám esetén.

Az említett szervezet 2021-ben frissítette az adatbázisát, amelyhez csatolták a 2020-as év során eltávolított monumentumok listáját, amiben 94 konföderációs szobrot és emlékművet tüntettek fel (Southern Poverty Law Center, 2020). A kutatási adatbázis összeállítása során észleltem, hogy pontatlanok a 2020-as évre vonatkozó szobordöntéssel és szoboreltávolítással foglalkozó, eddig összeállított adatgyűjtemények. Kisebb települések szoboreltávolításai több esetben kimaradtak belőle (emlékművek pontatlan névvel, megnevezéssel), illetve a magánterületen lévő emlékművek esetében sem pontosak a bejegyzések. Végül a disszertációs adatbázisomhoz összesen 76 darab, jól azonosítható, eltávolított konföderációs emlékművet tudtam felhasználni. Ezért a kutatási adatbázis alapos összeállítása már önmagában is jelentősen hozzájárul a téma vizsgálatához. A táblázatban szereplő szobrok és azok adatai alapján lehetségessé válik a képrombolás körülményeinek felkutatása, mintázatok felderítése és ezek empirikus kutatása. Ehhez kiegészítésként használtam fel azokat a történelmi tematikájú online gyűjtőoldalakat, melyek egy-egy terület emlékműcsoportjaival foglalkoztak, így az University

of North Carolina egyetemi könyvtára által összeállított „Docsouth” nevű konföderációs emlékeket listázó adatbázis is jelentős segítségemre volt (Docsouth, n.d.) Emellett az egyes műtárgyakról fellelhető online információkat gyűjtöttem össze, melyekben akadályként sorolható fel az európai GDPR miatti weboldalblokkolás, ami miatt egyes információkat csak jelentős idővesztéssel tudtam beszerezni, mivel általában az USA-ban kisebbnek számító helyi hírügynökségek és híroldalaik az Európai Unió területéről nem voltak olvashatók, hozzáférhetők. Csak a kitartó keresés vezetett sikerre, amíg blokkolatlan vagy archív oldalt sikerült találni.

1.4.1. Az adatbázis összetétele és célja

Az adatbázist a következő szempontok alapján állítottam össze;

1. Az emlékmű elnevezése, megnevezése. Alapvető azonosításban segít, azonban viszonylag sok a hasonló névadás, melyet a helyiségnévvel szokás kiegészíteni, ezt így is jelöltem. Például; "Confederate Monument" (Lexington).
2. Az adott műtárgy elhelyezkedése állam alapján. Az adatbázis érdekessége, hogy sorrendbe voltak állíthatók az egyes államok szobordöntések és eltávolítások alapján, így egyes államok vizsgálata (Észak-Karolina vagy Virginia) alaposabb figyelmet kaphatott.
3. A 2016-os szövetségi elnökválasztáson legnagyobb százalékban támogatott elnök pártbéli hovatartozása. Vizsgálati szempontot jelentett, hogy az előző elnökválasztáson az adott választóközrztben kit támogattak a szavazópolgárok, milyen párthoz tartozhatott az adott körzet, a korábbi szavazási eredmény alapján.
4. A 2020-as szövetségi elnökválasztáson legnagyobb százalékban támogatott elnök pártbéli hovatartozása. Arra kerestem megerősítést, hogy a szobordöntések vagy eltávolítások hozzájárultak-e a szavazási hajlandóság emelkedéséhez. Hozzájárult-e a szimbolikus cselekmény ahhoz, hogy az adott választási körzetben több szavazatot kapott a demokraták elnökjelöltje, mint a republikánusoké. Emellett az egyes átfordult körzetekre is figyelmet tudtam fordítani, ahol az elnökválasztáson született szavazati eredmények eltérően alakultak, mint négy évvel ezelőttiek.
5. A képrombolásban érintett települések teljes 2020-as lakosság számainak összehasonlítása. Azt vizsgáltam ezzel, hogy a településméretnek kapcsolatban állnak-e a képrombolások tevékenységével, annak erőszakosságának szintjével.
6. A képrombolásban érintett települések lakosságában található afroamerikai lakosság százalékos aránya. Erre azért volt szükség, hogy összevethető legyen, hogy a

szavazókorú és szavazati joggal rendelkező fekete közösség milyen arányban van jelen egy-egy képrombolással sújtott településen.

7. A képrombolás által érintett település nevének feltüntetése.
8. A képromboló tevékenység áldozataként esett emlékmű felállítási éve. Kíváncsi voltam arra, hogy adott esetben egy régi felállítású műtárgy ugyanolyan veszélynek van-e kitéve, mint egy újabb, van-e bármilyen befolyásoló hatása a fennállás tényének.
9. A felállítást elrendelő, szervező személy vagy közösség, szervezet elnevezése. Különlegesen érdekesnek tűnt megnézni, hogy a lebontásra ítélt emlékműveket kik építtették, kik számíthattak anyagi és politikai szempontból károsultaknak.
10. Vizsgáltam, hogy kié volt az a terület tulajdonjogi szempontból, illetve, hogy esetlegesen kinek a tulajdonát képezte a képrombolás idején. Ez sajnos sok esetben nem volt kutatható, nem tüntették fel az iratokban, illetve a rendelkezésre álló hírforrásban. Ugyanis egy magánterületen álló emlékmű magántulajdonnak minősülhet, ezért eltávolítása a köztér közelségéből önmagában is speciális jogesetnek számított, illetve kérdéseket vet fel a közösségi képviselő hatalma és magánérdek szempontjából is, ennek kutatása a jövőben értékes tapasztalatszerzési lehetőséget jelenthet.
11. Az erőszakos képrombolás dátuma. Kíváncsi voltam, hogy összesen hány darab klasszikus, erőszakos ikonoklasztázis történt, amikor illegálisan, a műtárgy elpusztítása céljából kíséreltek meg vagy kiviteleztek sikeresen teljes szobordöntést az elkövetők a hatóság közbelépése nélkül.
12. A következő vizsgálati egységet a hatósági emlékműeltávolítások dátuma jelentette. Ennek lényege az volt, hogy az erőszakos és a békés, hatósági rombolások közti okozati kapcsolatot lehessen vizsgálni. Ebből általánosan megállapítható, hogy a szervezett, békés eltávolításokat megelőzte-e valamilyen erőszakos esemény, esetleg vandalizmus az adott helyszínen vagy annak közelében.
13. A vandalizmus időpontja. A vizsgálati kérdésem az, hogy megállapítható-e, hogy a felháborodást kiváltó tragikus esemény közelsége befolyásolhatta inkább az erőszakos rongálásokat?
14. Vizsgáltam az emlékmű típusát, témát megjelölve (Konföderációs és Unionista). Itt az adatbázis belső ellenőrzése volt a szempont, esetlegesen kiszűrve az oda nem illő, más tematikájú jelképeket, szobrokat.
15. Külön szempontot jelentett a műtárgy típusa, hogy pontosan mit és milyen alakot ábrázol. Kíváncsi voltam, hogy mennyire voltak uniformizáltak ezek az emlékművek, mivel általában az egy korszakban „egy kaptafára” készülő tömegszobrok olyan igényt

teremtettek a viszonylag kis számú szobrász számára, amit egyedi munkákkal nehéz lett volna kielégíteni.

16. Az eltávolítás és rombolás elkövetőinek osztályozása. A hatósági eltávolítások, a demonstráció általi és az önkéntesek szobormentése közti rombolások arányát vizsgáltam. Egy adott képrombolás „hevességét” lehet megállapítani, hogy az mennyire volt erőszakos vagy „békés” körülmények közt végbemenő folyamat.
17. A szobordöntések napra való bontásban. Ebben az esetben kíváncsi voltam arra, hogy az adott döntés, rongálás vagy lebontás naptári nap szerint mikor történt. Ennek a kutatásban annyi érdekessége volt, hogy a bontás napja és napszakja utalást jelentett az adott emlékmű és a tömeg reakciójának lehetséges kapcsolatáról.
18. A szobordöntések napszakra való bontásban. Az emlékművek eltávolításával vagy megőrzésével kapcsolatban a tömegdemonstrációk elkerülése, illetve azoknak a következményeként való értékelése miatt tartottam fontosnak a napszak rögzítését az adatbázisomban.
19. Vizsgáltam a vandalizmus és rombolás jellegét is. Milyen szimbolikus „kivégzési vagy csonkítási” módszerrel éltek az adott emlékművet támadók? Ez a motiváció értékelésében lehet fontos, értékes szempont.
20. Kutattam azokat a szlogeneket, betűszavakat és egyéb kommenteket, melyeket a tüntetők a szobrokon, illetve azok talapzatán festékszóró segítségével hagytak. Ennek jelentősége az volt, hogy miként próbálták a tüntetők és elkövetők interpretálni valamilyen írásos módon tetteiket és azok kiváltó okait.
21. Vizsgáltam az emlékmű és maradványa utóéletét több változó szerint is, itt arra voltam kíváncsi, hogy az erőszakos rombolás vagy lebontás után mi történt az adott műtárggyal. Így az adott szobor vagy annak talapzatának jelenlegi állapotát és helyzetét volt lehetséges rögzíteni, illetve a további kutatásoknak segítséget és kiindulópontot nyújtani.

Az adatgyűjtésben fontos tényezőt jelentett az online műholdas térképek (Google Maps, n.d.) használata, azoknak is az utcakép felhasználási módja, melyet fel tudtam használni az eltávolított emlékművek környezetének és egykori helyének a vizsgálatához. Különösen alkalmas volt ez a kutatási módszer, mivel az utcaképeket nagyjából öt éves frissességgel mutatja a rendszer, így a 2020-as év során lebontott emlékműveket még fennállásuk idején

mutatta meg. Eltérő esetben pedig már az egyes áttelepített emlékművek új lokációjának megtalálásában segített a műholdas rendszer.

Hiteles okiratok és jegyzetek:

A kutatás során különösen fontos volt, hogy hivatalos adatokat és dokumentumokat, jogszabályokat is felhasználjak az adatbázis és az egyes -leginkább erőszakos- események feldolgozásához. Az egykori déli államok területén különleges műemléki jogszabályok (ezek összesített listája az irodalomjegyzékben található) is hatályosak voltak, így ezekkel összefüggésben volt elmarasztalható, büntethető vagy pénzbírsággal sújtható egy-egy emlékműváltoztatási vagy romboló eseményről döntő döntéshozó vagy testület, esetleg elkövető személy. Emellett a különböző állami szervek vizsgálati dokumentációi, illetve a helyhatósági, állami és szövetségi választási eredményeket rögzítő hivatalos adatbázisok is segítettek kutatásom alátámasztásában.

1.5. Személyes tapasztalatgyűjtés és interjúanyag

2024. október 28 és 2024. november 3-a közt az USA-ban vettem részt tanulmányúton a Mathias Corvinus Collegium delegációjának tagjaként. A tartózkodásom Washington D.C.-t, valamint Virginia és Maryland Államok területét érintette leginkább. A 2024-es szövetségi elnökválasztási kampány utolsó időszakában tartózkodunk az Újvilágban, így lehetőség volt megfigyelni az előzetes szavazatleadás procedúráját, a különböző kampányelemek használatát, politikai tömegkommunikációt, illetve személyes eszmecsere folytatni a választókkal és korábbi választottakkal, képviselőkkel és döntéshozókkal, az eseményekre jobban rálátó személyekkel, szakértőkkel. Számukra kérdéseket vettem fel doktori disszertációm hipotézisével kapcsolatban, illetve a 2020-as elnökválasztási kampánnyal kapcsolatban is. A személyes kérdésfeltevés lehetősége és a helyi szakértők véleményének jelentős megerősítő hatása volt a hipotézisemre. A következő személyekkel volt lehetőségem találkozni és számukra kérdéseket feltenni (a nevek a találkozás sorrendjében következnek); Hans A. von Spakovsky választási reformokkal foglalkozó szakértő (The Heritage Foundation), Takács Szabolcs (Magyarország washingtoni nagykövete), Rick Santorum (korábbi republikánus szövetségi szintű szenátor), Bob Cassilly (Maryland korábbi szenátora, jelenleg Harford County Executive), Pat Vincenti (Harford County Council President), Teresa Reilly, Kathy Szeliga (Maryland State Legislators), Dr. Dan Palazzolo és Dr. Ernest B. McGowen (University of Richmond, Politikatudományi Tanszék oktatói). Utóbbi két kivétellel a beszélgetőtársak a

republikánus párttal álltak kapcsolatban, tehát ez vélemények sokszínűségét tekintve némileg korlátozást okozott, azonban a területi tájékozottságuk ezt véleményem szerint ellensúlyozta.

Személyes tapasztalat az esetről

Személyes tapasztalatként kifejezetten értékes lehetőséget jelentett megtekinteni a virginiai Richmond (az egykori Konföderációs főváros) történelmi övezetének egykor szobrokkal övezett sugárútját. Ugyanis a korábbi konföderáció emlékét megőrkítő emlékművek az úgynevezett „Monument Avenue Historical District területén voltak találhatóak, mely a város idegenforgalmi ékességének számított. Innen 2020 júniusában és júliusában négy nagyobb méretű emlékművet bontottak el a hatóságok, valamint ötödikként, 2021-ben a monumentális Robert. E. Lee lovasszobrát is sikerült talapzatáról leemelni, majd később a piedesztál eltüntetését is végrehajtotta az önkormányzat. Ezzel egyetlen emlékmű maradt a korábbi „szoborsugárúton”, ami Arthur Ashe teniszbajnok -mint az első fekete sportoló és polgárjogi aktivista- tevékenységére hívta fel az utókor figyelmét. A BLM-tüntetések emlékét azonban a szobrokkal együtt eltüntette a városvezetés, ezzel a társadalmi problémák is kikerültek a történelmi városnegyed látszólag jólétben élő és Richmond többi lakójának látóköréből is. A város ezzel szegényebb lett egy történelmi különlegességgel. A politikai szükségszerűség felülírta a történelmi és műemlékvédelmi szempontokat.

A résztvevők és döntéshozók tapasztalatai

Az előző pontban említett személyes beszélgetések alapján tudtam új ismereteket szerezni, látószögemet tágítani, feltevéseimet megosztani, melyet a helyi politikára rálátó személyek erősítettek meg. Korlátozást jelent, hogy sajnos nem volt lehetőségem személyesen beszélni az adott események közvetlen szemtanúival.

1.6. A kutatás struktúrája és a disszertáció felépítése

A disszertáció a bevezetés és összefoglalás mellett két jelentősebb kutatási fejezetből áll össze, melyek közül az első a történelmi képrombolások jellemzőinek bemutatásával foglalkozik, míg a második az amerikai ikonoklasztázis részletes elemzését végzi el. Fontos kiemelni, hogy a disszertáció politikatudományi keretben vizsgál egy interdiszciplinárisan fellelhető témát, mely tudományos területek metszéspontjában található, így a mű struktúrája is többértű.

A történelmi képrombolások bemutatásával kívántam feltárni azokat a példákat és mintákat, melyek a szobrok, bálványok, emlékművek szándékos tönkretételét okozták, valamint a rombolás okozatait, politikai-hatalmi eredményeit. Ezeknek lényegi mondanivalója az, hogy az

emberiség írott történelmében túlmutató, azonban folyamatosan megjelenő cselekedettípusról beszélhetünk, melynek célja az adott kor történelmi sajátosságaiból és hatalmi kontextusából fakadó politikai uralom változásának vagy változtatási szándékának jelzése. Erre kerestem olyan példát és mintát, mely az Amerikai Egyesült Államokban történt 2020-as képrombolás előképeként szerepelhet.

A második fejezetben esetről esetre feltárom az egyes helyszíneken (települési fókusszal) történt emlékműrombolásokat, területi bontásban szerepeltetve (államonként) azokat. Ezzel a célom az, hogy a területi hasonlóságokat és különbségeket érzékeltetni tudjam az elkövetési módok terén. Emellett az események akcióvizsgálatát is megteszem, mely a képromboló tettek elemzését, politikai kontextusba helyezését végzi el. Ennek célja, hogy a politikai manipulációként értelmezhető „emlékművi aktivizmus” (értsd; emlékműpusztítás) és a 2020-as szövetségi elnökválasztási kampány mozgósítási technikái és ezekből fakadó politikai eredményei közt kapcsolatot találjon. Ezt követően összesítem és elemzem azokat az eredményeket, melyeket feltártam, illetve értékelem azokat.

1.7. Képrombolások a diszciplínák metszéspontjában - szakirodalmi összefoglaló

A képrombolások különböző tudományos diszciplínák metszésében helyezkednek el, melynek eredményeképp interdiszciplináris igényű szakirodalmi összefoglalót készítettem el, hogy ezeken a különböző elméleti területeken elszórtan meglévő ismeretanyagot bemutassam. Ezen belül is támaszkodom a politikatudomány, művészet-, vallás- és történelemtudományi kutatásokra. A dolgozat struktúrája szempontjából fontos kiemelni, hogy a disszertáció politikatudományi keretben vizsgál egy interdiszciplináris és elméletileg tagolt témát.

Művészettörténeti szempontok

A képrombolásokkal foglalkozó szakirodalom leginkább művészettörténeti és történettudományi irányokból közelítette meg a szobor és emlékműrombolásokat, míg a recens eseményeket általában csak kiegészítő referenciaként értékelte. Azonban ezeknek a történelmi fókusszal bíró műveknek az ismerete képes volt megalapozni a kutatást magát, azonosítani a problémát és iránymutató módon, historikus kontextussal összekötni a jelenkori eseményeket. Erre az első példa Végh Gyula 1915-ös összefoglaló igényű műve, *„Képrombolók, kultúrtörténeti tanulmány”* címmel jelent meg, melyben a szerző a szüfrazettek múzeumi műtárgyak ellen intézett politikai célú képrombolásával zárja történelmi felsorolását, a képrombolás értékelését, mint korának meghökkentő eseményét. A művészeti alkotások elleni

akciók politikai motiváltsága itt is nyilvánvaló volt, melyet Végh Gyula is tetten ért (Végh, 1915). Számomra is motiváló erővel bírt, hogy a modern képrombolások első meghatározó szakirodalmi igényű feltárását egy magyar vonatkozású író és kutató tette meg. Ezáltal a történelmet a jelenkori cselekedetekkel összekapcsolta és történelmi kontextusba helyezte korának eseményeit, így például az akkor újdonságként ható Szüfrazsettek múzeumi műtárgyrongálásait (Végh, 1915).

Louis Réau francia művészettörténész 1959-es *Histoire du vandalisme: Les monuments détruits de l'art français* művében pedig felsorolja és értékeli azokat a műtárgyakat, melyek az 1789-es francia forradalomban és azt követő forradalmi időszakban megsemmisültek (Réau, 1959). Ez számomra is példaértékűnek számított, rámutatott arra, hogy a tárgyakat ért rombolások alapos megértéséhez adatfeldolgozás alapú listákkal lehet közelebb jutni. Réau megemlíti Abbé Gregorie nevét, aki elsőként használta közvetlenül forradalmat követő időszakban a „vandál” kifejezést is, mellyel a műtárgyak pusztítását elvégző személyekre utalt. Szintén idézi Montalbertet, akinek lényegi megállapítása az, hogy maga a művészetet és a művészeti örökséget (ezzel az örökségvédelmet is), mint kategóriát lényegében a forradalmi képromboláshoz kapcsolódóan, az azzal szembe helyezkedők, az azt politikailag is elítélők használták fel. Érvelésük arra vonatkozott, hogy ezek a műtárgyak, melyek az *ancien regime* hatalmát és dicsőségét hirdették, lényegében a francia nép örökségeként, alkotóképességének nagyszerűségeként, művészetként kell értékelni. Tehát ezek elpusztítása merő vandalizmus. Réau munkája így a nemzeti örökség átértékelését hangsúlyozza, figyelembe veszi a rövid távú politikai cselekmények hosszú távú -nemzeti szintű- kihatását. Ezáltal a művészet, mint nemzeti örökségképző eszköz hatalmát is elismeri és méltatja (Réau, 1959).

Szintén Montalbertet idézi Mario Gamboni 1997-es, *Destruction of Art since the French Revolution* című művében (Gamboni, 1997). Kiemeli, hogy a képrombolásnak van romboló és konstruktív típusa is, hiszen képrombolás lehet az is, amennyiben egy utólagos helyreállítás több kárt okoz egy műemlékben, mint az adott állapot konzerválása. Mario Gamboni fent nevezett könyvében külön fejezetet szentel a demokratikus ikonoklasztázis, melyben a képrombolást, mint a totalitárius rezsimok emlékműveit érintő reakciós folyamatként ábrázolja. Említi a náci művészeti tiltásokat és láthatósági korlátozásokat, mely az Entantare Kunst (elfajzott művészet) műtárgyait és ellenséges politikai emlékműveket érintette a megszállt és saját német felségterületen. Értekezik a nemzetiszocialista rendszer utáni denácifikációról is. Ezek után a kommunista rendszerek emlékműveit érintő pusztításokról is ír. Így a

művészettörténet és a történettudomány metszetében értékelhető a munkája, aminek hasznát vettem a XX. századi képromboló események általános vizsgálatában (Gamboni, 1997).

Martin Warnke 1973-as művében a *Bildersturm: Die Zerstörung des Kunstwerks* című könyvében átfogóan ír a történelmi képrombolásokról, teszi ezt Németalföld fókusszal, melyben a reformáció vallásos célú szervezett pusztításait külön figyelemmel kíséri, amit amiatt kifejezetten hasznosnak értékeltem, hogy vallásos indulatból elkövetett szervezett -de még alulról jövő, nem állami szintű- ikonoklasztázist elemzi (Warnke, 1973). Ez segítséget nyújtott a tömegek által elkövetett meggyőződések mentén való képrombolások vizsgálatában. Különösen érdekes információs adalék volt, hogy miként vezették és irányították a vándorprédikátorok követőiket a képromboló cselekedetek egymás utáni -tehát sorozatos- elkövetésére (Warnke, 1973). A sorozatos képrombolás -akár azonos személyek által- lehetősége fennáll a 2020-as USA-béli erőszakos szobordöntések esetében is, mivel időben és területileg is egybe esnek ilyen cselekmények.

A képrombolások több tudományág metszéspontjában állnak és ezek által kutathatók. David Freedberg is ezt állítja az *Iconoclasts and their motives* című művében; a történelem, a művészettörténelem és az esztétika közti határterületen vizsgálhatók (Freedberg, 1975). A *The Power of Images: Studies in the History and Theory of Response* című művében a reprezentáció és a valóság viszonyát is vizsgálja Freedberg, a képalkotás és befogadás történelmi, antropológiai és pszichológiai (pszichodinamikai) vonatkozásában is (Freedberg, 1989). Figyelmet szentel arra a pszichológiai hatásra, melyet az egyszerű ember, a köz tagja érzékel. Ehhez történelmileg és művészetileg is kiemelkedő alkotásokat vizsgál és azok bizonyítható hatásait a mű keletkezésekor élő kortársakra és későbbi recepcióikat. Ezek a hatásvizsgálatok inkább szubjektív szemléletük miatt általánosságban kevésbé használhatók, azonban mint erőszakos reakciókat kiváltó -egyes- eszközöket érdemes figyelembe venni ezeket (Freedberg, 1989).

A kulturális antropológia szempontja

Simon Harrison brit kulturális antropológus, elsősorban melanéziai terepmunka alapján végzett kutatásairól és a szimbolikus konfliktusok antropológiájáról ismert. Az 1995-ben a Journal of the Royal Anthropological Institute-ben megjelent *Four types of symbolic conflict* című 1995-ös (magyar fordításban: *A szimbolikus konfliktusok négy típusa* címmel, 2000-es publikálású) tanulmánya az egyik legtöbbet idézett antropológiai munka a politikai szimbolizmus és a csoportidentitás-konfliktusok irodalmában (Harrison, 1995). Harrison kiindulópontja Bourdieu

szimbolikus tőke-fogalma (Bourdieu, 1989): a politikai konfliktusok nem csupán anyagi erőforrásokért, hanem szimbolikus javakért is folynak. Ezek a szimbolikus javak (rítusok, reprezentációk, képek, szobrok, narratívák) amik meghatározzák, hogy egy csoport kinek számít, mit jelképez, és milyen múltat igényelhet magának. Harrison elmélete a szimbolikus konfliktus négy prototipikus formáját azonosítja aszerint, hogy a konfliktus a szimbólum mely tulajdonsága körül zajlik.

Értékelési konfliktus (valuation conflict): Az értékelési konfliktus abból fakad, hogy egy szimbólum értékét -vagyis azt, hogy egyáltalán politikailag releváns tárgynak számít-e- különböző csoportok eltérően ítélik meg. Harrison szerint a szimbolikus javaknak ahhoz, hogy hatalmi erőforrásként funkcionálhassanak, értékkel kell bírniuk azok szemében, akikkel szemben felhasználják őket. Ha az egyik csoport rendkívül fontosnak tart egy szimbólumot, de a másik csoport számára az teljesen közömbös, nem jön létre valódi konfliktus, legfeljebb félreértés (Harrison, 1995).

Előállítási konfliktus (production conflict): Az előállítási konfliktus a szimbólum alkotásának és hitelesítésének jogát érinti: ki rendelkezik azzal az autoritással, hogy egy szimbólumot létrehozson, és ki dönti el, hogy az autentikus-e? Harrison rámutat, hogy számos politikai közösségben élesen megkülönböztetik az „örökített” szimbolikus javakat -amelyeket a csoport legitimnek ismer el- az újonnan alkotottaktól vagy az ellenség által hamisított változatoktól. Az előállítási konfliktus tehát mindig magában foglalja a szimbolikus autoritás kérdését: ki a szimbólum törvényes szerzője, és ki az, aki csupán bitorolja azt (Harrison, 1995)?

Tulajdonjogi konfliktus (proprietaryship conflict): A tulajdonjogi konfliktus afelett zajlik, hogy ki rendelkezik a szimbólummal. Ki jelenítheti meg, ki tilthatja meg mások számára a felhasználását, és ki dönthet a módosításáról vagy megsemmisítéséről. Harrison a melanéziai rituális javak cseréjéből indul ki: egyes szimbolikus tárgyak és rítusok feletti „tulajdonjog”, amely semmi esetre sem polgári jogi fogalom, hanem társadalmi hatalmi pozíció. A politikai köztéri szobrokra vetítve: a tulajdonjogi konfliktus azt a kérdést foglalja magában, hogy ki jogosult dönteni a szobor felett: az azt állítató szervezet (pl. UDC), az önkormányzat, az állam, vagy a tágabb társadalom (Harrison, 1995)?

Fennmaradási konfliktus (survival conflict): A fennmaradási konfliktusban a tét az, hogy egy szimbólum életben marad-e politikai hovatartozás emblémájaként, vagy szimbolikus súlya elhal. Harrison rámutat, hogy egy szimbólum fennmaradása nem csupán fizikai létezését jelenti: egy múzeumba kerülő szobor fizikailag létezik, de szimbolikus hatalma radikálisan

megváltozik, ha kikerül a nyilvános térből. A fennmaradási konfliktusban nem a szimbólum megsemmisítése a tét, hanem annak politikai relevanciájának megőrzése vagy felszámolása (Harrison, 1995).

Történettudomány és vallástörténet

A szakirodalom egy másik vetületét a történelemtudomány és azon belül is a vallástörténet által kidolgozott tételek adják, melynek lényegi eleme a vallásos céllal alkotott művek szervezett pusztításának elemzése. Ennek ókori példáinak remek leírását adja az ókori kelet hatalmi reprezentációjával foglalkozó Westenholz, aki 2012-es munkájában az Akkád birodalom „damnatio memoriae”-jával foglalkozik, tehát a társadalmi emlékezetből való szándékos törlés eseteivel, mely az emberi történelem egyik legrégebbi írásos feljegyzéseit és képi ábrázolásait veszi figyelembe (Westenholz, 2012). Hanspeter Schaudig a „Death of Statues and Rebirth of Gods” című tanulmányában pedig elemzi és rendszerezi az ókori kelet népeinek a zsákmányolt istenszobrokkal kapcsolatos eljárásait. Ezekből a jelentésmódosítások rendszere külön is figyelemre méltó kutatási eredményt tár elénk (Schaudig, 2012). Martin Warnke *Bildersturm: Die Zerstörung des Kunstwerks* című alapművét itt ismét fontos kiemelni, mivel az antik görög és a római birodalmi rombolások bemutatásához járult hozzá értékes adalékkal. Brubaker 2013-as művét a „*Making and breaking images and meaning in Byzantium and early Islam*” című tanulmányát, abból a szempontból érdemes kiemelni, hogy a keresztény ikonkészítés és vallásos képtisztelet módszerét részletezi, hogy miként vált az ikon a vallás fenntartó eszközzé és annál többé, egyfajta összesített szent jelentéssé (Brubaker, 2013). Chapman 2018-as műve az *Iconoclasm and Later Prehistory* pedig jó összefoglalását adta a Krisztus előtti első évezredtől kezdve a képrombolási tevékenységnek (Chapman, 2018). Szegvári Zoltán 2021-ben íródott „Képrombolás és képtisztelet küzdelme Bizáncban” című tanulmánya a bizánci ikonoklasztázia és a képek tiszteletének (ikonodulizmus) évszázados vitája, amely érinti a teológiai, politikai és társadalmi konfliktusokat, és az ikonok restaurációját, különösen I. (Nagy) Theophilosz és Theodóra császárné korában történt eseményeket (Szegvári, 2021). A reformáció képrombolásainak vizsgálata kifejezetten sokat jelentett a témában való elmélyedés szempontjából. A szakirodalom ebben kifejezetten gazdagnak volt tekinthető, melyekből Lee Palmer Wendel 1995-ben kiadott *Voracious Idols and Violent Hands - Iconoclasm in Reformation Zurich, Strasbourg, and Basel* című könyvét emelném ki, mely alaposan feldolgozza a reformáció szervezett képrombolásait a svájci városokban (Wendel, 1995). Ehhez a könyvhöz kutatási előzményként kapcsolódik a Carlos Eire. 1986-ban írott tanulmánya „Iconoclasm, revolution, and the reformation in Switzerland and Geneva, 1527-

1536” címmel (Eire 1986). A németalföldi képrombolási hullám előzményeként volt kezelhető a gyenge gabonatermással összefüggő éhínség, melynek okait és a reformáció vallási irányú türelmetlenségeivel való kapcsolatára irányította a figyelmet Curtis és Dijkman a 2017-es „The escape from famine in the Northern Netherlands: a reconsideration using the 1690s harvest failures and a broader Northwest European perspective” című munkájukban (Curtis & Dijkman, 2017). Crew a 2008-ban újonnan kiadott 1978-as munkája a *Calvinist Preaching and Iconoclasm in the Netherlands, 1544 - 1569* című alkotás a vándorprédikátorok és a kálvinista tanok terjedését vizsgálta, melyek alaposan összefüggtek a katolikus templomokban történt sorozatos képrombolásokkal. Ezeket a tetteket a vallási meggyőződésétől fűtött tömeg a prédikátorok irányítása mellett végezték el. Sok esetben ugyanazok voltak az elkövetők, mivel a vándorprédikátoroknak „vándorgyülekezete” is volt, akik követték őket. Így a rongálások és elkövetések is tapasztalt végrehajtók munkájának bizonyultak, ahogy ezt Martin Warnke is kiemeli (Crew, 2008). Az angliai puritanizmus képrombolásai azért voltak meghatározók, mert hatalmi szempontok szerint, „felülről” szervezett események voltak, külön parlamenti bizottság felügyelte ezt a tevékenységet, illetve törvénybe is iktatták azt. Ennek tárgyalását Spraggon a *Puritan Iconoclasm during the English Civil War* című könyve segítségével tudtam részletekbe menően kikutatni (Spraggon, 2003). A képrombolás és vallási tulajdon összegyűjtése egyben a Parlament által kezelt kincstár bevételeit növelte, melyről Coffman, 2013-as „Credibility, transparency, accountability, and the public credit under the Long Parliament and Commonwealth, 1643–1653” tanulmánya értekezik. Így a köz érdekévé is vált a képrombolás, mintegy pragmatikus jelkép-összegyűjtéssé, egyfajta torz aukciónvá mely a múlt tárgyainak értékesítésével a jelen és a jövő egyfajta gazdasági jólétét és vallási alapokon nyugvó morális igazságát kívánták biztosítani. Pragmatikusnak tekinthető cselekedet, mikor anyagi érdekké változtatja a döntéshozó az erkölcsileg kifogásolható tetteket, tehát politizál (Coffmann, 2013).

A modern kori történettudomány szempontjai a képrombolásokkal kapcsolatban

A szakirodalom következő nagyobb tételét a történelemtudomány modern korral foglalkozó munkái adták, melyek esetében a képrombolás vizsgálatát a jelenkorunkhoz közelítve egyre inkább a szociológia tudományával kiegészítve volt lehetséges feltérképezni.

A francia forradalom tekinthető az első szekuláris célú képrombolásnak az európai történelemben. Ennek átfogó vizsgálatát Louis Réau végezte el 1959-ben kiadott *Histoire du vandalisme. Les monuments détruits de l'art français* című művében (Réau, 1959), melyet jelentősen kiegészített Richard Clay 1999-es doktori disszertációja, ami lényegében azonos tartalommal 2012-ben könyvként is megjelent (Clay, 1999). Clay munkája több szempontból

is kiváló elemzést tartalmaz, a forradalmi képrombolástól az államilag szervezett, támogatott és a párizsi szekciók önkormányzatainak szintjén végbement szoborpusztításokig (Doyle, 1990). Igen alapos történeti munkát végzett el, melynek legnagyobb erénye a korszakolásban rejlik, jól azonosítja francia forradalom képrombolásainak időszaki sajátosságait és felelősségi hatásköreit, azaz, hogy milyen hatalmi vagy társadalmi szintről érkezett a szobordöntési szándék és felhatalmazás. Ehhez alapvetően történelmi források értelmezését végezte el, leginkább korabeli újságok és kiadványok által megjelentetett cselekményeket jelenített meg, melyek a korszakban közérdeklődésre tartottak számot. Ennek az a hátránya, hogy összefoglaló kimutatással, adattáblákkal nem informálja az olvasót, így a híresebb esetekre koncentrált. Clay a doktori disszertációjában foglalkozik az „ikonoklasztázia” (iconoclasm), mellett a „szimboloklasztázia” (symboloclasm) jelentésével, tehát a képrombolás egyben jelképrombolás is (Clay 1999, 30). Ezt helyesen állapítja meg, azonban én egyértelműnek tekintem azt, hogy a vizuálisan megjelenő „képi” formában látható jelkép valamilyen mértékű rombolása az következményeképp jelenti a hordozott jelentés támadását is, különben nincsen kimutatható motiváció az adott jel rombolása iránt.

The Oxford History of the French Revolution című könyve olyan francia forradalommal kapcsolatos részletkérdések tisztázásában volt segítségemre, mint az egyes szekciók fegyveres erejének mérete és szervezete (Doyle, 1990). Ez a kérdés azért keltette fel a figyelmemet, mert minden hatalomnak az uralommá változtatáshoz valamilyen kézzelfogható fizikai térben is megjelenő eszközre van szüksége, ami a hatalom képzetét konkrét kényszerítőképes uralommá alakítja. Ehhez pedig az egyik legkézenfekvőbb eszköz nem más, mint fegyveres erőszakra alkalmas szervezett erő. Ennek megvalósítását a francia forradalmárok az úgynevezett szekciók szintjéig vitték le, ugyanis területi alapon rendelkeztek tényleges katonai erővel ezek a párizsi „önkormányzatok”. Ez biztosította a gyors reakcióképességet, illetve a helyi igények alapján való hasznosítását a mai értelemben nagyjából századszintű gyalogsági és azt kiegészítő minimális tüzérséggel bíró katonai erőnek (Doyle, 1990). A szekciók századjai alkották a párizsi forradalmi kommün Nemzeti Gárdáját, ami biztosította az uralmat és a lehetséges fegyveres ellenállás letörését.

Hahner Péter a *Bastille ostroma* című könyve pedig értékes részleteket közöl azzal kapcsolatban, hogy miként vált egy börtönként funkcionáló épület szimbólummá, majd ezzel együtt egyfajta forradalmi szuvenírré. Érdekes módon a konföderációs tematikájú ledöntött szobrok megőrzendő jelképekké csak a republikánusok által vezetett településeken váltak, azáltal, hogy a központi helyről való eltávolításuk nem jelentette a műtárgyak megsemmisítését

(mint a demokraták által vezetett települések többségében), hanem áttelepítésükkel gyakorlatilag biztosították fennmaradásukat (Hahner, 1985).

Reinhart Koselleck tudományos alkotása *a Vergangene Zukunft* 1979-ben jelent meg németül, angol fordítása (*Futures Past*) 1985-ben az MIT Pressnél, majd 2004-ben a Columbia University Pressnél látott napvilágot (Koselleck, 2004). A *Futures Past* záró esszéjének „*Space of Experience and Horizon of Expectation: Two Historical Categories*” középpontjában a „tapasztalati tér” és „várakozási horizont” fogalompár áll. Koselleck a tapasztalatot „jelenbeli múltként” definiálja: olyan eseményeken, eseménytöredékeken és örökölt tudáson alapuló maradvány, amelyet egy egyén vagy közösség magában hordoz, és amelyből a jelen értelmezésekor merít. A várakozás ezzel szemben „jelenné tett jövő”, ami azoknak a reményeknek, félelmeknek, terveknek és várakozásoknak az összessége, amelyek a cselekvést irányítják anélkül, hogy tapasztalati alapjuk lenne. Koselleck döntő tézise az, hogy a modernitásban ez a két dimenzió szétválik egymástól. A premodern korban a tapasztalat és a várakozás szorosan összekapcsolódott. A jövő lényegében a múlt megismétlése volt, amit a *historia magistra vitae* elvének (a történelem az élet tanítómestere) érvényessége is mutatott. A modernitás a korszak, amelyben a várakozási horizont meghaladja a tapasztalati teret: a jövő nem a múlt folytatása, hanem valami tőle minőségileg eltérő, nyílt végű, radikálisan más (Koselleck, 2004). Koselleck a *Futures Past* 43–57. oldalain a „forradalom” fogalmának szemantikai átalakulását elemzi. A korábbi ciklikus (csillagászati) visszatérés-képzetből jövőre irányuló, nyílt végű politikai metahistorikus kategória lesz. Ez olyan kollektív egyes szám, amely a teljes társadalmi rend megváltoztatásának igényét fogalmazza meg. Megkülönbözteti a forradalom modern szemantikai elvárását (nyílt végű társadalmi átalakulás) a tényleges politikai eseményektől (Koselleck, 2004). Koselleck az emlékmű-politika kérdéseivel is foglalkozott. A „*War Memorials: Identity Formations of the Survivors*” (1979, angolul 2002) című esszéjében azt mutatja meg, hogy a modern háborús emlékművek (ellentétben az antik hősök egyedi dicsőítésével) az ismeretlen katonát, a névtelen áldozatot jelenítik meg. Ez a demokratizálódott halálkultusz a modernitás terméke. Az emlékmű a túlélők identitásának formáló eszköze, nem a halottakról, hanem az élők önértelmezéséről szól. Az emlékmű politikai hovatartozást jelöl, konkrét politikai célt teljesít (Koselleck, 2002). A 2003-as *Zeitschichten* kötetben Koselleck geológiai metaforát alkalmaz, az időrétegekként kezeli az emlékműveket. Egy 2020-as szobordöntés, egy 1776-os emlékműrombolás a (III. György király Bowling Green-en) és a római „*damnatio memoriae*” nem egyidejű rétegek, amelyek egyszerre

bukkannak a felszínre, hanem ugyanannak a tartós ikonoklasztikus repertoárnak különböző idejű megjelenési formái, tehát nem egyedi események (Koselleck, 2003).

A politikatudomány szakirodalmi szempontjai a képrombolási kutatásokhoz

Peter Verovsek „Collective memory, politics, and the influence of the past” című 2016-os munkájában vizsgálta az európai posztkommunista demokráciákat és a politikai elitek harcát az emlékművek és a szimbolikus térfoglalás esetében is (Verovsek, 2016). Csernicsko István és Fedinec Csilla közös tanulmánya „(Re)conceptualization of Memory in Ukraine after the Revolution of Dignity” értékes betekintést nyújt a 2014 utáni ukrán emlékezetpolitikai folyamatokba. Plokhi alapos kutatásai további elemzési szempontokat jelentettek a Leninopad (Leninhullás) című folyamat megértéséhez (Plokhi, 2023). Az ukrán emlékezetpolitikai majd háborús konfliktust megelőző képrombolásokat a „The geopolitics of memory in Ukraine” című tanulmányban foglaltam össze (Gyuriss, 2024).

Az USA-ban történt képromboláshoz kapcsolódó eseményekről született tanulmányom, mely a 2020-as elnökválasztáshoz kapcsolódó szimbolikus térfoglalásokat vizsgálja „A 2020-as elnökválasztással kapcsolatos szimbolikus térfoglalás és politikai erőszak az Amerikai Egyesült Államok szövetségi fővárosában” címmel (Gyuriss, 2023). Elemzem a 2020-as kampány során és azt követően alkalmazott erőszakos térfoglalásokat, melyek Washington D.C. területén történtek. Ezek reakciók voltak a BLM-mozgalom vandalizmusba torkollott demonstrációira, illetve a választási eredmény körüli vitákra. A világnyilvánosságba is bekerült a 2021. január 6-i demonstráció és a Capitolium ostroma, halálos áldozatokkal járó elfoglalása is. Alapjában véve a szimbolikus erőszak tényleges erőszakba való fordulása követhető ezen események által és bemutatja, hogy milyen szinten indított el jelképes majd tényleges erőszakspirált is a 2020-as elnökválasztási kampány (Gyuriss, 2023).

A BLM mozgalom 2019 előtti történelmét Calvin John Smiley „The Prison Journal 2019-es, „Release in the Era of BLM: The Nexus of Black Lives Matter and Prisoner Reentry” című tanulmányából ismerhetjük meg, mivel a mozgalom a tömeges bebörtönzések elleni tiltakozások és szervezett jogvédelem következményeként jött létre (Smiley, 2019). Ez jól mutatja a mozgalom belső fejlődési ívét is, hogy alapvetően egy -az afroamerikai lakosokat- kifejezetten érintő problémára egyfajta kezelési lehetőséget nyújtottak. Ezzel -legalább ideiglenesen- kedvező helyzetet teremtettek a fogvatartottak családjainak, hiszen egy-egy győztes per esetén érkező kártérítések is segítettek, illetve maga az elítélt is javulást tapasztalhatott kényszerből zárt életkörülményeiben (Smiley, 2019). Ennek eredménye volt az,

hogy lehetőség volt egy mozgalmi magot felépíteni, ezek pedig saját bevételi forrásokkal rendelkeztek, majd sikerült sejtyszerűen építkezve lefedni az USA egészét, ezzel megágyazva a későbbi hálózatba szervezésnek. Tulajdonképp a BLM sikere az alapos és hosszú időn át tartó szervezésben és szervezetépítésben rejtett, azon túl, hogy pontosan ismerték az USA jogi és közigazgatási struktúráját és ezeknek a kihasználható hibáit.

Barbara Ransby is a 2018-ban keletkezett *Making All Black Lives Matter, Reimagining Freedom in the Twenty-First Century* című könyvében alaposan kifejti a BLM mozgalom előtörténetét, ami a 2020-as társadalmi befolyásolási célú szervezeti működését befolyásolta. Ez megjelenik az afroamerikai áldozati kisebbségi politikai alapállás azon szegmensében, mely a rendőri túlkapások elleni fellépésekre építette fel tevékenységét (Ransby, 2018). Ezen felül kiemeli és elemzi az afroamerikai lakosok kábítószerhasználati és az ezzel összefüggő AIDS-kezelések problémáit is. A betegeket nem kielégítő mértékben kezelték, a jelentős egészségügyi vészhelyzet nem kapta meg a szükséges figyelmet és forrásokat, melynek eredményeképp HIV-fertőzöttek emberhez méltatlan helyzetbe kerültek. Jelentős problémát okozott ez, mert a kór nem csak a kábítószerhasználókat veszélyeztette, hanem a közvetlen környezetük tagjait is, így mondhatni, hogy az „ártatlan” lakosságból is szedte áldozatait (Ransby, 2018). Ez elsősorban a fekete lakosságot érintette a leginkább látható módon. Az ártatlan áldozatból akár gazdasági és politikai tőkét lehetséges kovácsolni, ahogy ezt a BLM példája is mutatja. Illetve érdemes még tisztázás céljából megemlíteni, hogy sajnos ezek a személyek többszörösen is hátrányos helyzetűek, mondhatni, hogy a periféria perifériájára kerültek társadalmi szempontból tekintve.

A BLM módszereinek újrahasznosításával is próbálkoztak USA-n kívüli politikai mozgalmak, melyről a „Black Lives Matter goes global: Connective action meets cultural hybridity in Brazil, India, and Japan” című, 2021-es tanulmányban Saif Shahin, Junki Nakahara és Mariana Sánchez mutatják be a BLM „hibrid változatait” (Shahin et al, 2021). A BLM mozgalom ügye mellé felsorakozó világcégek számára az üzletileg kommunikált szolidaritás gazdaságilag is profitábilis volt, ezt mutatják be Jessica Vredenburg és társai a „Brands Taking a Stand: Authentic Brand Activism or Woke Washing?” című munkájukban (Vredenburg et al, 2020). A „brand-activism” segítségével társadalmi árucikket értékesítenek az ebben résztvevő vállalatok. Gondolhatunk csak az Európában is megosztó reakciókkal kísért „térdelésre”, amikor sportolók az adott mérkőzés kezdete előtt -önkéntes, illetve az egyes klub által kötelezővé tett- térdhajtással tüntettek a BLM mozgalommal azonosított antirasszista és egyenlőtlenség-ellenes követeléseivel. A cselekmény 2016-ban elsőként az USA himnusza alatti ülve maradással kezdődött, majd később térdelési aktussal folytatódott. Leginkább 2020

és 2023 közti időszakban volt ez a szokás elterjedt a legnagyobb nézettséggel bíró sportmérkőzéseken (amerikai és hagyományos futball). Későbbiekben egyre gyakrabban a közönség nemtetszését fejezte ki a gyakorlattal kapcsolatban, illetve ki is kopott maga a szokás 2024-től kezdve. Ez előtt már a reklámpiar is fordult és a faji egyenlőtlenség helyett inkább a nemi identitási és szexuális orientációbeli kérdésekkel foglalkozott, majd az orosz-ukrán háború, illetve a szintén 2024-es amerikai elnökválasztások letarolta a figyelmet, egyben az érdeklődést is a reklámokban a fizikai termékeknek a társadalmi termékkel való erős összekapcsolására (Vredenburg et al, 2020).

Elizabeth Hinton könyve, *From the War on Poverty to the War on Crime. The Making of Mass Incarceration in America* címmel jelent meg 2016-ban, mely a bűnüldözés ellen vívott, azonban eredményeiben faji színezetű állami rendvédelmi fellépés szociopolitikai következményeit foglalja össze (Hinton, 2016). Előbbi munkával együtt bővebb betekintést nyújt a börtönbéli faji arányokról Ashley Nellis-nek a „The Color of Justice: Racial and Ethnic Disparity in State Prisons” című 2016-as tanulmánya. Ebben részletesen kifejti, hogy az afroamerikai népesség tagjai az USA-ban 4.8-szor nagyobb arányban kerülnek börtönbe, mint fehér társaik (Nellis, 2016). A BLM mozgalom átfogó politikai szemléletű kritikáját adja Mike Gonzalez 2021-ben megjelentett munkája, a *BLM: The Making of a New Marxist Revolution* (Gonzalez, 2021). A mű a BLM-el -mint mozgalommal- kritikus, narratíváikat cáfoló és elemző információk gyűjteménye, melynek olvasása izgalmas elemzési szempontot jelentett. Ennek a munkának a lényegi célkitűzése a BLM (pontosabban a BLMGNF – Black Lives Matter Global Network Foundation) tevékenységének színtalalal mögötti feltárása. A mű egy alapos elemzés arról, hogy miként támadta a szervezet az amerikai társadalmi alapértékeket (család, szabadpiac, felemelkedési lehetőség és az ezt biztosító jogi keretek), mindezt az alapítók és főbb munkatársak szélsőbaloldali, marxista politikai attitűdjével és a szervezet politikai céljaival és követeléseivel magyarázva. Nagy vonalakban a XX. századi fekete emancipációs szervezetek, mint a Black Panther Party és ideológiai és korabeli külföldi kapcsolatainak kutatását és feltárt mintáját alkalmazza Mike Gonzalez a Black Lives Matter Movement vizsgálatához. Külön kiemeli, hogy a BLM 2020-as tüntetései 19 halálos áldozatot követeltek, illetve a zavargásokat követő tömeges fosztogatásokban (melyek a családi kisboltoktól egészen a bevásárló központokig érintették az üzleteket) amelyek közel 2 milliárd USD közti anyagi kárt okoztak (Gonzalez, 2021). Ez az összeg összevethető egy nagyobb természeti katasztrófa (hurrikán, árvíz) okozta károkozással (Manskar, 2020). A szerző sajnos a képrombolások témáját csupán egyetlen mondattal érinti, akkor is általánosságban szól a szobordöntésekről.

Politikatudományi szempontból jelentős segítséget jelentett párhuzamot Sydney Tarrow két könyve is, a *Power in Movement* (2011) és a *The New Transnational Activism* (2005). Az ezekben foglalt politikai mozgalmakutatóhoz használt téziseinek alkalmazásával lehetséges bizonyítani, azt, hogy miként függhet össze két történelmileg eltérő mozgalom, forradalmi csoportosulás, rendszerváltói célú tevékenység. Az értekezéstervezet számára az 1789-es francia forradalmi események emlékműbontásai és a 2020-as amerikai képrombolások strukturális, formai, szervezeti és kimeneti elemzését segítette elő. A politikai folyamatvizsgálathoz hozzájárult még a fentnevezett szerző „Dynamics of Diffusion: Mechanisms, Institutions, and Scale Shift” című tanulmánya is. Ebben a diffúziós elmélete is közlésre kerül (Tarrow, 2010).

A 2020-as USA-béli politikai célú képrombolások vizsgálatának szakirodalma

Összességében a következő a művek foglalkoztak csak érintőlegesen vagy konkrétan a 2020-as amerikai képrombolásokkal. Ezeknek általános problémája, szakirodalmi értékelhetőségük negatívuma, hogy inkább az események szubjektív leírására és nem az objektív célú elemzésre koncentrálnak. Központi elemként az emancipációs célú „faji küzdelem és faji igazságosság” kérdéseit vizsgálják, leginkább a nyilvánosság előtti politikai viták narratíváját feszegetve. A művek általános pozitívumának a történelmi viszonyok feltárása tekinthető, általában jelentős helytörténeti anyag és az emlékművi ill. emancipációs kapcsolódású jogtörténet felvonultatásával együtt. Ezeket a szakirodalmakat nem tudtam érdemben felhasználni a politikatudományi fókuszú disszertációm megírása során, mivel nem tartalmaznak részletes politikai célú elemzéseket, maximum eseményleírásokat, jogtörténeti és alkalmazási regisztrációkat. Azonban alkalmasak arra, hogy általános információkat szerezzek és következtetéseket alkossak a vizsgálati terület kapcsán, ezzel orvosolva azt a helyzeti hátrányt, hogy nem helyiként elemzem az eseményeket.

Kifejezetten az egykori gyarmati területeken történt képrombolásokat vizsgálja Nicholas Orr 2025-es doktori disszertációja (Orr, 2025), aminek végkövetkeztetésével vitába szállok doktori értekezésemben. Orr doktori disszertációjában vitatja Deschepper elméletét (Deschepper, 2023) arról, hogy a 2020-as BLM tüntetéshullám és képrombolás egy globális antirasszista képrombolási hullám detonációs eseménysorozata lenne. Orr az első világméretű, egyetemes antikolonizációs képrombolásokat a gyarmati lét alól felszabadult őslakosoknak tulajdonítja, melyet az 1970-es évektől datál (Orr, 2025). Ezzel annyiban vitatkoznék, hogy a különböző

lokális képrombolási variációk megannyi politikai célja, indítéka és szándéka közül az antirasszizmus csupán egy elemzési szempont, így erre egy egész globális ikonoklasztázis ideológiai motivációját felépíteni nem a legszerencsésebb döntés. Véleményem szerint az amerikai fekete lakosság további emancipációval kapcsolatos követeléseit követő szimbólumdestrukció nem sorolható a tipikusan gyarmati jellegű antikolonizációs emlékműromboláshoz sem.

Karen L. Cox a *No Common Ground: Confederate Monuments and the Ongoing Fight for Racial Justice* című könyve leginkább a BLM-hez köthető, a nyilvánosságban történt „vita” emlékezetpolitikai narratívájának részletes kifejtése (Cox, 2021). Cox a 2020-as szobordöntéseket egy érdekes szempontból, az egykor az emlékműépítést megrendelők oldaláról vizsgálja. A United Daughters of the Confederacy nevű nőszervezet és az úgynevezett Lost Cause (Elveszett Ügy) nevében épített emlékművek felállításának okait keresi, mely épít a szerző 2003-ban megjelent monográfiájára a *Dixie’s Daughters* nevű könyvre és az abban foglaltakra (Cox, 2003). Úgy érvel, hogy a fennálló emlékműveket meghaladta a történelem (megváltozott azóta a befogadó és fenntartó környezet), hordozott jelentéstartalmuk miatt a fekete-amerikaiak számára a faji egyenlőtlenség köztéri jelképei. A települési demográfiai és változó faji arányok miatt ez a folyamat még inkább érzékenyül érintette a monumentumok fennmaradásának kérdését. Cox lényegi megállapítása, hogy nincs (széleskörű) megegyezés arról, hogy ezek a konföderációs tematikájú emlékművek jelenleg mit jelentenek. Kiemeli, hogy nem történt egyeztetés a lakossággal a szobrok fennmaradásáról, népszavazás és egyéb demokratikus jellegű választása nem volt a helyieknek. Állítása szerint inkább egyoldalú ezeknek a műtárgyaknak a fennállása, amellet, hogy faji szempontokat figyelembe véve aggályos üzenetet hordoznak. a déli feketék másodrendű állampolgárságára való utalást tartalmaznak. Cox azt írja, hogy a konföderációs szobrok átvitt értelemben a fehér felsőbbrendűség szimbolikus eszközei, melyeket a fekete-amerikai lakosság nyilvánvaló céllal támad, ez pedig meghatározza az USA emlékezetpolitikáját közvetlenül az egykori déli területek és közvetett módon az egész Amerikai Egyesült Államok számára (Cox, 2021). Ezeket az állításokat azonban érdemes kicsit jobban megvizsgálni! Cox a több, mint húsz évvel ezelőtti könyvében a *Dixie’s Daughter*-ben külön fejezetben tárgyalja az UDC I. világháború előtti emlékműépítéseit és az azok felállítását megelőző jelentős és rendkívül sikeres adománygyűjtő tevékenységét. Ismerteti a szobrok felavatásával járó „népünnepélyt és rítust” szervezését és kivitelezését a déli nőszervezetnek, valamint a vele együttműködő veterán csoportoknak. Taglalja, hogy a több, mint száz évvel ezelőtt felállított konföderációs szobrok építése a déli

lakosság számára az akkori jelen elfogadását segítette elő, az amerikai patriotizmus sajátos, alternatív megnyilvánulásként is felfoghatók (Cox, 2003). Ehhez jelentősen hozzájárultak az „állami szintű emlékművek, mint a Robert. E. Lee korábbi, Washington D.C. területén lévő lakhelyén és birtokán kialakított Arlington Nemzeti Temetőben 1914. nyarán felállított (és 2023-ban eltávolított) és Wilson elnök által átadott „Arlington Monument”, mely a déli katonákat is elismerte amerikai hazafiaknak. A századfordulóra magát megfogalmazó „Új Dél” megtette a polgárháborús generáció felé való jelképes főhajtását, kifejezve az áldozathozatalt nem felejtő, azonban megbékélést hirdető mivoltát. Mindkét egykori háborút viselő fél leszármazottai emlékezeti képviselői fontosnak tartották ezt a folyamatot, elismerték egymás áldozathozatalát az ilyen szimbolikus aktusokkal. Szövetségi szintről támogatták az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezéseket, melyeket -a polgárháború után 50 évvel- közös csatateri megemlékezések és „kék-szürke” közös veterántalálkozók sora és a „Gettysburg Reunion” jellegű szimbolikus cselekmények mélyítettek el. Helyi szinten az emlékműépítések a lakosság folyamatos adakozásából, tagállami szinten a helyi vezetés engedélyével (tehát demokratikusan választott képviselők által) és némi anyagi támogatásával, állami szinten a kiegyezést és megbékélést szolgáló segítő szándékkal történtek meg. Az emlékművek felállítását követő közel száz évben a konföderációs monumentumok jogszabályi védelmet is kaptak (a Dél egykori államaiban), melyet Zachary Bray a „We Are All Growing Old Together: Making Sense of America’s Monument Protection Laws” című 2020-as munkájában listáz és értelmez (Bray, 2020). A Cox által felhozott demokratikus érv 2020-as kampányév előtt teljesült. Tipikus esetnek számít 2020-as évet megelőzően a 2017-es Charlottesville-ben történt erőszakos események hatására történő szoboreltávolítási szándék ügye. Az emlékmű felszámolásának ügye a demokrata városvezetés és a helyi bíró közti jogi-bürokratikus küzdelem eredménye lett volna, majd az állami legfőbb ügyészség általi döntéshozatalra került sor, mely helyt adott a körzeti bíró Richard Moore döntésének, így a szobor fennmaradását eredményezte. Ezt a 2020-ban megváltozott közhangulat befolyásolta és végül az állam legfelsőbb bírósága 2021-ben hatályon kívül helyezte Moore korábbi döntését és ezzel engedélyezte Lee tábornok szobrának a bontását, melyet még ugyanabban az évben, 2021-ben talapzatáról leemelték és 2023-ban darabjaira szétvágták (Waller, 2021). A Charlottesville-ben lezajlott folyamatok alapján kijelenthető, hogy demokratikus döntés eredményeként állítottak fel szobrokat és azok eltávolítása is lehetséges volt legális keretek közt. A 2020-as amerikai köztéri, illegális szobordöntések nem a demokratikus rend és a többségi elv megnyilvánulási formái voltak, hanem egy politikai kisebbség erőszakos aktusai. Nem kapcsolódtak tágabb és a társadalom nagyobb többségi-jellegű népi követeléshez (forradalom, rezsimváltás, rendszerváltás, hatalmi

változás), hanem egy erőszakos kisebbség „szemet-szemért” jelképes bosszúreakcióként értékelhető, később kampányeszközzé váló cselekedetei voltak. Amennyiben támogatottan többségi ügyet képviseltek volna, akkor az USA összes konföderációs emlékművének (877 db) nem csak 0,79%-át (7 db) érintette volna valamilyen erőszakos és nem csak 8,5%-át (69 db) valamilyen békés képrombolás. Az emlékművek több, mint 90%-a érintetlen maradt.

Erin L. Thompson a *Smashing Statues: The Rise and Fall of America's Public Monuments* című műve inkább az események általános narratívájának egy kicsit mélyebb szintű elemzése, emberi jogi, emancipációs követelések vizsgálatával kiegészítve foglalkozik az emlékművek eltávolításával (Thompson, 2022). Thompson nem követi el azt a hibát, hogy kifejezetten USA-centrikus módon értékeli képrombolásokat, hanem ragaszkodik a globális perspektívához, különösen a 2000-res évek szoborrombolásainak (Közel-Kelet erőszakos rezsimváltásai) átvitt értelemben vett nagyüzeme után. Thompson az érveit hagyományosan a történelmi- illetve művészeti örökség és a már nem időszerű politikai jelképek közti választás vitájára vezeti vissza, ami gyakorlatilag a legáltalánosabb kérdésnek tekinthető. Az eltávolítások mellett szólók és a bontások ellenzőinek érveit is egyaránt bemutatja, kiemelve a Charlottesville-ben történt eseményeket, amikor erőszakos halálesetet és súlyos sérültek tucatjait eredményező leghevesebb reakciók jelentek mindkét oldalról két konföderációs emlékmű eltávolítása miatt 2015-ben. Ezt követően foglalkozik az emlékművek nemzeti és kollektív identitást befolyásoló szerepével. Ebben szintén a köztéri alkotások megosztó voltát elemzi inkább. Arról értekezik, hogy a társadalom egy részének el nem fogadható a köztéri alkotások jelentéstartalma, akkor ezt el kell-e tűrni, vagy inkább inkluzívabbá kell tenni az identitásformáló képességgel és nemzeti szintű önmegfogalmazással bíró alkotásokat. Thompson ez utóbbi mellett érvel. Lényegében ez a cél megvalósult azzal, hogy ahol a helyi lakosság többségének feltehetőleg inkább megosztó vagy negatív jelentéstartalma volt a konföderációs emlékmű, ott vélt vagy valós ellenállásba ütközött a műtárgy további köztéri megmaradása (Thompson, 2022). Az inkluzív tételt azonban sokszor a monumentum teljes eltüntetésével oldották meg, a „valami helyett a semmi” helyzetének megvalósításával. Richmondban a tágas és fákkal és egykor nagyszabású történelmi szobrokkal övezett sugárútszerű Monument Avenue-n sétálva 2024 októberében már csak egyetlen alkotással találkoztam, Arthur Ashe afroamerikai származású teniszbajnok és polgárjogi aktivista emlékművével. A konföderációs történelmi múlt tárgyainak eltüntetésével Ashe szobrának történelmi ellenpontozó jellege és ezáltal különlegessége is megszűnt, pedig 1996-os felállítása után közel negyed évszázadig a déli vezetők szobrai mellett létezett békében.

Roger C. Hartley a *Monumental Harm: Reckoning with Jim Crow Era Confederate Monuments* könyve leginkább olyan műnek tekinthető, amely több nézőpontból kívánta vizsgálni a képrombolási események történelmi gyökereit, valamint a konföderációs szobrok eltávolításáról kialakult társadalmi-politikai vitát magát (Hartley, 2021). Hartley használja az úgynevezett Dual Heritage (kettős örökség) kifejezést, mely izgalmas magyarázata a helyi, déli lakosságon belüli, a konföderáció emlékéhez való ambivalens viszonyulásnak. A könyv erőssége, hogy az emlékezeti és politikai konfliktust jogi problémaként kezeli és értelmezi, így viszonylagos nyíltsággal és bátorsággal közelít a témához (Hartley, 2021). Connor Towne O'Neill a *Down Along with That Devil's Bones: A Reckoning with Monuments, Memory, and the Legacy of White Supremacy* című könyve a 2020-as események előtörténetével foglalkozik, szubjektív szemlélettel, a korábbi, konföderációs emlékművek elleni tiltakozások vizsgálatára építve fel könyvét (O'Neill, 2020). Lényegében az emlékművek felállításának és fennmaradásának általa feltárt hátterét mutatja be, leginkább leíró módon (O'Neill, 2020). Összességében kijelenthető, hogy a 2020-as, konföderációs szobrok döntésének és eltávolításának eseményeit politikai fókusszal nem vizsgálták meg, összesítő célú, adattáblákkal ellátott tanulmány, szakirodalom nem lelhető fel a kutatásom jelenlegi állása szerint.

A tér, mint politikai haszonélvezettel ellátott társadalmi termék elméletét Henri Lefebvre alkotta meg, *La production de l'espace (A tér képzése)* című 1974-es, angol fordításban 1991-ben megjelent munkájában. Ezt magyarázza és mélyíti el tudományosan Berki Márton „A térbeliség trialektikája” című tanulmányában (Berki, 2015). A téralkotás művészete az építészet, mely a térbeli alakzatok, formák funkcióspecifikus és sok esetben reprezentációs céllal való létrehozója. Ehhez kapcsolódik a szimbólumszerű téralkotás, mely társadalmi célú kódolt jelentéssűrítőként értelmezhető. A tér társadalmi célú manipulációja kifejezésre képes juttatni az adott területen élők feletti hatalmi kontrolljának szándékát, ahogy Bourdieu is írja (Bourdieu, 1989). Hobsbawn szavaival élve, a szimbolikus tér és ezáltal a köztér folyamatos átalakítása tehát a politikai változás következménye (Hobsbawn, 1983). A szimbolikus tér meghatározását a „A 2020-as elnökválasztással kapcsolatos szimbolikus térfoglalás és politikai erőszak az Amerikai Egyesült Államok szövetségi fővárosában” című tanulmányomban fogalmaztam meg (Gyuriss, 2023).

„A szimbolikus tér fogalmának pontos leírásával, megfogalmazásával a nemzetközi szakirodalomban nem találkozhatunk, valamint a szimbolikus hely és szimbolikus tér szavakat, fogalmakat is egymás szinonimájaként használják. Erőss elméletéből kiindulva a következő

egyszerűsítéssel lehetséges meghatározni a szimbolikus tér jelentését (Erőss, 2018). Szimbolikus térnek nevezhető az a közeg, melyben az emberi jelképkalkotás eredményeképpen létrehozott szimbólumok hatásukat kifejezni képesek. Ez a közeg azonban nem korlátozódik a fizikai térre, hanem azzal kölcsönhatásban létező emberi imaginációval együtt alkotja a szimbólumok hatókörét” (Gyuriss, 2023, p. 128).

Emlékezés és emlékeztetés, illetve emlékezetpolitika szakirodalma tekintetében Maurice Halbwachs *Az emlékezés társadalmi keretei* című műve vezette be a kollektív emlékezet koncepcióját és vázolta fel a kereteit (Halbwachs, 2018). Pierre Nora *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire* című 1989-ben kiadott munkája az emlékezhelyek teremtésének és értelmezésének alapvető szakirodalma (Nora, 1989).

Jan Assmann elmélete szerint az emlékezetet magát a népek kulturális kommunikációja közvetíti, írja *A kulturális emlékezet* című, 1999-ben magyarul is megjelent művében (Assmann, 1999). Halbwachs az emlékezetet a társadalmi interakció termékeként vizsgálja, de nem tesz éles különbséget a szóbeli, élő emlékezet és az írott, intézményesített kultúra között (Halbwachs, 2018). Assmann ezt a megkülönböztetést az elmélete gerincévé teszi. A „kommunikatív emlékezet” az élő, személyközi kommunikációban fenntartott, generációkon átörökített emlékezet: kb. 80–100 évre, három-négy generációs mélységre nyúlik vissza, szóbeliségre épül, és az élők tapasztalatával közvetlenül kapcsolódik. Jellemzője a folytonos változás, a szelektív felejtés és az aktuális csoportidentitás szükségletei szerint formálódó újraértelmezés (Assmann, 1999). A „kulturális emlékezet” ezzel szemben az intézményesített, kanonizált és szövegekben, szertartásokban, emlékhelyeken, szimbólumokban rögzített múlt. Nem az élő tapasztalatra épül, hanem a tudatos ápolásra. Ezt szakemberek (papok, írástudók, archívumok, múzeumok, iskolák) tartják fent. Így ez mesterségesen fenntartott és gondozott tárolt emlékezetté válik. A kulturális emlékezet döntő sajátossága, hogy identitáskonkretizáló funkcióval bír, megadja, hogy egy csoport kinek számít, honnan jön, és mi a sorsa (Assmann, 1999). Assmann a kulturális emlékezet belső dinamikáját a kánon fogalmán keresztül ragadja meg. A „kánon” azoknak a szövegeknek, eseményeknek, személyeknek és szimbólumoknak a halmaza, amelyet egy közösség kötelezőnek, normatívnak, megkérdőjelezhetetlennek ismer el. A kánon nem csupán a múltat tartalmazza, hanem előírja, hogy a múltat hogyan kell értelmezni és ezzel meghatározza a jövőre vonatkozó elvárásokat is. Az „ellenkánon” azoknak az emlékezeteknek és narratíváknak az összessége, amelyeket a domináns kulturális emlékezet kizár, elfojt vagy marginalizál, de amelyek egy elnyomott csoport identitásának alapját képezik.

Az ellenkánon politikai mobilizáló ereje éppen abban rejlik, hogy a marginalizált csoport a kizárást igazságtalannak érzi, és a kánon átírásának igényét fogalmazza meg (Assmann, 1999).

Pótó János 2003-ban írt, *Az emlékeztetés helyei: emlékművek és politika* című műve a magyar emlékműpolitika átfogó elemzését adja, korszakokra bontva az egyes emlékműépítési és eltávolítási periódusokat, melyet a 2000-res évek elejéig elemez (Pótó, 2003). Gyáni Gábor az emlékezetpolitika és a *public history* azaz nyilvános történelem viszonyát dolgozza fel (Gyáni 2012), viszont 2016-ben megjelent *A történelem mint emlék (mű)* című könyvében részletesen elemzi a magyar kollektív emlékezet toposzait, azaz történelmi korokhoz és traumákhoz való viszonyulását (Gyáni, 2016). Molden a kollektív emlékezeti hegemonia és annak ellentmondó-ellenálló alternatív emlékezet konfliktusát elemzi kritikai szemléletmód alapján a „Resistant pasts versus mnemonic hegemony: On the power relations of collective memory” című tanulmányában (Molden, 2015).

1.8. A kutatási kérdés és hipotézis

Kutatási kérdés: Formai, szervezeti, intézményi és kimeneteli szempontból miben hasonlítanak és miben térnek el a 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások a historikus politikai ikonoklasztáziáktól és mi magyarázza, hogy a hatósági (anticipáló) intézményi logika dominált az erőszakos döntéssel szemben, miközben a képrombolás forradalmi eredmény nélkül mégis mérhető politikai mozgósítási hatást ért el?

Hipotézis: A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások formai szempontból illeszkednek a historikus ikonoklasztázia ismert mintázatába (H1), azonban szervezeti, intézményi és kimeneteli szempontból strukturálisan megkülönböztethető újdonságokat tartalmaznak (H2–H4) — amelyek közül a legjelentősebb a demokratikus intézményi (irányító-aggregációs) anticipáló logika és eljárás, amely forradalmi eredmény helyett mérhető választási mozgósítási hatást produkált.

A hipotézisem felállításához vezető feltételezésem szerint radikális politikai csoportok akcióiról van szó, melyek a COVID járvány és annak kezelése okozta gazdasági és egészségügyi bizonytalanságot, frusztrációt, a 2020-as amerikai elnökválasztást övező heves kampányt, és az afroamerikai lakosság rendőri erőszak elleni tüntetéseit kihasználva szimbolikus erőszakot, rombolást követtek el az Egyesült Államok történelmének és a világtörténelem egyes jelentős szereplőit ábrázoló köztéri szobrokon. Mindezt tették az áldozati magatartásra, elnyomásra, jogfosztottságra, univerzális morális értékekre, a rendszerszintű

rasszizmusra, rendőri erőszakra való hivatkozásul. A szobordöntések célja a figyelemfelhívás, a többségi társadalom irányában ható hatalmi projekció, az alkotmányos rend megváltoztatására való felhívás, valamint a politikai és társadalmi viszonyokra való reakció volt.

2. A 2020-as amerikai képrombolások történelmi kontextusban

2.1 A politikai képrombolások történeti jellemzői, összefoglaló bemutatása, irodalmi bevezetés, a szakirodalmi összefoglalás.

2.1.1. A történelmi képrombolások, szoborrombolások és szoborablások jellemzői, Képrombolás – hatalomért való küzdelem a szimbolikus és valós térben

Az ikonoklasztázia, más néven képrombolás az emberiséggel egyidős tevékenységnek tekinthető. Nevét a görög ikonoklaszták (képrombolók) és ikonofilek (ikontisztelők) közötti vallásos alapú küzdelemből eredeztetjük, mely a Kru. 8. században indult és a 9. század során teljesedett ki a Bizánci Birodalom területén. Az ikonoklasztázia alapvető kérdése a kép helyettesítő funkciójának lehetőségessége, tehát mennyiben azonos egy kép (szobor, faragvány stb.) az ábrázolt objektummal, személlyel. Lehetséges és szabad-e ábrázolni ezeket? Ez képezte a konfliktus alapját a vallásos alapú képrombolásnak, mely egészen a kora újkor végéig, az 1789-es francia forradalomig meghatározó, jellemző típusa ezeknek a tevékenységeknek. Ebben a történelmi időszakban is emeltek -funkciójukat tekintve- politikai emlékműveket. Gondolhatunk itt az ókori Róma császárkori diadalíveire (Titus, Flavius), császárszobraira vagy akár a megannyi emlékműnek például szolgáló Traianus-oszlopra is, melyek az uralkodók dicsőségét és nagyságát reprezentálták. Ezeknek az elpusztítására, történelemből és köztudatból való száműzési kísérleteire alkalmazzuk a „damnatio memoriae” nevű fogalmat is.

A politikai kontextusok képrombolásban való szerepének értékelésére különálló elméleti rendszer nem született, a képrombolásokat kifejezetten politikatudományi értelemben még nem értékelték a kutatók (ebből a szempontból talán Verovsek kivétel). Ettől függetlenül lehetséges a politikatudomány számára is felhasználható gondolati struktúrákat azonosítani. Az eddigi elméletek, ahogy David Freedberg is állítja az *Iconoclasts and their motives* című művében; a történelem, a művészettörténelem és az esztétika metszéspontjában állnak.

2.1.2. Képrombolás, mint szemiotikai kérdés.

A képrombolás szavunk a görög eikón (jelentése: kép) és klaszm (jelentése: rombolás) szavak eikonoklastēs (jelentése: képek összetörője) összekapcsolásából áll. Ez a szó már önmagában komoly jelentéstartalommal bír, ezért, amikor képrombolásról beszélünk érdemes figyelembe

venni, hogy milyen cselekedetet vagy eseményt írunk le (Clay 1999, p. 27.). Magyar nyelvben az ikon vagy kép valamely valóságos vagy elképzelt személynek, tárgynak, jelenségnek két kiterjedésben ábrázolt mása, gyakorlatban az anyaggal együtt, amelyen az ábra van. Régies jelentése pedig (faragott) kép: szobor, faragvány. Ezzel együtt a kép jelkép is, tehát szimbólum. Ernst Cassirer szerint a szimbolizmus a tudat (öntudat) reprezentációja, melyet az ember a nyelven, a művészeteken és a mítoszokon keresztül fejez ki (Cassirer, 1955).

Amikor politikai céllal kerül az adott kép felhasználásra, akkor az a jelentéstartalmi kiegészítés miatt önmagában jelképpé is válik, mivel a tárgy és a jel között ok-okozati összefüggés kerül kialakításra. Így nem csupán „ikonoklasztázia” (iconoclasm), hanem „szimboloklasztázia” (symboloclasm), tehát jelképrombolás a kutatás tárgya (Clay 1999, p. 30). Ezek közül is kiemelkednek azok a szobrok, melyek már az 1789-ben kezdődött francia forradalomban is jelentős számban estek a pusztítás áldozatául. Ezt tanúsítja a Művészetek Ideiglenes Bizottsága által 1794 októberében tett megállapítás is, mely kiemeli, hogy a szobrok ellen elkövetett „bontások” gyakoribbak, mint a többi kép és jelkép elleni támadások. Fontos feltétel, hogy a képrombolás elkövetői a célpontjuknak tartott objektumot jelképként értelmezzék, tettüket tömeges vagy társadalmi szintű befolyásolási céllal kövessék el olyan célpont ellen, melyet a rongálók közönsége is elsősorban politikai szimbólumként értelmez és nem műalkotásként (Gamboni, 1997, p. 19). Szemiotikai értelemben, ha a képrombolás kifejezést használjuk (egy konkrét jel megsemmisítése érdekében történő cselekedetet fejezzük ki), akkor egy olyan jelrombolási tipológiát alkotunk, melynek szervezési feltétele azon alapul, hogy milyen viszonyban van a jel a tárggyal a relatív hasonlatosság okán (Clay, 1999, p. 30).

Érdemes megemlíteni a teret magát, melynek fontos alkotórésze egy-egy kép, jelkép, szobor. Henri Lefebvre, *A tér képzése* című, angol fordításban 1991-ben megjelent munkájában vázolta elképzelését a mentális tér és a valós tér közti kapcsolatról. Szerinte a tér, lényegét tekintve társadalmi termék, melynek a politika a hasznélvezője (Lefebvre, 1991). Szerinte egyetlen fennálló hatalom, intézmény sem létezhet a saját maga által megteremtett (és legitimált) tér nélkül. Lefebvre szerint az a kultúra, amely nem képes megalkotni a saját terét, szükségszerűen eltűnik és pusztá folklorrá, mitológiává válik (Berki, 2015, p. 7). További megállapítása, hogy a már korábban megalkotott tér is dekódolható, olvasható, hiszen jelentést hordoz, melyet képekkel és jelképekkel tesznek az alkotók (vagy fenntartók) hivatalossá és ezzel megadják a viselkedés (térhasználat) kívánt módját is (Lefebvre, 1991). Természetesen ettől a felhasználók eltérhetnek, ahogy az például a francia forradalom idején történt, ahol a jelképek rombolásával, módosításával, helyettesítésével megváltoztatták a tér jelentését. Ezáltal pedig a tér régi és új

felhasználói konfliktusba kerülnek. Az adott tér elfoglalása is lehet ilyen változás. A párizsi Bastille épületének ostroma nem tekinthető kifejezetten képrombolásnak, hiszen az 1789 június 14-i cselekmények csupán kis mértékben rongálták meg a börtönként funkcionáló erődöt. Azonban, mint az uralkodói hatalom egyfajta jelképe, akkor vesztette el ebbéli jelentését, amikor azt a felkelők elfoglalták. Ez a fegyveres és valós térfoglalás pedig egyben szimbolikus térfoglalás is volt, melynek jelentőségével nem csupán a felkelők, hanem a párizsi polgárok is tisztában lehettek (Clay, 1999). Egy börtön felszámolása így lehet a szabadság győzelmének vagy az addigi rend erőszakos megszüntetésének szimbóluma.

2.1.3. Az ókori képrombolások és a korai képellenesség jelensége

A legkorábbi dokumentált képrombolások feltételezhetően a vallási és politikai színtér változásából fakadó eseményeknek tekinthetők, mivel az adott területeken hatalmi váltás ment végbe. Az Akkád Birodalomban (Kr. e. 2350-2150) a hatalmas középítkezések eredményeként megvalósuló jelentős építmények hatalmi reprezentációs célokat valósítottak meg. Ezek egységes mintakincs alapján nyerték el kőfaragott, művészileg is impozáns díszeket. Sikeresen közvetítették az uralkodó erejét, a képi ábrázolások kódját értő túlnyomórészt írástudatlan tömegek felé. A minták az irányított világértelmezést segítették elő, melyben a katonai győzelmek, történelmi viszonylatban is kiemelkedő dicsőség és a király hatalma együtt jelentek meg (Westenholz, 2012). Így a birodalmaknak és uralkodóiknak a bukása, forradalmian gyors változása az adott képi világ módosításával, de leginkább megsemmisítésével járt együtt. A szobor formájában szimbolikusan manifesztálódott istenek voltak az identitás, védelem és prosperitás alapvető forrásai, tehát stratégiai célként voltak értelmezhető a birtokba vételük a hadi vállalkozások, hadjáratok szempontjából. Nem csak az anyagi értékük miatt számítottak fontosnak, hanem a képeknek és szobroknak ideológiai és mágikus jelentőségük is volt, ami abból a hatalomból eredeztethető, hogy birtoklásuknak konkrét hatalmi vonatkozást tulajdonítottak, ezzel a közösség cselekedeteit befolyásolták. Egy nép meghódításakor isteneik és oltáraik megsemmisítése, elrablása, foglyul ejtése és isteneik „pacifikálása”, „hódoltatása”, „engedelmességre bírása”, „átváltoztatása” jelentős szereppel bírt, hiszen az egész meghódított népet és annak akaratát és lehetőségeit jelképezték. Ilyen isten-elrablást láthatunk az újasszír birodalmi uralkodó III. Tukulti-apil-ésarra (Kr. e. 745 – Kr. e. 727) palotájának egy faltöredékén. Ezen egy szíriai és egy mezopotámiai típusú istencsalád bálványszobrainak zsákmányba vételét és katonai rendben való hordozását lehetséges megfigyelni. A reliefen jól látható az is, hogy hordozott szobrok arányosított magassága az isteni hierarchiában egymáshoz

képeket elfoglalt helyüket is kijelöli. A fogságba ejtett istenbálványokat gyakran „egészítették ki” és módosították, hogy utána visszaadják azokat a birodalomba integrált, korábban legyőzött népnek, akik az újjáépített templomaikba és oltáraikra helyezték azokat. A kiegészítések sok esetben új nevet és a hódító birodalom szimbolikus hatalmi igényeit és jelképeit jelentették, melyek a politikai asszimilációt próbálták elősegíteni (Schaudig, 2012). Az istenrablások kifejezetten gyakoriak voltak az ókori keleten, az asszírok és babiloniak majd a perzsák is gyakran elkövették, de így tett Róma is, amikor romanizált és saját ideálképére alakított egyes vallási kultuszokat és isteneket. A Perzsa Birodalom ilyen jellegű tevékenysége is egészen jól vizsgálható, mikor az egyiptomi és görög felkeléseket próbálta kezelni és az ellenállást megtörni. Az attikai Brauron szentélyében lévő Artemisz és Didmában lévő Apollón szobrát elrabolták a perzsák és az uralkodói székhelyre, Szuzába szállították. Ezt az állapotot később Nagy Sándor hódításai állították helyre, mikor nemes feladatként visszavitette a korábban hellén földről elrabolt istenszobrokat, majd ezt a restaurációs munkát utódai, az Alexandrosz birodalmát egymás közt háborúban felosztó diadokhoszok is folytatták (Schaudig, 2012). Schaudig a következőképp rendszerezi az ókori kelet zsákmányolt istenszobrokkal kapcsolatos eljárásait, melyeket három főbb pontban lehetséges összefoglalni;

- Erőszakos tönkretétel, „vandalizmus”, egyértelmű képrombolás. Ennek példája a Kr.e. 2500-as évek városállamainak háborúi, melyben a dél-mezopotámiai sumer Umma és Lagas az egész évszázad során hadat viselt egymás ellen és végül Umma uralkodója Lugalzageszi győzedelmeskedett. Ennek során Lagas templomait kirabolták és felégették, szobraikat megfosztották nemesfém tartalmuktól, ledöntötték, összetörték és széthordták darabjaikat (kútba dobták a szobor vázát alkotó fadarabokat).

- Az erőszakos szoborrombolástól eltérő, ideológiai céllal elkövetett szándékos tönkretétel az adott ellenséges vagy rivális istenek (kultuszainak) kifejezett gyengítése vagy elpusztítása céljából. Ez egyfajta isten-gyilkosságnak is tekinthető.

- A harmadik módszer a szobormanipuláció, melyben a meghódított isten(szobor) karakterét és szerepét változtatják meg egy korábbi rombolás utáni helyreállítás eredményeképp, így jártak Marduk és Assur isten alakjai és szobrai is (Schaudig, 2012).

A képrombolások történelmi eredetére írásos, képi és a régészeti források elemzésének segítségével lehetséges választ találni. Az egyik első dokumentált eset a Kr.e. 1531-ben egy népfelkelést követő templomrombolást említ Mezopotámiában. Egy másik korai példa szerint egy eredeti formájában a Kr.e. harmadik évezredből származó bronz uralkodófejet szándékosan

megcsonkítottak, orrát levágták és szemeit kivájták, amikor átszállították Ninivébe a Kr.e. 8-7. évszázadban. Egy újasszír domborművön megmaradt ábrázoláson Mušasir városában Haldi isten szentélyében történt szobordarabolást lehet látni, melyen három asszír harcos baltákkal rombol egy ledöntött királyi képmást mely feltehetőleg I. Rusza Urartu királyt jelképezi, akit II. Sarrukín (a bibliai Szárgon, aki Kr.e. 721-705 közt uralkodott) győzött le (Schaudig, 2012). A darabolás valószínűleg a szobor belső tömbjét alkotó fa felvágását jelentheti. Ebben az időszakban gyakran használtak egy úgynevezett „mesu-fát”, ami a kutatók szerint teakfa, tikfa (*Tectona grandis*) egyik változata volt. Ezt kultikus bútorok és szobrok alkotására is használhattak különlegesen szép erezete és színe miatt. Sok esetben az istenek húsának is nevezték ezeket a szobor-fákat (Schaudig, 2012).

Az egyiptomi Óbirodalom (Kr.e. 2660-tól 2134-ig) bővelkedett a képrombolásokban, uralkodók és magánszemélyek neveit törölték el vésők segítségével, így próbálták a történelemből száműzni az adott személyek emlékét (Warnke, 1973). Tömeges képrombolások is történtek, mikor a hanyatló Óbirodalom alsóbb néprétegei kifosztották a fáraók temetkezési helyeit, a hatalom jelképeinek is számító piramisokat. A rongálások hevesységét fokozták a központi hatalom megrendülését követő, a rend felbomlásához vezető polgárháborúk és éhínségek is. A fáraók öröklési viszályai következtében is folyamatos volt a képrombolással járó pusztítás, a múltból való eltörlés gyakorlata, így tett III. Thotmesz fáraó (Kr.e. 1479–1425) is, aki regnálása későbbi évtizedeiben dönthetett úgy, hogy mostohaanyja Hatsepszut nevét és szobrai megsemmisíti, félve attól, hogy uralkodása után úgy vonul be a történelembe, mint aki közel két évtizedig a nőrokona kegyelméből uralkodott. Más feltételezések alapján a „*maat*”-tal, a fennálló renddel ellentétesnek tarthatta, hogy nő uralkodott Egyiptomban, ezért igyekezett minden nyomát eltüntetni. Személyes ellenérzés feltételezhetően nem motiválta (Tyldesley, 1996). Találunk vallási célból elkövetett képrombolást Egyiptomban, mikor Ekhnaton fáraó (Kr. e. 1364-1347), aki IV. Amenophisz néven volt ismert korábban, a régi hatalom nyomainak eltörlését is elvégezte az új vallási kultusz bevezetése mellett. Így a Thébában fellelhető Amon isten ábrázolásokat és a vele kapcsolatos névfeliratokat rombolta, illetve a szolgálattevőinek sírjában is pusztítást végzett, mikor az azokban található papi ruházati díszeket is a parancsára megsemmisítették (Papp, 2002).

A tudomány számára vitatott, hogy a Biblia mennyire tekinthető történeti műnek, azonban sokat elárul a korabeli hiedelmekről és szokásokról, melyek közül a bálványimádás és képrombolás sem kivétel. Mózes a pusztai vándorlás során fölment a Sínai-hegyre, melyre ráereszkedett az Úr dicsősége. Ott színről színre találkozott Istennel, s ott maradt negyven nap és negyven éjjel

és nem érkezett meg azon a napon, amelyen várták. Ekkor unszolták Áront: „*Jöjj és készíts nekünk istent, hogy előttünk járjon*” (2Móz 32,1). Aranyborjú: az éppen megkötött a sínai szövetség megszegésének szimbóluma (Kiv 32). Mózes távolléte miatt a zsidó nép istenszobrot követelt Árontól, aki az Egyiptomból hozott ékszerekből egybeöntötte az aranyborjút, melyet a nép Istennek kijáró tisztelettel imádott. Az Ószövetség a borjúsobor öntéséről beszél, mégis a 20. vers alapján, ahol a szobor elégetéséről és porrá zúzásáról esik szó, inkább egy fából kifaragott és aranylemezzel bevont szoboralkotás léte valószínűsíthető. Az ókori Közel-Kelet területén eleve szokás volt a nemesfém külsejű szobrokat fából megformázni és kifejezetten vékony, arany, ezüst anyagú, fólia-finomságú fémlemezeket használni a borításukra, drágakő kiegészítésekkel (Schaudig, 2012). Az aranyborjú nem Jahve-képmás volt, nem egy új isten képe, hanem az aranybika, ill. bikák, amik talapzatul szolgáltak az azokon láthatatlanul trónoló Jahvének. (Bartha, 1993). Dániel próféta pedig megjövendölte négy birodalom felemelkedését és bukását is, mindezt pedig egy nemesfémekből, vasból és agyagból álló szobor analógiájával tette meg (Dániel, 2.31-2.45).

Az ókori görög történelem tekintetében is tudomásunk van szándékos képrombolásokról. A görög hadvezér, Alkibiadész megcsonkította az Athén és Spárta között folyó peloponnészoszi háború (Kr. e. 431-404) során Hermész isten szobrai, a Hermákat, hogy azzal megsértse az athéniaiakat (Papp, 2002). A zsarnok Peisizisztratosz rokonát, Hipparkhoszt érdemes még megemlíteni, akit azonban csak húsz évvel később, Kr.e. 487 -ben száműzték Attikából cserépszavazás által. Az osztrakizmosz követően szobrai és képmásait megsemmisítették (Warnke, 1973, p. 15).

2.1.4. Római szoborrombolások, a „Damnatio Memoriae” gyakorlata

Plinius a következőket írja a portréalkotásról; „*Véleményem szerint [...] nincs nagyobb boldogság annál, mint hogy minden ember örökre tudni szeretné, milyen ember volt az illető.* (Nicholls, 2020)” A következőkkel folytatja később gondolatmenetét; „*Úgy gondolom, boldogok azok, kiknek az istenek kegyessége megadta, hogy megörökítésre méltó tetteket cselekedhessenek, vagy elolvasásra érdemes dolgokat ír hassanak, de legboldogabbak azok, kiknek mindkettő megadatott.*” (Plinius, 1973, p. 35)

A képalkotás, a mindenütt jelenlevőség és az istenség közötti kapcsolat kifejezésére alkalmas művészet alkalmazásának népszerűsége nem csökkent a római császárok korában sem. Mind a régészeti, mind az irodalmi feljegyzések azt mutatják, hogy a császárkép a római birodalom életének és politikájának mélyen meghatározó része volt. Augustus és utódai monopolizálták a

római szobrászatot, és olyan hivatalos arcképtípusokat hoztak létre, melyeket ezrével másoltak birodalom minden táján, és amik a pénzérmék millióin forogtak. A császár szoborszerű jelenléte állandóan jelen volt a polgári terekben Britanniától Szíriáig, így a császári udvar hajviseletét és arcvonásait széles körben utánozták. Kevésbé jóindulatú módon a császári szobrokkal szembeni tiszteletlenség a hazaárulás vádját vonta maga után, mintha a vádlott magát a császárt sértette volna meg. Az ilyen alapon történő abszurd büntetőeljárás a későbbi történetírók gyakori panasza volt a hatalmát rendkívül féltő, sokszor emiatt rettegő és zsarnoki császárokkal szemben; Tiberius és Caracalla alatt például állítólag már az is bajba került, ha valaki a császár képmásával ellátott érmével fizetett egy nyilvános mellékhelyiségben vagy bordélyházban.

Róma is felhasználta történelmi előképei által végzett képrombolások gyakorlatát és azt új szintre emelve alkalmazta, legfőképp a császárkorban. Ebből a szempontból kiemelkedők az egyes uralkodók és trónvárományosok egymás elleni küzdelmei. A történelemből való kitörlés, a „*Damnatio Memoriae*” (A kifejezés ugyan latin nyelvű, azonban jóval későbbi, mint a Római birodalom, egy 1689-ből származó tézisgyűjteményben használta elsőnek Christoph Schreiter és Johann Heinrich Gerlach.) eljárását a véső és kalapács helyett sok esetben alternatív módszerekkel egészítették ki. Ilyen volt az agyaggal való eltakarása az illetők neveinek, domborművi ábrázolásainak, illetve a beszennyezés is (Warnke, 1973). Ilyenre példa, amikor Nero császár a színész és zenész konkurensok szobrait a nyilvánosság előtt a latrinába dobatta (Papp, 2002). Sok esetben az utókornak nem maradt más választása, mint az utólagos ítélethozatal, az illető nevének eltörlése az emlékezetből.

A főbenjáró bűnök (*perduellio*), például hazaárulás, felségsértés következtében a halálos ítélet mellé kiszabott mellékbüntetés volt a közös, történelmi emlékezetből való kizárása is, aminek célja az volt, hogy az elítélt büntetése ne érjen véget magával a halálával, hanem azután is folytatódjék bűnhődése. Nem volt szabad az elítéltet eltemetni, hozzátartozóinak megtiltották a gyászt, az illető szobrait ledöntötték, nevét az összes nyilvános helyen található feliratról, valamint az összes okmányból törölték (romaikor.hu, n.a). Egyes esetekben az emlékezetből való eltörlést maga a szenátus törvényesen kényszerítette ki (mint Domitianus, Commodus és Heligabalus császárok esetében), így Domitianus bronzszobrait és érméit erőszakos halála után (Kr.u. 96) beolvasztották, nevét is kitörölték a hivatalos iratokból. Előfordult olyan is, hogy az uralkodót követő utód ösztönözte elődje nevének és emlékének kivésését. Claudius megakadályozta, hogy a szenátus hivatalosan elítélje elődjét, Caligulát, aztán pár nap múlva gyors tempóban eltüntette az összes szobrát. Emellett természetesen a népitélet is rendelkezett a köztéri szobrok felett és lerombolta azokat (Nicholls, 2020). A császárkori Rómában is

alkalmazták a már elkészített műtárgyak és domborművek átalakítását, átfazonírozását a következő uralkodó képmására. Ezért megfigyelhető, hogy az ilyen módosított szobrok és domborművek általában kisebbek a környezetükben álló, velük egyidős alkotásokhoz képest. Így történt a Cancellaria-reliefeken is, ahol a meggyilkolt Domitianust alakították át Nerva császárrá. A római Argentariusok boltozatán egy üres hely jelzi azt a helyet, ahol Caracalla császár meggyilkolt öccse, Geta állt, itt egy caduceus (Merkúr pálcája) lebeg a levegőben eltűnt feje felett. A Severus császári családot ábrázoló híres festett portrén az arca jellegtelen maszáttá vált, de a császár teste megmaradt, így arról kiléte felismerhető (Nicholls, 2020).

2.1.5. A vallásos képellenesség bemutatása történelmi példákon keresztül, (különös tekintettel Bizáncra)

A Bizánci Birodalom területén zajló képrombolás Kr.u. 680 és 850 közti időszaka olyan szinten jelentős volt, hogy az ikonoklasztázia is lényegében erről a periódusról eredezteti az elnevezését. Ezt is két kisebb részre szokás bontani, egyik a 8. századot és a másik a 9. század első felét érinti. A 7. század végére a vallásos ereklyék és relikviák új típusa fejlődött ki, méghozzá az ikonok formájában megjelenő akheiropoiéta, „tehát a nem emberi kéz által készült ikonképek”. Ezeknek a keletkezése a vallási hagyomány értelmében egy csodának köszönhető, így nem számíthatnak bálványnak. A 8. századra ezeknek az ikonoknak a tisztelete az ikonofilek szerint erkölcsileg hasznosnak volt tekinthető. Az Iszlám térhódítása miatt a társadalom és a vallásosság újjászervezése szükségessé vált, az ikontiszteletet pedig előnyösnek tekintették a hívekért folytatott harc során. A vallásos képkegytárgyak ugyanis egyfajta új közvetítőként tudtak szolgálni az Isten és a hívő közötti kapcsolatban. Az ikonok által ábrázolt *„Megváltó és szentjeinek szemei voltak, melyekbe a hívő belenézhetett, az ikonnak arca volt, melyet a hívő csókkal érinthetett”* (Brubaker, 2013, p. 17). Ezáltal a kegytárgyak elvégezték ugyanazt a feladatot, amit a megelőző századokban, viszont egy új képességgel, új tulajdonsággal is bírtak, mely képes volt megerősíteni a hívőket hitükben. Azonban az emberi kéz által alkotott portré, a bálvány és a kegytárgy közti határvonal egyre inkább elmosódott, mely hitbéli konfliktust okozott. A 730 és 787-es évek között zajlott első képrombolási időszak lényegében erre a helyzetre próbált extrém választ adni. Kezdetét a Santorini vulkánjának működésbe lépése és az általa okozott, sok halálos áldozattal is járó cunami jelentette az Égei-tengeren, 725-ben. A képrombolás „felülről való”, uralkodói hatalom által megszervezését általában III. Leóhoz kötik a kutatók, azonban az államilag szentesített ikonoklasztázia az ő fia V. Konstantin (741-775) uralkodása idején talán a leghevesebb volt. Erre a legfőbb bizonyíték az, hogy 754-ben ő hívta össze a hierieiai képromboló zsinatot, amely megtiltotta a képes kegytárgyak készítését. A

császár emléke az utókor már nem tisztelte. Érdekességképp megemlíthető, hogy V. Konstantin szarkofágját a képrombolások végéhez közeledve az egyház a 9. században felnyitatta, maradványait a tengerbe szórták és üres díszes kőkoporsóját egy templom építéséhez felhasználták. Az ikonoklaszták és az ikonofilok közötti küzdelem Konstantin fia, IV. Leó (775-780) uralkodása alatt is zajlott. Leó halála után a császár felesége, Eiréné bizánci császárnő lett a régens, aki a kiskorú fiának, VI. Konstantin (780-797) nevében is uralkodott. Hozzá köthető a képrombolás első időszakának vége. Az ikonok tiszteletét a hetedik egyetemes zsinaton (második niceai zsinat) állították vissza 787-ben (Chapman, 2018). 815-ben, V. Leó császár parancsára indult meg a második képrombolási hullám. A császár úgy vélte, hogy a birodalmat ért sorozatos kudarcok a képtisztelet visszaállítása miatt következtek be. Úgy vélte hogy a képrombolás felújítása az isteni kegy visszaszerzését eredményezheti. Így 814-ben a császár Ióánnész Grammatikoszt, a képromboló teológust, a későbbi VII. Ióánnész (837–843) konstantinápolyi pátriárkát állította a képtiszteletet vizsgáló bizottság élére, mely 815-ben az ikonoklasztázia folytatása mellett döntött (Szegvári, 2021). V. Leót egyik volt bizalmasa, II. Mikhaél (820–829) gyilkoltatta meg, aki a saját kivégzésétől így menekült meg. A képromboló folyamatról ő sem mondott le. Az úgynevezett Szláv Tamás által vezetett felkelés (821–823) szövetségeseire talált a képtisztelőkben, ugyanis Tamás azt állította magáról, hogy ő nem más, mint maga a megvakíttatásába belehalt VI. Konstantin császár. A bizánci belháborút kihasználva a bagdadi kalifa, al-Mamún (813–833) is igyekezett felhasználni a mozgalmat saját hatalmának növelésére, ezért elérte, hogy a neki alávetett antiochiai pátriárka, I. Dionüsziosz (818–845) császárrá koronázza a felkelő Tamást. Bár az immáron „ellencsászár” Tamás hada egészen Konstantinápolyig jutott, II. Mikhaél és Omurtag egyesült bizánci-bolgár serege csatában megverte azt, vezérüket pedig elfogták s kivégezték (Szegvári, 2021). Ezt követően az Ibériai-félszigetről a córdobai emír elleni felkelésért elűzött arabok 827-ben partra szálltak Szicília és Kréta szigetén is. Mindkét fontos bizánci birtokon megvetették a lábukat, s Krétát a következő évben teljes mértékben az uralmuk alá hajtották. A képtisztelőkkel való kiegyezés elengedhetetlennek tűnt a kül- és belpolitikai viszályok közepette, azonban az elvi békekötés nem sikerült. Mikhaél utóda Theophilosz (829–842) felújította a képrombolást és az ikonofilek üldözését, amit haláláig folytatott. Őt a kisgyermek III. Mikhaél (842–867) követte a trónon, majd az özvegy ikonfil császárnő Theodóra 843-ban leváltatta VII. Ióánnészt, a képromboló pátriárkát, és a képtisztelő I. Metódioszt (843–847) helyezte a megürült vallási vezetői helyre. A 843-as év nagyböjtjének első vasárnapján sor került a képtisztelet végérvényes helyreállítására. *„Emiatt ünnepli az ortodox kereszténység nagyböjt első vasárnapját az „ortodoxia vásár- napjaként”* (Szegvári, 2021, p. 657). III. Mikhaél császársága idején, 863-

ban indultak el Cirill és Metód nagy-moráviai missziójukra, amelynek során megalkották a glagolita írást, a későbbi cirill betűs írás elődjét. 864-ben keresztelkedett meg I. Borisz (852–889) bolgár uralkodó, akinek keresztapja maga is a bizánci császár lett (Szegvári, 2015).

Azonban, ha a történelmi távlatokra tekintünk, akkor a 7. és 9. századi ikonoklasztlelettel összefüggő vallásos küzdelemnek komoly külpolitikai eredményei (veszteségei) keletkeztek. III. León bizánci császár és III. Gergely pápa közt zajlott rivalizálásnak konkrét politikai eredményei is keletkeztek, hiszen az egyház vezetője szakított Konstantinápolyval és egyre inkább a felemelkedő Frank Királyság szövetségét kereste. Ennek köszönhető az, hogy 751-ben sikerült a Lombard hadaknak elfoglalniuk Ravennát és ezzel Bizánc kiszorult Itália területéről. Így politikai előkészítésre került Nagy Károly későbbi császárrá koronázása, melyet az akkori bizánci császár politikai támadásként értékel. Így az egyház későbbi szakadásához (1054) is hozzájárultak a képrombolással indult politikai csatározások.

2.1.6. A vallásos képellenesség bemutatása történelmi példákon keresztül, (különös tekintettel a reformációra)

A bizánci vallásos ikonoklasztázishoz kifejezetten hasonlóként értékelhetők a protestáns képrombolások, melyek mind céljukat és mind méreteiket tekintve felveszik a versenyt a 8-9. századi elődjükkel. A római katolikus egyházzal való szakítás különböző nézeteket eredményezett a képtisztelet elvetésének kérdésében. Kálvin János és társai, mint Andreas Karlstadt radikális német reformátor, az Ószövetség egyértelmű és szó szerinti értelmezését követték, mely szerint a képeknek és bálványoknak nincs helye a templomokban. Luther Márton viszont már különbséget tett az imádat és az emlékezet között, árnyaltabb képet fogalmazott meg és szóban ostromozta a radikális képrombolókat. A reformátor a következőket mondja;

„A képrombolást úgy támadtam meg, hogy először is Isten ígéje által azt a szivekből kiragadtam és értéktelen és hitvány dolognak mutattam be, aminthogy ez ilyen formán már meg is történt, mielőtt még Karlstadt dr. a képrombolásról álmodott volna. Mert ha az a szivekből kiirtatik, akkor semmi kárt nem tesz a szemek előtt. Ámde Karlstadt dr., akinek semmi sem fekszik a szívében, fordítva cselekedett és a szemek előtt ragadta el azt és a szívekben benhagyta. Mert ő nem a hitet prédikálja és nem is tudja azt prédikálni, amint sajnos, immár látom. Melyik rombolás jobb eme kettő, azt kiki ítélje meg (Luther, 1908, p. 269).” Így folytatja; *„És első sorban beszélek a képekről Mózes törvénye szerint, aztán evangéliumi értelemben. Azt mondom először, hogy a Mózes törvénye szerint egy más kép sincs tiltva, csak az Isten képe, az imáadás*

szempontjából. Azonban egy kereszt vagy más egyéb szent kép birtoklása nincs megtiltva. Nos rajta, ti képrombolók csak azért is, és bizonyítsátok ezt másképen. (Luther, 1908, p. 269)!”

Az imádat és az emlékezet tekintetében a következőket mondja Luther;

„Nos hát az oltár csinálása ép oly szigorúan meg van tiltva, mint a képek csinálása. Ha tehát lehet csinálni és felállítani oltárt és különös köveket, úgy hogy Isten parancsolata mégis épségben marad, mert elmarad az imádás, akkor az én képrombolóimnak is meg kell nálam tűrniök egy keresztet, vagy Mária képet, mi több a bálványképet is, még Mózes legszigorúbb törvénye szerint is, oly értelemben, hogy én azt hordjam, vagy megtekintsem, ha nem imádom azt, hanem csak mint emléket őrzöm. (...) (Luther, 1908, p. 270)”

A képrombolók kritikáját a következőképp fejti ki;

„Most mint keresztyén beszélek és keresztyénekért. Mert Mózes egyedül a zsidó népnek adatott és reánk pogányokra és keresztyénekre éppenséggel nem tartozik. Nekünk megvan a mi evangéliomunk és újtestamentumunk: ha ebből bizonyítják, hogy a képeket el kell vetni, örömet elvetjük őket. De ha Mózes által zsidókká akarnak minket tenni, úgy ezt nem tűrjük (...) (Luther, 1908, p. 272).”

Tehát a képrombolók sem tartják meg a törvényt. Mert anélkül, hogy a többi törvényt valamennyit érvényben hagynák, a rombolást is lélek nélkül végzik, mint valami cselekedetet, hogy Krisztust, a törvény teljességét ekként elveszítsék és csupán arra törekszenek, hogy valami dicsőségre tegyenek szert, mintha valami finom vagy mesteri dolgot tanítottak volna (...) (Luther, 1908, p. 272).”

De ha a képrombolók részéről épen semmi kegyelemre nem számíthatunk, mégis kérjük őket, még legalább a mi Urunk Jézus Krisztus iránt legyenek kegyelemmel és ne köpdössék le őt, és ne mondják, amint velünk cselekszik: pfuj, te bálványszolga! (...)” (Luther, 1908, p. 273)

A fenti szövegek által is érzékelhető a két irányzat közti különbség. A Német-Római Birodalom déli részén és Svájcban olyan szélsőségesek, mint Ulrich Zwingli református egyházalapító képromboló tevékenységét találhatjuk meg, legfőképp Genfben és környékén (Eire, 1986). Zwingli megítélése kettős volt az egyházzal kapcsolatban. Úgy tartotta, hogy a (középkori) katolikus egyház rítusai egyfajta bálványimádássá váltak, amely csak kihasználja az isteni kinyilatkoztatásokat, melyeket önmagukban viszont továbbra is a legmagasabb tisztelet illet. Szerinte az egyház kultusszá vált, a Teremtő helyett a teremtményt imádva célt tévesztett, a templomokat Augiász istállójaként írta le, melyekben térdig lehet gázolni a relikviák, képek és

bálványok által alkotott „piszokban” (Eire, 1986). A templomok ilyenfajta megtisztítása is vezette a református egyházalapítót a képrombolás melletti állásfoglalásában. A Wittenbergben radikális protestáns tanokat hirdető reformátor Andreas Karlstadt, későbbi teológus pedig Erasmus hatására kezdte kritikával illetni az egyházat. Radikalizálódása addig vezetett, hogy 1521 karácsonyán úrvacsorát mutatott be két szín alatt, valamint latin helyett német nyelven hirdetett igét Wartburgban. Ezt követően képrombolásra buzdította több ízben is a híveket, írásaiban felvázolta a radikális képrombolás elméleti hátterét, melynek köszönhetően még Luther hívei is üldözték. Később, 1528-ban kénytelen volt a német birodalmi területről Svájcba menekülni. Svájci társa, Zwilingli is átvette Erasmus krisztocentrizmusát és Zürichben buzdította híveit a képrombolásra 1523-ban és 1524-ben. Az elmélet és a gyakorlat 1523 szeptember második hetében találkozott, amikor a Szent Péter templom templomszolgája megrongálta a helyi Piétát. Ezt követően pedig szeptember 23-án három ember a Stadelhoffennél tett tönkre egy feszületet. Ezeken kívül más eseteket is regisztráltak, megkezdődött a tanácskozás, több disputát is tartottak a reformáció helyi vezetői melynek eredményeként megegyeztek a képeltávolítás módjáról. A donátorok a templomoknak ajándékozott kegytárgyaikat, szobraikat, képeket elvihették, míg az addig bibliai jelenetekkel gazdagon díszített templomfalakat egyszerűen fehérre meszelték az 1524-es évben Zürichben és környékén (Eire, 1986). A németnyelvű területeken viszonylag ritkának számítottak a képromboló felkelések, a tömeg által elkövetett erőszakos képrombolások. Összesen mintegy kétszáz, inkább egyedi elkövetést, ikonoklasztikus esetet ismer a szakirodalom (Wendel, 1999). Ettől egy jól ismert kivétel akadt, az ekkoriban Rotterdami Erasmus otthonául is szolgáló Basel városában történt 1529-ben erőszakos képromboló hullám, melynek során a tömeg jelentős mennyiségű vallásos szobrot és ereklyét megrongált a településen. A rombolással járó tiltakozásnak egyértelmű politikai motivációja is kimutatható. Ez nem volt más, mint a város életét meghatározó (katolikus) városvezetők és céhmesterek elmozdítása a hatalomból, akik az új vallás követői szerint hátráltatták az átalakulást és oligarchikus viszonyok közt tartották Baselt. A magisztrátus elleni tömegtiltakozások egyikén (1529. február 9-én) egy közel háromszáz fős tömeg a baseli katedrális (Basler Münster) megrohamozta, kapuját betörte és igen jelentős szobor- és képrombolást vitt végbe. Az összetört ereklyéket és műtárgyakat a tüntetők kihordták a katedrálisból és nagy tüzeket rakva elégették. Ezt követően a maradék négy katolikus templom is hasonló sorsra jutott a városban. A település Klein Basel nevű, többségében katolikusok által lakott városrészében a protestáns tömeg megfélemlítette a helyieket, akik kérték a templomuk megkímélését. Az új vallás követői megengedték, hogy a hívek maguk „tisztítsák” meg templomukat a „bálványoknak tartott” vallásos képektől és

tárgyaktól. A történetek után a városvezetés 12 katolikus magisztrátusa lemondott a hatalmáról, így Basel teljes mértékben a protestánsok uralma alá került. Február 10-én, hamvazószerdán a maradék katolikus vallásos jelkép is elégetésre került, hamuvá vált (Eire, 1986).

Északabbra ez a fajta vallásos túlhevülés ekkor még kevésbé volt megtalálható, a képek és szobrok válogatott módon, a reprezentációs célokat is figyelembe véve kerültek ki a templomokból. Az új vallási mozgalom képrombolásainak alulról jövő, hívők által elkövetett cselekedeteit felváltották a reformáció vezetői által érvénybe léptetett képrombolási korlátozások, majd tiltások. Németalföld északi részén 1566-os év augusztusa, szeptembere és októbere olyan protestánsok által kirobbantott, igen jelentős képrombolással járó forradalmat (németalföldi szabadságharc) idézett elő. Ez a felkelés nyitányává vált a Habsburg Németalföld holland lázadóinak nyolcvan évig tartó és végül sikeres küzdelmének. A nyolcvanéves háborúnak távlati eredménye a független és egyesült Hollandia vált. A harci cselekményeknek és a politikai bizonytalanságnak a harmincéves háborút is lezáró, 1648-as vesztfáliai béke vetett véget. A képrombolást megelőzte egy jelentős gazdasági és az egész társadalmat érintő helyi előzmény, méghozzá az 1565-ös év jelentős éhínségei, melyek 1566-ban és 1567-ben is folytatódtak (Curtis & Dijkman, 2017).

A tizenhét németalföldi tartományra kiterjedt képrombolás leginkább a gyorsasága és cselekményeket tekintő „robbanékonyasága” miatt volt igazán sokkoló hatású a korszakban (Crew, 2008). Az egyik kiváltó okot a szabad ég alatt vallási gyűléseket tartó kálvinista vándorprédikátorok (holland nyelven; hagenpreek) gyűjtő hangú beszédei jelentették. Érdekes művészettörténeti párhuzamot jelenthet, hogy egyes vélekedések szerint az 1566-ban készült és a budapesti Szépművészeti Múzeumban látható, Németalföldön készült mű, idősebb Pieter Bruegel Keresztelő Szent János prédikációja című festményének születését akár egy ilyen vándorprédikátor munkája ihlethette meg (Artbible, n.d.).

A következő példa jól mutatja gyors ténykedésüket; 1566 augusztus 10-én a flandria Westkwartier területén található Steenvoorde kálvinista gyülekezet a közeli kápolnát és két további templomot kifosztotta, a kegytárgyakat és képeket tönkretette. Nem sokkal később, 16-án már Ypres és Beveren templomait fosztotta ki a felbőszült hívek csoportja. Több másik település egyházi épületeit is célba vették a helyi reformpártiak támogatásával, Antwerpenben 20-án, Gentben 22-én, Tournai-ban 23-án, Valenciennes-ben 24-én romboltak az ikonoklaszták. A képrombolás elterjedése egyszersmind népi és polgári ellenállást is előidézett. A szimbolikus vallási forradalom megteremtette a politikai felkelés lehetőségét, egyértelmű választóvonalat jelentett a fennálló hatalom és felemelkedő új vallású és nemzetiségi keretek között szervezkedő

új elit közt. A hosszú küzdelem végül 1648-ban ért véget a többségében protestáns holland lázadók győzelmével egy új európai és később gyarmati hatalom felemelkedésével (Crew, 2008).

A protestáns és a katolikus egyház küzdelmeinek egyik eredménye a puritanizmus megjelenése lett. A 17. századi Angliában, VIII. Henrik uralkodása idején a római katolikus egyháztól elszakadt anglikán egyház konkurensre talált a kontinensről menekült emberek és vallási eszmék (reformáció) elterjedése következtében (Chapman, 2018). Az angol polgárháború (1642-1649) eseményei nem csupán politikai, hanem vallási szinten is változásokat hoztak. I. Károly király (1625-1649) stratégiai lépései hibásnak bizonyultak, amikor a skót egyház függetlensége miatt beavatkozott Skóciában. Erre az Írországból élő katolikusok a protestánsok és az angolok ellen kikeltek és nyílt lázadást indítottak, míg a skót hadak benyomultak Észak-Angliába. A lázadás jelentős volt, leveréséhez több katonára volt szüksége az angol uralkodónak, melyeket új adók kivetéséből kívánt finanszírozni. Ez már az egyre erősödő parlament ellenállásába ütközött, így annak feloszlatását eredményezte király részéről. A teljes királyság zűrzavarba sülyedt, a skót hadak újabb területeket szálltak meg. Ez már az angol nemességet cselekvésre készítette és a velük való kiegyezésre I. Károlyt. Ezek után az ún. hosszú parlament ülésezett, a testület 1653-ig volt egyben. Az általános, már meglévő jogköreit gyakorolni akaró parlament és az uralkodó szándékai nem találkoztak, ennek a király az ellenzék széthúzásával akart véget vetni. 1642. augusztus 22-től a királpártiak (gavallérok) és a parlament hívei (kerekfejűek) harcban álltak egymással. A felülről vezérelt angol reformáció idején (VIII. Henrik, VI. Eduárd, I. Erzsébet) már történtek képrombolások, de az angol polgárháborúban ez a folyamat kifejezetten politikai színt öltött. Fontos mérföldkőnek számítanak az 1547-es, VI. Eduárd által kiadott királyi rendeletek, ez a „kitalált csodák, zarándoklatok, bálványimádásnak, babonáságnak az emlékműveinek” számító festmények, szobrok, ereklyék és egyéb képek eltávolítását rendelte el (Spraggon, 2003). A hosszú parlament már 1641-ben bizottságokat állított fel a templomokban és köztereken látható képi és térbeli vallásos ábrázolásokkal kapcsolatában. A vallási kérdések a hadviselés és a rend visszaállítása mellett a legfontosabb témát szolgáltatták a képviselők számára. Jelentős áttörést jelentett, hogy Londonban 1643-ban felállították a *Committee for the Demolition of Monuments of Superstition and Idolatry-t* („A babonás és bálványimádó szobrok lebontásának bizottságát”), melyet Sir Robert Harley vezetett és Westminster Apátság és a londoni plébániatemplomok reformációjáért volt felelős. Az értékes, nemesfémekből is készült kegytárgyak a parlament uralmát és a háborús kiadásokat segítő „Public Faith” (egyes említések szerint; public faith)

nevű hitelalapba kerültek (Coffmann, 2013). Képi ábrázolásban is fennmaradt a következő esemény; 1643-ban a Somerset House királyi lakhely kápolnáit kifosztották és kiürítették a puritán ikonoklaszták, majd még aznap, március 30-án az éghető kegytárgyakat nyilvánosan, máglyatűzben elégették. A fentebb nevezett, képrombolásért felelős bizottság törvényjavaslatot nyújtott be a parlament alsó házának, „*for the utter demolition . . . of all Monuments of Superstition and Idolatry*” „A babonaság és bálványimadás minden emlékművének teljese lebontásáért” néven, melyet 1643. augusztus 23-án a parlament mindkét háza együttesen elfogadott. Ennek értelmében az oltárokat, feszületeket, keresztek, szobrokat, Szűz Máriát, szentháromságot, szenteket és személyeket ábrázoló képeket el kellett távolítani a „közimádság helyeiről”, templomokból és közterületekről (Spraggon, 2003). A törvény azonban szigorú volt a műtárgyak egy bizonyos típusával szemben; a szobrokat nem csupán eltávolítani kellett, hanem kifejezetten meg kellett azokat csonkítani. A rendelet szerint ezen a cselekedeteket 1643 november 1-ig meg kellett tennie az adott templomot, „közimádsági helyet” irányító személyeknek. Amennyiben ez nem történne meg, annyiban bírságot vetnek ki, majd december 20-a után erőszakkal végrehajtásra kerül a képrombolás. Ezt a komoly mértékű rombolást végül Windsorban és Etonban Venn őrnagy hajtotta végre a katonáival. 1644. május 9-én egy újabb képromboló törvényt fogadott el a parlament, melynek értelmében a Whitehall-ra és az uralkodói rezidenciák területén található királyi kápolnákra is kiterjesztették az 1643-as jogalkotás eredményeit. Ennek végrehajtását május 21-én a Whitehall-ban katonák segítségével oldották meg. A parlament győzelmet aratott Cromwell vezetésével I. Károly csapatai felett, melynek okán erőszakkal kiterjesztették (érvényesítették) a korábban a királpártiak (gavallérok) uralma alatt lévő területekre is a képromboló törvény hatályát. A Commonwealth felállítása és a király kivégzése után 1649-ben a Stuart-ház címereit, jelképeit, tagjait ábrázoló képek, szobrok, feliratok is rombolás általi eltörlésre kerültek szerte Angliában. Ezzel az új hatalom demonstrálta erejét és szimbolikus térfoglalással élt. A kivégzett király mártíromságát és ikonszerűségét John Milton az *Eikon Basilike* nevű írásában fordította át zsarnokságra és önkényuralomra (Spraggon, 2003).

2.1.7. A szekuláris, politikai és forradalmi képrombolás tömeges megjelenése az 1789-es francia forradalomban és az azt közvetlenül követő időszakban

Richard Simon Clay 1999-es doktori disszertációjában használta a *forradalmi képrombolás* megnevezést az 1789-ban kirobbant francia forradalom eseményei következtében kialakult és

1795-ig tartó párizsi ikonoklasztázisának körülírására (Clay, 1999). A forradalmi képrombolás a forradalom előjele, előjelzője, sőt szimbolikus előidézője is lehet. A Bastille ostroma előtt két nappal, 1789. július 12-én tüntető tömeg támadta meg Párizs vámhatárát jelző *Barriere de la Conference* elnevezésű városkapuszerű díszes épületegyüttest, melynek tetején Bretagne-t és Normandiát allegorikus módon ábrázoló emberalakú szobrok voltak találhatóak. Az alkotásokat a tüntető tömeg lefejezte és végtagjaitól részben megfosztotta. A tiltakozók ezzel fejezték ki a vámszedés miatt is jelentősen növekvő élelmiszerárakkal kapcsolatos elégedetlenségüket, ellehetetlenítették a vámszedőhely további működését és jelezték, hogy a várost a továbbiakban a párizsi nép uralja és nem a francia trón. Ez egy direkt és egy szimbolikus támadás is volt Franciaország királyi adószedési rendszere (*fermiers généraux*) ellen, amelynek szimbolikus és tényleges, funkcióval bíró épületeiként szolgáltak a díszes városkapuk, vámházak.

Július 12-én híre ment, hogy XVI. Lajos francia király menesztette a harmadik rend érdekében reformokért küzdő pénzügyminiszterét, Jacques Neckar-t (Britannica, n.d.) és száműzte saját unokatestvérét, a monarchista reformista II. Lajos Fülöp orleans-i herceget. Ennek következtében a tömeg Curtois vasműhelyénél (a világ első panoptikumánál) követelte Neckar, az orleans-i herceg és XVI. Lajos viaszbüszttjének kiadatását. Ezt, a viaszszobrokat előállító mester Philippe Curtois részben meg is tette, azonban az uralkodó viaszképmásának átadását megtagadta, mivel túlságosan törekenynek tartotta azt. A párizsi nép a két kiadott viaszbüszttöt fekete vászonba öltöztette politikai gyászának jeléül és körbe hordozta a városban, jelezve a reformkísérletek ügyét ért veszteséget. Az uralkodói hivatalokkal teli Vendome téren azonban a francia királyi lovasság németekből álló alegysége (*Régiment Royal-Allemand Cavalerie*) követelte a tüntetőktől a viaszbüszttök azonnali átadását, amit a tömeg elutasított. A királyi lovasság ekkor erőt alkalmazott, hogy megszerezze a viasz képmásokat, melyek következtében két polgár meghalt, többen pedig súlyosan megsebesültek. A harcok közben Neckar képmását szablyavágás érte, amiben a viaszbüsztt megsemmisült. Ez valószínűleg célja is volt a királyhű katonaságnak, hiszen a törvényellenes módon protestáló, szűrő és vágófegyverekkel felfegyverkezett tömeg rudak segítségével magasra emelt viaszszobrok körül gyűlt össze. Lambesc hercege által vezényelt dragonosok hasonló módon jártak el, mint egy csatában, ahol az ellenség integritásának legfontosabb jelképét, annak zászlóját igyekeznek megszerezni. A véres demonstráció azonban folytatódott a XV. Lajos terén, a korábbi uralkodó szobrának tövében, majd a Tuileriák palotája előtti lovasjáték téren. A német lovasság támadása is közrejátszott abban, hogy a Francia Gárda (Gardes Francaises) a tüntető tömeg oldalára állt és felvette a küzdelmet a királyi lovassággal, melyet kiszorítottak Tuileriák területéről

(Spagnoli, 1999). A királyi csapatok tömeg elleni támadásának következtében a párizsi tüntetők fegyverkezésbe és fegyveres felkelésbe kezdtek, amelynek folytatásaképp július 14-én megostromolták és elfoglalták a Bastille-t (Clay, 1999) és ezzel megkezdődött a francia forradalom.

A revolúció képrombolását anyagi megfontolások is ihlették, mivel államkincstár üres volt. A helyzet gyors kezelése érdekében az egyházi vagyon államosítását vezettek be Emmanuel Joseph Sieyès abbé indítványára, amit 1789. augusztus 4-én a Nemzetgyűlés elfogadott. Ebből 1789. szeptember 29-én lett törvény, aminek értelmében az ingó vagyont képező ezüst tartalmú kegytárgyak „hazafias ajándékként” kerültek az állam kezébe, hogy azt ezüstpénzek veréséhez beolvasszák. 1790. június 19-én törvény született a nemesi címerek használatának tiltásáról, melyeket a közterületekről, így most már a templomokból is el kellett távolítani. A pusztítás nem volt teljes, mivel igencsak munkaintenzív cselekményről volt szó, különösen Párizsban. Az államosított egyházi javakat az ún. „Államosított Javak Bizottsága” kezelte, ami gondoskodott az egyes ingóságok értékbecsléséről és az elárverezéséről is. Az „Egyházi Bizottság” viszont aggódott, hogy felbecsülhetetlen értékű kegytárgyak vesznek el, így 1790. október 8-án megalakult és elsőként ülésezett az „Egyesült Bizottság”, ez közös munkában mérte fel az eladható, áruba bocsátható tárgyakat. Lényegében ez az együttműködés előzte meg a nyolc főből álló „Emlékművek Bizottságának” megalakulását, melynek létrejöttét a 1790. november 3-ára tehetjük (Clay, 1999). A forradalom leginkább szimbolikus aktusa, metaforája „a régi rend lebontása” a Bastille építőkővenként való lassú szétszedése volt, amit közel ezer munkás részvételével Pierre-François Palloy vállalkozó végezte. A bontást egyfajta forradalmi szuvenírüzletként is működtette a patrióta üzletember, a Bastille köveit megfaragtatta és az egykori várbörtön makettjeit alakította ki belőle, melyeket szétküldött a 83 darab francia megyének (az elbeszélések alapján csak a szállítási költségen meggazdagodott, a makettekért pénzt nem kért), illetve olyan prominens magánszemélyeknek, mint az akkoriban a francia fővárosban tartózkodó George Washington. Emellett az épületben fellelt márványból dominójáték, a kidobásra ítélt papírból játékkártyák készültek, ami tovább lendítette az üzleti vállalkozás sikerét (Hahner, 1985). Az egyház köztereiről való száműzése, illetve a katolikus egyház erejének gyengítése jelentős forradalmi célkitűzés volt. A vallásos, szenteket ábrázoló falragaszok eltüntetése is hasonló célként szerepelt (melyből közel fél milliót nyomtattak évente csak Párizsban és osztottak szét a hívek közt, ez jól jelzi képsokszorosítás sikerét a 18. század második felében). A köztéri szimbolikus „kivégzés” vagy jelképes erőszak is jelen volt, reagálva a papság forradalomnak való ellenállására (polgári eskütétel elutasítása) és Rómához

való hűségére. 1791. május 3-án reggel a Pápa nyolc láb magas (átszámolva 260 cm magas) bábuját nemesi zöld színbe öltöztetve a Palais Royal közeli café le Foy-nál égették el máglyán, a forradalmi újságíró Desmoulin szervezésében. A régi népi rítus szerint a hamvakat a „négy szélben” szétszórták, ahogy a bűnözők esetében volt szokás. Az esetet Desmoulin a *Revolutions de France et de Brabant* című lapjában képi (rajzos) ábrázolással együtt jelentette meg. A *Journal de la Municipalité de Paris* nevű lap június 5-i kiadása egy templomi pusztítást mutat be képes ábrázolásban is, ahol húsz főre tehető csoport összetörte az oltárt és szétdobálta a székeket a délutáni mise végén a párizsi Couvent des Théatins épületében. A június 2-án, történt cselekedet a „*l' affaire de Théatins*” néven vált ismertté. Későbbiekben Henri Jean-Baptiste Grégoire abbé ezt a cselekményt nevezhette meg elsőként „vandál cselekedetnek”, melyből aztán a vandalizmus kifejezés is eredt. „*Megalkottam a szót, hogy megöljem a dolgot.*” „*J'ai créé le mot pour tuer la chose.*” hangzott híressé vált mondása (Grégoire, 1837, p. 60).

Az Emlékművek Bizottságának forradalmi létrejötte ellenére sok esetben a józan belátásról és döntésekről tesznek tanúbizonyságot. 1791-ben többször is megakadályoznak képrombolásokat, tehát felbecsülhetetlen értékű szobrok és képek eltávolítását és beolvasztását. Így a Sainte-Catherine-de-la-Couture egyetlen megmaradt jezsuita képét is, Duval bronzból készült féldomborművét, mely Loyolai Szent Ignácot ábrázolja miképp Krisztus előtt térdepel. A Bizottság állásfoglalása szerint a „*Az alkotás értéke messze meghaladja a belőle kinyerhető anyag értékét*”(Clay, 2012, p. 116). Ezen túl a testület több alkalommal intézkedett a szobrok fizikai védelméről (körbedeszkázás, ideiglenes védőfalak elhelyezése) a „balesetek” elkerülése végett, ugyanis nem bízott meg a város által biztosított „munkásokban” és azok szabálykövetésében.

Aubin-Louis Millin de Grandmaison párizsi antikvárius 1791-ben egy komoly könyvet jelentetett meg, melyben úttörő módon felhívja a figyelmet a szobrok történelmi értékére, „*felkeltheti azok kíváncsiságát, akik meg akarják ismerni történelmünk részleteit [...] ami az igazi polgárok egyik fő tanulmánya*”, illetve azzal érvelt, hogy „*A szobrok és a kirakatok híres emberek arcképeit fogják felidézni; a sírok felidéznek bűneik vagy érdemeik emlékét*”(Clay, 2012, p.118.). 1792 augusztusában a párizsi nép nagyszabású, köztéri „királyszobrok elleni pusztítási” akcióba kezdett, aminek következtében a forradalmi hatóságok képromboló rendeleteket adtak ki, melyekben intézkedtek a királyi jelképek eltörléséről és az ilyen köztéri fémszobrok beolvasztásáról. XV. Lajos király szobra egy jelentős Bourbon-házi harcos

uralkodót ábrázol, lemezpáncélban, marsallbottal és karddal felvértezve lováról ahogy körbe tekint. A 23 méter magas alkotás Bouchardon szobrászművész alkotása volt, amit 1763 februárjában állítottak fel az új, Tuileriák közelében álló „királyi téren” (ma Place de la Concorde), melyet még őriztetni is kellett, hogy királyellenes falragaszok ne jelenhessenek meg a falain. A szobor és az uralkodó megítélése is viasz volt a nép számára. Ettől eltérően IV. Henrik 1618-ban felállított szobrát kedvelte a párizsi nép, amit Giambologna szobrászmester alkotott meg. A „jó királynak és nép jótevőjének” az uralkodók mintaképének tartották. A király lovasszobra a város szívének tartott Pont Neuf nevű híd közelében állt, mely szajnai átjáró pezsgő vásártérre változott napközben, ahol nem csak áruk, hanem hírek és politikai vélemények is gazdát cseréltek. A szobor közvetlen környezete az abszolutista uralkodók elleni tiltakozás egyfajta központjává nőtte ki magát a 18. század második felében. 1791-től az emlékmű és talapzata a párizsi forradalmi ideák egyfajta kirakata lett, vörös sipkák, egyenruhadarabok, feliratok forradalmi jelszavakkal, kokárdák képeztek színes ideológiai koszorút a köztéri alkotás körül.

A királyi emlékművek lebontását már 1789-ben, a forradalom kitörése után javasolták, azonban ez végül lassabban történt meg. 1790. június 19-én Alexandre-Théodore-Victor, comte de Lameth az Alkotmányozó Nemzetgyűlésben, hogy a place des Victoires-en álló XIV. Lajos szobor talapzatán lévő rabszolgaábrázolások nem méltók a szabadság országához. El is fogadtak egy olyan rendeletet, ami a következőket mondta ki; *„Fontos, hogy a nemzet dicsősége szempontjából az, hogy ne hagyjunk olyan emlékművet, amely emlékeztet a rabszolgaság eszméjére”*. Ezt követően lebontották a szóban forgó műalkotásokat az emlékmű talapzatának oldaláról (Réau, 1959, p. 303). Caffieri, a kiváló szobrászművész Párizs polgármesterének írt nyílt levélben tiltakozott a bontás ellen. Érvelése szerint a beavatkozás megváltoztatja az emlékmű szimmetriáját, valamint művészileg kiemelkedőnek nevezte a rabszolga-ábrázolásokat. Végül nem vették figyelembe Caffieri protestálását. A tiltakozás nem sokat ért, a szóban forgó alakokat a bontás után raktárba helyezték (Clay, 2012). Érdekességgént elmondható, hogy IV. Henrik párizsi szobrának talapzatának is a sarkain voltak rabszolgaábrázolások, azonban ezeket még 1775-ben eltávolították népi tiltakozás okán (Merrick, 1991). Ezek a cselekedetek előrevetítik a szobrok politikai célokkal szembeni sérülékenységet, melyek messze megelőzik az esztétikai és történelmi szempontokat.

1791. május 17-én az Emlékművek Bizottságában felfigyeltek Philippe Baert genealógus május 7-én kelt nyílt levelére, melyben felháborodását fejezte ki az egykori apátsági Saint-Germain-des-Prés templom plébániatemplommá alakításakor, mert az átalakítást végző munkások április

27 és 29-e közt szétrombolták I. Chilperich és II. Chilperich, valamint II. Chlothar frank királyok díszes síremlékeit, valamint királynéik szentélyben elhelyezett sírhelyét is. Több szobrárt is összetörték, illetve más uralkodók szobrait egyszerűen a földre helyezték el. Azonban 1792-ben a „megbízhatatlan király szökése” következtében a forradalmi lázban égő nép a monarchia ellen érzett haragját a királyi szobrokon próbálta levezetni. A király hatalmának felszámolása után a királyság jelképeinek eltörlését követelték.

A Section de Mauconseil körzet újságja egyenesen a következőt követelte; *„Had törjük össze a despotizmus kolosszusát, összeesésének hangja érje el a Föld legtávolabbi részeit, hogy minden zsarnok elfehéredjen félelmében”* (Clay, 2012. p. 172).

A szobor és képrombolások elősegítették a királyság valóságának eltörlését és egy köztársasági jövő könnyebb elképzelését, így augusztus 11-én megkezdődött a köztéri királyszobrok tényleges rombolása. 1792. augusztus 9-én az új, párizsi települési körzetvezetők, az úgynevezett Section, azaz Szekció vezetői (ezt Kommün néven nevezték el) találkoztak a Hotel de Ville-ben, ahol elhatározták, hogy ha a Nemzetgyűlés nem határoz semmit a király sorsával kapcsolatosan, akkor majd ők akcióba lépnek. Ezt az akciót még megelőzte augusztus 10-én, hogy a Kommün üléstermében három büsztöt törtek össze, méghozzá Bailly, Lafayette és XVI. Lajos mellszobrait. Az uralkodó és két politikus képmását a népszerűtlenség és a Champ-de-Mars területén elkövetett vérengzése okán érte szimbolikus inzultus. Mivel a király sorsa nem dőlt el augusztus 10-én, ezért másnap a felbujtott és tüntető tömeg a királyszobrokon vezette le a dühét. Elsőként XV. Lajos lovasszobrát döntötték le, mellyel nem csupán a bukott és foglyul ejtett monarchia, hanem a tehetetlen Nemzetgyűlés ellen is tüntettek a köztársasági eszmékkel fűtött demonstrálók. A döntéshozók a népi megmozdulás láttán és a polgárháborútól való félelmükben a következő határozatot hozták; *„A gyűlés figyelembe véve, hogy az a nép kinyilvánított akarata, az hogy egyetlen köztéri emlékmű se létezzen mely emlékeztet a despotizmus uralmára, így sürgősségi állapotot rendel el”* (Clay, 2012. p. 176). A Kommün augusztus 12-én a következő határozatot fogadta el; *„Kinyilvánítatik, hogy a királyok emlékművei és a régi feudalizmus minden ismertetőjegye teljes mértékben megsemmisítendő Párizsban”* (Clay, 2012. 176). A Bastille bontómestere, Pierre-François Palloy felkereste a párizsi körzetvezetőket és próbált „hivatalos bontási felkérést” kieszközölni, miután a lerombolt szobrok anyagára (főleg az immáron fémhulladék formájában létező bronzmaradványokra) már az alvállalkozóink keresztül rátette a kezét. A Nemzetgyűlés akarata szerint az összegyűjtött szoborbronzból ágyúkat kellett volna önteni, melyek majd Franciaország ellenségeit veszik tűz alá. Így Palloy vállalkozója a Roule öntődébe szállította XV. Lajos lovasszobrának

fémmaradványait. XIV. Lajos szobrát augusztus 13-án döntötte le a tömeg, XIII. Lajos ledöntött szobrát pedig lefejezték a tüntetők. Ezzel is jelképesen előrevetítve XVI. Lajos király pár hónappal későbbi kegyetlen kivégzését. A Révolutions de Paris című újság hat darab páros grafikát tartalmazó nyomtatott képen mutatta be a legnagyobb uralkodói szobrok ledöntését, így mondhatjuk, hogy a sajtó nem mulasztotta el a szenzáció közlését. A legnehezebben indokolható IV. Henrik szobrának ledöntése volt, ahol mind az alkotás, mind a király emléke népszerű volt. Az emlékmű féldomborműveit és a szobor egyes részeit azonban nem szolgáltatták be a Roule öntöde számára, hanem a körzet a saját hatáskörében raktárba (védelembe) helyezte azokat. Az átadásra végül csak 1794-ben került sor, amikor az Emlékművek Bizottságát felváltó Művészetek Ideiglenes Bizottsága március során a megőrzött és a bontás során csonkolt féldomborműveket beszolgáltathatónak ítélte, mivel a sérüléseik folytán nem viselnek művészeti értéket (Clay, 2012). A szobordöntések utáni törmelékeltávolítás után a csupasz és üres talapzatok önállóan is érdekes jelentéstartalmat közöltek Párizs népe számára. A francia forradalom párizsi képrombolásai közül érdemes külön kiemelni az 1793-as őszen. a katolikus egyház elleni elkövetett cselekményeket is. A Notre Dame homlokzatán található királyok galériáját, melyen 28 darab 3 méter magasság körüli, a 13. század stílusát magán viselő szobor volt megtalálható. A műalkotások látványa ellen intézett írásos kirohanást 1793. júliusán a Révolutions de Paris című lapban Chaumette, a Kommün tagja. A megjelent írásban a királyszobrok lefejezését indítványozta, ami nem sokkal később meg is valósult. A bontási munkát végül csak szeptember 10-én kezdték meg, azután, miután a Section de la Cite nevű párizsi szekció erre kérést fogalmazott meg, melyet a Kommünnek címzett. Elképzelhető, hogy a Kommün ezzel arra a hírre reagált, ami megrázta Párizst, méghozzá, hogy a Brit csapatok elfoglalták Toulont. Ez az információ szeptember 2-án érkezett a francia fővárosba. Ezen a napon vette kezdetét a „Terror” néven ismert történelmi cselekménysorozat is. (Clay, 2012, p. 219)

Közigazgatási-politikai újítás, hogy az 1790-ben a francia forradalom közigazgatási jának eredményeként létrejött Párizs területén 48 darab „Section” azaz szekció nevű politikai-közigazgatási egység. Ezeknek az érdekérvényesítési és önkormányzó képessége 1795-ben szűnt meg ténylegesen, újabb közigazgatási egységek bevezetését követően. A szekció rendelkezett egy 16 fős polgári bizottsággal, ami a politikai ügyeket intézte, egy forradalmi bizottsággal, mely lényegében titkosrendőrség szerepét vette fel, és a külföldi állampolgárok megfigyelését végezte. Az egyes szekciók rendelkeztek körülbelül egy századnyi (120-130 fő) katonával és két löveget számláló tüzérséggel (melyet még további 60 fő egészített ki), így

együttesen alkották a Nemzeti Gárda hat légióját és egyúttal Párizs fegyveres erejét (Doyle, 1990).

A francia forradalom leginkább látványos szoborrombolásai terén a legérdekesebb aspektust abban látni, hogy a szekciók (mint önkormányzatok) milyen módon tudtak jelentős hatást elérni a képrombolásban, egyszersmind radikális döntéseikkel képesek voltak a tömegek nyomását rövid távú politikai haszonná váltani. Érdekeiket ilyen módon tudták érvényesíteni és a népi igények egyfajta politikai felerősítőjeként is funkcionáltak. Az államhatalom képviselőt ezzel sikeresen döntési kényszerbe tudták hozni. Clay helyesen állapítja meg, hogy a képrombolás lehet a hűség vagy az ellenállás kinyilvánítása is, attól függően, hogy egy-egy helyi közösség miképp kódolja (alakítja át) a köztereit, azonban ez sosem egy nagyobb és teljesebb konszenzus eredménye lesz, sőt legtöbb esetben csak egy képviselt csoport hatalmának a dominanciáját, annak az érvényesítését jelenti egy másik fölött (Clay, 2012, p. 204).

2.2. Politikai képrombolás, mint az elitek közti küzdelem megnyilvánulása

2.2.1. Antikommunista ikonoklasztázia - Politikai képrombolás Kelet- és Kelet-Közép Európában 1956-ban és 1989 után

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc antikommunista -forradalmi- képrombolásait Pótó János *Az emlékeztetés helyei* című művében érinti és elemzi, azonban jelentősebb összefoglaló igényű monográfia jelenleg nem lelhető fel az 1956-os forradalom szobordöntéseiről. A történelmileg közeli eseménysorozat legfontosabb történéseit elővetítette a már 1956. október 22-én megjelent Műegyetemisták 16 pontjában található 13. pont; „Követeljük, hogy a sztálini zsarnokság és politikai elnyomás jelképét, a Sztálin-szobrot a leggyorsabban bontsák le, és helyébe az 1848-49-es szabadságharc hőseinek és mártírjainak méltó emlékművet emeljenek” (A műegyetemisták 16 pontja 1956. október 22). Október 23-án ledöntésre került az említett emlékmű a Felvonulási téren, melyet traktorral egészen a Nagykörút és Rákóczi út kereszteződéséig vontattak, ahol a tömeg apró darabokra szedte bontókalapácsok és egyéb munkaeszközök segítségével. A minta ismétlődött, még sok sztálinista és kommunista köztéri alkotás jutott erre a sorsra. Így járt a Gellért-hegyen álló Felszabadulás Emlékmű (Szabadság szobor) talapzatának kiegészítő -szovjet katona- alakja, és zászlót lengető társa Osztapenkó is a Budaörsi úton. Kisfaludi Strobl Zsigmond mészakőből készült szoboralkotása, „A Nagy Sztálinnak hálás magyar nép” is „lelépett” a talapzatáról a Szabadság téren. Az akkori Dimitrov téren (Fővám tér) Georgi Dimitrov bolgár kommunista mellszobrát a nép a talapzatáról leemelte és drótkötéllel felakasztotta, majd krétával a „selejt” felirattal látta el (Farkas, 2024). Ezek a forradalmi képrombolások egyben a magyar

szabadságküzdelem jelképeivé váltak, a kommunista terror feletti szimbolikus győzelemévé, ahogy maga az egész 56-os felkelés.

Peter Verovsek műve „Collective memory, politics, and the influence of the past” című 2016-os munkájában a kommunizmus bukása utáni időszakban vizsgálta az európai posztkommunista demokráciákat és megállapította, hogy a politikai elitek közötti küzdelem lekövethető a politikai emlékművek és a szimbolikus térfoglalás esetében is (Verovsek, 2016). A posztkommunista, régi rendszerből származó elit és az új, feltörekvő antikommunista elit közt zajló politikai konfliktus a köztereken jelent meg, mivel az alapvető bel- és külpolitikai irányultság a későbbi EU-ba is felvételt kapott országok esetében egyértelmű volt. Ez tekinthető a bal- és jobboldali politikai kontextusnak. A baloldal az 1945 és a rendszerváltás időszaka közt emelt emlékművek megőrzésére tett kísérletet, míg a jobboldal azok lerombolását és helyettesítését tekintette fő céljának. Ezt láthatjuk Ukrajna 2010-es éveiben is, ami hasonló ahhoz a folyamathoz, ami a posztkommunista EU-s országok esetében lezajlott, azonban a nyugati orientáció itt nyílt háborút hozott 2014-ben, majd 2022-ben (Csernicsko & Fedinec, 2017).

Az EU-s irányelvek teljesítése kijelölte a politikai célokat, aminek mindkét elit eleget tett, tehát küzdelmük inkább szimbolikus, múltértelmező, identitásbéli kérdéseket és nemzetépítési kérdéseket hozott magával. Azokban az országokban, ahol az antikommunista elit nem tudott politikailag érvényesülni, ott gyakorlatilag ez a küzdelem a posztkommunista elit általi szimbolikus stabilitást hozta magával (Belorusz, Közép-Ázsia volt szovjet tagköztársaságai) az aktuális vezetés szovjet-mintát utánzó kultuszával. A későbbi EU-s országokban a kommunizmus alóli felszabadulás utáni időszakban eltávolításra kerültek a kommunista múlt egyértelmű jelképei (Simpson, 2010). Majd azok az emlékművek is bontásra ítéltettek, melyek a posztkommunista és az antikommunista elit egymással kötött időleges kompromisszuma miatt születtek meg, vagy külpolitikai érzékenység okán maradtak fent. Így Észtországban, Tallinban a Szovjet Katona szobra, ahol 2008-ban heves tiltakozások voltak orosz oldalról is. Lettországbán pedig a magyar Szoborparkhoz hasonló emlékműparkot hoztak létre, ahol a szovjet és kommunista emlékművek múzeumi környezetben vesztették el jelentésüket és műtárgyként, kulturális mementóként léteztek tovább (Simpson, 2010). Simpson szerint ezért képrombolásnak tekinthető az eredeti kontextusból való kivétel is (Simpson, 2010). Ukrajnában 2013. december 8-án Kijevben, demonstráció közepette rombolták le az antikommunista tüntetők Lenin vöröskvarcit anyagból készült szobrát, ami a későbbi Majdan téri nagyszabású köztéri tiltakozás előzeteseként értékelhető. A baloldal itt is a szovjet emlékművek megőrzésére, a jobboldal azok eltüntetésére tett és tesz kísérleteket. Ez a folyamat a Leninopad

nevű képrombolásban csúcsosodott ki 2014 és 2022 közt, melynek hozzávetőlegesen 2300 Lenint ábrázoló szobor esett áldozatául (Gyuriss, 2024).

2.2.2. Politikai képrombolás az USA-ban és Ukrajnában

Az Amerikai Egyesült Államokban 2020 nyarán bekövetkezett képrombolási hullám következtében a szövetségi területén korábban megtalálható 877 konföderációs szoborból 76-ot távolítottak el, valamint további 98 történelmi emlékmű is az események áldozata lett. Mindezen tettek többségét George Floyd 2020. május 25-én bekövetkezett halálának következtében kirobbant országos tiltakozási hullám idején, 2020 júniusában és júliusában követték el a BLM (Black Lives Matter) ügyéért demonstrálók. Szervező mozgalomként a „Black Lives Matter” elnevezésű NGO (Black Lives Matter Global Network Foundation) nevezhető meg, aminek a céljait és jelszószerű követeléseit a tüntetők közvetítették és jelenítették meg. Az alapítvány maga emancipációs ügyek mellett kiálló politizálást folytatott. A 2016-os elnökválasztási kampány során több alkalommal is megzavarták BLM aktivisták a Demokrata Párt választási rendezvényeit, hogy ezzel kényszerítsék a párt képviselőit mozgalmuk követeléseinek reprezentációjára (Basu, 2015). Más módszerekkel is próbálkoztak a BLM szervezői, bizottságokat hoztak létre, hogy az adományozók figyelmét felkeltsék és a politikai célú adományok segítségével befolyásolják a Demokrata Párt kampányát és döntéseit. Erre példák a St. Louis-i alapítású Black Lives Matter Political Action Committee és a Black Lives Matter Super PAC is (Eligon, 2015). A BLM mozgalom követeléseit 2016-os kampányban a Demokrata Párt még nem vállalta fel. Négy évvel később a Demokrata Párt manipulációs eszközként használta fel a BLM mozgalom mozgósító erejét és követeléseinek politikailag hasznosítható részét. A 2020-as elnökválasztási kampányuk során már a nagy nyilvánosság előtt használták a Black Lives Matter jelszavait (Brewer, 2020).

Két forradalmi célú, kifejezetten politikai motivációból megtörtént képrombolási hullám főbb jellemzői is összehasonlíthatók, melyek időben egymással párhuzamosan történtek meg az Amerikai Egyesült Államok és Ukrajna területén a 2010-es évektől. Jól megfigyelhető mindkét ország esetében egy-egy radikális politikai mozgalom követői által végrehajtott erőszakos szobordöntési és képrombolási cselekménysorozat, melyek „szimbolikus detonátorként” indították be az adott emlékművek és jelképek tömeges eltávolítását. A 2014-es ukrajnai hatalomátvételt megelőző „Euromajdan-forradalom” sikere is a nyugat-ukrajnai és kijevi képrombolásokra vezethető vissza (Gyuriss, 2024). Míg az amerikai ikonoklasztázia közvetett módon hozzájárult az ellenzéki erő (Demokrata Párt) elnökjelöltjének (Biden) győzelméhez a 2020-as amerikai elnökválasztáson.

Ukrajnában egy politikailag instabilabb köztársaságban a 2013-as év végén történtek meg az első jelentősebb (nem csak a galíciai területeket érintő, hanem országos eseményeket elindító) szobordöntések, amik már a hatalomváltás igényét jelezték. 2014-ben, az ukrán állam irányításának megszerzését követően szerte az országban több százas nagyságrendben távolítottak el Lenint ábrázoló szobrokat és más, a Szovjetunió idejéből fennmaradt kommunista emlékműveket (Plokhii, 2023). A szoborrongálások nem álltak meg a fent említett államok országhatárainál, mindkét esetben ismerünk számos példát, mikor az ügy melletti szimpátia kifejezéseként képrombolás „exportálása” történt meg, külföldön is támadták az ellenségképet megjelenítő emlékműveket.

További párhuzam az események „felszabadítási” (liberation) jellege. Egy-egy jól meghatározható csoport (népcsoport vagy közösség) vélt vagy valós elnyomás ellen tiltakozó akciói torkolltak ikonoklasztázisba. Szintén kapcsolatot jelöl az a tény, hogy a forradalmi célú megmozdulások szervezői civil szervezetek (nem kormányzati szervezetek, NGO-k) voltak. Ezen túl nem volt egyik esetben sem egyszemélyi vezetés alatt (akár ellenzéki politikusi vezetés stb.) működött az eseményeket kiváltó mozgalom.

Mártírkultuszt alkalmazása is megfigyelhető. Az USA-ban egy fő, George Floyd köré épült ez az áldozattisztelet, Ukrajnában a „mennyei százak” csoportja vált a kultusz központi elemévé. Ezzel összefüggő módon jelenik meg az adott közösség „áldozati” szerepének hangsúlyozása (áldozatközösség), melyből kifolyólag ellenállásukat, agresszív cselekedeteiket, erkölcsi tekintetben igazoltnak tekintik.

2.3. A BLM mozgalom bemutatása

A BLM mozgalom 2019 előtti történelmével kapcsolatosan jó összefoglalás található a The Prison Journal 2019-es, 99. számában, Calvin John Smiley tollából. „Release in the Era of BLM: The Nexus of Black Lives Matter and Prisoner Reentry” című tanulmány erőssége, hogy alaposan bemutatja a BLM mozgalom létrejöttének körülményeit és azt a cselekvési mintázatot, amire a korábbi afroamerikai tömeges reakciók, tüntetések és erőszakos cselekmények is épültek (Smiley, 2019). Ezek általában a fekete közösség egy tagját érő, a többségi társadalomhoz tartozó (többségében) fehér ember által okozott halálos kimenetelű bűncselekmény vagy rendőri intézkedés tömegmédiában való bemutatása után keletkeznek. Jellemző, hogy a közösségi platformokon indulnak meg ezek a tiltakozások a *#Black Lives Matter* jelszó tömeges megosztásával, majd a „virtuális figyelemfelhívást” hagyományos utcai

demonstrációk követték. A BLM mozgalom létrejöttét 2012-es tüntetésekhez köti Smiley, amit Trayvon Martin erőszakos halálának ügye robbantott ki (Smiley, 2019). Ezt a cselekményt jelöli meg „szikraként” *Barbara Ransby* is a 2018-ban írt *Making All Black Lives Matter, Reimagining Freedom in the Twenty-First Century* című munkájában (Ransby, 2018). Ransby a 90-es években az AIDS betegség rohamos terjedésének kitett intravénás drogokat használó és a homoszexuális fekete szubkultúrát és közösséget összefogó, *Black AIDS Mobilisation* nevű szervezetet is a BLM előzményeihez sorolja. Az érdekképviselő jobb gyógykezelési körülményekért, nagyobb támogatásért küzdött a fekete HIV/AIDS betegek számára. *Black Lives Matter Movement/Movement for Black Lives* (BLMM/M4BL) elnevezések is ekkor jelentek meg a sajtónyilvánosságban. Chicago-ban 1998-ban alakult meg a *Black Radical Congress (BRC)* nevű baloldali, fekete polgárokat és fekete politikai csoportokat tömörítő politikai szervezet, amely a város szegényeire (akik jórészt afroamerikaiak) ható neoliberális politika ellen jött létre. Céljuk volt az általuk a fehér szupremácia eszközének tekintett „faji kapitalizmus” (racial capitalism) elleni fellépés. Ransby kiemeli, hogy ezek a szervezetek a radikális baloldali gondolkodást összekötötték a fekete feminizmussal. Működésüket tekintve a BLM politikai előzményeként írhatók le, valamint 2010 után ott találhatók a BLM háza táján a BRC aktivistái, szervezői, oktatói, mentorai is (Ransby, 2018).

A *Critical Resistance (CR)* és az *INCITE! Women of Color against Violence* nevű, 90-es években létrejött szervezetek pedig olyan afroamerikai feministák által alapított és irányított mozgalmak melyek felléptek a 90-es és 2000-es években felerősödő tömeges bebörtönzések ellen. Mint börtön és állami erőszak ellenes csoportok képesek voltak működésük során jelentős adatbázisépítésre, felállították azt az elméleti és kutatási keretet melynek elemzése által erőteljes narratívát voltak képesek kialakítani. Bizonyítani igyekeztek az „amerikai börtönipar” rasszizmusát, a tömeges bebörtönzések mögötti okokat. Nézeteiket könyvek, tanulmányok, előadások, konferenciák segítségével terjesztették. Lényegében ezzel egy radikális értelmiségi réteget alkottak meg, melyek 2010-es évekre komoly tapasztalat birtokába jutott. További jelentős tényezőként említi a 2005-ös Katrina hurrikán pusztításait a túlnyomórészt feketék lakta New Orleansban (United States Census Bureau, 2021), ahol a szövetségi szintű segítség lassúsága és a magárahagyottság érzése keltett indulatokat az afroamerikai lakosság körében. Ezt követően a 2008-as gazdasági világválság is jelentősen sújtotta a fekete közösséget, amely számukra súlyos lakhatási válság formájában érezte hatását (Ransby, 2018).

2019-re közel 40 alszervezettel bíró globális hálózattá fejlődött a BLM mozgalom, ami dedikáltan a következőképp fogalmazza meg magát; *célja a fekete bőrű közösségeket érő állami*

és polgárőri erőszakos intézkedések elleni fellépés (Smiley, 2019, p. 398). A következő mérföldkőként a 2014-es tüntetéseket, eseményeket tárgyalja Smiley, ami a néhai Eric Garner rendőri intézkedés közbeni elhalálozását (fulladás következtében) mutató felvétel médiában való sugárzása okán robbantak ki. Az incidensnek tragikus következményeként terjedt el az „I can’t breathe” jelszó is, amit a 2020-as tüntetések során is használtak a tiltakozók, hiszen George Floyd halálát is egy hasonló fulladás okozta. 2014 augusztusában, Michael Brown rendőrök általi lelövése következtében tört ki erőszakos tüntetés a többségében feketék lakta Ferguson városában, Missouriban. Ezt két további rendőri intézkedés következtében való elhalálozás követte még 2014-ben, amik szintén tiltakozásokat váltottak ki. A BLM alapítóiként *Alicia Garza, Patrisse Cullors, Opal Tometi* neveit sorolja fel Smiley. Hivatkozik *Patrisse Khan-Cullors* blogbejegyzésére is, aki a többi alapítót segítette a közösségi platformokon keresztüli szervezésben. *We didn’t start a movement. We started a network.* című írása a szervezőket a következőképp írja le: *Mindannyian tapasztalt Fekete szervezők vagyunk, akik már régóta a nagyobb fekete felszabadítási mozgalom résztvevői is* (Khan-Cullors, 2016, n.d.). Khan-Cullors kiemeli, hogy szervezést *fekete nők*, valamint *fekete queer és transgender* identitású egyének végeztek, akik munkaerőpiacról kiszorultak. A szervezés újdonsága, hogy összekapcsolták a faji elnyomás ellen fellépőket, az antikapitalizmus, a feminizmus, a hagyományostól eltérő szexuális orientációk híveit és az áldozati magatartást követőket is. Emellett a BLM mozgalom felhasználta az új évezred nagyobb tüntetéseit és tiltakozó, ellenálló akcióit megvalósító szervezetek organizációs stratégiáját. Így a 2000-es évek *Occupy Wall Street* mozgalmának azon újdonságát, ami a 2008-as gazdasági világválságot kihasználva 2011-től országszerte megmozdulásra készítette a kapitalizmussal és neoliberais gazdaságpolitikával szemben kritikus vagy azt elutasító amerikai állampolgárok csoportjait. Az egyenlőtlenség elleni küzdelem jegyében azt hirdette az Occupy mozgalom, hogy az egyén gazdasági státusa meghatározza politikai helyzetét is, mindössze két választási lehetőséget fenntartva; tehát vagy az 1%-hoz vagy a 99%-hoz tartozik. Emellett hangsúlyos a BLM internacionalizmusa, ami már az 1960-as évek fekete polgárjogi aktivistáira is jellemző volt. Itt mind Malcolm X és Martin Luther King példáját is kiemelhetjük. Smiley kiemeli tanulmányában azt is, hogy a BLM különlegessége volt a fekete feminizmus narratívájának másolása, amiben a nemi szerepek kérdését összekapcsolták a faji és osztálykérdéssel és ezeket együtt kezelték (Smiley, 2019, p. 8). A BLM mozgalom magát inkluzívnak tüntette fel, tehát Smiley szerint nem hathattak rá a szexizmus vádjai, ami a korábbi nagyobb tiltakozó mozgalmakat érte (Smiley, 2019). Fontos összetevő még a BLM kommunikációjának azon banálisnak ható lehetősége, hogy egyszerű megfogalmazást használtak, angol nyelven terjesztették eszméiket, tehát a globálissá váló

mozgalmi tevékenység nem ütközött egyből nyelvi akadályokba. Azonban az USA-n és az angol nyelvterületen kívül is volt hatása a BLM mozgalomnak. „Black Lives Matter goes global: Connective action meets cultural hybridity in Brazil, India, and Japan” című, 2021-es tanulmányban *Saif Shahin*, *Junki Nakahara* és *Mariana Sánchez* mutatják be a BLM hibrid változatait, melyek a fenti országokban küzdő, társadalmi igazságosságot a zászlójukra tűző mozgalmak használtak fel céljaik elérésére (Shahin et al, 2020).

Külön elemzés tárgyát képezi, hogy miért is álltak be világcégek a BLM mozgalom ügye mögé, ezáltal formálva a közvéleményt, profitnövelési és a befektetőiket kielégítő célzattal. Erről írnak Jessica Vredenburg és társai a „Brands Taking a Stand: Authentic Brand Activism or Woke Washing?” című munkájukban. Kiemelik, hogy korunk fogyasztói elvárják a szociokulturális ügyek képviselőit a cégektől, akik az úgynevezett *brand-activism* segítségével teszik ezt meg (Vredenburg et al, 2021). Ezzel lényegében egy *társadalmi árucikket* is kreálnak. Mindez megjelent a sportrendezvényeken is, ahol a sportolók a támogatóik megtartása érdekében -vagy akár személyes meggyőződésből- kifejezték támogatásukat a BLM mozgalom mellett. A sportesemények közvetítéseinek szüneteiben megjelenített reklámok is kifejezték a megrendelők véleményét. A „Consuming for the Greater Good: “Woke” Commercials in Sports Media” című cikkükben Jeffrey Montez de Oca és társai be is mutatják ezt a jelenséget. Ebben kiemelik, hogy a politikai hullám, tömeges érdeklődés gazdasági kihasználása vezeti a vállalatokat, nem pedig a valódi politikai, szociokulturális változás megteremtése. Csupán hozzáigazították az árucikkek csomagolását a rövidtávú fogyasztói igényekhez (Montez et al, 2020).

Az USA-ban élő feketék párhuzamos társadalmának jelenségét is érdemes figyelembe venni a képrombolásba torkolló események kapcsán, mint kiindulási közeget. Jelentős befolyásoló tényezőként kezelhető az USA-béli feketék hátrányos gazdasági és társadalmi helyzete. Az 1960-as években gyorsult fel az a népvándorlásként leírható tömeges költözési folyamat, melyeknek következtében a fekete családok a nagyvárosok belső kerületeiben található olcsóbb lakóegységekbe költöztek be. Ennek eredményeként a fehér lakosság a külvárosokba (szuburbia) költözött, ahova viszont a fekete családok anyagi és a szegregációs nyomás miatt már nem tudtak letelepedni. Ezzel egyidőben kezdődött meg a munkaerőigényes ipari termelés külföldre való kiszervezése és az automatizáció bevezetése, aminek eredményeképp a kétkezi munkából élő, alacsonyan képzett munkások tömegesen veszítették el állásukat. A folyamat a fekete lakosság anyagi lecsúszásával járt. A „white flight”-nak nevezett kitelepülési hullámot felgyorsították a feketék lakta területeken kitört városi felkelések, erőszakos tüntetések, melyek

közül a leginkább jelentősnek az 1967-es detroiti és newarki események számítanak. Ezeket kifejezetten faji zavargásoknak (*race riots*) is nevezték. A rendzavarásokat Lyndon Johnson elnök utasítására kivizsgáló Kerner Bizottság jelentése szerint, a fekete állampolgárok gazdasági lehetőségeinek hiányából fakadó frusztráció okozta. A jelentés egy sokat idézett mondata szerint „*Nemzetünk két társadalom felé halad, egy fekete és egy fehér – különálló és egyenlőtlen (irányában)*” “*Our nation is moving toward two societies, one Black, and one White— separate and unequal*” (United States, 1968, p. 18.) Ez a folyamat a 2008-as gazdasági világválság keltette lakhatási válság miatt sem tudott megállni. A hivatalosan „színvak politika” korában gyakorlatilag párhuzamos társadalmakban élnek feketék és nem-feketék az USA-ban.

Elizabeth Hinton könyve, *From the War on Poverty to the War on Crime. The Making of Mass Incarceration in America* címmel jelent meg 2016-ban, melyben bemutatja Lyndon Johnson elnök „War on Crime” („Háború a bűnözés ellen”) tervét és megvalósítását, mellyel a feketék által megvalósított zavargásoknak igyekezett elejét venni a rendvédelmi és börtönreformjával (Hinton, 2016). Reagan elnök „War on Dugs” („Háború a drogok ellen”) terve pedig további férőhelynövelést tett lehetővé. Ez a folyamat nem állt meg, így 2016-ban több, mint 2,2 millió amerikai állampolgár volt bebörtönözve, melyből 59%-a volt színesbőrű. Hinton kiemeli, hogy míg az USA-ban él a világ népességének 5%-a, addig a világ összes ismert fogvatartottjainak 25%-a az USA-ban raboskodik (Hinton, 2016). Bővebb betekintést nyújt a börtönbéli faji arányokról Ashley Nellis „The Color of Justice: Racial and Ethnic Disparity in State Prisons” című 2020-as tanulmánya (Nellis, 2020). Ebben kifejti, hogy az afroamerikai népesség tagjai az USA-ban 4.8-szor nagyobb arányban kerülnek börtönbe, mint fehér társaik. 100 ezer fekete bőrű lakosra átlagosan 1240 afroamerikai fogvatartott jut. A Federal Bureau of Prisons hivatalos weboldalán friss, havi szintű adatokat közöl. Ezek szerint 2021 decemberében a feketék aránya az USA-béli szövetségi fenntartású börtönökben 38%-os az összes fogvatartotthoz viszonyítva (Federal Bureau of Prisons, 2021). Gonzalez a BLM-ről szóló tényfeltáró könyvében kiemelte, hogy a fekete amerikai fogvatartottak száma a teljes afroamerikai lakosság számához képest is csökkenést mutatott 2020-ig. Általánosan is 2009 és 2019 között 17%-kal csökkent a szövetségi büntetésvégrehajtási intézményekben büntetésüket töltők száma, és ezen belül 29%-kal csökkent csak a feketéké. Tehát a nagyszabású BLM tüntetések és a 2020-as választást megelőző évtizedben harmadával csökkent a börtönbüntetésüket töltő fekete amerikaiak száma (Gonzalez, 2021). Ha a U.S. Department of Justice (Bureau of Justice Statistics) számai alapján vizsgáljuk, akkor Trump első elnöksége idején 1508129 főről 1430805-re csökkent a fogvatartottak összesített száma, ami kicsit több,

mint 77 ezer főt jelent, így megközelítette az 1996-os börtönlakói rátát (Carson, 2020). A gazdasági jólét problémáját érzékelteti, hogy a fekete háztartások medián bevétele csak 2019-ben haladta meg a 2008-as válság előtti szintet. A legkiugróbb növekedés Kaliforniában volt tapasztalható, ahol 36.4%-kal nőttek a fekete háztartások bevételei, míg a viszonylag jómódú Washington D.C.-ben is legalább 7% volt ez a mutató. Az újbóli növekedés 2014-től mérhető (Berube, 2019). Tehát a 2020-as választásokig az afroamerikai családok pozitív változást tapasztalhattak életkörülményeikben. Tehát Gonzalez érvelése szerint a BLM aktivizmust nem a romló életkörülmények hívták életre. Azt mindenképpen érdemes kiemelni, hogy az afroamerikai háztartások jelentős problémájának számít az a tény, hogy a fekete gyermekek 72%-a házasságon kívül és nagy eséllyel nem kétszülős családba születik és nő fel, ami önmagában probléma, hiszen jelentős hátránnyal indul társaihoz képest az a gyermek, mely családban csupán egy szülő teremti elő a mindennapi kenyérre valót (Gonzalez, 2021). Ehhez a terhelt szociokulturális helyzethez örökölt és új problémák is csatlakoztak, melyet az afroamerikai lakosság gazdasági kitettsége okán nehezen viselt és megszenvedett.

3. A 2020-as USA-béli képrombolási hullám akcióvizsgálata

2020 május 25-én, George Floyd tragikus halála okán jelentős tüntetések történtek szerte az Amerikai Egyesült Államokban, melyeknek a jelszava a Black Lives Matter volt. Az afroamerikai férfi halála detonátorként indította be a lakosság szegényebb rétegeinek tiltakozó akciót. Továbbá a Covid-19 járványhelyzet politikai és gazdasági kezelése okán keletkezett létbizonytalanságot tapasztaló tömegeinek reakcióit is kiváltotta, leginkább demonstrációk formájában. A tüntetéseknek a velejárója volt a képrombolás is, történelmi személyeket ábrázoló szobrokat döntöttek le, rongáltak meg. Összesen és országszerte 175 különböző emlékmű került eltávolításra a tüntetések következtében. A legjobban vizsgálható az 1861 és 1865 közt fennállt államszövetség, az Amerikai Konföderációs Államok emlékét ápoló szobrok csoportja, melyekből 877 műtárgy állt az USA területén 2020-ig. Ezekből 76 darab került összesen eltávolításra a tüntetэшullám évében, 2020-ban. 7 esetben történt klasszikus szobordöntés, 1 esetben döntési kísérlet és 1 esetben megghiúsult kísérlet utáni újabb próbálkozást követő ledöntés. Az előbbi, történelmi tematikájú emlékműveket egyenként megvizsgáltam és adatbázisban összesítettem, hogy a politikai képrombolás akcióvizsgálatát elvégezhessem.

3.1. Az esetek kiválasztásának kritériumai.

Olyan csoportot kerestem az eltávolított emlékművek közül, melyek esetében ismerjük a teljes műtárgyállományt, tehát az összes olyan szobrot, melyek a vizsgált halmazba tartoznak. Ez a tudományos kitétel nem állt fenn a képrombolás többi szimbolikus áldozatára, tehát a 45 darab olyan tárgyra, melyek személyábrázolásai rabszolgatartónak nevezett, egyszerűen csak rasszistának kikiáltott illetőket formáltak meg a BLM Movement szerint. Szintén ide lehet sorolni azt a 18 emlékművet, melyek olyan személyeket jelenítettek meg, akik a tüntetők szerint az amerikai őslakosok ellen követtek el genocídiumot. Segítséget jelentett az országszerte eltávolított 35 darab Kolumbusz Kristóf szobor vizsgálata is. Az USA-béli emlékművek harmadik legnépszerűbb alakja a felfedező, amelyből 149 darabbal számolhattunk 2020-ig (Washington Post, 2021). Az említett évben 35 szobrot távolítottak el, melyekből 4-et ledöntöttek és 2 darabot lefejeztek a tüntetők. Ehhez mérhető az Amerikai Konföderációs Államok néhai katonai vezetőjét, Robert E. Lee-t láttató emlékműveinek rombolása is- Az egykori elnök képmása 2020-ban a hatodik legnépszerűbb politikai szobortéma volt az USA-ban, 59 példánnyal. Ezekből mindösszesen egy monументumot döntöttek le a tüntetők Montgomery városában, míg egy büsztöt és egy emlékkövet erőszakosan eltávolítottak. Megrongáltak továbbá egy Lee emlékművet Richmondban, míg Dallasban a helyi hatóságok helyezték raktárba az elnök szobrát. Tehát Lee esetében összesen egy ledöntött szoborra jut három rongálás és egy békés szobormenekítés.

A kiválasztás tekintetében így a leginkább jól vizsgálható csoportot a konföderációs emlékművek jelentették, közülük is az a 76 példány, melyek valamilyen okból nem maradhattak a helyükön. Ezeket a fellelhető nyílt információk alapján (képek, videók, híradások, beszámolók) több szempontból, adatbázisba gyűjtve vizsgáltam meg, hogy a képrombolási hullám mértékéről és kiváltó okairól objektívebb vizsgálati eredményekhez jussak.

3.1.1. Államok és települések - a képrombolások szűkebb helyszínei

3.1.1.1. Az emlékművek elhelyezkedése

A legtöbb szobor eltávolítása Észak-Karolina államban történt, szám szerint 26. Ezt követi Virginia állam 11, Alabama 9 és Texas 9 emlékművel. Georgia állam 5, Arkansas és Florida egyaránt 3-3, illetve Arizona 2 példánnyal. Missouri, Mississippi, Pennsylvania, Nyugat-Virginia és Washington D.C. is 1-1 konföderációs műtárgyat távolított el. A számok tekintetében kiemelkedő Észak-Karolina, mivel az összes eset 33,7%-a ebben az államban történt. A 2020-as ikonoklasztázis előtt a legtöbb konföderációs tematikájú emlékmű -126

darab- Virginia és -124 darab- Georgia területén volt megtalálható. Míg a délen szomszédos államban, Észak-Karolinában -102 darab- műtárgy volt jelen (SPLC, 2021). Történelmi tekintetben vizsgálva a legtöbb ütközet a polgárháború idején Virginia államon belül esett, szám szerint 123 nagyobb csatát tartanak számon, melyeket az 1861 és 1865 évek közt vívtak meg (nps, n.d. a). Észak-Karolina területén mindössze 20 komolyabb ütközet történt (nps, n.d. b). Az elmozdított szobrok 93,2%-a (69 emlékmű), míg az összes 2020 elején még meglévő hasonló tematikájú műtárgy 84,6%-a (742 emlékmű) az egykori Amerikai Konföderációs Államok határain belül helyezkedett el.

3.2. Jelképrombolások államonkénti bontásban (Az államonként lebontott szobrok számának sorrendjében)

3.2.1. Alabama

Alabamában *Alabama Memorial Preservation Act of 2017* elnevezésű jogszabály tiltja a 40 évesnél régibb emlékművek állami engedély nélküli eltávolítását, amely közbiztonsági okok miatt áthelyezést és az ideiglenes, állagmegóvási célú eltávolítását engedélyezte csupán. Ennek megszegése esetén 25 ezer USD értékű pénzbüntetés szabható ki (legiscan, 2017).

Anniston

A 21564 fős lakossággal rendelkező Annistonban állt John Pelham Monument elnevezésű konföderációs emlékművet szeptember 28-án, hétfőn nappal bontotta le a vezetés. A város 51,4%-a tartozik a fekete közösséghez és a többség a legutóbbi két elnökválasztás alkalmával a republikánus elnökjelöltet támogatta (census, n.d.). A lebontás után a műtárgy a Janney Furnace elnevezésű Konföderációs tematikájú emlékparkba került át, Ohatchee település közelébe, azonban az újraállításról semmilyen bizonyíték nem került publikálásra. Az emlékparkot 2020 októberében Eli Henderson Park névre keresztelték át. A parkban található a legnagyobb fekete gránitból készült konföderációs tematikájú szobor is (gadsdentimes, 2020).

Birmingham

Az alabamai város 200733 lakossal rendelkezett 2020-ban, melynek jelentős többsége 68,7%-a tartozott az afroamerikai közösséghez. A város lakói a Demokrata Párt jelöltjeit támogatták 2016-ban és a 2020-as elnökválasztáson is (census, n.d.). A város két konföderációs tematikájú köztéri alkotással is rendelkezett, a Charles Linn Monument és a Confederate Soldiers and Sailors Monument elnevezésű alkotásokkal. Ezek közül a Charles Linn emlékművet 2020. május 31-én, vasárnap este, a BLM-demonstráción résztvevő tüntető tömeg erőszakosan ledöntötte, a talapzatát és magát a ledöntött szobrot festékszóróval megrongálta (al, 2020). A

város polgármestere 2017-óta az afroamerikai származású és demokrata Randall L. Woodfin volt, aki 2021-ben ismét elnyerte a városvezetői tisztséget. Igyekezett elejét venni a tüntetéseknek és önkényes szoborrombolást követően, június 2-án kijárási tilalmat vezetett be este 7 és reggel 6 között (abc3340, 2020). Mivel a városi rendőrség nem lépett közbe a május 31-i tüntetések okozta károkozásnál, ezért a kijárási tilalommal megerősített rendfenntartás jelentősebb felhatalmazás mellett tudta végezni munkáját. Ezt a tényt a városban működő civil szervezetek sérelmezték. A polgármester utasítást adott a város addigra már festékszóróval megrongált konföderációs emlékművének az eltávolítására. A kijárási tilalomról szóló rendelet hatályba lépésének éjjelén a Confederate Soldiers and Sailors Monument elnevezésű obeliszket a hatóság által megbízott munkások lebontották és elszállították. Ezt követően sikerült a rendet fenntartani a városban a pragmatikus lépésnek köszönhetően (abc3340, 2020).

Hayneville

Az alabamai Lowndes megye székhelye a 830 lakosú település. A megye mindösszesen 10311 lakossal rendelkezett 2020-ban, melynek 73 százaléka a fekete közösséghez tartozik (census, n.d.). A megye szavazópolgárai kitartóan a Demokrata Párt elnökjelöltjét részesítették előnyben voksaikkal a 2016-os és a 2020-as elnökválasztásokon. A megyeháza előtt álló obeliszk formájú emlékmű eltávolításáról június 29-én döntött az öt tagú megyei tanács. Az The Soldier Dead of Lowndes Monument elnevezésű alkotást július 1-én vasárnap napközben bontották le a hatóság emberei. A megyére jelentős befolyással volt a Covid-19 pandémia kezeléséből fakadó gazdasági visszaesés és a munkanélküliség. 2020 márciusában a szegénységgel összeköthető munkanélküliség a munkaképes korú lakosság 26%-át, míg egy hónappal később 17%-át érintette. Ez a nagy gazdasági világválságot megidéző helyzet társadalmi elégedetlenséget váltott ki, mely utcai demonstrációk mentén szerte az országban felszínre tört, a BLM mozgalom segítségével. Ennek megelőzésére tett sikeresen lépéseket a település és a megye vezetése (eu.tuscaloosanews, 2020).

Huntsville

Az alabamai Madison megye székhelye 2020-ban 215006 fős lakossággal rendelkezett, melynek 30,9%-a tartozott az afroamerikai közösséghez. A város szavazópolgárai a 2016-os és 2020-as elnökválasztáson is a republikánus jelöltet támogatták (census, n.d.). A városban álló konföderációs katonát ábrázoló emlékművet 2020. augusztus 5-én szerdán rongálták meg vörös festékbombával. A köztéri alkotás fennállása ellen kisebb tüntetést is tartottak a BLM-el szimpatizáló személyek. A városvezetés döntését követően a 2020. október 23-án péntek éjjel után elbontott szobrot talapzatával együtt átszállították a Maple Hill Cemetery elnevezésű

temető területén található konföderációs hősi temetőbe, ahol újra felállításra került még aznap. A település vállalta a 25 ezer USD értékű szabályszegési bírság befizetését is, annak az alabamai rendeletnek az értelmében, ami tiltja a történelmi korú köztéri műtárgyak áttelepítését, módosítását. Thomas Massengale Battle Jr. a város 2008-óta regnáló polgármestere ezzel a pragmatikus döntésével méltó helyszínre helyezte át az emlékművet, valamint megőrizte a törékeny társadalmi békét. Ez különösen fontos volt, hiszen a konföderációs tematikájú alkotás támadása a polgármesterválasztás időszakában volt, melyet Battle jelentős előnnyel (a szavazatok 77,61%-át kapta) megnyert. Az újraválasztását követően megindulhatott a szobor helyzetének megnyugtató rendezése is (al, 2020, 1b).

Mobile

A 187041 fős alabamai nagyváros lakóinak többsége, 52,2%-a tartozik az amerikai fekete közösséghez (census, n.d.). A város lakói mind a 2016-os, mind a 2020-as elnökválasztási kampányban Donald Trump-ot támogatták szavazataik többségével. A CSS Alabama csatahajó kapitányának, Raphael Semmes Admirálisnak állított konföderációs emlékművet 2020. június 5-én péntekre szerelték le a helyi önkormányzat által megbízott dolgozók, akik az éjszaka folyamán láttak munkához (wbrc, 2020). A szobrot még június 1-én tartott demonstráció keretében egy vandál személy megrongálta, festékszóróval szövegeket (BLM, A.C.A.B, We built them help them rebuild) helyezett el rajta az elkövető, akit a rendőrség munkatársai elfogtak. Az állam más nagyvárosában, Birminghamben a BLM-tüntetés erőszakba torkollott, így várható volt az, hogy Mobile-ban is hasonló események következhetnek be. Ettől tartva cselekedett a helyi vezetés. A városi tanács úgy határozott, 2020. június 15-én, hogy az eltávolított és raktárba helyezett szobrot a Mobile History Museum mutassa be állandó kiállítása részeként, mely jelentős előkészítést követően 2021. december 17-én valósult meg. A város republikánus polgármesterét, Sandy Stimpson 2013-ben választották meg, aki képes volt megőrizni 2020-at követően is polgármesteri titulását, tehát az emlékműeltávolítással nem került veszélybe politikai pályafutása. A városvezető a következőképp nyilatkozott a szoborral kapcsolatban; *"A szobor áthelyezése nem változtatja meg a múltat. Egy potenciális zavaró tényezőt kell eltávolítani, hogy tisztán a városunk jövőjére koncentrálhassunk."* *"Moving this statue will not change the past. It is about removing a potential distraction so we may focus clearly on the future of our city"* (ajc, 2020).

Montgomery

Az alabamai Montgomery városának 200603 lakója volt 2020-ban, melynek többsége, 61,6%-a tartozott a fekete közösséghez. A város szavazópolgárai többségében a demokrata

elnökjelölteket támogatta 2016-ban és 2020-ban is. A George Floyd halálhírére követő tüntetések következtében 2020. június 1-én, hétfő éjjel, négy fő ledöntötte a Robert E. Lee High School elnevezésű középiskola előtt álló, Lee tábornokot ábrázoló egészalakos bronzszobrot a talapzatáról (leaveboard, 2020) (eu.montgomeryadvertiser, 2020). Jelképes, hogy a rongálók a tettüket Jefferson Davis állami emléknapijára időzítették. A gyanúsítottakat a rendőrség elfogta. A négy felnőttkorú elkövetőt név szerint ismertették a hírekben: Jeremy Selmar, 28, Jonathan Williams, 34, Joe Pernell, 35, and 28 éves Maya Holley voltak. Ellenük a vádat Montgomery város és számos aktivista csoport kérésére ejtették, miután sikeresen kifizették az óvadékot a négy elkövető szabadlábra helyezése érdekében (eu.montgomeryadvertiser, 2020). A város 2019 óta regnáló fekete polgármestere Steven Reed is támogatta a helyzet békés rendezését, mely valószínűleg hozzájárulhatott a 2023-as újraválasztásához, ahol a szavazatok 57%-át kapta meg másik három jelölttel szemben a demokrata városvezető. A szobor tulajdonosainak kiléte kérdéses volt, amíg a Sons of the Confederacy nevezetű civil szervezet nem jelentkezett és igényelte a műtárgy átadását (eu.montgomeryadvertiser, 2020).

Tuscaloosa

A 99600 fős alabamai város lakosságának 44 százaléka tartozik a fekete közösséghez, mely kitartóan a demokrata elnökjelölteket támogatta a szavazatával 16-ban és 20-ban is (census, n.d.). A városban található egyetem területén állt az University of Alabama Civil War Monument, melynek fennállása ellen június 3-án tüntettek a város lakói. Online petíciót is indítottak, melyet több, mint 18 ezer fő írt alá. Ennek eredményeként az egyetem irányításáért felelős testület szavazást tartott, melynek értelmében döntöttek az obeliszk alakú konföderációs tematikájú alkotás és az azon található emléktáblák eltávolításáról. Ezt az emlékművet június 9-én kedden az egyetem által megbízott bontóbrigád távolította el, majd raktárba helyezték. A város vezetője is kivette a részét az eseményekből. A demokrata polgármester Walt Maddox 2005-től áll a város élén. A BLM-tüntetésen is felszólalt, ahol az országos változások érdekében, a demokratákra való szavazást sürgette 2020. június 3-án. Beszédében kiemelte, hogy valójában „két Alabama van, egy fehér és egy fekete” és sokat kell tenni a rendszerszintű rasszizmus felszámolásáért, a változás iránti igény pedig csak szavazat formájában érvényesülhet (al, 2020). A polgármester ezzel is igyekezett az események élére állni és politikai érdekeit szavazatokra váltani. 2021-ben is újraválasztották, a voksok 56%-át kapta meg (eu.tuscaloosenews, 2021).

3.2.2. Arizona Phoenix.

Az állam jelentős nagyvárosának számít a 2020-ban 1608139 fős lakosságú Phoenix. A népesség mindössze 7,3%-a tartozott az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). A város szavazópolgárainak többsége 2016-ban a republikánus, míg 2020-ban a demokrata szövetségi elnökjelöltet támogatta szavazataival. Phoenix területén, az Arizona állam Capitoliuma mellett 1961-től állt a Confederate Troops Memorial elnevezésű „marker”-jellegű (leginkább szöveget tartalmazó) emlékkő, melyet az UDC készíttetett el. Magát a műtárgyat 2020. június 19-én, péntek éjjel támadás érte, vörös „festékbomba” segítségével leginkább vizuális kárt tettek benne. A feltételezett elkövetőt a Juneteenth megemlékezésen a rendőrség letartóztatta. Az UDC saját kérésére az emlékmű eltávolítását kezdeményezte, melyet az állami szintű Department of Administration (közigazgatási engedélyezett egyfajta „visszaajándékozási” eljárásban, mivel a műtárgyat az UDC ajándékozta az állam részére 1961-ben. Megan Rose a közigazgatási főosztály szóvivője a következőképp kommentálta írásban az alkotás eltávolítását; *„Ezeket az emlékműveket az államnak ajándékozták, és most javításra szorulnak, de a jelenlegi politikai légkör miatt úgy gondoljuk, hogy nem lenne bölcs dolog ott javítani őket, ahol vannak* (eu.azcentral, 2020).” Az UDC közlése szerint a műtárgy a 60-as szövetségi főút mellett lévő Gold Canyon elnevezésű magánterületre kerül, ahol újra állni fog (azpm, 2020).

Picacho Peak

Phoenix városától délkeleti irányban található a Picacho Peak elnevezésű hegyorom egy természetvédelmi terület részeként, mely hegyek közti hágó (Picacho Pass) mellett áll. A közlekedési útvonalon járőröző konföderációs lovaskatonák és a portyázó unionista lovasság közötti 1862-es összecsapás emlékét őrizte az itt 1984-ben az UDC és a Children of the Confederacy nevű szervezetek által felállított „marker”-szerű emlékmű, mely egy bronz emléktáblát magába foglaló terméskövekből felépített hasábként írható le (kjzz, 2020). Ezt az írásos emlékműrészt 2020. június 27-én, szombat éjjel ismeretlen tettesek ellopták (azcapitoltimes, 2020).

3.2.3. Arkansas

Bentonville

A minőségileg kivitelezett Bentonville Confederate Monument elnevezésű hősi emlékmű, Arkansas északnyugati csücskében található Bentonville főterén állt egészen 2020. szeptember 2-ig. A város 54164 főnyi lakosságának 3,3%-a tartozott 2020-ban az afroamerikai népességhez, illetve a település szavazóinak többsége a republikánus elnökjelöltet támogatta 2016-ban és 2020-ban is (census.n.d). A szerda nappal történt szétbontás és eltávolítás körülményeiről annyit jegyeznek meg a helyi lapok, hogy az országos tüntetések hatására került

lebontásra az emlékmű, majd helyeztetett el raktárba. 2022-ban híre kelt, hogy a 20 láb (6.1 méter) magas gránitból készült mű magánterületen fogja elnyerni szinte eredeti állapotát, újra fel fogják állítani. A magánterület valójában egy történelmi célú ismeretterjesztést is végző, amerikai méretekben kicsinek számító magánpark, James H. Berry Park elnevezéssel, mely a szobor egykori helyétől körülbelül egy kilométer távolságra található. Itt 2023. július 26-án már újra állt a konföderációs gránitszobor, (melyről július 29-én beszámolt a helyi sajtó is) emlékfallal kiegészítve és oktatási célokat is szolgálva (arkansasonline, 2023). Érdekes egybeesés, hogy a magánparkot létrehozási szándékát 2020. szeptember 16-án jelentették be, az emlékmű eltávolítása utáni hetekben, valamint, hogy a hivatalos megnyitója 2023. szeptember 20-án történt, a konföderációs emlékmű elhelyezése után közel két hónappal (jameshberypark, 2023). Elképzelhető az is, hogy a parkot kifejezetten az emlékmű megmentése érdekében hozták létre, azonban erre a sejtésen túli bizonyítékokat nem találni.

Little Rock

A demokrata elnökjelölteket választó 202591 lakosú arkansasi város 41,2%-a tartozik a fekete közösségbe (census, n.d.). A település központjában, az Old State House nevű épület mellett kapott helyet 1923-ban felállított David O. Dodd Monument elnevezésű emlékmű és egy emlékpád, ami egy ifjú, 17 éves déli kém nevét viseli, akit 1863-ben elfogtak az unionisták és 1864-ben kivégeztek. Az ifjú mártírnak állított szobrot és emlékpádot is 2020. június 18-án csütörtökön napközben lebontották a városi adminisztráció utasítására (nwaonline, 2020). Egy másik alkotás is eltávolításra került, méghozzá a Memorial to Company A, Capital Guards elnevezésű konföderációs hősi bronzszobra is MacArthur Park területéről, miután korábban egy vödörnyi lakkot öntöttek rá ismeretlenek (kark, 2020). Frank Scott Jr. Little Rock polgármestere a következőket nyilatkozta a témában; *„Csütörtökön Little Rock városa eltávolította a MacArthur Park területéről az „A” század, fővárosi gárda emlékművét. A Capital Guards egy Pulaski megyei milíciaegység volt, amely 1861-ben alakított századot, hogy a polgárháború kitörésekor a Konföderáció oldalán harcoljon* (kark, 2020).” Az afroamerikai származású polgármester így folytatta;

„Ezt a szobrot azonban az Egyesült Konföderációs Veteránok 1911-es összejövetele idején állították fel, a féktelen szegregáció, az egyenlőtlenség és az elnyomó Jim Crow-törvények idején. Nem képviseli városunk mai értékeit, sem a sokszínű polgárságot, akik az egység és a mindenki számára biztosított igazságosság mellett állnak ki (kark, 2020).”

Pine Bluff

Az arkansasi város 41253 lakosának 76,9%-a tartozik az afroamerikai közösséghez, a szavazópolgárok kitartóan a Demokrata Párt jelöltjeit segítették szavazatukkal a 2016-os és a 2020-as választások alkalmával is (census, n.d). A Pine Bluff Confederate Monument elnevezésű emlékművet, 2020. június 20-án szombaton napközben bontották le a hatóság megbízottjai. A szobor eltávolítása viszonylag kulturált egyeztetés következtében, Gerald Robinson, Jefferson megyei bíró és a műemlék tulajdonosai az United Daughters of the Confederacy David Owens Dodd Chapter-je közt történt megegyezés szerint történt (arkansasonline, 2020). Az emlékmű a bontást követően az előzetesen nyilvánosságra hozott tulajdonosi szándék szerint a várostól két mérföld távolságra lévő Camp White Sulphur Springs Confederate Cemetery elnevezésű hősi temetőbe kerül (nwaonline, 2020). Az újrafelállítás azonban csak 2023. október 22-én történt meg az emlékparkban, ünnepélyes keretek és polgárháborús ágyú elsütéséből eredő díszlövés dőreje közt (arkansasonline, 2023).

3.2.4. Észak-Karolina

A 10,4 millió lakosú Észak-Karolinát hagyományosan a republikánus elnökjelöltek és elnökök által megnyerhető államként tartják számon, ahol Jimmy Carter és Barack Obama személyén kívül az elmúlt ötven évben demokrata jelölt nem tudta a szavazatok többségét megszerezni és így maga mellé állítani a 15 elektort is (census, n.d. a). A 2020-as választáson ez az állam volt az, melyet a legkisebb különbséggel nyert el Donald Trump, méghozzá 1,34%-al, 74483 szavazattal. Az államra kifejezetten jellemző a vidék-város törésvonalból fakadó szavazási mintázat, miszerint a vidéki településeken, kisebb városokban inkább a republikánus, míg a nagyobb városokban és egyre inkább a szuburbiákban is a demokrata jelöltet támogatják a voksolók. (statisticalatlas, n. d.) A 100 Észak-Karolinában található megyéből 25-ben tudott fölényt kivívni Joe Biden a 2020-as elnökválasztáson (Politico, 2020). 25 emlékművet távolítottak el ebben az államban, szám szerint a legtöbbet a 2020-as amerikai képrombolás során.

Asheville

A kitartóan a demokrata elnökjelölteket választó 94589 fős városban viszonylag kicsi az afroamerikai lakosság aránya, csupán az összlakosság 10,9%-át adják (census, n.d. p). A város központjában az Észak Karolinai Önkéntesek 60. Ezredének emlékműve (Monument to 60th Regt. NC Volunteers állt. Buncombe County megyei tanácsa és a város közösen kezdeményezte a megyeháza előtt álló emlékmű bontását. Az eltávolításról Asheville városi tanácsa is döntött,

7-0 arányban egyhangúlag támogatták a határozat közös elfogadását 2020. június 9-én. A megyei biztosok tanácsa végül 4 támogató 3 ellenző szavazatban megnyilvánuló voksolása, 2020. június 16-án történt meg (DocSouth, n.d.11). Az UDC helyi szervezete a határozat szerint 30 napot kapott a tulajdonukban álló emlékművel kapcsolatos ügyre való válaszra, valamint 90 napot annak eltávolítására. A biztosok tanácsának egyetlen afroamerikai tagja Al Whitesides a következőket mondta az emlékmű eltávolítása ügyében rendezett bizottsági javaslat szavazásakor; *"Az összes őszámra szavazok, akik azért haltak meg, hogy ez az ország azzá a nagyszerű országgá váljon, ami ma* (DocSouth, n.d.1m)." Az UDC a határidőn lejártával sem válaszolt a megkeresésre, ezért 2020. július 14-én kedden a Buncombe County megyeháza előtt eltávolították a déli önkéntesek szobrát. Egy úgynevezett „marker” területnév jelző alkotást is (Robert E Lee Dixie Highway/Colonel John Connally) eltávolítottak a helyi hatóságok emberei július 10-én a Pack Square Parkból (DocSouth, n.d.1m). Emellett egy nagyméretű obeliszkszerű emlékmű is eltávolításra került. Ez az észak-karolinai szövetségi képviselőnek állított emlékmű, a „Zebulon Vance Monument” volt, mely szintén a Pack Square Parkban állt és hasonlóképp július 10-én, pénteken nappal bontották el (DocSouth, n.d.1m).

Charlotte

Az állam legnépesebb városában Charlotte-ban 2020-ban 874579 fő lakott, a lakosság 35,2%-a tartozik az afroamerikai közösséghez. A körzet hagyományosan demokrata elnökjelöltet választ, az elmúlt két elnökválasztás alkalmával is így voksoltak (census, n.d. d). Itt békés emlékmű eltávolításra került sor 2020. július 10-én péntek nappal, melynek során egy egyszerű, vésett szöveges feliratot tartalmazó alkotást szüntettek meg a helyhatóság képviselői, miután több a közösségi médiában megjelenő fenyegetés jelent meg az emlékhellyel kapcsolatban. A Charlotte városát is irányító Meklenburg megyei Bizottság demokrata vezetője George Dunlap (bocc.mecknc.gov, 2020) június 21-én adott utasítást a területi karbantartónak, hogy ezt a műveletet végezze el. A hatóság a közbiztonság fenntartására hivatkozva tette meg ezt a lépést, mivel a hatályos szabályozás csak az ideiglenes eltávolítást engedélyezi, amennyiben az emlékmű állapota vagy annak megóvása ezt indokolja (de la Canal, 2020). Az emlékművet már korábban is egy plexi burkolattal védték a 2015-ben bekövetkezett kétszeri rongálás és a költséges helyreállítás miatt, tehát alapvető védelme fizikailag megoldottnak volt tekinthető (de la Canal, 2020). A műtárgy könnyű megközelítése sem volt lehetséges, ugyanis eleve egy magas kerítéssel elzárt területen volt található a világhálón látható utcaképfotók alapján (Google maps, n.d). Ezek után a lebontott konföderációs tematikájú alkotás a hivatalos kommunikáció szerint raktárba került, meg nevezett helyszínen (DocSouth, n.d, 1b).

Clinton

A kitartóan a republikánusok elnökjelöltjét választó 8383 fős, 39,3 százalék fekete lakossággal bíró kisváros 2020. július 12-én vetette le talapzatáról a katonát ábrázoló konföderációs szobrát, miután azt aznap még július 11-éről 12-re virradóra, -szombat éjjel- megrongálták ismeretlen személyek (census, n.d. h); (clintonnc, 2020a). A szobor fennállása ellen július 8-án rendeztek tüntetést a városi tanács tagjának Darue Bryant-nak a vezetésével. Az Országos Szövetség a Színesbőrűek Felemelkedéséért (NAACP) polgárjogi civil szervezet helyi képviselőjét a gyűlésről készült fotók alapján pár tucat szimpatizáns hallgatta meg a köztéri demonstráción (clintonnc, 2020b). A város közgyűlése július elején egy egyhangúlag megszavazott határozatban kérte a megyeháza előtt álló szobor eltávolításának engedélyét Sampson County-tól, tehát a megyei vezetésétől (clintonnc, 2020c). Ezt a megyei vezetés egyhangúlag támogatta, hogy promotálja a faji egyenlőség és igazság ügyét, illetve fenntartsa a közrendet. Ezt a szándékát és a rongálók felkutatásának ügyét, a további esetek megelőzése érdekében, helyi sheriff Marcus Smith rendőrhadnagy a nyilvánosság felé kommunikálta (abc11, 2020). Az emlékmű bronzszobra végül a Sampson County History Museum-ba került, ahol a restaurálás után kiállították. A múzeumigazgató Joe Rose szerint így a történelem eltörlése helyett annak kommentálásának és bemutatásának céljára lehet felhasználni a műtárgyat (yahoo, 2020).

Fayetteville

A 208501 lakosú városban 42,5% az afroamerikai lakosság százalékos aránya, az elmúlt két elnökválasztáson is a demokrata jelöltet támogatták. Itt 2017-től a demokraták támogatásával induló Mitch Colvin lett a város polgármestere. A temetkezési vállalkozóból lett városvezető maga is a fekete közösség tagjaként ismert (fayettevillenc, n.d.). Itt két emlékművet is eltávolítottak a hatóságok a tulajdonosok kérésére, akik személyes óhajokat kommunikáltak a nagynyilvánosság felé is. Az egyik lebontott műtárgy a Cumberland County Confederate Monument néven állított emlékkereszt, míg a másik az 1902-es Confederate Soldiers Monument néven ismert, katonát ábrázoló emlékmű volt. Ez utóbbit 2020. június 27-én még előbbi június 30-án bontották le. A tulajdonos ezekben az esetekben a szobrokat állító nőszervezet, az United Daughters of the Confederacy and the Women of Cumberland County-hez köthető Sons of Confederate Veterans and Daughters of the Confederacy szervezet volt. (DocSouth, n.d, 1c)

Greensboro

Újabb nagyvárosi szobordöntés a 299 ezer lakosú Greensboro-ban, pontosabban a város temetőjében történt. A stabilan demokrata elnökjelöltekre voksoló körzetben, 43,1% a fekete lakosság aránya (census, n.d. c). 2020. július 7-én éjjel a 300 déli katona végső nyughelyeként ismert sírkertben felállított Konföderációs emlékművet egy feltehetően egyéni elkövető vasárnap éjjel ledöntötte. 1969-ben és 2017-ben is rongálás érte a bronz katonaszobrot. A város demokrata párti polgármesterasszonya Nancy Vaughan a George Floyd tüntetések miatt kijárási tilalmat hirdetett a városban, amiért a sajtóban kritika érte. A tilalmat afroamerikai tüntetők szegték meg, akiket letartóztattak a rendőrség képviselői (triad-city-beat, 2020). A polgármesterasszony képes volt a tilalom bevezetésével és fenntartásával megakadályozni a városi üzletek védelmére is felvonult fegyveres fehér milícia (Stokes County Militia) és a fekete tüntetők összecsapását, ami jelentősebb áldozattal is járhatott volna. A magas helyreállítási és visszaállítási költségekre tekintettel egyelőre raktárba került a síremlékként funkcionáló emlékmű szoboralakja (wunc, 2020).

Greensville

A 87521 lakosú városban 40,1% volt 2020-ban az afroamerikai lakosok aránya (census, n.d. e). A stabilan demokrata elnökjelölteket választó várost azonban egy republikánus polgármester, P.J. Connelly vezette és vezeti (greenvillenc, n.d.). A 2020. június 15-én a város tisztségviselőit tömörítő testület 7-2 arányban az emlékmű azonnali eltávolításáról döntött. A vezetők hivatkoztak közrendre való veszélyességre, a fennálló helyzet tarthatatlanságára is. A bontást a veszélyhelyzeti alaphól finanszíroztak. (DocSouth, n.d.1d). A helyhatóság munkásai 2020. június 22-én szerdán napközben bontották le a déli katonát ábrázoló Konföderációs emlékművet, majd raktárba helyezték azzal az elhatározással, hogy az alkotás végső helyéről és utólagos felhasználásáról később döntenek. 2021-ben határozat született a szobor magánterületre való relokációjáról, azonban a tényleges átépítés lakossági felháborodás miatt elmaradt. Így a helyzet törvényes megoldása továbbra is várat magára (DocSouth, n.d.1d).

Henderson

Az 15060 fős Henderson város lakosságának 62,3%-a afroamerikai származású, így politikai következményekkel járt volna a monumentum megtartása az egyébként stabilan a republikánus elnökjelöltre szavazó megyében (census, n.d. j). A megye vezetése 2020. június 30-án kezdeményezte az emlékmű eltávolítását, melyet 4 a 3 szavazat ellenében határozatban elfogadott (DocSouth, n.d.1h). A 2020. július 3-án, pénteken nappal eltávolított alkotás a megyeháza előtt állt a bronz katonaszoborral ellátott obeliszkszerű alakú műtárgy alól egy ólomláda került elő, mely időkapcsolóban a monumentum felállításának évéből származó

kordokumentumokat helyeztek el, így az 1910-ben elhunyt brit uralkodó VII. Eduárd halálhírét közlő újságot, könyveket, fotókat és egy ritka, 1885-ben vert pénzérmét is. A megye-üzemeltetéséért felelős Jordan McMillen szerint a leleteket a megyei könyvtár vagy a megyeháza épületében kiállítják (spectrumlocalnews, 2020). A másodlagos felhasználásról azonban bizonyíték nincs.

Kinston

A 19900 fő által lakott észak-karolinai város 67%-a tartozik a fekete közösséghez, valamint a 2016-os és 2020-as elnökválasztáson is a republikánus jelöltet támogatta szavazatával (census, n.d. k). Az emlékművet 2020. július 1-én szerdán nappal távolították el a Kinston-Lenoir megye Látogatói és Információs Központja elől, miután a Kinston-Lenoir County megyei tanácsa egyhangúlag megszavazta az ezzel kapcsolatos áttelepítésről szóló határozatot június 25-én. Erről a tanács a következő nyilatkozatot adta ki (WNCT Staff. 2020); *"Úgy érezzük, hogy mint testület továbbra is elkötelezettek maradhatunk közös múltunk tiszteletteljes emlékezése mellett, miközben elismerjük történelmünk tragédiáját is. A tanács testülete azért hozta meg ezt a döntést, hogy továbbra is arra fordíthassuk időnket, energiánkat és erőfeszítéseinket, hogy egy szebb jövőt építsünk Lenoir megye és minden lakos számára, aki otthonának nevezi* (DocSouth, n.d.1i)." A tanács közlése szerint 15 ezer dollárba került az emlékmű áttelepítése. A katonaszobor és talapzata egy történelmi emlékparkba került, méghozzá „First Battle of Kinston Civil War Battlefield Park” területére. Az új helyszínre még a bontás napján megérkezett az emlékmű, ahol azt újra összeépítették (DocSouth, n.d.1i).

Lexington

Az 19632 fős lakossal rendelkező kisváros 28,7%-a afroamerikai, ahol érdekes módon a republikánusok jelöltje tudott nyerni mind 2016-os, mind a 2020-as elnökválasztáson (census, n.d. g). Itt a többi szobordöntéshez képest később, 2020. október 16-án péntek éjszaka távolították el a klasszikus, katonát ábrázoló konföderációs katonai emlékművet. 2020. július 13-án Lexington város közgyűlése egyhangúlag elfogadta a No. 01-21.-es határozatát, mely indítványozta Davidson County vezetése felé az emlékmű lebontását vagy áttelepítését a „közbiztonságot fenyegető” mivolta miatt. A döntést a város polgármestere, Newell Clark sajtótájékoztató keretében kommentálta a település lakosai felé (the-dispatch, 2020). Ezt a felterjesztést és kérést Davidson County a 2015-ös a konföderáció emlékét érintő műemlékvédelmi törvényre hivatkozva megtagadta, ami miatt Lexington pert kezdeményezett a megye és az emlékmű tulajdonosai, a 324-es számú „Robert E. Lee Chapter of the United Daughters of the Confederacy” (UDC) ellen augusztus 17-én. Ennek hatására október 15-én a

megye legfelsőbb bírósága visszavonta a változtatási tilalmát, melynek következtében szabad utat kapott az emlékmű eltávolítása. A műtárgyat előbb raktárba helyezték, majd 2021-ben magánterületen újra felállították a Healing Spring Township helységben, az észak-karolinai Denton közelében (DocSouth, n.d.1f).

Louisburg

z legutóbbi két elnökválasztás alkalmával a Republikánus Párt jelöltjét választó Franklin County-hoz tartozó 3065 fő lakosú kistelepülésen élők 25,9%-a afroamerikai származású (census, n.d. 1). A település tanácsgyűlése 2020. június 22-én tartott rendkívüli összejövetelt, attól félve, hogy az erőszakos tüntetések áttérjednek Louisburgra is. Ekkor határozatot hoztak arról, hogy az emlékművet áttelepítik a közeli hősi temető területére. A kőobeliszk tetején lévő katonaszobrot június 30-án, keddi napon szerelték le a hatóság által delegált dolgozók és átszállították az egy mérföldre található Oakwood hősi temetőjébe, ahol 60 déli katona sírja mellé felállították azt. 2023-ban Észak-Karolina Állam legfelsőbb bírósága elutasította azt a vádat, melyet a Louisburg város tanácsa ellen nyújtottak be az emlékmű áttelepítése ügyében (wunc, 2023).

Oxford

A 8628 lakosú, ismételten republikánus elnökjelöltekre szavazó kisvárost túlnyomó részben, 58,5%-ban lakják afroamerikai származású lakosok (census, n.d. n). A Granville megyei biztosok tanácsa 2020. június 22-én rendkívüli gyűlésén döntött a konföderációs hősi szobor leszereléséről és a köztérrel való eltávolításról, miután valós fenyegetés tényét állapították meg, mely a helyi konföderációs szobor ellen irányult. A közrend megőrzése okán a tanácstagok döntésének megfelelő módon, június 24-én szerdán napközben megtörtént a katonaszobor és talapzat elbontása. Korábban Oxford városában történt már tüntetés az emlékmű fennállása ellen. Még hozzá 1970-ben, amikor Henry Marrow afroamerikai származású vietnámi veteránt megverték és megölték Robert Teel boltjában történt nézeteltérést követően. Ezek után a helyi fekete lakosság gyűlést szervezett és a dühös tömeg több üzletet is erőszakosan tönkretett, így Teel boltját is. A gyűlés a megyeháza előtt álló szobrot is ledöntéssel fenyegette, így annak megmaradása már korábban megkérdőjeleződött (DocSouth, n.d.1k).

Raleigh

Erőszakos szobordöntésekre az államban a 467665 lakosú, tehát nagyvárosnak számító Raleigh-ben került sor, ahol az afroamerikai népesség a lakosok 28,6%-át adja (census, n.d. b). A körzet hagyományosan demokrata elnökjelöltet választ, az elmúlt két elnökválasztás

alkalmával is így voksoltak. Itt a helyi rendőrség képviselőinek jelenléte és közbeavatkozása miatt 2020. június 19-én, pénteken délután tartott kis létszámú tüntetés után még megghiúsult a város központjában álló nagyméretű Konföderációs emlékmű két mellékszobrának rombolása. Azonban az este történt nagyobb tömeget is vonzó demonstráció során felmásztak a tüntetők az állami törvényhozás épülete (State Capitol) előtt álló emlékműre, majd hevederek segítségével sikeresen lerántottak a BLM-tüntetésen résztvevők két mellékszobrot a város központjában álló Konföderációs Obeliszkről. Ezek közül egyet egy darabig az úton húztak, majd egy erősebb lámpavasra felakasztottak. A tüntetés dátuma az úgynevezett „Juneteenthre” esett, mely hivatalos Egyesült Államokbeli ünnepnap a rabszolgák felszabadításának állít emléket (abc7ny, 2020). Korábban, 2017-ben és 2018-ban már történtek ehhez hasonló emlékműrombolások, amikor két konföderációs műtárgyat semmisítettek meg tüntetők Raleigh város területén. A két mellékszobor rombolása után június 20-án a hatóság a demokrata kormányzó Roy Cooper utasítására levetette az obeliszk-jellegű alkotás 75 láb (23 méter) magasban álló szobrát, majd június 23-ra magát az obeliszket, június 28-án a talapzatot is lebontották. Két polgárháborús ágyú is állt az emlékmű mellett, ezeket június 29-én elszállították és a Wilmingtonban lévő Fort Fischer történelmi emlékhelyen újból felállították (DocSouth, n.d. a). Emellett két további köztéri alkotás is áldozatul esett a szimbolikus tisztogatásnak. A polgármester utasítására Henry Lawson Wyatt Monument és a Konföderáció női támogatóinak emléket állító North Carolina Woman of the Confederacy szobra is bontás áldozata lett, június 20-án, hétfőn napközben levételre került. A kormányzó nyilatkozataiban úgy fogalmazott, hogy „*az emberek fontosabbak, mint a magántulajdon*”, ezzel a fosztogató, romboló tüntetők pártját fogta (9thstreetjournal, 2020). Mary-Ann Baldwin, a város demokrata polgármestere a tüntetésekre válaszul kijárási tilalmat rendelt el. A városvezető úgy fogalmazott az erőszakos eseményekkel kapcsolatban, hogy a „*belvárosunkat lerombolták*”, „*nem szeretnénk, ha ez megismétlődne*” (wral, 2020). A kijárási tilalom elrendelését követően a következőt nyilatkozta: „*Békeért és kegyelemért imádkozom, és erre most szükségünk van. Össze kell tartani a közösségünket, nem pedig szétszakítani!*” (wral, 2020). Kifejezetten érdekes, hogy a két különböző szintű demokrata politikus szinte egymásnak ellentétes kommunikációt folytatott a tüntetésekkal kapcsolatban, illetve Raleigh volt az az állami főváros, ahol a kormányzó saját hatáskörében végzett kiemelkedő képrombolást.

Rockingham

A 91096 lakosú város biztos republikánus elnökjelölteket választott 2016-ban és 2020-ban is. A településen mindössze 19,1% az aránya a fekete lakosságnak (census, n.d. x). 2020.

augusztus 11-én a városvezető Monty Crump a városi közgyűlés megkérdése nélkül kezdeményezte a belvárosi Harrington Square-n álló konföderációs zászlót ábrázoló kőből készült alkotás „adminisztratív eltávolítását”. Crump tájékoztatása szerint az emlékmű mindaddig raktározásra kerül, ameddig sikerül megállapítani a tulajdonos kilétét vagy valaki nem jelentkezik a tulajdonba vétele céljából. Egy héttel később viszont a monumentum áttelepítését célozta meg a városvezető, aki szerint a háborús emlékpark lenne megfelelő hely a műtárgy számára, mely Richmond County Veterans Memorial Park névre hallgat és a Veterans of Foreign Wars (VFW) Post 4203 nevű emlékhellyel egy fenntartó kezelésében van. Ezt az áttelepítést az VFW szervezete engedélyezte, mely a 2020. szeptember 16-án szerdán nappal eltávolított konföderációs emlékművet befogadta és újra felállította. (DocSouth, n.d.1o)

Rocky Mount

Az 54341 fős város lakosságának túlnyomó részét, 63,4%-át az afroamerikai népesség adja. A városi szavazók többsége 2016-os elnökválasztáson a republikánusok jelöltjét választotta, míg 2020-ban ugyanitt már a demokraták elnökjelöltjét szavazta meg (census, n.d. q). Tehát a városban sikeresen kampányoltak a demokraták, melyhez a szoboreltávolításnak is köze lehetett. A városközpontban álló „Nash County Confederate Monument” eltávolításáról hozott döntést a város tanácsa, mely 6 az 1 ellenében megszavazta a bontást. Ez 2020. június 2-án történt meg. A katonát ábrázoló emlékmű szétszerelése 2020. június 29-én szombaton napközben történt meg, melyre igen komoly összegért, 281 ezer dollár értékben szerződött a Greenville Monument Co.-val a város tájékoztatása szerint (DocSouth, n.d.1n). Rocky Mount polgármestere Sandy Roberson szerint a konföderációs tematikájú alkotást majd a jövőben magánterületre szállítják át és újra felépítik. Erről 2021. január 11-én egyhangúlag döntés is született a városi tanács által, melyben 120 napot kaptak a The Robert Henry Ricks Camp 75 of the NC Sons of Confederate Veterans (SCV 75) és a Bethel Heroes 636 North Carolina Division United Daughters of the Confederacy (UDC Bethel Heroes) nevű szervezetei a város raktározásában található szobor áttelepítésére. A hivatalos iratokban nem került megnevezésre az új felállítási helyszín, mindösszesen „New Monument Site”-ként hivatkozik rá a hivatalos irat (rockymountnc, 2021).

Salisbury

A 2016-os és 2020-as elnökválasztáson is Republikánus Párt jelöltjeit választó 35540 lakosú Salisbury városának polgárainak 37,6%-a afroamerikai származású (census, n.d. o). A városban egy igen különleges alkotás állt. Ez volt az úgynevezett „Fame”, mely egyik kezében egy babérkoszorút tartó, míg másik kezével egy fegyverét le nem tévő sebesült katonát támogató

angyalszerű nő ábrázolása. A bronz anyaghasználattal és minőségi módon csiszolt rózsaszín alapszínű gránit kőtalapzattal bíró emlékmű 7 méter magas volt. A Ruckstuhl nevű szobrász által megálmodott „Gloria Victis” tematikát bemutató szobor kicsinyített mintája és előkép változata Párizsban a művész műtermében egy 1891-es kiállításon is megjelent, valamint a az alkotó New Yorkban lévő stúdiójában is kiállításra került. Érdekesség, hogy a műtárgynak két változata készült el, melynek párja légvonalban 530 km-el távolabb a Maryland Államban található Baltimore városában, a Mount Royal Street-en állt 2017-es eltávolításáig, azonban ott a katona egy zászlót fog puská helyett (salisburypost, 2009). Maryland Állam rabszolgatartó államként az északiak oldalán harcolt, azonban lakosságának egy része a déliek seregében katonáskodott (így 65 ezer katona az északiak, míg 22 ezer a déliek oldalán) (theguardian, 2017). A Salisbury-ben álló szobor többször került vandál támadások kereszttüzébe. 2018. augusztus 18-án fehér festékkel öntötték le ismeretlenek, miután a városi fekete lakóközrzetekben a Ku Klux Klan szórólapozott (thehill, 2018). 2019. március 20-án megismétlődött a rongálás, ezúttal sárga festék használatával. 2020. május 31-én egy fehér férfi, bizonyos Jeffrey Alan Long a szobornál tüntetők elzavarása okán kétszer alkalommal is éles lőfegyverrel a levegőbe lőtt (splcenter, 2020). Az illetőt előállította a rendőrség. 2020-as George Floyd tüntetések miatt állampolgári kezdeményezésre indított online petícióban 7000 szavazat érkezett a konföderációs köztéri alkotás áthelyezésének ügyében, itt a Salisbury mellett lévő egykori déliek által működtetett hadifogolytábor és börtön területét javasolták a legtöbben, mint új felállítási helyet. Ezzel szemben indított „Fame Preservation Group” nevű facebook csoport 2600 aláírást tudott gyűjteni a műtárgy megőrzésének érdekében (salisburypost, 2020) 2020. június 2-án online formai keretek közt, nyilvános meghallgatást tartott a városi tanács az emlékmű ügyében, ahol Stauffer és Bullock biztosok kiálltak a faji szolidaritás ügy mellett és támogatásukat fejezték ki a szobor eltávolítása ügyében (salisburypost, 2020). A konföderációs műalkotás tulajdonosa, a helyi UDC szervezet és a városi tanács végül június 14-én megállapodásra jutott az áttelepítés ügyében, melyre a régi Lutheránus temető déli katonaparcelláját jelölték ki (wbvtv, 2020). A műtárgyat végül 2020. július 8-án szerdán nappal bontották le a városközpontban található helyéről és több, mint egy év raktárba helyezés után 2021. július 23-án állították fel újra a régi Lutheránus temetőben. Az UDC helyi szervezete 65 ezer dollárt gyűjtött össze az áthelyezés költségeinek fedezésére, amihez külön a város 89 ezer dollárral maga is hozzájárult. A temetőben magas vaskerítéssel vették körül az emlékművet és biztonsági kamerákat is felállítottak a további rongálások megelőzése érdekében (salisburypost, 2021).

Tarboro

A 10721 lakosú kisváros több, mint felerészben (51,3%) az afroamerikai közösség tagjai által lakott, valamint 2016-ban és 2020-ban is a Demokrata Párt jelöltjeire voksolt az elnökválasztások alkalmával (census, n.d. y). Az emlékmű hagyományosnak tekinthető formavilágot képviselő hősi szobor, magas obeliszk-jellegű oszlopra helyezett bronzkatona. 2020. augusztus 10-én Tarboro város tanácsa Othar Woodard képviselő indítványát 5-3 arányban döntve elfogadta, így támogatva a Town Common területén álló műtárgy eltávolítását. Woodard a következőket mondta a szavazással kapcsolatban; „nem állt szándékában megsemmisíteni az emlékművet, csupán eltávolítani azt a közterületről, hogy többé ne legyen képes megbotránkoztatni a közösség fekete tagjait (DocSouth, n.d.1p)”. A bontást 2020. augusztus 29-én szombaton hajtották végre a hatóság képviselői, majd a köztéri alkotás raktárba került (curmilus, 2020). 2021. januárjában a város felajánlotta a szobrot és talapzatát a szomszédos Martin megyében található Fort Branch Historic Site történelmi emlékhelynek, ahol a jövőben az emlékmű újra felállításra kerül (DocSouth, n.d.1p). Az újraépítésről azonban információ nem található.

Wadesboro

Az 5008 fős észak-karolinai város lakosságának tekintélyes része, 61,8%-a tartozik a fekete közösséghez (census, n.d, i). A város a 2016-os és a 2020-as elnökválasztáson is a Demokraták jelöltjét támogatta. A megyei tanács 4 a 2 szavazat ellenében döntést hozott 2020. július 7-én. A városban az Anson megyeháza előtt álló konföderációs katonaszobrot 2020. július 8-án péntek nappal a megyei tanács döntése alapján talpazatáról levetették, majd raktárba került. Barron Monroe II, a megyei tanács vezetőjének nyilatkozata szerint igyekeznek az emlékműnek magánterületen majd helyet találni (DocSouth, n.d.1g). A kutatás időpontjában ennek megvalósulásáról információ nem látott napvilágot.

Warrenton

A 851 fős kistelepülés Észak Karolina 18642 főt számláló Warren megyéjében található, mely következetesen a Demokrata Párt jelöltjeire voksolt az elmúlt két elnökválasztáson. A településen 41,36%-os, míg a megyében 49,7% a fekete amerikai lakosok aránya a teljes népességhez képest (census, n.d. m). 2020. június 23-án Warren megye döntéshozó képviselői rendkívüli gyűlést hívtak össze, melyben Victor Hunt tanácsbiztos javaslatot tett a közbiztonságra veszélyessé vált konföderációs katonaszobor eltávolítására. A béke és a rend megőrzése érdekében ezt a biztosok tanácsa egyhangúlag megszavazta, határozatot fogadtak el

döntésükről. A szobor eltávolítása és bontása 2020. június 24-én, szerda nappal megtörtént, a bontott emlékműelemek raktárba helyezésével (DocSouth, n.d.1j).

Wilmington

Az 115451 lakosú város 17,2%-os afroamerikai közösséggel bírt, és a 2016-os elnökválasztáson a körzetben a republikánusok elnökjelöltjét, Trumpot támogatta a körzet a voksaival, míg 2020-ban már a Demokraták jelöltjét Bident (census, n.d. f). A városban két konföderációs tematikájú alkotás állt, Confederate Soldiers Monument - A memorial to the soldiers of the Confederacy nevű hősi emlékmű, illetve a George Davis Monumentként (DocSouth, n.d.1e) ismert egészalakos szobor, mely a Konföderációs államok igazságügyminiszterének állított emléket (eu.starnewsonline, 2020a). A katonaszoborra 2020. júniusában két ismeretlen személy a „Black Lives Matter” feliratot fújta fel festékszóróval. Június 21-től a polgármester Bill Saffo kijárási tilalmat rendelt el este 7:30-tól reggel 7-ig, hogy megelőzze a Raleigh-ben történt erőszakos szoborrombolással járó tüntetések áttérjedését Wilmingtonra (eu.starnewsonline, 2020b). Mindkét műtárgyat 2020. június 25-én csütörtökön kora reggel bontották le a hatóságok, azonban a talapzatuk és a bronz szoboralakokon kívüli emlékműrészek helyükön maradtak, ezek fekete lepellet elfedésre kerültek, majd később azokat barna színűre cserélték, mivel az autósok számára zavaró volt a fekete szín (eu.starnewsonline, 2020c). 2021-ben az UDC helyi szervezete kérelmezte a közterületen megmaradt emlékműrészek eltávolítását és raktárba helyezését.

Másodlagos felhasználások pártpreferencia alapján Észak-Karolina területén

Az államban 20 különböző településen történt képrombolások. Érdekesség, hogy a Republikánus Párt elnökjelöltjét választó körzetekben (8 ilyen körzetről beszélhetünk) történt jelképbontásokból, 8 esetből 7-ban együtt járt a bontás a másodlagos használat szándékával, melyből 6 esetben a lebontott emlékművek újrafelállítása új helyszínen megvalósult. Ebből 5 esetben történelmi emlékhelyen vagy temetőben, valamint 1 esetben múzeumban. A Demokrata Párt elnökjelöltjeit választó körzetekben a bontást az emlékmű (vagy annak részei) jövőbeni másodlagos felhasználásával is megindokolták négy esetben (Greensville, Henderson, Raleigh, Tarboro), azonban ebből csak egy esetben történt meg másodlagos használat (Raleigh), az emlékmű részeit alkotó ágyúk történelmi emlékparkba való helyezésével. Tehát itt a 10 esetből 4 újrahasznosítási szándék és 1 másodlagos felhasználás valósult meg. Két olyan esetet tudunk felsorolni, ahol a 2016-os választáson a republikánusok jelöltjét támogatta a körzet, viszont a 2020-as választáson már a demokratákét. Rocky Mount és Wilmington is szándékozott új helyet

találni az emlékművének, azonban a művelet megvalósulásáról már biztos információk nem lelhetők fel.

Az a mintázat rajzolódik ki, hogy a körzet választási preferenciájának erős hatása van az emlékművek utólagos hasznosításának módjára. Tehát a republikánus körzetekben inkább az áttelepítés mellett, a demokrata körzetekben a másodlagos hasznosítás nélküli jelképbontásokat részesítették előnyben. Erőszakos és sikeres szoborrombolás csak és kifejezetten a demokrata körzetekben történt meg.

Jelentős motivációs tényező a tömegtüntetésektől és a lehetséges politikai haszonvesztéstől való félelem. Ez is megfigyelhető a szoboreltávolítások többségénél. A tényleges és erőszakos szobordöntéseket (összesen három szobor, két darab emlékművön) messze meghaladják a hatósági, békés és adminisztratív módon kivitelezett esetek, 23 további szoborral. Az Észak-Karolina Államban történt ilyen szobor-levételek mindegyike a Raleigh városában tartott (2020. június 19-e után) tüntetést követően valósult meg. A települések vezetői igyekeztek elejét venni a tüntetések lehetséges kialakulásának, aminek leggyorsabb ellenszerét a szobrok saját hatáskörben való eltávolításában látták.

3.2.5. Florida Fort Myers

A Lee tábornokról 1887-ban elnevezett floridai Lee County-ban található megyeszékhely, Fort Myers városa 86395 főnyi lakossal rendelkezett. Ebből 23,2%-a tartozott az afroamerikai népességhez (census, n.d.). A város szavazópolgárai 2016-ban és 2020-ban is a republikánus elnökjelöltet támogatták szavazataikkal. A településen Lee tábornok bronzból formált mellszobra volt megtalálható, melyet 1966-ban állítottak fel. Az emlékmű különlegessége, hogy „alapkővének” egy műanyag dobozt helyeztek el, ebbe egy polgárháborús gyűjteményből származó tárgyakat raktak. 2014-ben egy „újraavató ceremóniát” is rendeztek, amikor a műtárgy felújításra került és díszkerítést is kapott. A Sons of Confederate Veterans (SCV) és a United Daughters of the Confederacy helyi szervezete vett részt ebben a helyreállítási munkákban. A konföderációs tematikájú alkotás felállítása óta minden évben, április 26-án néma tisztelegéssel adóztak a fenti szervezetek tagjai a helyszínen a Confederate Memorial Day emléknapi alkalmából (artswfl, 2017). 2019. március 14-én éjjel ismeretlen tettes ledöntötte a mellszobrot a helyéről, mely később visszaállításra került. 2020. június 1-én a helyi SCV szervezet tagjai műtárgyvédelmi célból leemelték és biztonságba helyezték a bronz büsztöt.

Június 6-án közel 200 főnyi tüntető az üres talapzat körül tüntetett, melynek során a BLM mozgalom jelszavait használták (progressive, 2020). 2022-ben a sajtóban a szobor visszaállításának lehetősége is felmerült annak ellenére, hogy 2020. augusztus 18-án a városi tanács egyhangúlag megszavazta a „visszatérés megakadályozását” (95rock, 2020). A politikailag megosztó műtárgy így továbbra is az SCV szervezet raktárában marad.

Jacksonville

A Florida Confederate Soldiers Memorial elnevezésű emlékmű a közel milliós nagyváros, Jacksonville Hemming Park nevű közterületén állt egészen 2020. június 9-e kedd éjjelig. A 949611 lakosú város 30,7%-a tartozott az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). Charles C. Hemming a város szülöttjeként harcolt a polgárháborúban, majd iparmágnásként támogatta és kivitelezte a konföderációs hősi halottaknak szánt 18 méter magas, tekintélyes emlékművet, ami eredeti helyén 122 évig állt. A republikánus Lenny Curry polgármester a polgármesteri hivatal előtt kedden összegyűlt tüntetők miatt döntött a szobor eltávolítása mellett, melyet már 2017-ben szerettek volna aktivisták lebontva látni. A Curry a következőket ígérte a tömegnek a szoborbontás okán; „*Olyan jogszabályt fogok bevezetni, amely hivatalosan összehozza a seriff hivatalát, az államügyészi hivatalt, a kirendelt védőt, a városi tanácsot [és] az én hivatalomat a közösséget alkotó független hangadókkal*” (newsweek, 2020).” A város lakói 2016-ban Trump mellett, míg 2020-ban Biden mellett szavaztak. Így változás állt be a szavazók többségének elkötelezettségében. Curry polgármester 2023-ig maradt a városvezetői székben, ennek legfőbb oka az volt, hogy a helyi szabályozás értelmében harmadszor már nem indulhatott a polgármesteri titulusért (ballotpedia, n.d.).

Plant City

A floridai Plant City városában 39764 fő lakosának 12,8%-a tartozott az afroamerikai közösséghez 2020-ban (census, n.d.). A település szavazópolgárai a demokrata elnökjelölteket támogatták szavazatukkal a 2016-os és a 2020-as szövetségi elnökválasztásokon. Az „1914 Plant City High School Community Center” nevű történelmi épület és múzeum előtt állt a 2007-es felállítású, Confederate Cow Cavalry monument elnevezésű emlékmű, melyet az United Daughters of the Confederacy nevű nőszervezet helyi képviselete emelt azoknak a katonáknak, akik az állam területén a vadonban fellelhető vadmarhák befogásában és északra hajtásában segédkeztek, hogy katonai élelmezés céljából felhasználják azokat. A műtárgy alakja különlegesnek tekinthető, mivel egy talapzaton fekvő, enyhén döntött szögben megjelenített érmeszerű bronz domborművet sikerült megalkotni a kivitelezőknek. Az emlékmű a Black Lives Matter mozgalom helyi képviselői által kezdeményezett közösségi vita középpontjába

került. Roderick Henderson helyi aktivista készített videót a szoborról és osztotta meg a közösségi platformokon, melynek során heves vita keletkezett. Ennek következtében a város főbb döntéshozói összegyűltek és közös elhatározás született a műtárgy sorsát illetően. Rick Lott polgármester, Bill McDaniel városmenedzser és Ed Duncan rendőrfőnök közösen az emlékmű lebontásáról határoztak, mely döntést a polgármester e következőképp kommentálta; *„Ez a dolog már egy ideje rágta a fületem” - mondta Lott. „Az évek alatt, amióta ott van, nem tudom, hogy valaha is jött volna hozzám valaki, aki azt kérdezte volna, hogy 'Eltávolítanád?' vagy 'Miért nem távolítod el?'. Nem mintha ez fontos lenne, mert a probléma az volt, hogy ott volt, akár megbeszéltük, akár nem, igaz? Nem hiszem, hogy meg kellett volna beszélnünk. Nem tartozott oda. Nem volt jóváhagyva, hogy ott legyen, nem kellett volna ott lennie, és mi nem ezt tesszük a városunkban. A városvezetővel folytatott megbeszélés alapján úgy döntöttünk, különösen mivel a városi bizottság nem hagyta jóvá, a városi bizottság soha nem engedélyezte, hogy megszabaduljunk attól az emlékműtől a városunkban és az 1914- High School épületében (plantcityobserver, 2020).”* Lott a fenti idézetben is kiemeli, hogy az emlékművet az „UDC Plant City Chapter #1931” elnevezésű szervezeti egysége adományozta a Plant City Historical Society elnevezésű társaságnak 2007-ben. A konföderációs alkotás felállítását a város külön nem engedélyezte, mivel erről szóló városi szabályozással sem rendelkezek. Erre hivatkozva került sor a hatóság általi bontásra is 2020. június 17-én, szerda nappal. A bontott műtárgy darabjait az UDC helyi szervezete megkaphatta. Az eredeti műtárgy újra nem lett felállítva, viszont egy másik változata megalkotásra került és 2022-ben a Hillsborough County Veterans Memorial Park nevű történelmi helyszínen fel is állították azt (hmdb, 2022).

St. Augustine

A floridai kisváros 14329 fős lakosságának 6,4%-a tartozott az afroamerikai közösséghez 2020-ban (census, n.d.). A St. Augustine szavazópolgárai 2016-ban és 2020-ban is a republikánusokat támogatták szavazatikkal a szövetségi elnökválasztáson. A településen az egyetem által birtokolt területen 2020. augusztus 24-ig állt a General William Loring Monument elnevezésű obeliszk alakú, oldalán konföderációs hadizászlót ábrázoló emlékmű. A műtárgy az University of Florida Historic St. Augustine tulajdonát képezte, mely egy hétfő éjjeli bontással került átszállításra. Az alkotás egyben síremlék is volt, a tábornok hamvainak végső nyughelyeként szolgált. Ezt kegyeleti intézkedés mellett áthelyezték (eu.staugustine, 2020).

A városban továbbá állt még egy konföderációs hősi emlékmű, mely 46 katona nevét viselte, Plaza de la Constitucion nevű közterületen állt. Ezt 2020. szeptember 9-én bontották le a hatóság által felbérelt cég emberei. A tanácsstagok (képviselők) által rendezett meghallgatás közel 10 óra hossza alatt 366 fő mondhatta el véleményét, vagy jelezhetette döntését emailben, telefonon. A meghallgatottak 55%-a támogatta a műtárgy lebontását. Tracy Upchurch polgármester, tanácsstag Nancy Sikes-Kline and az alpolgármester Leanna Freeman szintén az eltávolítás mellett míg. A tanácsstagok közül Roxanne Horvath and John Valdes az emlékmű megtartása mellett szavaztak. A döntés 3-2 arányban végül a bontás mellett született meg. Tracy Upchurch 2024-ben is polgármesternek jelöltette magát, mely tisztséget el is nyerte (eu.staugustine, 2020, 1b.).

Mindkét szétbontott műtárgy darabjait a várostól közúton 18 mérföldre található Trout Creek Memorial Park and Fishing Camp területére szállították. A jelentős méretű városi Könföderációs Emlékművet végül hajón szállították, mintegy 95 mérföldet hajóztatva, míg megérkezett az új felállítási helyére, ahol még 2020-ban helyezték el a másik déli alkotás mellé (eu.staugustine, 2020, 1c.).

3.2.6. Georgia Conyers

A Rockdale megyében található város 17305 lakosának többsége, 64,7%-a a fekete közösség tagja (census, n.d.). A város szavazópolgárainak többsége a demokrata párti elnökjelölteket támogatta a 2016-os és a 2020-as elnökválasztáson is. Rockdale megye közgyűlésének afroamerikai származású elnöke Oz Nesbitt jelentette be június 30-án kedden conyersi emlékmű eltávolításáról szóló döntést, melyet még aznap éjfélig a hatóság által megbízott vállalkozó és emberei leszereltek rendőri biztosítás mellett. A megyei vezető nyilatkozatában kérte a város lakóit a „nyilvános bontás” megtekintésére, amit este 10-től kezdtek meg. Az eseményre a szobor bontását pártoló személyek és csoportok érkeztek (apnews, 2020). Az eltávolítás előtt június 25-én online petíciót indított Imani Williams afroamerikai ügyekért kiálló aktivista az emlékmű lebontása érdekében, melyet 1326 személy támogatott (change, 2020). A megyei vezető, Nesbitt sikeresen őrizte meg helyét 2024-ig mikor egy elmérgesült családi vita miatt veszélybe került közhivatali pozíciója és letartóztatták, ahonnan csak 2500 USD óvadék ellenében engedték szabadlábra (covnews, 2020).

Decatur

Atlanta agglomerációjában található a Decatur nevű település, 24928 lakosának 15,6%-a tartozik a fekete közösséghez (census, n.d.). A város lakossága a 2016-os és a 2020-as

elnökválasztásokon is a demokraták elnökjelöltjét támogatta szavazataival. DeKalb County Confederate Monument néven ismert konföderációs hősi emlékművet két helyi középiskolás csoport demonstrációja után érkezett hivatalos panasz következtében távolították el. Ennek tárgya az emlékmű közveszélyessége, miszerint a rajta található feliratok és szimbólumok közfelháborodást keltenek, melyek tüntetéseket vonzanak. A hivatalos, írásbéli panaszt a város jogásza Bryan Downs nyújtotta be a Decatur városi tanácsának. A panasz a következőkre hívja fel a figyelmet; *„Annak ellenére, hogy a decaturi tüntetések és demonstrációk eddig békésen zajlottak, egyre nagyobb és nagyon is megalapozott az aggodalom, hogy egyesek a saját kezükbe veszik a dolgokat, és megpróbálják ledönteni a konföderációs emlékművet”* (decatourish, 2020). Emellett a dokumentum részletesen kitér a 2017-es Charlottesville-ben történt eset következtében megindult városi vizsgálatra és az emlékmű eltávolításáról hozott határozatokra, melyek végül nem kerültek végrehajtásra 2020-ig sem. Ennyire részletesen megindokolt szoboreltávolítással kapcsolatos dokumentumot más településsel kapcsolatban nem volt lehetőség felkutatni.

Decatur városában 2000-óta állt még egy emlékmű, mely Thomas Jeffersont ábrázolta. Ez a szobor is bontás áldozata lett, mivel a tüntetők rabszolgatartóként és gyermekmoleesztálóként azonosították az Alapító Atyát. Arra hivatkoztak, hogy Jefferson több, mint 600 rabszolgát tartott, melyek közül egy fiatal nő Sally Hamings hat gyermeket is szült neki. A demonstráció mondanivalója ezen információk hangsúlyozásán alapult. Végül a szobor tulajdonosa saját kérésére, az alkotás épségének biztosításának érdekében kérte annak eltávolítását a közterületről, mely 2020. június 19-én megtörtént (decatourish, 2020 , 1b).

Douglasville

A többségében (62,7%-ban) feketék által lakott 34650 fős georgiai város stabilan demokrata párti körzetnek számít (census, n.d.). Itt viszonylag későn, 2020. november 5-én került sor a konföderációs emlékmű lebontására, mely egy klasszikus katonaszoborból és talapzatából állt. Az UDC helyi szervezete 2020 augusztus elején arra kérte a megye vezetését, hogy fizikai épsége érdekében helyezték át az a műtárgyat a régi bírósági épületben lévő Történelmi és Művészeti Múzeumba, melyet augusztus 4-én megszavazott a négy demokrata párti tanácsstag, az egyetlen republikánus párti képviselő családi vészhelyzet okán nem tudott jelen lenni (patch, 2020). A konföderációs tematikájú alkotás múzeumban való tényleges kiállításáról azonban nincs fellelhető információ.

McDonough

A 29051 fős Henry Megye központjának számító város ismétlődő módon demokrata elnökjelölteket támogatta a 2016-os és a 2020-as választásokon is. A város lakosságának túlnyomó többsége, 69,2%-a tartozik az amerikai fekete közösséghez (census, n.d.). A városban található konföderációs tematikájú emlékmű eltávolításának ügyében a Henry Megye közgyűlésének biztosi tanácsa 2020. július 7-én döntést hozott, mellyel tudatosan megszegték a Georgia Állam törvényének 50-30-1-es paragrafusát, mely az emlékművek rongálásáról, megváltoztatásáról, pótlásáról rendelkezik (law.justicia, n.d.). A megye jogásza azonban biztosította a döntéshozókat, hogy a jogszabály rendelkezik arról, hogy a helyhatóságoknak van lehetősége „megfelelő intézkedéseket tenni az emlékművek megőrzése, védelme vagy magyarázata érdekében” (fox4atlanta, 2020). A döntést követően a Georgia Division, Sons of Confederate Veterans nevű érdekvédelmi szervezet azonnal ideiglenes távoltartási végzést és kártérítési és távoltartási keresetet nyújtott be a konföderációs hősi emlékmű eltávolításának megakadályozása érdekében (georgiascv, 2020). A műtárgy lebontása ellen július 27-én tucatnyi fehér tüntető vonult fel a város központjában, és Trump-ot éltető politikai, konföderációs, USA és Georgiai állami zászlókat lobogtatva. A konföderációs obeliszkszerű alakú talapzattal ellátott katonaszobrot ugyanennek a napnak a végén, kedd éjjel szétszerelték és végül szerda hajnalban elszállították a megye által megbízott vállalkozók. A helyi Sheriff és a rendőri erő végig biztosította a helyszínt és a bontási munkálatokat, melyet pár tüntető megpróbált megzavarni a területre való berohanással (fox5atlanta, 2020). Az emlékmű további sorsa ismeretlen.

3.2.7. Mississippi Oxford

Az egyetlen Mississippi-ben történt szoborrongálás egyben az első elkövetett eset is a 2020-as konföderációs emlékműveket érintő rombolási hullámban. Ezért kifejezetten különlegesnek tekinthető. Oxford város lakossága 25416 fő, melynek 25,6%-a tartozik az afroamerikai népességhez (census, n.d.). A szavazópolgárok többsége 2016-ban és 2020-ban is Donald Trump elnökségét támogatta szavazataival. A University of Mississippi területén kiemelt helyen álló 30 láb magas konföderációs hősi alkotás Lafayette County elesett katonáinak állított emléket (historcengland, n.d.). Az emlékmű 2019-ben az egyetem sportsapatának az USA himnusza alatti -fekete szolidaritási- térdelése miatti tiltakozás középpontjába került, mivel a politikai szimbolikus gyakorlatot ellenzők itt gyűltek össze kinyilvánítani nemtetszésüket. A déli műtárgy fennállása ellen a korábbi években is voltak tiltakozások, azonban ezek nem hoztak még látványos eredményt. 2019 márciusában a Társult Diáktestület (Associated Student Body) szavazott az emlékmű elköltöztetéséről a campus kevésbé látogatott területére, a

Konföderációs Temetőbe. Az elmozdítás azonban még váratott magára, mivel az egyetem egyeztetett és engedélyt kért a Department of Archives and History (Levéltári és Történelmi Osztály) állami hivataltól. Ők azonban a döntést 2020 januárban elnapolták. 2020. május 30-án az egyetem egyik hallgatója, Zachary Borenstein a "Spiritual Genocide" (Szellemi Népiirtás) feliratot írta a szobor talapzatára fekete festékszóróval, majd vörös festékekkel, továbbá emellé vörös kéznyomokat is felfűjt (pbs, 2020). Az elkövetést a következőképp indokolta; *„Attól függően, hogy kit kérdezel, megrongáltam, meggyaláztam, vandalizáltam vagy megbélyegeztem a szobrot a „Spirituális népiirtás” kifejezéssel. Ez egy hónapok, ha nem évek óta csirázó ötlet csúcspontja volt, és nem teljesen az én ötletem volt. Nem vagyok azonban biztos benne, hogy másoknak nem okozna gondot, ha ezt megosztanám - néhányan nem is ismernek engem -, és mindenesetre teljes felelősséget vállalok a döntésért és a tettért (mississippifreepress, 2020).”* Ezek után így folytatta; *„Remélem, hogy az emberek belátják, hogy a konföderációnak való tiszteletadás a terror szimbóluma. Ez volt az az intézmény, amely azért harcolt, hogy a feketéket rabszolgasorban tartsa, egy olyan rendszerben, amely sokkal elborultabb és romlottabb, mint azt a legtöbben el tudják képzelni. Ha a fehérek nem látják ezt, akkor nem hiszem, hogy mi is képesek vagyunk teljesen átlátni a fekete embereket, vagy akár saját magunkat és a történelmünk hihetetlen traumáját, amely a jelenbe is beszivárog (mississippifreepress, 2020).”*

A George Floyd erőszakos halála következtében megtörtént országos szintű tüntetések a döntéshozókat is munkára sarkallták, így 2020 júliusában megszületett a döntés, és elmozdítási engedélyt nyert az emlékmű. Később az egyetem területén, a félreeső temetőben lett újra felállítva (historicengland, n.d.).

3.2.8. Missouri Cape Girardeau

A 39540 lakosságú Missouriban a Mississippi folyó jobb partján található kisváros lakosságának 13,8%-a tartozott az afroamerikai közösséghez 2020-ban (census. n.d.). A város szavazópolgárainak többsége a republikánus elnökjelöltet támogatta a 2016-os választásokon és a 2020-ban is. A város leginkább reprezentatív terén az Ivers Square-n volt megtalálható 1931-es UDC általi felállításától egészen 2020. július 8-ig a konföderációs tematikájú alkotás. Az emlékmű egy kőből faragott csonka obeliszk-szerű műtárgy volt, melynek oldalán CSA felirat és konföderációs hadizászlót ábrázoló dombormű volt látható. A George Floyd tüntetések alkalmával a városban is megosztó szimbólummá vált a műtárgy. Cape Girardeau polgármestere, Bob Fox tanácsot kért a Cape Girardeau-i Műemlékvédelmi Bizottságtól, hogy mi legyen az alkotással, mivel sokan petíciót nyújtottak be az építmény eltávolítása mellett és

ellen. A városi tanács végül június 24-én az emlékmű elbontása mellett döntött (kfvs12, 2020). A város az Old Lorimier Cemetery területét tartotta megfelelő új felállítási helynek, ahova az építmény kerülhetne. Az UDC kérésére a lebontott műtárgy tulajdonjoga visszakerült a várostól a szervezethez 2020 őszén (kfvs12, 2020, 1b.).

3.2.9. Nyugat-Virginia Charleston

Charleston Nyugat-Virginia Állam fővárosa és egyben legnépesebb városa is, 48864 lakosságból 14,2%-os az afroamerikai lakosság százalékos aránya (census, n.d.). A szavazópolgárok a republikánus jelölteket támogatták voksaikkal 2016-ban és 2020-ban is. 1922-ben állított a városban emlékművet Confederate Monument Kanawha Rifleman névvel itt az UDC Kanawha Riflemen Chapter elnevezésű csoportja. Virginia állam két részre bomlott a polgárháború következtében, Nyugat-Virginia az Unió oldalán harcolt, azonban lakosságának egy része, így Kanawha megye is a Konföderációt támogatta. Ilyenek voltak a Kanawha lövészek is, akiket George Smith Patton, a Craik-Patton-ház egyik névadója és a második világháborús George S. Patton tábornok nagyapja szervezett meg és vezetett a polgárháborúban. A városi tanács döntése értelmében 2020. június 29-én szedette le a köemlékmű bronzplakettjét, hogy azt a városi múzeumnak ajándékozzák és ott kiállítsák (wvpublic, 2020). A plakett bontása után július 5-én kisebb tiltakozás is volt a Sons of Confederate Veterans szervezésében, melynek során a konföderációs hősi halottak nevét tartalmazó tábla papírból és kartonból készült másolatát ideiglenesen visszahelyezték az immáron üres emlékműre (wchstv, 2020).

Nyugat-Virginia többi konföderációs alkotása viszonylagosan sikeresen ellenállt a képrombolási hullámnak. Az állam 21 emlékműve maradt helyén, melynek titka az állami műemléki szabályozás volt. Ennek értelmében csak a műemléki bizottság döntése alapján lehetséges bármilyen változtatás (code.vwlegislature, n.d). Komoly kérdéseket vetett fel a szövetségi médiában a Nyugat-Virginia Capitoliuma előtt álló Stonewall Jackson szobor kérdése is. Az állam vezetője, a kormányzó ugyanis saját maga jelöli ki a bizottság vezetőjét, aki dönthet a kifejezetten az állam területén, így a Nyugat-Virginia Capitolium területén található emlékművek felállításának vagy eltávolításának kérdésében (npr, 2020).

3.2.10. Oklahoma Tahlequah

Tahlequah település a cseroki nép fővárosa, ahol a lakosság 30,7%-a cseroki indián nemzetiségbe tartozik, melynek Nemzeti Múzeumként szolgáló épülete előtti területen állt egy

emlékkút és egy emlékmű, mely Stand Watie Monument néven volt ismert (census, n.d.). Stand Watie olyan cseroki vezető volt, aki a polgárháború ideje alatt a déliek mellett állt, ezáltal a cseroki népet is a konföderációs szövetségeseként tartották számon. Watie katonai alakulatot is szervezett, a 1st Cherokee Mounted Rifles nevű ezredet, mely lényegében olyan „lovasított lövészezred” volt, mely lovai segítségével nagyobb távolságokat is képes volt megtenni, azonban a csatatéren gyalogosan harcolt. Watie indiánként a dandártábornoki rendfokozatig vitte, ami a legmagasabbnak számított az amerikai őslakosok közt. A konföderáció oldalán való hadba szállásnak pragmatikus okai voltak, méghozzá az Indian Territory (Indián Terület) megőrzése a föderalisták szerveződő államával (későbbi Oklahoma Állam) szemben. Emellett az indián törzsek egymással is háborút vívtak, illetve a cseroki nép egy része is az unionisták mellett fogott fegyvert. Így egy többszörös háborús konfliktus közt próbálta Watie a cseroki nép általa irányított részét sikerre vezetni. A cseroki nép képviselői úgy döntöttek, hogy mindkét, az UDC által 1913-ban és 1921-ben épített műtárgyat eltávolítják (kosu, 2020).

Hoskin Jr. törzsi előjáró szerint a bontás mögött az a szándék áll, hogy a cserokiaknak az ő szemszögükből kell elmesélniük ezt a történetet, nem pedig egy rájuk kényszerített emlékmű formájában.

„Van néhány fájdalmas utalás ezeken az emlékműveken, és azt hiszem, olyan korban élünk, amikor szem előtt kell tartanunk az egységet, amely itt van a bírósági Capitolium téren” - mondta ifjabb Hoskin. „Ha van olyan hely a Cherokee Nemzetnél, amelynek az egységet kellene képviselnie, akkor annak itt kellene lennie. Elvégre itt alakítottuk újra a kormányunkat, és itt jöttünk újra össze népként, és úgy gondolom, hogy ma is ezt kell tennünk” (kosu, 2020, 1b).

A két építményt 2020. június 13-án, szombat nappal bontotta el a hatóság által megbízott vállalkozó. Az emlékmű és a díszkút további sorsa ismeretlen (cherookeephoenix, 2020).

3.2.11. Pennsylvania Hampden Township

Cumberland megye legnagyobb lélekszámú településén 32761 fő élt 2020-ban, melynek 1,3%-a tartozott az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). Pennsylvania nem tartozott a Konföderációs Államokhoz, viszont jelentős csaták színhelye volt az állam a polgárháború alatt. Leginkább az 1863-as gettysburgi csatához vezető nyári hadjárat érintette a települést. A Harrisburg melletti Hampden Township is a Konföderáció katonáinak megszállása alá került a hadjárat idején. Érdekesség, hogy az USA legnagyobb polgárháborús múzeuma is

Harrisburgben található. 2005-ben Camp Curtin Historical Society állított a település területén egy Konföderációs tematikájú emlékművet, az 1787-es építésű historic Rupp House épületnél az East Trindle Road mellett. A műtárgy Albert Gallatin Jenkins Monument néven volt ismert, ami egy déli dandártábornok és politikusnak állított emléket, ki a gettysburgi csatában megsebesült. A történelmi épület és az előtte álló emlékmű is magántulajdonnak minősült, így a felállítás és az elbontás is saját hatáskörben történt. A tulajdonos 2020. július 2-án csütörtök nappal a műtárgyat elbontotta, tekintettel az országos tiltakozásokra és felháborodásra (pennlive, 2020). Valószínűleg a biztosítási irodának helyt adó épület nem szeretett volna üzleti hátrányt szenvedni a kellemetlenné és népszerűtlenné váló déli emlékezet miatt.

3.2.12. Texas Brownsville

A stabilan demokrata körzetben található település 168738 főnyi lakossággal bír, melynek csupán 0,3%-a tartozik az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). A Texas Állam legdélebben fekvő, jelentős többségében latino közösség által lakott nagyobb városában, 2020. június 15-án történt szobor elleni támadás, mikor a Jefferson Davisnek emléket állító monumentumot ismeretlenek megrongálták, fekete színű festékbomba használatával (valleycentral, 2020). Ennek hatására a városi tanács vezetője Noel Bernal a következőket nyilatkozta az emlékmű fennmaradásával kapcsolatban; *„Biztosra akarunk menni, hogy ez gyorsan megtörténjen, és minden további rendkívüli tevékenység nélkül, ezért van egy tervünk, és biztosíthatom Önöket, hogy ezt 24 órán belül eltávolítjuk”*(valleycentral, 2020).

Ezek utáni napon a városi tanács egyhangú döntést hozott az emlékmű eltávolításáról, melyet június 17-én szerdán hajnalban már a város által megbízott vállalkozó végre is hajtott. Ezek után a műtárgy raktározásra került (valleycentral, 2020).

Dallas

Az 1304379 fős texasi metropolisz lakói kitartóan a demokrata elnökjelölteket támogatták szavazataikkal. A város lakóinak 24%-a tartozik az afroamerikai közösséghez (census.n.d.). Dallas területén összesen öt emlékmű szervezett bontása történt meg, ugyanazon a szerdai napon, 2020. június 24-én. Ezek közül egy nagyméretű, obeliszkszerű alkotás a Dallas Confederate War Monument a város központjában lévő Pioneer Park Cemetery nevű temetőben és közparkban állt. Ennek műtárgynak a tetején egy konföderációs gyalogos katona alakja állt. A további négy szobor pedig az obeliszkszerű mellett, annak sarkainak közelében, külön talapzaton magasodott. Ezek a Jefferson Davis Statue, a Robert E. Lee Statue, Stonewall Jackson Statue és az Albert Sidney Johnston Statue voltak. A korábban a Lee Parkban lévő Robert E. Lee-t

ábrázoló lovas bronzszobrot a város 2019-ben aukcióra bocsátotta és 1,4 millió dollárért eladta azt egy magánszemély számára, ebből a bevételből fedezték a sokalakos emlékmű 400 ezer dollárra rúgó bontását. A monumentális emlékmű köztérről való eltávolítása még 2019-ben vetődött fel a Dallas Landmark Commission nevű bizottság által, azonban egy jogi vita ennek útját állta egészen 2020 nyaráig. Eric Johnson polgármester a következőket mondta ezzel kapcsolatban; „*Városunknak együtt kell előre lépnie. A bíróság döntése segíteni fog nekünk ebben*” (fox4news, 2020). Az afroamerikai közösségbe tartozó városvezető még 2017-ben azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy követelte a texasi állami törvényhozás épületében, a texasi Capitoliumban elhelyezett konföderációs emléktábla eltávolítását (dallasnews, 2017). A 2019-ben polgármesterré választott képviselő 2023 őszén átlépett a Republikánus Pártba. Johnson korábban demokrata színekben indult és a dallasi 100-as szavazóközteret képviselte.

Denton

A texasi Denton város 139869 főnyi lakost számlált 2020-ban, melynek 11,5%-a tartozott az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). A település szavazópolgárai a republikánus elnökjelöltet támogatták a 2016-os és 2020-as szövetségi elnökválasztáson. A városi és megyei bíróság épülete előtt állt a Denton County Confederate Monument elnevezésű konföderációs emlékmű. A műtárgyat 2015-ban egy alkalommal festékszóróval megrongálták, talapzatára „this is racist” („ez rasszista”) feliratot fűjtak. Ezt követően a szobor megtisztításra került. A monumentum eltávolítása 2020. június 25-én, csütörtök éjjel történt meg, abból a célból, hogy a társadalmi békét megőrizze, illetve, hogy később oktatási célokat szolgáljon. Ezt a Texas Historical Commission nevű bizottság felügyeletével kívánták biztosítani. A lebontott műtárgy később, 2021. április 16-án a városi múzeum épületében részlegesen kiállításra került (mivel teljes méretében nem fért el a múzeumi látogatóter belmagassága miatt), a múzeum szerint megfelelő történelmi kontextus bemutatásával (nbcdfw, 2020)., Hunter Vermeer tollából a dentoni Texas Woman’s University honlapján az emlékmű eltávolításával kapcsolatosan egy dedikált rövid tanulmány is napvilágot látott (Vermeer, 2021).

Fort Worth

A 918915 lakosságú nagyváros polgárainak 18,8%-a tartozik az afroamerikai közösséghez. A település lakói kitartóan a Republikánus Párt elnökjelöltjét támogatták a 2016-os és 2020-as elnökválasztások alkalmával is. A United Daughters of Confederacy nevű nőszervezet itt 1953-ban avatott konföderációs tematikájú hősi emlékművet, mely megemlékezik az USA háborúiban hősi halált halt leszármazottakról is a következő felirattal; „*Konföderációs katonák 1861 – 1865 és leszármazottaik emlékére, akik szolgáltak a Spanyol-amerikai háborúban, I.*

világháborúban, II. világháborúban. Felállította: Julia Jackson Chapter United Daughters Of The Confederacy.” 2020.június 9-én ezt a síremlékszerű monumentumot rongálás érte, majd június 13-án a városvezető testület az eltávolításáról hozott döntést (nbcdfw, 2020, 1b). A testület tagja, Roy Brooks terjesztette be az eltávolítás tervét. Megfogalmazása szerint; *„Ez nem Amerika emlékműve”* - *„Ez azoknak az emlékműve, akik Amerika ellen fogtak fegyvert.”* Az emlékmű fennállása ellen egy igen kifejező felirattal ellátott fedőleplel helyeztek el a június 8-án tüntetők a monumentumra. *„A Jim Crow idején készült emlékművek a rasszizmus életben tartására törekednek. Ez azért van, hogy eltörölje a rasszista múltunkat* (fortworthbusiness, 2020).” Az úgynevezett Jim Crow, a feketék gúnyneve volt és az USA-béli színesek és fehérek közti, leginkább az egykori dél államaiban jelen lévő szegregáció 1965-ig tartó fenntartását szolgáló törvények gyűjtőneve volt, egyben korszakjelző is. A lepelre felírt (kisebb helyesírási hibával) gondolatok kiemelkedő érvelést tartalmaznak, mely messze meghaladja a többi festékszóróval elkövetett rongáló felirat kommunikációs minőségét.

Houston

A 2304580 lakosú texasi metropolisz lakóinak 22,6%-a tartozik a fekete közösséghez. A város szavazópolgárainak többsége a 2016-os és a 2020-as választásokon is a demokrata elnökjelöltet támogatta (census, n.d.). Itt 2020. június 16-án kedden éjjel bontották le azt az emlékművet, mely az egykori Konföderáció allegorikus megjelenítését ábrázolta „Spirit of the Confederacy” néven. Ez egy angyalszerű, szárnyas meztelen férfit jelenít meg karddal és pálmalevéllal, ami a háború és a béke szimbóluma is egyben. A talapzatot nem bontották el, viszont a szobrot augusztus 18-án a feketék történelmének dedikált houstoni múzeum (Houston Museum of African American Culture) kapta meg, hogy kiállításába illessze azt (click2houston, 2020).

3.2.13. Virginia Charlottesville

A 2016-ban és 2020-ben is a virginiai város lakossága 46553 főt számlált, melynek 18%-a tartozik az afroamerikai közösséghez és stabilan a Demokrata Párt elnökjelöltjeit választotta mind 2016-ban és 2020-ban is (census, n.d.). A városban 2017-ben történtek a Robert E. Lee és Thomas „Stonewall” Jackson emlékmű lebontásának szándékával kapcsolatos (statues.law.virginia.edu, n.d.) tiltakozások. A demonstrációk miatt a település világszerte híressé vált.

2017. május 13-án, ahol mintegy száz szélsőjobboldali személy tüntetett a Lee tábornokot ábrázoló konföderációs emlékmű eltávolítása ellen. Július 8-án félszáz Ku Klux Klan tag vonult a Stonewall Jackson emlékmű eltávolítása miatti tiltakozás okán Charlottesville utcáira. 2017. augusztus 11-12-én a szélsőjobboldali, „Unite the Right” nevű tüntetéssorozat 14 tüntető sérülésével járó utcai erőszakba torkollott. A véres összecsapás erőszakspirált indított el, aminek eredménye egy személygépjárművel elkövetett terrorgázolás lett, amelynek 1 halálos és 35 sérültje volt (reuters, 2021). Két rendőr is életét vesztette egy szerencsétlen helikopterbalesetben, miközben a tüntetést figyelték és gépük lezuhant (washingtonpost, 2017).

Így 2017 nyarára emlékezetpolitikai csatározások, tüntetések központjává vált a virginiai város, mely végül haláleseteket is okozott és jelentősen hozzájárult -mint hivatkozási alap- a konföderációs emlékművek eltávolításának támogatásához és végrehajtásához. Végül a fent nevezett két jelentősebb emlékművet 2021. július 10-én -hosszas jogi vitákat követően- emelték le talapzatukról a városi hatóság által megbízott dolgozók. Lee tábornok szobrát végül 2023-ban szétvágták és beolvasztották, hogy egy szimbolikus transzformáció után egy új „jóval inkluzívabb” műalkotás születhessen a közel három tonnányi bronzanyagból, mely cselekményt a „kardokból ekevasat” bibliai utalás segítségével népszerűsítettek (npr, 2023). 2017-ben. Ennek hatására több tucat (36 jelképtávolítás) szoborrombolás történt 2017-ben szerte az USA-ban (nytimes, 2017). 2020. szeptember 12-én, szombat hajnali 6:30-kor egy emlékművet emeltek le helyéről a hatóság emberei, mely az „At Ready” nevű bronz katonaszobor volt, valamint két polgárháborús ágyút, ágyúgolyót is tartalmazó alkotás volt. Ez az Albemarle megyeháza előtt állt 111 éven át (nytimes, 2020). A szobor eltávolítását 2017-ben kezdeményezte a város, azonban egy bírói döntés kapcsán mindez csak 2020-ban vált lehetségessé.

Farmville

A 7473 lakossal bíró kisváros többsége kitartóan demokrata elnökjelöltekre adta voksát a legutóbbi két választás alkalmával. A város 24,5%-a tartozik a fekete közösséghez (census, n.d.). 2020. június 18-án kedd este a városi tanács a High Street-en álló, nagyméretű talapzatra helyezett bronz konföderációs katonaszobrot eltávolította és raktárba helyezte. A városi tanács egyhangú és formális döntését követő órákban bontották le az alkotást. A hirtelen reakció tényéről heves vita alakult ki a helyi lap, a Farmville Herald közösségi média felületén (farmvilleherald, 2020). A kommentelők kifogásolták, hogy a döntéshozatal csak formaság volt, mert a szavazás közben már a helyszínre érkezett a rendőrség és a nagyméretű daruskocsi, valamint azon munkások, akik a szobrot később leszerelték a talapzatról, majd leemeltették az

emelődaruval. Az emlékmű további sorsával kapcsolatban az a döntés született, hogy a jövőben a Konföderációs Katonatemetőbe helyezik azt át, mely a 2020-as augusztusi nyilvános meghallgatások során támogatott állásponttá vált. Végül hivatalos döntés 2021. május 19-én született, amikor a város megbízásában álló földmérőt felkérték az emlékmű talapzatának és a leszerelt katonaszobornak egyesítésére és újjáépítésére szolgáló új helyszín felmérésére (farmvilleherald, 2021). A teljes emlékmű relokációja és rekonstrukciója 2022. május 20-ára történt meg a Jackson Ave melletti erdős területen található katonatemető területére. Így Virginia egyetlen olyan 2020-ban eltávolított emlékművévé vált, mely végül másodlagos felhasználás során újra felállított két évnyi raktározás után (the rotundaonline, n.d.). Az esemény politikai következményeképp a 2014-óta regnáló korábbi polgármester David Whitus nem indult újra 2022-ben, így őt új jelölt váltotta a polgármesteri székben (farmvilleherald, 2022).

Leesburg

A 48250 lakosú város mindössze 10,1%-a tartozik a fekete közösséghez, ami mind a 2016-os, mind a 2020-as választásokon a demokrata elnökjelöltet támogatta szavazatai többségével (census, n.d.). A konföderációs katonát ábrázoló szobrát a hatóság 2020.07.21-én kedden nappal távolította el. Loudoun megyei közgyűlés 2015-ben megválasztott és azóta újraválasztott vezetője Phillys J. Randall (enr.elections.virginia.gov, 2023), afroamerikai nőként maga állt a szobrot ledönteni szándékozó tömeg elébe a közgyűlés szintén demokrata alelnökével Koran Saines-al együtt. Így kívánták elejét venni a május 31-i erőszakos eseményeknek. Cselekedetét azzal magyarázta, hogy az illegális eltávolítás rossz példája a történelemmel való szembenézésnek, holott 20 éve küzd már az emlékmű eltávolításáért (npr, 2020). Ebben jelentős segítségére volt, hogy 2019-ben a helyhatósági választásokon jelentős volt a demokraták állami szintű sikere. Ennek következtében, az immár demokrata többségű virginiai állami törvényhozás engedélyt adott a konföderációs szobrok eltávolítására. Ez megadatott Loudoun megyének is (npr, 2020).

Virginia Állam Legfelsőbb Bírósága a Charlottesville-ben történt erőszakos események következtében (és a demokrata döntéshozói többség kiharcolása eredményeképp) lehetőséget adtak az önkormányzatoknak, hogy az 1977-es év előtt felállított emlékműveket elbonthassák saját hatáskörben. Ez a törvénymódosítás 2020. július 1-én lépett hatályba Virginiában (lis.virginia.gov, 2020).

Randall július 7-ére nyilvános meghallgatást hirdetett ki a szobor megmaradásának kérdésében. Az emlékmű eltávolítására ügyében a United Daughters of Confederacy Loudoun csoportja védekező álláspontra helyezkedett, és a Facebookon azt írta: *„Az emlékmű eltávolítása nem megoldás. Nem hoz rendbe semmit. Csak még több megosztottságot és fájdalmat okoz.”* Ennek megfelelően viszont a nyilvános meghallgatás előtt kinyilvánították a tulajdonjogukhoz kapcsolódó módon, hogy visszakövetelik magát az emlékművet (dcist, 2020). A megyei tanács tagjainak többsége támogatta az alkotás eltávolítását, mely szavazás eredményeképp az UDC ígéretet tett a műtárgy elszállítására szeptember 7-i határidővel. Végül július 21-én szerelték le a „Silent Sam”-ként nevezett szobrot a talapzatáról (apnews, 2020). A bontás után a következőket nyilatkozta Randall; „A konföderációs emlékmű eltávolítása nem törli el a történelmet” - mondta - „hanem kijavítja azt”. Hozzátette: „Itt az ideje, hogy a jövőbe tekintsünk, és egy közösségi beszélgetést folytassunk arról, hogy milyen emlékműveknek kellene állniuk a közterületen, amelyben Loudoun összes polgára, nem csak néhány kiválasztott hallatja a hangját (apnews, 2020)”. A megyei tanács elnöke Randall 2023-ban is tisztségében maradt, tehát a szimbolikus politikai akciója hosszú távon is sikeresnek bizonyult.

Volt egyszer egy konföderációs főváros - Richmond

A legtöbb ledöntött és eltávolított emlékmű a Virginia Államban fekvő Richmondban található, mely az Amerikai Konföderációs Államok fővárosa volt 1861-1865 között. 2020-ban a 226610 főt számláló városban a lakosság 45,2%-a tartozott a fekete afroamerikai közösséghez (census, n.d.). 2020 májusától kezdve itt összesen 7 szobor került le a talapzatáról, ebből 3 darab döntéssel, június 6-án este Williams Carter Wickham Konföderációs politikai és katonai vezetőnek (richmondfreepress, 2020), 10-én este a Jefferson Davisnek a Konföderáció elnökének a bronzmását és 17-én The Howitzers Monument elnevezésű katonai emlékművet rombolták le (29news, 2020).

Egy esetben döntési kísérlettel számolhatunk június 21-én, amikor az esti órákban J.E.B. Stuart tábornok szobrát próbálták erőszakkal lerántani a helyéről a tüntetők (edition.cnn, 2020). A konföderációs tematikájú köztéri alkotások az úgynevezett „Monument Avenue Historical District” területén voltak találhatóak, mely a város idegenforgalmi ékességének számított. A város legnagyobb műtárgyát, Robert E. Lee tábornok lovasszobrát, annak ékes épített talapzatát és magát a bronzalakot is kisebb mértékben megrongálták tüntetők 2020 júniusában, azonban az emlékmű eltávolítása bírói tiltást kapott, miután a demokrata Ralph Northam kormányzó erre engedélyt adott június 4-én. Az ügy végül 2021. szeptember 8-án záródott, mikor a tábornok 6 méter magas lovas bronzszobrát nehéz daruval leemelték a talapzatáról, majd a helyszínen

szétdarabolták azt, hogy szállíthatóvá tegyék (edition.cnn, 2020). További három konföderációs jelképet Richmond városi tanácsának rendelete alapján távolítottak el a helyükről, köztük „Stonewall” Jackson tábornok emlékművét is. Ennek értelmében a város által birtokolt telken álló konföderációs tematikájú alkotások elmozdítását engedélyezték (nytimes, 2020). Ennek az indítványnak a hivatalos és nyilvános vitáját a városi tanács egy elektronikusan támogatott rendkívüli videótanácskozáson (MS Teams rendszeren keresztül) tartotta meg 2020. július 1-én (richmondva, 2020).

“To provide for the removal of certain monuments on City-owned property, provide for the disposition of such monuments, and repeal an ordinance accepting the General Thomas J. “Stonewall” Jackson monument, adopted Mar. 3, 1920, as authorized by Va. Code § 15.2-1812.

„A város tulajdonában lévő ingatlanokon található bizonyos emlékművek eltávolításáról, az ilyen emlékművek sorsáról, valamint a Thomas J. „Stonewall” Jackson tábornokról szóló, 1920. március 3-án elfogadott rendelet hatályon kívül helyezéséről, a Virginia-i Törvénykönyv 15.2-1812. §-a alapján” (richmondva, 2020, 1a).

A rendelet elfogadását támogatta Levar Stoney Richmond polgármestere, akit a tanács felhatalmazott rendelet alapján való cselekvésre. A 2020-as év novemberében helyhatósági választásokat is tartottak Richmondban, így a városvezető teljes mellszélességgel támogatta a konföderációs szobrok eltüntetését, mely elmondása szerint sértő és megalázó a város jelenlegi lakossága szerint is. A Demokrata Párt színeiben induló polgármester jó taktikát választott, győzelméhez hozzájárult a szimbolikus konfliktus politikai kiaknázása, mivel 2020. november 3-án újra a város első emberének választották.

A városban és Virginia Államban is általánosan növekedett (historical.elections.virginia.gov, n.a.) a szavazati hajlandóság 2016-hoz évhez képest (vpap, 2020). Richmondban 2016-ban 103484 fő vett részt a választásokon (81259 voks Hillary Clintonra és 15581 voks Donald Trumpra) (historical.elections.virginia.gov, n.a. 1b), míg 2020-ban 111159 fő voksolt (92175 szavazat Joe Bidenre és 16603 szavazat Donald Trumpra). Általánosan elmondható, hogy Richmondban a választási hajlandóság és aktív részvétel több, mint 10%-kal növekedett, ami több, mint Virginia Állam összesített választáson való megjelenés és voksolás növekménye (ez az érték 2,5% volt) (vpap, 2020). Ez megerősítette a demokratákat, akik öt választást is egymást követő módon meg tudtak nyerni.

Willamsburg

A virginiai kisváros 15425 fős lakosságának 15,7%-a tartozik az afroamerikai közösséghez. A körzet 2016-ban a Republikánus Párt elnökjelöltjét választotta, míg 2020-ban már a Demokrata Párt jelöltjét szavazta meg (census, n.d.). 2020. augusztus 17-én, hétfőn nappal bonttatta le a városi tanács egy helyi megbízott vállalkozóra -júliusi döntése alapján- az obeliszket formázó hősi emlékművet. A köztéri alkotást július folyamán festékszóróval vandálok csúfították el, BLM-hez köthető jelszavakat festettek rá. *„Úgy gondolom, hogy a tanács és a város felismerte, hogy az emlékmű mit jelentett a polgárainknak, és így az eltávolításával eleget teszünk a közösség kívánságainak”* – mondta a polgármester Douglas G. Pons, akit pár nappal korábban, még 2020 júliusában választottak meg a város élére (wydaily, 2020). A városi tanács az UDC-vel is felvette a kapcsolatot, hogy a bontás utáni helyzetet is rendezzék. Az UDC szervezete 2021. január 22-én az emlékművet magáénak (saját tulajdonaként) ismerte el és a műtárgy újrafelállítását tervezi (dailypress, 2021).

Virginiában történt képromboló események elemző összefoglalása

A 2016-os és 2020-as elnökválasztásokon is a Demokrata Párt jelöltjét választották Virginia Állam polgárai. A 2016-os választás összes (az összes leadott szavazat száma Virginia Államban 2016-os elnökválasztáson; 3984631) szavazatából (historical.elections.virginia.gov, 2016) 1981473 voks Hillary Clintont, míg 1769443 Donald Trumpot támogatta. 2020-ban 2413568 fő (54%) Joe Bident és 1962430 fő (44%) Donald Trumpot tisztelte meg szavazatával (historical.elections.virginia.gov, 2020). A 2020-as elnökválasztás során közel 476 ezer emberrel több járult az urnákhoz, mint négy évvel korábban (az összes leadott szavazat száma Virginia Államban 2020-os elnökválasztáson; 4460524), sikerült mozgósítani a demokrata szavazókat a 2020-as elnökválasztásra. Kiemelendő, hogy az államban csak a többségében demokrata szavazók által lakott szavazóközetekben (városokban és megyékben) történtek erőszakos szoborrombolások és szoborlevételek. Ezek közül csak egy esetben került sor békés újra felállításra, Farmville-ben. A többi esetben szoborraktározással és szándékos tönkretétellel számolhatunk. A leginkább szimbolikus tettekkel Virginia Állam járult hozzá a 2020-as szoborrombolási kampányhoz. Richmondban, az Amerikai Konföderációs Államok egykori fővárosában történt -2020 júniusában- három erőszakos szobordöntés és további egy erőszakos kísérlet. Ezzel a „történelmi főváros” múlttól való megtisztításával, a szimbolikus eltörlés-kultúra egyértelmű alkalmazásával sikerült szövetségi szinten is precedenst teremteni, követendő példaként beállítani. A BLM-mozgalom jelszavait alkalmazó tömeg kiváló félelemkeltési (tehát politikai) eszköznek bizonyult ahhoz, hogy szerte az egykori Konföderáció

területén hasonló emlékművek viszonylag olcsó (kiterjedt kampányok finanszírozásához képest) lerombolásával, lebontásával jelentős médiafigyelmet nyerjenek és biztosítsák a demokrata szavazatokat.

A szobordöntési hullám „főpróbájának” számító 2017-es Charlottesville-ben történt erőszakos, emberéleteket is követelő tüntetések megindították a konföderációs emlékművek elleni első képrombolási hullámot is, amelynek 2020-ban lett igazán eredménye. Jelentős löketet adott azonban a szoborromboláshoz Virginia Demokrata Párthoz tartozó kormányzója, Ralph Northam, aki engedélyezte az 1977 előtt felállított és közterületen álló szobroknak az elmozdítását. Ezzel Virginia Állam Demokrata Párthoz húzó körzeteiben megvalósulhatott a mozgósítási célú szimbolikus térfoglalás a képrombolás támogatásával és kivitelezésével, amely Állami, helyhatósági és polgári szinten is megvalósult, lényegében szervezett formában.

3.2.14. Washington D.C.

Az USA szövetségi fővárosának 689545 fős lakosságának 44,7%-a tartozott 2020-ban az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). D.C. szavazópolgárai a demokrata szövetségi elnökjelöltekre voksoltak 2016-ban és 2020-ban is. A városban 1901-ben épült Albert Pike Monument elnevezésű emlékmű a Grand Lodge of Masons of District of Columbia (Szabadkőművesek Nagypáholya Columbia Kerület) megrendelésére készült el, hogy adózzanak a skót rítusú szabadkőművesség 33. fokú Nagymesterük emlékének. Pike a polgárháborúban a déliek oldalán harcolt, tábornoki rendfokozatban, azonban a róla készült washingtoni szobor polgári öltözetben ábrázolta, maszonikus szimbólumokkal kiegészítve. 2020. június 19-én péntek éjjel (Juneteenth) történt tüntetés következtében (már június 20-ára virradólag) megrongálták, talapzatáról kötéllel lerántották a bronzból készült szobrát és azt gyúlékony anyag segítségével felgyújtották. Mindezt a Metropolitan Police Department központjával szemben. Maga az USA elnöke, Donald Trump is szóvá tette az esetet, ostromozva a szövetségi főváros polgármesterét Muriel Bowse-t is, aki 2015-től áll a város élén és 2022-ben is újraválasztották;

„A washingtoni rendőrség nem végzi a munkáját, mivel végignézte, ahogy egy szobrot letépnék és elégetnek. Ezeket az embereket azonnal le kellene tartóztatni. Szégyen az országunkra nézve! (news.sky, 2020)” Az elkövetőt később sikerült azonosítani és letartóztatni, a 25 esztendőes Jason Charter több emlékmű ellen elkövetett károkozásban bizonyult gyanúsítottnak. Így a Fehér Ház melletti Lafayette Parkban lévő Andrew Jackson lovasszobor elleni támadásnak is

(justice, 2020). A szobor a National Park Service raktárába került a ledöntés után, a visszaállítását 2020-ban sem tervezték és azóta sem került a nyilvánosság elé a műtárgy (rollcall, 2020).

4. Összefoglalás – A kutatás eredményeinek bemutatása

4.1. Az amerikai szobordöntések történelmi viszonylatban való értékelése

A 2020-as, Amerikai Egyesült Államokban történt, konföderációs emlékműveket ért képrombolások általános jellemzőiket tekintve illeszkednek a történelmi ikonoklasztázisok körébe, előképeik azonosíthatók. Ugyanis mindezen tevékenységek is illeszkednek a képrombolások tág értelmezéséhez, mely a művészi alkotások elpusztítása vallási, politikai vagy ideológiai okokból. Ehhez ezt a három „elkövetési” kategóriát érdemes vizsgálni.

Vallási szempontok;

Vallási kritérium nem valósul meg, ugyanis a konföderációs tematikájú szobrok esetén elvétve lehetséges csak vallási jelképet felfedezni. Egy erőszakos képrombolás esetén van tudomásunk tág határok közt értelmezett, vallási jellegű jelképről, ez pedig a szövetségi fővárosban, Washington D.C.-ben található Albert Pike Monument elnevezésű emlékmű volt, mely a Grand Lodge of Masons of District of Columbia (Szabadkőművesek Nagypáholya Columbia Kerület) megrendelésére készült el, hogy adózzanak a skót rítusú szabadkőművesség 33. fokú Nagymesterük emlékének. Pike a polgárháborúban a déliek oldalán harcolt, tábornoki rendfokozatban, azonban a róla készült washingtoni szobor polgári öltözetben ábrázolta, maszonikus szimbólumokkal kiegészítve. 2020. június 19-én péntek éjjel (Juneteenth) történt tüntetés következtében (már június 20-ára virradó reggel) megrongálták, talapzatáról kötéllel lerántották a bronzból készült szobrát és azt gyúlékony anyag segítségével felgyújtották. A feliratok tanúsága szerint a tágan értelmezett vallási hovatartozás miatti képrombolás ebben az esetben sem valósult meg, hiszen politikai vonatkozása miatt támadták Pike szobrát a tüntetők és a szabadkőműves zászlót tartó női formázó mellékszobrot nem rongálták meg. Washington D.C.-ben BLM tüntetésekkel összefüggő módon a demonstráción részt vevő tömeg megrongált egy templomot is a Fehér Ház közvetlen közelében 2020 nyarán. A Lafayette park szomszédságában álló Szent János-templom egy helyiségét a tüntetők felgyújtották május 31-ének estéjén. Az episzkopális egyház (az USA-béli központtal működő anglikán vallási közösség) történelmi épületének megrongálása a keresztény vallás elleni támadásként is értelmezhető volt. A templomból és a hozzá kapcsolt parókia falaira többek közt a következő

feliratokat festették fel a tüntetők: „Matthew 19:24” („Újra azt mondom: Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába”), 28 „BLM”, „God is still watching” (a szöveg felett fordított kereszttel). Illetve a Szent János episzkopális templom arról is ismert, hogy az USA mindenkori elnökének saját templomi padhelye van ebben az épületben, amit az „elnökök templomának” is neveznek. Érdekesség, hogy az Episzkopális Egyház azonban az amerikai egyházak közül is az egyik leginkább progresszívnek számít szociokulturális és politikai értelemben, valamint jelentős támogatója a különböző emancipációs ügyeknek is. Elképzelhető, hogy ezt a tényt nem vették figyelembe a demonstrálók, mindösszesen az épület általános, vallási jellege miatt támadták azt (Gyuriss, 2023). Más -hasonló jellegű- kifejezetten képromboló esetet nem lehetséges felvonultatni a vallási szempontú képrombolás alátámasztásának érdekében. Azt mindenképp érdemes figyelembe venni, hogy az angolszász protestáns képrombolási hagyomány egyik történelmi és kulturális örökösének számíthatna az Amerikai Egyesült Államok is, azonban ennek a vallási kapcsolódásait vagy motivációit már nem lehetséges kimutatni.

Politikai szempontok;

A politikai szempontok tekintetében világos a képrombolás célja, történelmi kontextust vizsgálva a francia forradalom szekuláris képrombolásait idézi fel, melyek korábbi frank és francia uralkodók sírjait, képmásait és szobraikat támadta. Ez önmagában még sok más történelmi párhuzamot sejtetne, azonban a párizsi szekciók szoborpusztításai és a 2020-as amerikai képrombolás városi és megyei önkormányzatainak a képrombolásban játszott szerepe kapcsolatot mutat. Leginkább a saját területi hatáskörben való gyors döntéshozatalt emelném itt ki, mely a helyi lakosság vélt és valós érdekeit képviselte választott vezetői által. Emellett kulcsfontosságú még a politikai eseményekre való gyors reakcióképesség figyelembevétele is.

Ezt a történelmi párhuzamot Sydney Tarrow két könyvében megjelent *Power in Movement* (2011) és a *The New Transnational Activism* (2005) foglalt téziseinek segítségével lehetséges bizonyítani, melyet kiegészít a „Dynamics of Diffusion: Mechanisms, Institutions, and Scale Shift” című tanulmányban közölt diffúziós elmélete is (Tarrow, 2010). A következő kulcsfogalmakat használja Tarrow;

- **A „trigger” és politikai lehetőség megnyílása:** Tarrow szerint akkor lehetséges a szimbolikus politizálás, amikor intézményes politikai rend megnyílik, esetleg meggyengül (általában valamilyen társadalmi szinten érzékelhető traumatikus esemény hatására). Ekkor képesek új szereplők belépni a szimbolikus és ezen keresztül a tényleges politikai térbe

(Tarrow, 2011). Ez alapján az 1789-es véres demonstrációkból kifejlődő forradalmi mozgósítás és a 2020-as George Floyd halálhírének következtében kitörő demonstrációs hullám és az elnökválasztási kampányküzdelem hevessege említhető meg. Ez tartalmában két különböző eseménysorozat, azonban logikáját tekintve hasonló. Egy hirtelen és külső traumatikus esemény (mint „trigger”) a szimbolikus politizálást a konkrét hatalmi küzdelem terébe emeli be. Erős hasonlóságot mutat egymással a két eseménysorozat.

- **A moduláris repertoár alkalmazása:** A tiltakozási eszköztár alkalomszerű és változó használatának lehetősége, így például a képrombolásokat sem ugyanolyan célokra használják a demonstrálók, ellenzők (Tarrow, 2011). A francia esetben Párizs különböző szekcióiban elterjedt a szobor- és emlékműbontások forradalmi gyakorlatát máshogy alkalmazzák, bővítik a támadott jelképek körét, szimbolikusán tágabb fókuszban értékelhetők a rongálások. Emellett más nagyobb francia városok is másolják a fővárosi eseményeket. Ez megfelelhet annak, hogy 2020-ban az alabamai és virginiai államokban történt erőszakos képrombolásokat példának és figyelmeztetésnek veszik a kisebb települések és az adott államokon kívül is adaptálják és technikáiban módosítva alkalmazzák. Ez később a hatóság keretben, a törvényesség látszatának fenntartása mellett válik hatékonyá. A hasonlóság erős.
- **Szimbolikus politika használata:** Az 1789-től vizsgált francia esetben köztéri szobrok az ancien regime hatalmát jelképezik a párizsi forradalmárok számára. A cél; a nép jelképesen visszaveszi a köztereket. A 2020-as példában a BLM-tüntetőik számára a konföderációs tematikájú köztéri alkotások nem más jelentéssel bírnak, „mint a rendszerszintű rasszizmus kőbe öntve”. A szimbolikusán értelmezhető, kommunikálható és elérendő cél „a fekete közösség méltóságának visszaadása”. A hasonlóság erős.
- **Tiltakozási ciklus:** A francia forradalom tiltakozási ciklusát a Bastille bevételétől, 1789. július 14-től egyértelműen keltezhetjük egészen az 1794-es thermidori fordulatig. Ikonoklasztikus csúcspontként az 1792 és 1793-as évek sorolhatók fel. Az Egyesült Államokban 2020. május 25-e (George Floyd halála) a kiváltó ok és időpont, majd a tüntetésekkel együtt járó képrombolások csúcspontja a három nyári hónapra esik. A bontások és eltávolítások 2021. január 6.-a után radikálisan lecsökkennek. Elmondható, hogy a két tiltakozási ciklust összevetve erős a hasonlóság.
- **Tarrow-féle diffúzió:** Az elmélet szerint két lehetséges módozat vázolható fel; hálózatos és hierarchikus terjedés. A terjedési sebesség különbsége nem változtatja meg az alapmechanizmust, csak felgyorsítja azt (Tarrow, 2005) (Tarrow, 2010). A francia esetben hierarchikus diffúzió figyelhető meg, mivel a képromboló események Párizs (mint főváros)

központi szekcióiból terjednek el és jutnak el a vidéki francia városokig. Az események terjedését itt a forradalmárok fizikai utazásai, a hírlapok, a posta és más hírvivők jelentették. A terjedési sebesség a fővároson kívül napokban és hetekben (a gyarmatokon esetleg hónapokban) volt mérhető. A kimenet tekintetében a forradalom megvalósul, a régi rend összeomlik. Az amerikai esetben hálózati diffúziót figyelhetünk meg, egyidejű és decentralizált terjedéssel. A terjedési sebesség itt órákban mérhető, melyet a BLM-mozgalom tagjainak közösségi médiában (Twitter, Instagram, Facebook) való aktivizmusa táplált leginkább, ezt vették át az internetes híroldalak és a hagyományos média. A kimenet tekintetében itt a rendszer nem változik, a demokratikus döntéshozatal működik, a forradalom elmarad. A kimenetel itt eltérő, illetve a történelmi okokból eredő technológiai szempontokat is figyelembe véve itt inkább mérsékelt a kapcsolódás.

- **Intézményi reakció iránya:** A francia forradalmi esetben a tömeg nyomása, kényszerítő ereje hat a szekciókra, akik -utólag- becsatornázzák a tömeg igényeit és lényegében kész tények elé állítják a Nemzetgyűlést, amely szavazatával inkább csak legitimálja és formát ad a népi követeléseknek. Az amerikai esetben a helyi szintű intézmények (helyhatóságok, önkormányzatok) vezetnek le a tömeg elégedetlenségét -megelőzve ezzel jelentős rendbontást-. Az önkormányzati testületek szavaznak. Így az összes lebontott emlékmű 75%-a ilyen döntés következtében ítéltetik lebontásra. A francia esettől eltérően itt felsőbb döntési szintre lényegében nem kerülnek az ikonoklasztikus ügyek. Ez magyarázza a „forradalom elmaradását”: a demokratikus és alsóbb szintű döntéshozatal levezeti a politikai nyomást. Ez újdonságnak számít.
- **Mozgalom – intézmény kapcsolat:** A forradalmi tömegek nyomást helyeznek a hatóságokra, ami így politikailag rivalizálni kényszerül. Az ancien regime bukása után a régi intézményeket felváltják a szekciók. Azonban ezek is kényszerhelyzetben cselekednek, a tömeg igényeit kielégítik a szekciók, melyek a Nemzetgyűlés és a forradalmi tömeg kettős szorításában kénytelenek tevékenykedni. A 2020-as amerikai esetben a BLM-mozgalom képes volt mozgósítani a (leginkább) demokrata párti önkormányzatokat és a követeléseiket azok teljesítik a szimbolikus kérdések tekintetében, leginkább az emlékművek eltávolításával. Itt inkább egyfajta szimbolikus szimbiózist láthatunk.

A fenti összehasonlítás segítségével látható, hogy a vizsgált Tarrow-féle elméleti keretben erősnek ítéltető a történelmi párhuzam, mivel hét összehasonlítási szempontot figyelembe véve négy esetben erős, egy esetben mérsékelt és két esetben eltérő, azaz gyenge kapcsolódást

találhatunk. Ezzel a hipotézis vizsgálatához is hozzájárult a Tarrow-féle elemzésre épített vizsgálat alkalmazása. Formailag nem különbözik a 2020-as amerikai képrombolás a hozzá leghasonlóbb, 1789-ben kezdődött francia forradalmi ikonoklasztáziától, azonban intézményileg, szervezeti-strukturálisan és politikai kimeneti szempontból jelentősen. Ezeket újdonságként lehetséges értékelni.

A 2020-as amerikai képrombolások is leginkább történelmi szereplők, történelmi előképek irtásában jeleskedett, melyeket a BLM ügyét támogató csoportok nem tartottak már kívánatosnak. Az amerikai fekete lakosság további emancipációval kapcsolatos követeléseit követő ikonoklasztázis nem sorolható a tipikusan gyarmati jellegű antikolonizációs emlékműromboláshoz sem.

Julie Deschepper elmélete szerint Fokvárosban (Dél-Afrika) a 2015-ös tiltakozások okán eltávolított Cecil Rhodes szoborhoz kapcsolódó „Rhodes Must Fall” mozgalom és a 2017-es USA-béli Charlottesvilleben történt, a Robert E. Lee szobrának lebontása körüli erőszakos tüntetéssorozat (majd a 2020-as BLM tüntetэшullám és képrombolás is) világméretű antirasszista képrombolási hullám detonációs eseményeinek tartja (Deschepper, 2021). Nikolas Orr doktori disszertációjában vitatja ezt a tényt és az első világméretű, egyetemes antikolonizációs képrombolásokat a gyarmati lét alól felszabadult őslakosoknak tulajdonítja, melyet az 1970-es évektől datál (Orr, 2025). Ezzel annyiban vitatkoznék, hogy a különböző lokális képrombolási variációk megannyi politikai célja, indítéka és szándéka közül az antirasszizmus csupán egy elemzési szempont, így erre egy egész globális ikonoklasztázis ideológiai motivációját felépíteni nem a legszerencsésebb döntés.

A szobordöntések leginkább politikai manipulációs célok alapján valósultak meg. Ezeket Gustave Le Bon A tömegek lélektana (Le Bon, 1913) című alapvető munkájának válogatott tézisei közlik világosan.

1. A tömegek mindig egyszerű érzéseket követnek, sosem a logikát.
2. Az ismétlés hitet teremt.
3. A látható jelképek hatalmasabbak a szavaknál.
4. A tömegek olyan eszméket követnek, melyek kizárólagosak, kétséget kizáróak, egyértelműek és egyszerűek.
5. A hihető és kedvelt illúziók mindig győzedelmeskednek a kényelmetlen igazságok felett (Le Bon, 1913).

Ezeknek a téziseknek a fizikailag is értelmezhető manifesztumaiként, emlékművek kárára megvalósuló politikai aktivizmusaként értelmezhetők a szimbolikus térfoglalások és erőszakos jelképmódosítások is. A cél a politikai manipuláció imagináció általi virtualitásának átformálása, ténylegességgé változtatása, melyhez az eszköz a jelképprombolás és annak ismétlések általi tömeges közvetítése, majd a befogadó közeghez való eljuttatása.

„Szimbolikus térnek nevezhető az a közeg, melyben az emberi jelképpalkotás eredményeképpen létrehozott szimbólumok hatásukat kifejezni képesek. Ez a közeg azonban nem korlátozódik a fizikai térre, hanem azzal kölcsönhatásban létező emberi imaginációval együtt alkotja a szimbólumok hatókörét. Ennek a szimbolikus térnek viszont létezik hatósugara, actio radiusa, amelyik egy szimbólum érzékelésének és értelmezésének emberi érzékszervi és kognitív képességbeli határaihoz kapcsolódik. Ennek az actio radiusnak a kiterjesztését végezheti el a tömegkommunikáció eszközkészlete segítségével, a szimbólumok sokszorosításával és a személyes térbe való közvetítésével (Gyuriss, 2023, p. 129).”

A szimbolikus térfoglalás néhány (konföderációs és más vitatott történelmi) emlékművet érintő erőszakos jelképprombolással és azok a hagyományos média és közösségi média általi ismétlődő közvetítésével képes volt azt a képzetet kelteni globális szinten, hogy a BLM mozgalom politikai követeléseit és ideológiai megállapításait célt érte, forradalmi jellegű változások történnének az Amerikai Egyesült Államokban, melynek egyik következménye a fennálló kormány bukása. Mindezt egyfajta alulról jövő, népi felkelés ereje teremti meg, kényszeríti ki, mely az elnyomottak, kirekesztettek és más áldozati helyzetben lévők morálisan felsőbbrendű és jogos cselekedete lenne. Tehát az események megkérdőjelezése vagy ellenzése esetén az adott csoport erkölcsileg igazolható tette lenne a kritikusok vagy ellenzők jelképes elhallgattatása, a közbeszédből való száműzése is. Ellenállás esetén pedig az adott helyszínen megjelenő tüntető tömeg képes -akár valamilyen erőszakos cselekedetekkel- igazat szerezni állításainak. Ennek a bizonyítására voltak alkalmasak a látványos képprombolások.

Emellett felvetődik a lehetőség, hogy a BLM akcióit az elitek közti küzdelem eszközének tekintsük. Azonban itt a kelet-közép-európai 90-es és 2000-es évek a posztoszocialista és a felemelkedő új demokratikus elitek szimbolikus és politikai harca helyett a demokraták és republikánusok elitcsoportok közti versengés következtében történtek a képprombolások. Azonban itt nem a Demokrata Párt vállalta magára a szobordöntéseket, hanem a BLM mozgalom cselekményeit használta fel a választói mozgósítására, azáltal, hogy a politikai szlogenjeit és követeléseit részben átvette és felhasználta a kampány során. Ebben a BLM képprombolásai nem különböznek jelentősen a történelmi képprombolások sorától, hiszen

valamilyen, elitek közti küzdelem minden képrombolás esetén azonosíthatóvá válik. A közvetett vagy közvetlen politikai hasznosítása (hatalomra váltása) az adott szimbolikus térfoglalásnak és emlékműrombolásnak már különbözik, azonban a cél azonos, egy új elit hatalmának és uralmának jelzése.

Ideológiai szempont

A 2020-as évben, az Amerikai Egyesült Államokban lezajlott képrombolásban jelentős szerepet kapott a BLM mozgalom ideológiai háttere, mely ugyan elég heterogén jellegű, hiszen több gondolati strukturális elemből épült fel, azonban általánosan jellemző a tiltakozás a fekete embereket érintő negatív intézkedések, sérelmek ellen. Lényegében ez egy rasszcentrikus eszmerendszer, melynek központi eleme az afroamerikai (és általánosságban véve a feketéket) embereket érő társadalmi és állami abúzus. Ennek központi eleme a feketék közösségeire, tömegeire jellemző tevékenységek, életstílus, meggyőződések, politikai elhivatottságok, egyenlő bánásmódra való igény, gazdasági és egyéb érvényesülési lehetőségek szisztematikus háttérbe szorítása és ellehetetlenítése. A rendszerszintű rasszizmusra való alapvető válasz a fekete rasszbéliek szolidaritásának növelése, totális megvalósítása, antirasszizmus kifejtése és a rendszerszintű rasszizmus (és azok alkalmazó szerveinek) lehetséges meggátolása vagy megszüntetése. Ezért tüntettek a rendőrségek, bíróságok, ügyészségek és büntetésvégrehajtás költségcsökkentései (defund) és létszámleépítése mellett. Tették ezt áldozati magatartásra, elnyomásra, jogfosztottságra, univerzális morális értékekre, a rendszerszintű rasszizmusra, rendőri erőszakra való hivatkozással is. Ennek voltak kifejezési eszközei „emlékművi aktivizmusai” a konföderációs szobrok (és más történelmi személyek) elleni cselekedetek, mivel ezek egy olyan korszak üzenetét közvetítették számukra, melyben a feketék rabszolgaságban vagy felszabadítottként is csak másodrendű polgárként léteztek. Ebből a szempontból kivételes esetről van szó, hiszen nem nemzetként vagy nyelvi, kulturális közösségként, népként tekintenek magukra, hanem bizonyos külső jegyek viselőire, melynek vannak társadalmi következményei. Ebből a szempontból egyediként és újdonságként értékelem a 2020-as USA-béli képrombolás ideológiai hátterét.

Összességében a 2020-as amerikai ikonoklasztázia hagyományos értelmezés szerint véve a politikai szempontot vizsgálva bírt kifejezetten történelmi gyökerekkel, mely leginkább az 1789-ben kezdődött francia forradalom szekcióinak mintáit idézte vissza. Vallási vonatkozást csak elhanyagolható mértékben lehetséges rögzíteni, így ezt nem tartom történelmi eseményekkel kapcsolhatónak. Ideológiai szempontból újdonságként kezelhető az eseménysorozat, mely ismételten nem bír historikus gyökerekkel. Tehát maga a képrombolások

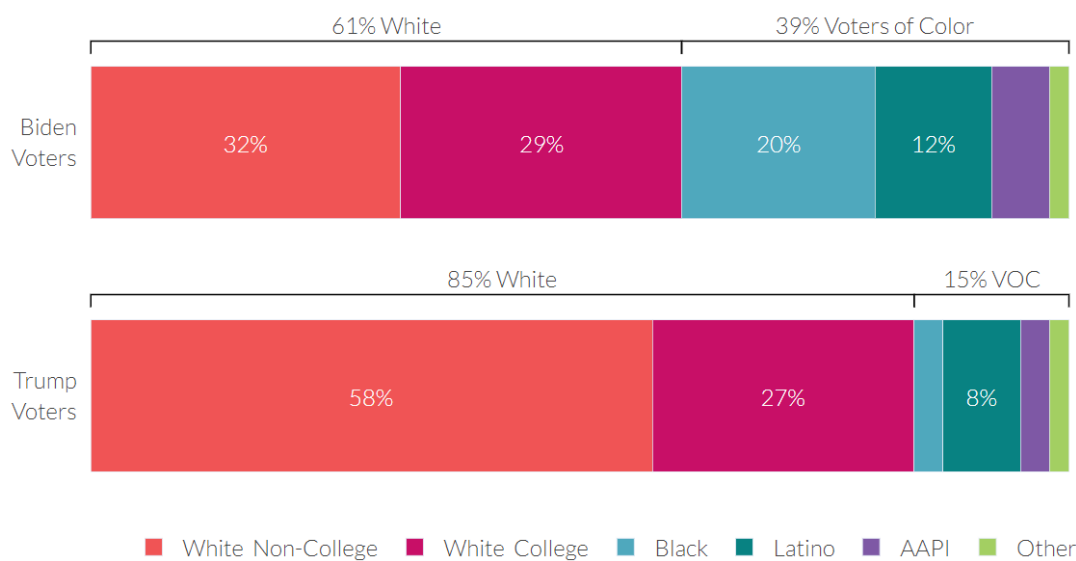
és elkövetési mintáik közül a kizárólag a politikai befolyásolási célú emlékműrombolásokat tekinthetjük olyannak, mely a régmúlttal kapcsolódást tudnak mutatni.

4.2. Van-e összefüggés az elnökválasztáson való részvétel (politikai mozgósítás) és a szobordöntések közt?

Ha az egykori Konföderáció fővárosát, Richmondot vizsgáljuk, ott a lakosság 45,2%-a (2020-ban) tartozott az afroamerikai közösséghez (census, n.d.). A polgármestert is a fekete közösség adta a városnak. Tehát magával a Black Lives Matter jelszóra rezonáló népesség a város közel felében elviekben rendelkezésre állt. Fontos kiemelni, hogy itt nem a szóban forgó lakosság fizikai tulajdonságainak és vizuálisan azonosítható jellegjegyeinek a listázásáról van szó, hanem a képrombolásokkal megjelenített politikai ügy jól azonosított célközönségéről.

A 2020-as választásra regisztráltak és megjelentek faji hovatartozás szerinti adatai a 2016-os ugyanilyen adataihoz képest növekedést mutatnak minden rasszcsoporthoz tartozó szavazónál, azonban eltérő mértékben (census, n.d.). Az USA fekete állampolgárainak 59,4%-a szavazott 2016-ban és 62,6%-a 2020-ban az egész országra levetítve, míg a fehér lakosság (spanyolajkúak kivételével) 65,3%-a és 70,9%-a ugyanezen az elnökválasztásokon. Tehát általánosan elmondható, hogy a fehér lakosságot nagyobb arányban (+5,6%) mozgósította a 2020-as választás, mint az afroamerikait (+3,2%-os növekmény). Amennyiben ehhez hozzávesszük a 30 év alatti szavazók kérdését, azt láthatjuk, hogy a 2020-as választáson már szavazott, - azonban nem jelent meg sem a 2016-os elnök- és a 2018-as féléves választáson sem- fiatal alkalmi választók között Biden 59%/33% arányban volt képes mozgósítani. Ez pedig különösen az úgynevezett „Sunbelt” (Napöv) térségében volt sikeres, ami lényegében az egykori Konföderáció területét (is) fedi le. A 30 év alatti első vagy alkalmi (irreguláris) szavazók kiemelkedő arányban képviseltették magukat az összes új vagy alkalmi (irreguláris) 2020-as választó között, mivel azok 38%-át adták ennek a szavazói csoportnak, míg az összes 2020-as választó közt a 30 év alattiak aránya mindösszesen 15%-volt (pewresearch, 2021). Országosan a demokrata elnökjelöltre a választáson megjelent fekete amerikaiak 92% míg a republikánus elnökre 8%-a szavazott (pewresearch, 2021). Hosszú távú trendeket figyelembe véve, az afroamerikai szavazók a legnagyobb számban Barack Obama 2008-as elnökjelöltsége és 2012-es újraválasztása körül voltak a legaktívabbak, 60,8% és 62%-a vett részt a választó korúaknak ezeken a voksolásokon. Ehhez fogható fekete választói aktivitás az 1960-as évek faji emancipációs küzdelmei körüli választásokon található. A 2020-as választáson viszont a

legfiatalabb választók (18-24 év közöttiek) hasonló százalékos arányban (44,4%) mentek el választani, mint a 2012-es Obamát újra elnöki székhez juttató voksoláson (45,9%). Ennél nagyobb mértékben csak a 2008-as választásra mentek el a fiatal fekete választók (52,3%-os arányban). A 2000-es években a mélypontot a 2016-os választás jelentette, ahol ez a választói csoportnak 40,2%-ban képviseltette magát az urnák előtt az összes hasonló korú fekete választó között (statista, n.d.). Tehát a 2020-as választási kampány és azzal összefüggő események képesek voltak ezt a korosztályt sikeresebben mobilizálni, mint a többi fekete választói korosztályt. Tovább csökkentette a republikánus elnök esélyeit az is, hogy 2020-ban a fehér választók aránya az összes választóhoz képest is csökkent, összesen 2%-kal (catalist, n.d.). Emellett a demokraták elnökjelöltje képes volt a színesbőrű szavazókat jobban mobilizálni, akik a szavazóinak több, mint 39%-át (ezen belül a fekete szavazókkal, akik ennek kicsivel több, mint felét jelentették), tehát Biden összes szavazójának 20%-át. Összességében Biden képes volt egy rassz tekintetben heterogén és viszonylag egyenletesen megoszló szavazótábor összehozására.

1. tábla (Catalist, 2023)

Ebből tanulva 2024-ben Trump is jobban koncentrált a nem-fehér szavazók mozgósítására, melyek közül kiemelkedő eredményeket ért el a spanyolajkú latino szavazók közt, ahol 2020-hoz képest 36%-ról 48%-ra nőtt a rá szavazók aránya. Növelte az afroamerikai szavazók arányát is az elnökválasztáson a republikánus jelöltre voksolók közt is, mely 2024-ben az összes fekete

szavazó 15%-át jelentette, közel kétszeresét, mint 2020-ban (pewresearch, 2025).

Trump's support among Hispanic, Black voters higher in 2024 than in 2020, 2016

% of validated voters who reported voting for each candidate

	2016			VOTE MARGINS (DEM-REP)	2020			VOTE MARGINS (DEM-REP)	2024			VOTE MARGINS (DEM-REP)
	SHARE VOTING ...	Clinton	Trump		SHARE VOTING ...	Biden	Trump		SHARE VOTING ...	Harris	Trump	
Total	48	46		+2	51	47		+4	48	50		-2
Men	41	52		-11	48	50		-2	43	55		-12
Women	54	39		+15	55	44		+11	53	46		+7
White, non-Hispanic	39	54		-15	43	55		-12	43	55		-12
Black, non-Hispanic*	91	6		+85	92	8		+84	83	15		+68
Hispanic*	66	28		+38	61	36		+25	51	48		+3
Asian*,**	N/A				70	30		+40	57	40		+17
White men	32	62		-30	40	57		-17	39	59		-20
White women	45	47		-2	45	53		-8	47	51		-4
Black men*	N/A				87	12		+75	75	21		+54
Black women	N/A				95	5		+90	89	10		+79
Hispanic men	N/A				57	39		+18	48	50		-2
Hispanic women	N/A				65	33		+32	52	46		+6
Asian men*,**	N/A				N/A				56	40		+16
Asian women*,**	N/A				N/A				57	40		+17

* Sample sizes were relatively small for Asian men in 2024 (N=144, margin of error of +/- 11.0 percentage points at 95% confidence), Asian women in 2024 (N=148, margin of error +/- 10.4 points at 95% confidence), Asian voters in 2020 (N=238, margin of error +/- 10.8 points at 95% confidence), Black men voters in 2020 (N=231, margin of error +/- 10.6 points at 95% confidence), Black voters in 2016 (N=212, margin of error +/- 11.4 points at 95% confidence), and Hispanic voters in 2016 (N=166, margin of error +/- 12.4 points at 95% confidence). Some groups not shown in 2020 and 2016 due to insufficient sample sizes.

** Estimates for Asian voters are representative of English speakers only.

Note: White, Black and Asian voters include those who report being only one race and are not Hispanic. Hispanic voters are of any race. Based on adult citizens for whom reliable data on turnout and vote choice is available. Turnout was verified using official state election records. Vote choice for all years is from a survey conducted in the month after the election.

Source: Survey of U.S. adults conducted Nov. 12-17, 2024.

PEW RESEARCH CENTER

2. tábla (pewresearch, 2025).

Ezen belül is érdemes megfigyelni az afroamerikai női szavazókat, akik az egyik leghomogénebb és legnagyobb számban mozgósítható, hűséges szavazó rétegét képviseli a demokraták számára. Az összes női szavazó 57%-a Bidenre voksolt (statista, n.d. 1b). Míg a fekete női szavazók összesen 95%-ban Bident támogatták (statista, n.d.). Tehát kijelenthető, hogy a fekete női szavazatok jelentős tényezőt jelentettek a választási eredmény összetételében, különösen azokban az államokban, melyekben szoros volt a választási eredmény. Így például a szoboreltávolítások miatt fókuszba került Észak-Karolinában csak 1,34%-os különbséggel (74483 voks eltéréssel) tudott nyerni Trump, míg az ugyancsak érintett Georgiában viszont már

Biden győzött mindösszesen 0,24%-os fölényrel (11779 szavazat különbséggel), ahogy Arizonában is csupán 0,4%-kal (10457 voks differenciával) (fec, 2020).

A 2020-as elnökválasztási kampány során a konföderációs emlékművek eltávolítása, továbbá a faji és a hozzá kapcsolódó emancipációs témájú társadalmi kérdések is sikeresen mozgósították az afroamerikai lakosság fiatal választóit, különösképpen a nőket.

Ez pedig jelentősnek tekinthető olyan államokban, ahol a szorosnak mondható választási eredményre lehetett számítani. Tehát a 2020 nyarának korai mozgósítása sikeresen kovácsolta össze Biden szavazótáborát, akinek a COVID-19-es helyzetkezelés, a George Floyd halálával összefüggő tüntetések és emancipációs demonstrációk miatti érzelmeket jól csatornázza be és vált a különböző kisebbségek gyűjtőjévé. Ebben a mozgósításban pedig a szimbolikus térfoglalással járó szobordöntések és emlékműeltávolítások jelentős szerepet játszottak. Ugyanis az egykori hatalom jelképeinek ledöntése mintegy előrevetítette a politikai hatalomváltás lehetőségét is.

4.3. Az adatbázis feldolgozásából kapott eredmények értékelése.

1. Az emlékmű elnevezése, megnevezése. Alapvető azonosításban segít, azonban viszonylag sok a hasonló névadás, melyet a helyiségnévvel szokás kiegészíteni, ezt így is jelöltem. Például; "Confederate Monument" (Lexington).
2. Az adott műtárgy elhelyezkedése állam alapján. Az adatbázis érdekessége, hogy sorrendbe voltak állíthatók az egyes államok szobordöntések és eltávolítások alapján, így egyes államok vizsgálata (Észak-Karolina vagy Virginia) alaposabb figyelmet kaphatott. A legtöbb szobor eltávolítása Észak-Karolina államban történt, szám szerint 25. Ezt követi Virginia állam 12, Alabama 9 és Texas 9 emlékművel. Georgia állam 5, Arkansas és Florida egyaránt 3-3, illetve Arizona 2 példánnyal. Missouri, Mississippi, Pennsylvania, Nyugat-Virginia és Washington D.C. is 1-1 konföderációs műtárgyat távolított el.

Eltávolított konföderációs emlékművek száma – Állami bontásban						
2020-as szobordöntési hullám, az USA-béli szövetségi elnökválasztási kampányidőszakban						
#	Állam	Szobrok száma	2016 Párt (D/R)	2020 Párt (D/R)	D körzetek (db)	R körzetek (db)
1	NC	25	D	D	16	9
2	VA	12	D	D	12	0
3	AL	9	D	D	5	4
4	TX	9	D	D	7	2
5	FL	5	R	R	2	3
6	GA	5	D	D	5	0
7	AR	3	D	D	2	1
8	AZ	2	R	D	1	1
9	DC	1	D	D	1	0
10	MO	1	R	R	0	1
11	OK	1	R	R	0	1
12	MS	1	R	R	0	1
13	PA	1	R	R	0	1
14	WVA	1	R	R	0	1
ÖSSZESEN		76			51	25

3. A 2016-os szövetségi elnökválasztáson legnagyobb százalékban támogatott elnök pártbéli hovatartozása. Vizsgálati szempontot jelentett, hogy az előző elnökválasztáson az adott választóközrztben kit támogattak a szavazópolgárok, milyen párthoz tartozhatott az adott körzet, a korábbi szavazási eredmény alapján.
4. A 2020-as szövetségi elnökválasztáson legnagyobb százalékban támogatott elnök pártbéli hovatartozása. Arra kerestem megerősítést, hogy a szobordöntések vagy eltávolítások hozzájárultak-e a szavazási hajlandóság emelkedéséhez és az adott választási körzetben több szavazatot kapott-e a demokraták elnökjelöltje, mint a republikánusoké. Emellett az egyes átfordult körzetekre is figyelmet tudtam fordítani, ahol az elnökválasztáson született szavazati eredmények eltérően alakultak, mint négy évvel ezelőttiek. Ilyen négy esetben volt regisztrálható, minden esetben republikánusok veszítettek körzetet a demokrata elnökjelölt javára, a floridai Jacksonville, az észak-karolinai Wilmington, Rocky Mount, az arizoniai Phoenix esetében.
5. A képrombolásban érintett települések teljes 2020-as lakosság számainak összehasonlítása. Azt vizsgáltam ezzel, hogy a településméretnek kapcsolatban állnak-e a képrombolások tevékenységével, annak erőszakosságának szintjével. 2020-ban kilenc darab tüntetők által ledöntésre ítélt (ebből 7 darabot romboltak le sikeresen) konföderációs emlékműből három döntés és egy döntési kísérlet a Virginia állambéli Richmondban történt meg. Két erőszakos eltávolítás pedig Alabama állambéli Birmingham és Montgomery városában zajlott le. Egy-egy döntés pedig az Észak Karolina államban található Raleigh, Greensboro és a szövetségi fővárosban

Washington D.C.-ben történt. A városok lakosságszáma 2020-ban a következőképp alakult; A Virginia állambéli Richmond (226610 fő), az Alabama állambéli Birmingham (200733 fővel) és Montgomery (200603 fővel), az Észak Karolina állambéli Greensboro (299035 fő) és Raleigh (467665 fő), a szövetségi főváros Washington D.C. (689545 fő), tehát ez utóbbi három város kivételével inkább közepes méretű városokról beszélhetünk, ugyanis az USA-ban a települési belterületen legalább 250 ezer főnyi lakosságszámot meghaladó városokat tekintik nagyvárosnak (nces.ed, n.d.). Az erőszakos szobordöntés nélküli, emlékműeltávolítások tekintetében a 1304379 lakosú texasi Dallas, 2304580 főt számláló Houston, 1608139 lakosú Phoenix, 918915 lakossal Fort Worth, a 949611 lakosú floridai Jacksonville és az Észak Karolina állambéli Charlotte 874579 fővel, emelkedik a nagyvárosok közé. Érdekesség, hogy a texasi metropoliszok kiemelkednek és területileg egy csoportot alkotnak a nagyvárosi emlékműeltávolítások tekintetében. Ennek az is állhat a hátterében, hogy a jogi szabályozás is megengedőbb Texas államban, itt ugyanis nincs érvényben olyan rendelet, mely megtiltja a helyi hatóságoknak a konföderációs emlékműveknek az eltávolítását. Ilyen szabályozás 1977-óta van érvényben Észak- és Dél-Karolina, Georgia, Alabama, Tennessee, Mississippi államokban, mely szerint ilyen történelmi jelképtávolításról csak állami szinten hozhatnak döntést (repository.law.umich.edu, n.d.). Texas, Luisiana és Florida is hasonló szabályozás bevezetését tervezte, azonban nem nyerte el a tervezet a kellő törvényhozói támogatást (SPLC, n.d.).

6 esetben találhatunk olyan települést, mely meghaladja a 100 ezer fős lakosságot, azonban még nem 250 ezer fős nagyváros. 31 helyen, 100 ezer lakosságot nem meghaladó településeken emlékműeltávolítás, minden esetben a hatóságok által, rendezett módon történt. Ezeken belül pedig a 10 ezer fő alatti településen 3 helyen történt ilyen rendezett körülmények közti képromboló tevékenység.

6. A képrombolásban érintett települések lakosságában található afroamerikai lakosság százalékos aránya. Erre azért volt szükség, hogy összevethető legyen, hogy a szavazókorú és szavazati joggal rendelkező fekete közösség milyen arányban van jelen egy-egy képrombolással érintett településen. Ugyanis a választók megnyerése, pozitív vagy negatív előjelű befolyásolása a politikai hatalom megszerzésének alapvető eszköze, különösképp a kulcsfontosságú szövetségi elnökválasztás esetén. Ezt pedig a szimbolikus politika (jelképrombolás) eszköztárával viszonylag olcsón és gyorsan manipulálni lehetséges. Ezt alkalmazta a BLM Mozgalom, amikor George Floyd erőszakos halála okán országos tüntetéssorozatot indított.

Kíváncsi voltam arra, hogy igaz-e az az állítás, hogy a képrombolást elkövető körzetekben jelentős a fekete lakosság aránya és ez befolyásolhatta a szobordöntéseket? Az erőszakos képrombolások által érintett hat településnél (Richmond, Raleigh, Washington D.C., Greensboro, Birmingham és Montgomery) esetében az átlagos, afroamerikai népesség a többségi lakossághoz képest számított aránya 48,65%. Amennyiben az adatbázisból kivesszük az erőszakos képrombolásokkal érintett fent megnevezett városok arányszámát és csak a békés, rendezett körülmények közt végrehajtott képrombolásokat vesszük figyelembe, abban az esetben az összes településen átlagosan ez az érték 30,77% volt. Az összes, emlékművet lebontó település átlagát számolva, az afroamerikai lakosság aránya 33,5%-os. Ebből az a megállapítás vonható le, hogy a helyi szinten a lakosság közel harmadát alkotó afroamerikai közösség politikai akaratának kielégítése, befolyásolása jelentős mértékben hozzájárult a képrombolás bekövetkeztéhez. Azonban a lakossági diverzitás önmagában még nem kizárólagos feltétel, ellenben fontos összetevő.

Eltávolított konföderációs emlékművek – Helyszínenkénti bontásban (Top 10)						
Városok és körzetek szerint • 2020-as szobordöntési hullám						
#	Helyszín	Állam	Szobrok száma	D körzet (db)	R körzet (db)	Afro-Am. arány (%)
1	Richmond	VA	7	7	0	45.2%
2	Dallas	TX	5	5	0	24.0%
3	Raleigh	NC	3	3	0	28.6%
4	Birmingham	AL	2	2	0	68.7%
5	Fayetteville	NC	2	2	0	42.5%
6	St. Augustine	FL	2	0	2	6.4%
7	Kinston	NC	2	0	2	67.0%
8	Decatur	GA	2	2	0	15.6%
9	Asheville	NC	2	2	0	10.9%
10	Wilmington	NC	2	2	0	17.2%

- A képrombolás által érintett település nevének feltüntetése azonosítás céljából, mivel sok névazonosságot lehet felfedezni az USA különböző állambéli települései közt.
- A képromboló tevékenység áldozataként esett emlékmű felállítási éve. Kíváncsi voltam arra, hogy adott esetben egy régi felállítású műtárgy ugyanolyan veszélynek van-e kitéve, mint egy újabb, van-e bármilyen befolyásoló hatása a fennállás tényének. Az összes eltávolított emlékmű 69%-a az 1900 és 1914 közötti időszakból származik. Ez az Elveszett Ügy (Lost Cause) jelentős szoborállító tevékenységének legaktívabb korszakával esik egybe. Az erőszakos képrombolások az 1880 és 1907 évek közt épült (főleg richmondi) műtárgyakra koncentrált, leginkább díszítettségük és történelmi

terheltségük egyértelműsége végett. A hatósági eltávolítások 1920-nál korábban épült konföderációs köztéri alkotást nem érintettek.

9. A felállítást elrendelő, szervező személy vagy közösség, szervezet elnevezése. Különlegesen érdekesnek tűnt megnézni, hogy a lebontásra ítélt emlékműveket kik építtették. Ennek segítségével rögzíteni lehetett, hogy a legnagyobb mértékben károsult szervezet az emlékművek legnagyobb megrendelője volt, az United Daughters of the Confederacy nevű nőszervezet. Érdekes pikantériája az eseményeknek, hogy a Black Lives Matter Movement is egy nőszervezetként indult, vezetői is fekete nők. Így az emlékművek eltávolításának vagy megőrzésének szimbolikus csatáját lényegében két női irányítású civilszervezet vívta egymással, származásbéli befolyásoltságtól is hajtva.
10. Vizsgáltam, hogy kié volt az a terület tulajdonjogi szempontból, illetve, hogy esetlegesen kinek a tulajdonát képezte a képrombolás idején. Ez sajnos sok esetben nem volt kutatható, nem tüntették fel az iratokban, illetve a rendelkezésre álló hírforrásban. Ugyanis egy magánterületen álló emlékmű magántulajdonnak minősülhet, ezért eltávolítása a köztér közelségéből önmagában is speciális jogesetnek számított, illetve kérdéseket vet fel a közösségi képviselő hatalma és magánérdek szempontjából is, ennek kutatása a jövőben értékes tapasztalatszerzési lehetőséget jelenthet.
11. Az erőszakos képrombolás dátuma. Kíváncsi voltam, hogy összesen hány darab klasszikus, erőszakos ikonoklasztázis történt, amikor illegálisan, a műtárgy elpusztítása céljából kíséreltek meg vagy kiviteleztek sikeresen teljes szobordöntést az elkövetők a hatóság segítsége nélkül. Összesen nyolc darab sikeres (többszörös rombolás is volt, méghozzá Raleigh-ben) és egy darab elsőre sikertelen esetet rögzítettem. Ezek időben közel álltak egymáshoz, mégis három nagyobb csoportot lehetséges ezekből megalkotni. Az első csoportot a Birmingham (Alabama) és Montgomery (Alabama) időben közeli elkövetései adják, ezek május 31-én és június 1-én történtek meg. A következő csoportot a virginiai főváros, Richmond elkövetései adták, melyek június 8-án és 10-én történtek. Június 17-én egy sikeres és 21-én egy sikertelen szobordöntés történt szintén a virginiai fővárosban. Illetve két szoborrombolást június 19-én hajtottak végre BLM-aktivisták és szimpatizánsaik Raleigh és Washington D.C városokban. Látszik, hogy a tényleges és klasszikus rombolások többsége mind júniusban, az úgynevezett „Juneteenth” ünnepe és évfordulója (az USA-ban a rabszolgaság eltörlésének napja június 19-e) alkalmából történt meg. Ezek területileg jól behatárolhatók, legnagyobbbrészt Richmondot (négy sikeres, egy sikertelen eset) érintették. A térképen ábrázolva az első csoport (Alabama) két esete egymástól 140 km

távolságra, az utolsó két csoportot alkotó eset egy 400 km-es képzeletbeli vonalon helyezkedik el, ahol Raleigh és Washington D.C. jelenti a két szélét az elkövetéseknek, míg Virginia Állam fővárosa a központját. Ennek annyi jelentősége van, hogy azonos elkövetői csoport képes lehetett ezeket a távolságokat áthidalni, akár helyszínen koordinálva elkövetni az eseményeket. Az erőszakos képrombolásokra ugyanis jellemző, hogy kicsi és agresszív képromboló csoport „élcsapatként” hajtja végre a szimbolikus politika ezen megnyilvánulásait, ahogy az Ukrajnában történt a 2014-es év elején vagy az Iszlám Állam nevű terrorszervezet által 2015-ben Irakban és Szíriában. Történelmi példák is szolgálnak hasonló eseteket, így a Bildersturm a Németalföldön is utazó „hivatásos” képrombolók tetteit rögzítik.

12. A következő vizsgálati egységet a békés körülmények közti emlékműeltávolítások dátuma jelentette. Ennek lényege az volt, hogy az erőszakos és a békés rombolások közti ok-okozati kapcsolatot lehessen vizsgálni. Ebből általánosan megállapítható, hogy a szervezett, békés eltávolításokat megelőzte valamilyen erőszakos esemény, esetleg vandalizmus az adott helyszínen vagy annak közelében. Tehát ezek reakciókként történtek a helyi vagy az országos, néhány esetben a szövetségi szintű eseményekre. A dátum tekintetében George Floyd halálához legközelebbi eset az alabamai Birminghamban történt, ahol egy május 31-én történt vandál támadást és egy másik emlékművet ért erőszakos döntés után eltávolították a csak megrongált műtárgyat is június 2-án. A szintén alabamai Mobile településén június 1-én érte rongálás a helyi konföderációs emlékművet, amit június 5-én el is távolítottak a hatóságok. Azonban fontos kiemelni, hogy a június második felére eső eseményeknél elegendő volt a félelem a BLM-csoportok érkezésétől vagy az ezzel kapcsolatba hozható rendvédelmi problémáktól, hogy a hatóságok megelőzésképp elrendeljenek szoboreltávolításokat. Tehát a francia történelmi „Terror”, az erőszakos eseményekről való félelem -átvitt értelemben- így okozott képrombolással kapcsolatos hatósági reakcióhullámot.
13. A vandalizmus időpontja. Összesen tíz olyan esetet volt lehetséges rögzíteni, ahol a képrombolás az adott szobor vagy talapzata ellen elkövetett szándékos rongálás, közismertebben vandalizmus történt (azonban a vandalizmus még nem szobordöntés). Maga a kifejezés a Henri Jean-Baptiste Grégoire-tól származik, aki a francia forradalom idején történt szándékos rombolásokat nevezte így. A cselekedetek eloszlása hónap szerint a következő; a május legvége (2 eset) és június (7 eset), július (1 eset) és augusztus (1 eset). Ebből megállapítható, hogy a felháborodást kiváltó tragikus esemény közelsége befolyásolhatta inkább az erőszakos rongálásokat.

14. Vizsgáltam az emlékmű típusát, témát megjelölve (Konföderációs és Unionista). Ez azért is volt fontos, mert sikerült kiszűrni olyan emlékművet, melyet tévesen konföderációs tekintettek az elkövetők és a vizsgálat alapján kiderült, hogy egy alapító atya, Thomas Jefferson egyik képmása volt. Tehát ezt a kategóriát az ellenőrzés céljából használtam az adatbázisban.
15. Külön szempontot jelentett a műtárgy típusa, hogy pontosan mit és milyen alakot ábrázol. Kíváncsi voltam, hogy mennyire voltak uniformizáltak ezek az emlékművek, mivel általában az egy korszakban „egy kaptafára” készülő tömegszobrok olyan igényt teremtettek a viszonylag kis számú szobrász számára, amit egyedi munkákkal nehéz lett volna kielégíteni. Erre példa az első világháború utáni emlékezeti kultusz, ahol a háború tragédiáját feldolgozó nemzetek kisebb közösségei hőseiknek és áldozataiknak lakóhelyük kiemelt helyén emlékműveket emeltek. A Konföderáció egykori területén is hasonlóképp történt. Az eltávolított műtárgyak különböző kategóriái közül százalékos arányban az egyszerű katonaábrázolás (gyalogoskatona muskétával, CSA és civil ruházat keverékében) volt a legnagyobb, 39%-ot tett ki. Utána következő legnagyobb csoport a szöveggel ellátott egyszerű emlékművek voltak, 14%-ot tettek ki. A harmadik helyen megosztva 12-12%-kal a tábornoki ábrázolások és az obeliszek következtek. Az összes rombolásra ítélt emlékmű közül összesen egy ábrázol nőt és gyermeket (együtt), North Carolina Women of the Confederacy elnevezésű Raleigh-ben lévő szobor. Emellett még nőként egy angyal és két allegorikus ábrázolás jelenik meg. Ebből azt lehetséges megállapítani, hogy önmagában a konföderációs tematika jelentette az emlékművek száműzésének motivációját.
16. Az eltávolítás és rombolás elkövetőinek osztályozása. Itt a hatósági eltávolítások mértéke jelentős, ugyanis az emlékművek közel 70%-át a hatóság megbízottjai mozdították el helyükről. Második legtöbb esetben a demonstráció következtében a műtárgyak közel 7%-a vált rombolás áldozatává. Emellett a harmadik jelentős csoport a tulajdonosok önkéntes szobormentése volt, ami 4%-a volt az összes esetnek. Tehát jól látható az, hogy a konfliktus megelőzése vagy rendezése érdekében hajlandók voltak a döntéshozók az adott problémát okozó szimbolikus tárgy időszakos vagy végleges bontására. Ennek köze van a szobrok azon 7%-hoz, amelyeket erőszakkal döntöttek le a tüntetők.
17. A szobordöntések napra való bontásban. Ebben az esetben kíváncsi voltam arra, hogy az adott döntés, rongálás vagy lebontás naptári nap szerint mikor történt. Ennek a kutatásban annyi érdekessége volt, hogy a bontás napja és napszakja utalást jelentett az

adott emlékmű és a tömeg lehetséges kapcsolatáról. A hétköznapi, munkaidőben történő bontások igyekeztek kizárni az érdeklődő vagy tüntetni akaró közönséget a bontási látványból és a lehetséges reakciókból, míg a hétvégi, jórészt esti időpontok pontosan a tömeg eseményekbe való bevonásával álltak kapcsolatban. Az összes szoborrombolás tekintetében a szerdai nap volt felülreprezentált, 30%-kal, ezt követte a keddi nap, 17%-kal, hétfő és csütörtök 13%-okkal, majd szombat 12%-kal, péntek 9%-kal és legutoljára a vasárnap csupán 5%-kal. A meghatározhatatlan időpontok 1%-ban szerepeltek.

18. A szobordöntések napszakra való bontásban. Az emlékművek eltávolításával vagy megőrzésével kapcsolatban a tömegdemonstrációk elkerülése, illetve azoknak a következményeként való értékelése miatt tartottam fontosnak a napszak rögzítését az adatbázisomban. A nappali eltávolítások az összes eset 63%-át fedik le, míg az este vagy éjjel történtek 32%-ot. A maradék eset vitatott vagy nem meghatározható volt. Illetve az egyes döntéshozóknak a választópolgárok iránti bizalmának megléte vagy hiánya is jól követhető volt, amennyiben egy erőszak nélküli bontást éjjelre vagy a lakosság más nyugalmi idejére szerveztek meg. Érdekesség, hogy az összes erőszakos szobordöntés éjszaka történt, ami inkább arra utal, hogy jelentős társadalmi támogatással nem bírtak a tüntetők és az elkövetők, illetve, hogy egy rendezvény következményeként, egyfajta szimbolikus rombolással járó csúcspontként történtek meg ezek az események.
19. Vizsgáltam a vandalizmus és rombolás jellegét is. A döntéseket a lehető leginkább klasszikus módszerrel, kötél segítségével követték el, ami az erőszakos rombolások többségénél megvalósult. Emellett kiegészítő vandalizmus is minden esetben megfigyelhető volt, amit leginkább festékszóró vagy festékbomba segítségével követtek el. Amennyiben konkrét mondanivalót szerettek volna közölni, abban az esetben a festékszórót használták fel. Megfigyelhető volt a „szimbolikus kivégzések és megalázások” formája is, így a ledöntött szobortest felgyújtása, illetve a szobor lámpavasra való felakasztása is, jelképes népítéletként.
20. Kutattam azokat a szlogeneket, betűszavakat és egyéb kommenteket, melyeket a tüntetők a szobrokon, illetve azok talapzatán festékszóró segítségével hagytak. Ezekből a legtöbb a B.L.M. és az A.C.A.B. betűszó volt megtalálható. Ezeknek a jelentése; Black Lives Matter („A fekete életek számítanak”) és az All Cops Are Bastards („Minden zsaru fattyú”) volt. Emellett harmadik legtöbb esetben a trágár „Fuck” kifejezést lehetett leolvasni a helyszíneken, illetve ezek kiegészítéseit; így a fuck white, fuck Trump jelszavakat is. Ezekből érezhető a tüntetők dühös attitűdje, ami a rombolásokban csúcsosodott ki. Kevés magyarázó feliratot lehetett fellelni a rombolásokról készült

képeken, fotókon, azonban egy kiemelkedően értelmes példát lehetséges felhozni. Ez a texasi Fort Worth sírköszerű konföderációs emlékművet egy feliratos lepedővel fedték le a tüntetők, melyen a következő szöveg állt; „*Monuments made during the Jim Crow serves to keep racism alive - this exist to erase our racist past*” – „Az emlékművek, melyeket a Jim Crow idején készítettek, azok a rasszizmus ébren tartását szolgálják – ez azért létezik, hogy eltörölje a rasszista múltunkat.” Ez talán a legfrappánsabb összefoglalása a szobordöntések és eltávolítások történeti és ideológiai okainak.

21. Vizsgáltam az emlékmű és maradványa utóéletét több változó szerint is, itt arra voltam kíváncsi, hogy az erőszakos rombolás vagy lebontás után mi történt az adott műtárggyal. Külön gyűjtöttem azokat eseteket, ahol a talapzatot megtartották. Ebből 13 darabot tudtam rögzíteni, ami 17%-a az összes emlékműnek. Szintén 13 esetben pedig egyértelmű volt a szobor és talapzatának együttes áttelepítése, mely ismét az összes eset 17%-ban volt megfigyelhető. 27 esetben történt meg a lebontott szobor raktározása, ami az összes emlékmű közel 36%-át teszi ki.

Az adatbázisban felsorolt vizsgálati szempontok mellett fontos adalékot jelentett az adott település helyi politikai viszonyrendszere, a városvezető vagy éppen a megyei közgyűlés, vagy éppen az adott állam megválasztott képviselőinek, kormányzójának politikai érdekérvényesítési szándéka is. Ez különösen jól mutatkozott meg Virginia Állam fővárosában, ahol Richmond polgármestere Levar Stoney esetében követhető a politikai szándékoknak megfelelő döntéshozatal. Itt történt a leginkább látványos képrombolás, mellyel az egykori Konföderáció néhai fővárosát megszabadították a déli tematikájú emlékműveitől. Tehát az irányított képrombolás tevékenysége mindig kapcsolatban áll a helyi politikai érdekérvényesítéssel. Ehhez viszont eltérő mintázatok tartoznak, amennyiben a szövetségi politikai szint pártjait vizsgáljuk.

4.3.1. Pragmatikus helyhatósági emlékműeltávolítások, eltérő megőrzési és újra-avatási igénnyel.

Pragmatikus, azonban pártonként eltérő politikai stílus figyelhető meg a demokrata és a republikánus döntéshozók által végrehajtott képrombolások tekintetében.

Észak-Karolina államban 20 különböző településen történt képrombolások különleges érdekessége a Republikánus Párt elnökjelöltjét választó körzetekben (8 ilyen körzetről beszélhetünk) történt jelképbontásokból 8 esetből 7-ban együtt járt a bontás a másodlagos használat szándékával, melyből 6 esetben a lebontott emlékművek újrafelállítása új helyszínen megtörtént. Ebből 5 esetben történelmi emlékhelyen vagy temetőben, valamint 1 esetben

múzeumban. A Demokrata Párt elnökjelöltjeit választó körzetekben a bontást az emlékmű (vagy annak részei) jövőbeni másodlagos felhasználásával is megindokolták négy esetben (Greenville, Henderson, Raleigh, Tarboro), azonban ebből csak egy esetben történt meg másodlagos használat (Raleigh), az emlékmű részeit alkotó ágyúk történelmi emlékparkba való helyezésével. Tehát itt a 10 esetből 4 újrahasznosítási szándék és 1 másodlagos felhasználás történt. Két olyan esetet tudunk felsorolni, ahol a 2016-os választáson a republikánusok jelöltjét támogatta a körzet, viszont a 2020-as választáson már a demokratákét. Rocky Mount és Wilmington is szándékozott új helyet találni az emlékművének, azonban a művet megvalósulásáról már biztos információk nem lelhetők fel.

Virgína Államban 11 esetből egyedül Farmville kistelepülésen történt újrafelállítása a lebontott emlékműnek, ahol a közeli Konföderációs temetőben építették fel újra az emlékművet. Itt is a Demokrata Pártot támogatták a választók mind a 2016-os, mind a 2020-as elnökválasztásokon. Itt minden képrombolással kapcsolatos körzetben a demokrata jelölteket támogatták a szavazópolgárok.

Alabama Állam összesen kilenc bontási esetből három emlékmű-újraillesztést lehetséges megfigyelni. Mindegyik újraillesztést megcélzó helyen korábbi két elnökválasztáson kitaróan a republikánusokra szavaztak a választópolgárok, míg a többin ellentétes pártszimpátia rögzíthető. Mobile nagyváros esetében múzeumba került Semmes Admirális szobra. Anniston település áttelepítette konföderációs emlékművét egy közeli emlékparkba, míg Hunstville esetében egy közeli konföderációs hősi temetőben állították újra a déli tematikájú szobrot. Emellett egy olyan esetet is rögzítettem, ahol a republikánusok nem állították újra a lebontott emlékművet (Tuscaloosa), azonban itt a helyi egyetem területén álló szobor miatt nem is lehetett beleszólása a pártnak vagy a helyi hatóságoknak az intézmény döntésébe. A többi esetben mind demokrata többségű szavazóval bíró körzeteket találunk és itt nem volt lehetséges rögzíteni emlékműáttelepítési igényeket. Tehát Alabama állam esetében van erős összefüggés a pártszimpátia és az emlékművek relokációja és megőrzése közt.

Texas esetében is kilenc bontásról beszélhetünk, azonban itt nem született döntés az emlékművek új -kültéri- helyen való ismételt felállításáról. Houston és Denton esetében volt példa a műtárgy múzeumba helyezéséről. Denton mellett Fort Worth voltak azok a települések, ahol republikánusokat támogattak a választók, a többi hét, nagyobb városban a demokraták mellett voksoltak a szavazók. Tehát Texas esetében is van kapcsolat a pártválasztás és az emlékműmegőrzés és permanens eltávolítás közt.

Georgia Államban mind az öt esetben demokrata körzetekben történtek az emlékműeltávolítások. Egyedül Douglasville esetében került az emlékmű új helyszínre, azonban a felállítást halogatták és végül az UDC kérésére a helyi művészeti és történeti múzeumba kerülhetett a műtárgy.

Arkansas Államban három esetből egy helyen lehetett műtárgymegőrzést rögzíteni az adatbázisban. A republikánus elnökjelöltekre szavazó Bentonville településen egy magánparkba került át. A másik két körzetben demokratákat részesítették előnyben a szavazók, ezeken a helyeken (Little Rock és Pine Bluff) nem történt új felállítás vagy múzeumi műtárgymentés.

Florida Államban három esetet tudtunk rögzíteni. St. Augustine településen (republikánusokat támogatta mindkét elnökválasztáson) történt áttelepítés, ahol egy horgászati tevékenységet űző parkba került át a városi emlékmű. A másik két demokrata támogatású településen Plant City és Jacksonville esetében teljes eltávolításról beszélhetünk.

Arizona Államban Phoenix nagyvárosában történt konföderációs szobormenekítés és magánterületen való felállítás. Itt 2016-ben még republikánusokra, míg 2020-ban már a demokratákra voksoltak a szavazópolgárok. A másik arizonai esetben egy ritkán lakott területen álló emlékmű megrongálása történt, lopással. Kijavítás, rendezés nem történt ezek után sem, hiába számított a terület stabilan a republikánusokra szavazó körzetnek.

Missouri egyetlen bontott emlékműve esetében a következőket lehet megállapítani; Cape Girardeau városában stabilan republikánus elnökjelöltekre szavaztak a választópolgárok. A városban található konföderációs emlékmű eltávolításával egy időben a relokáció szándékát is kijelentették. Azonban ez később nem valósult meg.

Mississippi Állam egyetlen lebontott szobra tekintetében a republikánusokat támogató Oxfordban található emlékmű nem találkozott újrafelállítási szándékkal.

Pennsylvania esetén, Hampden Township nevű, republikánusokra szavazó körzetben magánterületen található konföderációs emlékmű a tulajdonos saját hatáskörben döntött és cselekedett a saját műtárgyának eltávolításáról. Mivel magánterület és magánszemély döntése volt, így a vizsgálatunkban nem releváns ez a műtárgy.

Nyugat-Virginia tekintetében Charleston városában az emlékmű részleges bontása történt meg, a műtárgy plakettjét leszerelték, míg maga a talapzat és az emlékműtömb fennmaradt. A terület stabilan republikánusokra szavazott a 2016-os és 2020-as választásokon.

Washington D.C., a szövetségi főváros választópolgárai kitartóan a demokrata elnökjelöltekre szavaztak. Az egyetlen eltávolított emlékműve az Albert Pike szobortól megfosztásra került, míg a női szoboralak és szabadkőműves szimbólumok helyén maradtak. A főalak újrafelállítását nem szorgalmazták a döntéshozók.

Ezzel az a mintázat rajzolódik ki, hogy az adott körzet elnökválasztásokon mérhető pártpreferenciájának erős kapcsolódása van az emlékművek utólagos hasznosításának módjára. Tehát a republikánus körzetekben inkább az áttelepítés mellett, úgy a demokrata körzetekben a másodlagos hasznosítás nélküli jelképbontásokat részesítették előnyben. Emellett erőszakos és sikeres szoborrombolás csak és kifejezetten a demokrata körzetekben történt.

A tömegtüntetésektől és a lehetséges politikai haszonvesztéstől való félelem, mint jelentős tényező is megfigyelhető a szoboreltávolítások többségénél. A tényleges és erőszakos szobordöntéseket messze meghaladják a békés és adminisztratív célból kivitelezett esetek. A települések vezetői igyekeztek elejét venni a tüntetések lehetséges kialakulásának, aminek leggyorsabb ellenszerét a szobrok saját hatáskörben való eltávolításában látták, azonban az újrafelállítással igyekeztek megőrizni (általában republikánus irányultságú) szavazótáboruk maradék szimpátiáját.

Összehasonlításképpen, a republikánusokra szavazó és békés képrombolást elkövető körzeteknek (összesen 18 db), 77%-a kívánta (14 db) az emlékművek másodlagos hasznosítását, újbóli felállítását, míg ebből több, mint 66% (12 db) valósult meg. Tehát azt mondhatjuk, hogy erős az összefüggés.

Elbontott emlékművek újraállítási szándéka és kivitelezése politikai hovatartozás szerint			
Állam	Összes Republikánus	Szándék	Kivitelezett
Észak-Karolina	8	7	6
Virginia	0	0	0
Alabama	3	3	3
Texas	2	1	1
Georgia	0	0	0
Arkansas	2	1	1
Missouri	1	1	0
Florida	1	1	1

Nyugat-Virginia	1	0	0
Washington D.C.	0	0	0
Összes (N=62)	18	14	12
Összes százalékban	100%	77,70%	66,60%

A demokratákra szavazó és békés (helyhatósági) képrombolást elkövető körzeteknek (összesen 44 db), 14%-a kívánta a másodlagos hasznosítást (6 db), míg ebből mindösszesen csak 7%-a valósult meg (3 db). Tehát a demokrata körzetekben inkább az emlékművek tartós eltávolítása volt a cél.

Elbontott emlékművek újraállítási szándéka és kivitelezése politikai hovatartozás szerint			
Állam	Összes Demokrata	Szándék	Kivitelezett
Észak-Karolina	10	4	1
Virginia	11	1	1
Alabama	6	0	0
Texas	7	0	0
Georgia	5	1	1
Arkansas	2	0	0
Missouri	0	0	0
Florida	2	0	0
Nyugat-Virginia	0	0	0
Washington D.C.	1	0	0
Összes (N=62)	44	6	3
Összes százalékban	100%	13,60%	6,80%

A két kategoriális változó közötti összefüggések (Függelék - A.1. pártpreferencia és az emlékmű újrahasznosítása/relokációja) vizsgálata szerint $\phi = 0,37$, $p = 0,001$ Cohen konvenciója szerint közepes-erős, statisztikailag szignifikáns kapcsolat (Cohen, 1988). A közepes-erős, szignifikáns phi-együttható empirikusan megerősíti, hogy a pártovatartozás statisztikailag is kimutatható előrejelzője az emlékmű utóéletének (Függelék).

Az, hogy a szándék szintjén mért és a ténylegesen megvalósult kivitelezés szintjén mért kapcsolat ereje szinte azonos ($\phi=0,37$ vs. $0,36$), azt jelzi, hogy a párthovatartozás szerinti eltérő emlékműkezelési logika nem csupán deklarált szándék, hanem a gyakorlatban is következetesen megvalósul (Függelék). A tulajdonjogi konfliktus (Harrison, 1995) demokratikus intézményi csatornán történő feloldása nem esetleges, hanem szisztematikus mintázat.

4.4. Kutatási kérdésre adott válasz és a hipotézis vizsgálata

Kutatási kérdés: Formai, szervezeti, intézményi és kimeneteli szempontból miben hasonlítanak és miben térnek el a 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások a historikus politikai ikonoklasztáziáktól és mi magyarázza, hogy a hatósági (anticipáló) intézményi logika dominált az erőszakos döntéssel szemben, miközben a képrombolás forradalmi eredmény nélkül mégis mérhető politikai mozgósítási hatást ért el?

Hipotézis: A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások formai szempontból illeszkednek a historikus ikonoklasztázia ismert mintázatába (H1), azonban szervezeti, intézményi és kimeneteli szempontból strukturálisan megkülönböztethető újdonságokat tartalmaznak (H2–H4), amelyek közül a legjelentősebb a demokratikus intézményi (irányító-aggregációs) anticipáló logika és eljárás, amely forradalmi eredmény helyett mérhető választási mozgósítási hatást produkált.

Az egyes hipotézisek vizsgálatának eredménye:

A hipotézisek vizsgálatát négy szerző munkásságára építi fel a disszertáció. Tarrow megmutatja a szimbolikus politikai cselekvések mechanizmusát, miszerint azok hogyan terjednek és miért most (Tarrow, 2011). Ez utóbbit használja vezérszálként, míg a három következő alkotó elméletei megerősítik azt. Harrison bemutatja, milyen konfliktusfajtáról van szó, értékelési, előállítási, tulajdonjogi vagy fennmaradási (Harrison, 1995). Koselleck segítségével lehetséges demonstrálni, mikor és miért válik egy stabil szimbólum politikailag tarthatatlanná a tapasztalati tér és a várakozási horizont szétválása révén (Koselleck, 2004). Assmann megmutatja, kinek az emlékezete érvényesül a kánon és ellenkánon konfliktusán keresztül (Assmann 1999).

H1 - A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások formai szempontból illeszkednek a historikus ikonoklasztázia ismert mintázatába.

Formai szempont igazolásához a Tarrow-féle elméleti keretet (Tarrow, 2011) alkalmazom elsődleges értelmezési és vizsgálati keretként.

Trigger mechanizmus jelenléte: mind az 1789-es, mind a 2020-as eseményeknél, előbbinek a véres tömegoszlatás, utóbbinál ez George Floyd halálának híre volt az, ami a jelentős demonstrációkat és később a képromboló eseményeket is közvetetten megindította. Erős kapcsolatnak minősíthető.

Moduláris repertoár: Az erőszakos képrombolásokat valószínűsíthetőleg egy tapasztaltabb végrehajtói csapat vezette vagy hajtotta végre. Minden esetben kötéllel elkövetett akcióról van szó, az emlékművek elhelyezkedése is viszonylag közeli, illetve a döntések időpontjai sem fedik egymást. Ez is erős hasonlóságot mutat a németalföldi vándorprédikátorok tetteivel és francia forradalmi szekciókban tapasztalt elkövetési módokkal.

Tiltakozási ciklus: Erős hasonlóságot mutat a francia forradalmi eseményekkel, van csúcspontja és hanyatlási időszaka is. A francia események több év időtartamot fednek le, 1792-1793-as csúccsal, addig a 2020-as amerikai képromboló esetek túlnyomó többsége három nyári hónapra összpontosul.

Diffúzió: A francia forradalmi esetben hierarchikus diffúzió figyelhető meg, míg az amerikai esetben hálózatos, illetve a terjedési sebességek tekintetében is eltérések mutatkoznak, így itt a kapcsolat mérsékelt.

Harrison értékelési konfliktusfogalma (Harrison, 1995) alapján a BLM és az UDC diskurzusháborúja érhető tetten. A BLM oldaláról tekintve a „historikus rasszizmus”, mint kőbe vésett, bronzba öntött üzenet jelenik meg. Az UDC részéről mindez kulturális örökség. Ez a szembenállás nem különbözik szerkezetében a historikus képrombolások azonos típusú szimbolikus értékítélet-vitáitól.

A Koselleck-féle „Zeitschichten” kötetében megírt időréteg-elmélete (Koselleck, 2003) megmutatja, hogy a képrombolás azért ismétlődik strukturálisan különböző korszakokban, mert az időrétegek egyidejűsége szükségszerűen feszültséget termel. A konföderációs szobor egyszerre hordozza az 1865-ös polgárháborús vereség, az 1910-es Lost Cause és a 2020-as újraértelmezési igény rétegét. Így a 2020-as szobordöntések és az 1789-es párizsi képrombolások strukturális párhuzama is azzal magyarázható, hogy mindkét esetben egymásra

rakódott időrétegek feszülnek egymásnak a szimbolikus térben. Ez nem véletlen analógia, hanem a politikai ikonoklasztázia történelmi mélységű struktúrájának visszatérése (Koselleck, 2003).

Assmann kulturális emlékezet-elmélete megmutatja, hogy a köztéri szobor az intézményesített emlékezet legláthatóbb és legkézzelfoghatóbb formája (Assmann, 1999). Ezért minden képrombolásban szobrok esnek először áldozatul. A szobor az a közterületi objektum, amely a kulturális emlékezeti kánon fizikai hordozójaként a legjobban megcélozható, támadható (Assmann, 1999).

A vizsgálat eredményeként az erős hasonlósági kapcsolat igazolható, tehát formai szempontból nem tartalmaz lényegi újdonságot a 2020-as amerikai képrombolási hullám. A hipotézis (H1) ezen része igazoltnak tekinthető.

H2 - A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások szervezeti szempontból strukturálisan megkülönböztethető újdonságokat tartalmaznak a historikus ikonoklasztázia ismert mintázataihoz képest.

Nőszervezetek harca: Lényegi újdonságként megállapítható, hogy két nőszervezet jelképes harcát láthatjuk a konföderációs szobor-megőrzés és a szobordöntések szimbolikus csatamezőjén. Itt UDC (United Daughters of the Confederacy) és a BLMGNF (Black Lives Matter Global Network Foundation) vívott történelmi és politikai háborút egymással. Ilyet a történelemben nem ismertünk eddig.

Hálózat-alapú decentralizált szervezet: Szervezetileg is újdonság a hálózati elv, mivel a disszertáció taglalja a BLM mozgalom sejtyszerű, network-alapú, hosszú ideig tartó alapos felépítését. Ez egy decentralizált hálózatként képes volt rugalmasan és gyorsan reagálni a felmerülő politikai kihívásokra. A sejtek feletti koordináció kérdése egyelőre nem bizonyítható.

A hálózatos diffúziót Tarrow leírja (Tarrow 2005), de nem adja meg a szimbolikus küzdelem nemi dimenziójának elméleti keretét, továbbá a hierarchikus kontra hálózati szervezeti ellentétet csak leíróan, nem magyarázó fogalomként kezeli.

Harrison előállítási konfliktusa (production conflict) azt vizsgálja, hogy ki rendelkezik a szimbólum alkotásának autoritásával (Harrison, 1995). Az UDC felállítja, a BLM lerombolja. Ez a leegyszerűsített helyzet egy klasszikus előállítási konfliktus. A szakirodalomban precedens nélküli, hogy mindkét képromboló oldalt egy-egy nőszervezet képviseli. Harrison tipológiája elhelyezi ezt a konfigurációt, de nem tudta előre jelezni.

Koselleck modernitás-tézise (Koselleck, 2004) szerint a várakozási horizont egyre távolabb kerül a tapasztalati tértől. A BLM jövőorientált hálózata ezt a modernkori logikát testesíti meg, mivel alacsony koordinációs költségű, jövőre irányuló -hálózati struktúrájú- szervezete gyorsabban reagál, mint az UDC múltorientált hierarchiája. Ez szervezeti újdonságként értékelhető, továbbá Koselleck modernitás-tézisének (Koselleck, 2004) közvetlen következménye.

Assmann megkülönböztetése a kommunikatív (élő, hálózati) és kulturális (intézményesített, hierarchikus) emlékezet (Assmann, 1999) között pontosan leírja a BLM és az UDC szervezeti különbségét. A két szervezet nemcsak méretben és korban különbözik, hanem emlékezeti logikájában: az egyik kommunikatív, a másik kulturális emlékezeti módot követ.

Ezek alapján két jelentős szervezeti újdonságot is lehetséges felmutatni a történelmi képrombolásokhoz képest. A hipotézis (H2) második részét sikerült igazolni.

H3 - A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások intézményi szempontból strukturálisan megkülönböztethető újdonságokat tartalmaznak a historikus ikonoklasztázia ismert mintázataihoz képest.

Önkormányzati képrombolások: Az értekezéstervezetben sikerült bemutatni, hogy az általános narratívához képest -ahol csak erőszakos emlékműpusztításnak tulajdonítják az amerikai képrombolást-, a valóságban a lebontott szobrok (76 db) túlnyomó többségét (69 db) a hatóság távolítja el, rendezett és békés módon. Az amerikai ikonoklasztázia nagyrészt és valójában önkormányzati döntésekből fakadó demokratikus, választott képviselők útján működő eseménysorozatnak tekinthető, amit a zavargásoktól és a politikusi hatalom- ill. kontrollvesztés miatt vezényeltek le így a helyi döntéshozók.

Félelem, mint kauzális mechanizmus – anticipáló intézmények: *„A szervezett, békés eltávolításokat megelőzte valamilyen erőszakos esemény, esetleg vandalizmus az adott helyszínen vagy annak közelében.”* Ez azt jelenti, hogy az intézmény nem reaktív volt, hanem anticipáló, tehát megelőzte a tömeget, nem a tömeg kényszerítette az intézményt. Ez az a mechanizmus, amely strukturálisan megkülönbözteti az amerikai esetet a francia forradalmi példától. Emellett szól az is, hogy a napszakot figyelembe vevő elemzésnél látszik az is, hogy a hatósági bontások jelentős hányada (30%-a) szerdai napra esett. *„a hétköznapi, munkaidőben*

történő bontások igyekeztek kizárni az érdeklődő vagy tüntetni akaró közönséget.” Ez a hatósági cselekvés tudatosságát bizonyítja - nem reakció, hanem stratégia alapján.

Az adatbázisban rögzített lakosságszám és az eltávolítás intézményi jellege közti statisztikai vizsgálat alapján kimondható, hogy az önkormányzati, anticipáló logika általánosan érvényesült (Függelék). Úgy tűnik, nagyobb, politikailag sikerebben mozgósított közösségekben nagyobb eséllyel előzte meg vagy kísérte a hatósági döntést tüntetői akció is, mivel a nagyobb településeken valamivel gyakoribb volt a nem-intézményi (tüntetői vagy egyéni) eltávolítás (Függelék). Mivel a p-érték éppen a szignifikancia hagyományos küszöbén van, ezt az összefüggést inkább az állításom árnyalására tartom alkalmasnak (Függelék). Mindhárom, az afroamerikai lakossági arányt bevonó korreláció gyenge és nem szignifikáns, bár az együtthatók iránya minden esetben a várt (pozitív) irányba mutat (Függelék). Az eredmények tehát arra engednek következtetni, hogy a helyi afroamerikai lakossági arány önmagában nem magyarázza meg sem a pártpreferenciát, sem az eltávolítás módját, sem annak utóéletét, vagyis a hipotézisben megfogalmazott mozgósítási-szimbolikus magyarázat nem redukálható egyszerű helyi demográfiai összefüggésre. Ez inkább megerősíti, mintsem gyengíti a disszertáció azon állítását, hogy a jelenség politikai-intézményi, nem pedig demográfiai-statisztikai természetű (Függelék).

Párthovatartozás alapján eltérő másodlagos emlékműhasznosítások: Az értekezés bemutatja, hogy Ez azt jelenti, hogy ugyanaz a szimbolikus aktus, tehát az emlékmű eltávolítása két teljesen különböző politikai logikát követ: a demokrata körzetekben végleges delegitimáció a szobrok beolvasztásával és végleges tönkretételével, míg a republikánus körzetekben átmeneti kompromisszum, raktározás után relokációval és újraállítással. Azt is érdemes kiemelni, hogy nagyobb lélekszámú települések és megyék szignifikánsan inkább demokrata többségűek, ami megfelel az USA-ban dokumentált város-vidék politikai törésvonalnak, és validálja a pártpreferencia-változó alkalmazását ($r = 0,358$, $p = 0,002$, közepes erősségű, szignifikáns, pozitív kapcsolat). a H3 hipotézisrész statisztikai tesztelésére (Függelék). A lakosságszám önmagában nem magyarázza meg az újrahasonosítás valószínűségét - ez alátámasztja, hogy a Függelék A.1–A.2. pontjában kimutatott, kifejezetten pártpreferencia-alapú összefüggés nem egy általánosabb, méret szerinti hatás mellékterméke, hanem valóban a politikai hovatartozáshoz köthető, önálló magyarázó tényező (Függelék).

Harrison tulajdonjogi konfliktusfogalma (Harrison 1995) alapján a disszertáció adatbázisában használt „land ownership” változó az eltávolítási mechanizmus legfontosabb strukturális előrejelzőjévé válik. Ugyanis ahol az önkormányzat a tulajdonos, ott a tulajdonjogi konfliktus

„proprietaryship conflict” -anticipáló- demokratikus intézményi csatornán oldódik fel. Ez a megoldástípus historikus előzmény nélküli, ami H3 igazolásának Harrison-alapú elméleti magyarázatát adja. Az, hogy a szándék szintjén mért és a ténylegesen megvalósult kivitelezés szintjén mért kapcsolat ereje szinte azonos, közepes-erős, szignifikáns statisztikai kapcsolat, azt jelzi, hogy a párthovatartozás szerinti eltérő emlékműkezelési logika nem csupán deklarált szándék, hanem a gyakorlatban is következetesen megvalósul (Függelék). A tulajdonjogi konfliktus (Harrison, 1995) demokratikus intézményi csatornán történő feloldása nem esetleges, hanem szisztematikus mintázatot mutat.

Koselleck várakozási horizont fogalma alapján (Koselleck, 2004) az anticipáló intézményi cselekvés pontosan azért jelent intézményi újdonságot, mert 1789-ben az intézmény a tömeg tapasztalati nyomására reagált, míg 2020-ban az intézmény az anticipált jövőre cselekedett. Ez a várakozás „a még-nem felé irányul” (Koselleck, 2004). Tehát az intézményi aktorok nem a múlt tapasztalata, hanem egy anticipált jövő alapján cselekszenek. A hatóság pontosan ezt tesz, kerüli a konfliktust, ezért éjszaka vagy munkaidőben bont. Ezzel kizárja a tömeget, mert előre látja az erőszakos konfrontáció lehetőségét.

A párthovatartozástól függő utóélet-kezelés Assmann kánon–ellenkánon fogalmaival értelmezhető (Assmann, 1999). A demokrata önkormányzatok a kánon felszámolását (szoborbeolvasztás, eltüntetés, emlékmű megsemmisítés), a republikánus önkormányzatok annak periferializálását (relokációt) választják.

A két kategóriális változó közötti összefüggések (Függelék). A pártpreferencia és az emlékmű újrahasznosításának-relokációjának vizsgálata szerint közepes-erős, szignifikáns phi-együttható empirikusan megerősíti (Függelék), hogy a párthovatartozás statisztikailag is kimutatható előrejelzője az emlékmű utóéletének, alátámasztva az Assmann kánon–ellenkánon fogalompárjára épülő értelmezést (Assmann, 1999).

Pártpreferencia és az eltávolítás módja (intézményi vagy tüntetői/egyéni jellegű) közti statisztikai kapcsolat vizsgálatából származó nemleges (nem szignifikáns) eredmény önmagában is releváns a H3 hipotézisrész szempontjából, még hozzá megerősítő irányban (Függelék). Mind a republikánus (96,0%), mind a demokrata (85,7%) körzetekben túlnyomóan intézményi, anticipáló eltávolítási mechanizmus dominált, a hiányzó szignifikáns pártpreferencia-hatás azt jelzi, hogy az önkormányzati képrombolás és a „félelem, mint kauzális mechanizmus, anticipáló intézmények” jelenség nem egy politikai oldalra jellemző kivétel, hanem az egész mintára általánosan jellemző strukturális újdonság volt (Függelék). Vagyis a

párhovatarozás nem az eltávolítás, hanem csak az emlékművi utóélet kérdésében jelent releváns megkülönböztető tényezőt.

A fenti pontok alapján a H3-as hipotézisrészét igazoltnak tekintem, ugyanis ezek jelentős újdonságoknak számítanak az eddig ismert történelmi ikonoklasztázisokhoz képest.

H4 - A 2020-as USA-béli konföderációs emlékmű-eltávolítások kimeneteli szempontból strukturálisan megkülönböztethető újdonságokat tartalmaznak a historikus ikonoklasztázis ismert mintázataihoz képest.

Elmaradt a forradalom: A képromboló események politikai kimeneti eredményét vizsgálva megállapítja az értekezéstervezet, hogy a 2020-as amerikai eseteket tekintve a forradalom elmaradt, rendszerváltáshoz hasonló eseményről sem beszélhetünk. Bizonyítható ez azzal, hogy a szobrok 91%-a érintetlen maradt, Trump elszámoltatása sikertelen volt, illetve Biden a BLM-et kampányeszköznek, nem forradalmi programnak használta.

Politikai szükségszerűség: Richmondban a helyi demokrata vezetés tudtában volt a helyzet súlyosságának, felvállalta azt, hogy az események élére álljon, amennyire csak lehetett az erőszakos szoborlevételek után. *„A politikai szükségszerűség felülírta a történelmi és műemlékvédelmi szempontokat”*. Ez egy politikailag tudatos stratégia volt, ami a polgármesternek újabb ciklust hozott, megtarthatta városvezetői székét. A demokrata párti politikusok sem szerettek volna forradalmi változást, mert az így az ő helyüket ugyanúgy veszélyeztette volna, mint az ellenfeleikét. A rend megőrzését, illetve helyreállítását választották.

Harrison fennmaradási konfliktusa (survival conflict) azt vizsgálja, hogy fennmarad-e a szimbólum politikai hovatartozás emblémájaként (Harrison 1995). A szobrok 91%-a érintetlen maradt, ami azt jelzi, hogy a fennmaradási konfliktus az eredeti szimbólumcsoport javára dőlt el. A szimbolikus tőke nem semmisül meg, csak részlegesen átrendeződik. Ez a „forradalom elmaradásának” Harrison-fogalmú magyarázata. Ez nem tekinthető kudarcnak, hanem inkább újratárgyalásnak, politikai haszonnal járó újraértelmezésnek.

Koselleck a forradalom modern fogalmát „kollektív egyes számként definiálja” nyílt végű, metahistorikus kategóriaként, amelynek szemantikai elvárása szükségszerűen meghaladja a tényleges politikai eseményeket (Koselleck, 2004). A BLM várakozási horizontja (forradalmi átalakulás) és az USA intézményi tapasztalati tere (demokratikus stabilitás) közötti rés eleve kizárja a forradalmat. A Georgia és Arizona-i mozgósítás (Koselleck-féle Erwartungshorizont)

ugyanakkor igazolja (Koselleck, 2004), hogy a jövőre irányuló várakozás politikai eredményt produkál forradalom nélkül is.

Assmann és Aleida Assmann elmélete alapján a tároló emlékezet és a funkcionális emlékezet megkülönböztetése megmutatja, hogy a múzeumba, raktárba kerülő szobor politikailag inaktívvá válik ugyan, de fizikailag létezik (Assmann, 1999). A demokratikus kimenet tehát nem a megsemmisítés, hanem a funkcionális emlékezetből való kivonás.

A hipotézis negyedik része így szintén történelmi szempontból újdonságokat hordozott. Ennek eredményeképp igazolja a hipotézist.

A hipotézis vizsgálatának összesített eredménye:

Összességében a 4 részhipotézisből 4 igazolta a feltevés megállapítását. Így az elfogadásra került. Valójában az USA-béli 2020-as képrombolási, szoborrombolási hullám tartalmaz lényegi újdonságokat a történelmi, politikai ikonoklasztáziákhoz képest, szervezeti, intézményi és kimeneteli szempontból is, míg formai tekintetben nem.

Az Amerikai Egyesült Államokban, a 2020-as szövetségi elnökválasztási kampányidőszak alatti, konföderációs emlékműveket koncentráltan ért képrombolást, az ikonoklasztázisok történelmi vonatkozásai bemutatását követően értékeltem munkámban. Ennek eredményeként megállapítottam, hogy politikai szempontból rendelkezik historikus előképpel az amerikai szoborpusztítás, azonban ehhez a szekuláris indíttatású, a francia forradalom alatti párizsi szekciók (önkormányzó körzetek) hasonló jellegű, a tömeg hangulatát figyelembe vevő gyors és alulról jövő döntéshozatalát érdemes vizsgálni.

A rombolások ideológiai szempontból újdonságot jelentenek, nem lehetséges történelmi párhuzamokat felmutatni, ugyanis a BLM mozgalom rasszcentrikus eszmerendszere, mint befolyásoló tényező nóvumnak tekinthető. Tehát ebből a szempontból a hipotézisemet részben elvetni kényszerültem, mivel újdonságként értékelhető, a képrombolások történelmét tekintve új motívumot lehetséges azonosítani.

A politikai közösséget figyelembe véve is megfigyelhető, hogy az afroamerikai lakosság szimbolikus értelemben egyáltalán nem, vagy csak minimálisan alkotórésze az amerikai politikai közösségnek (Ochiai, 2021). Tulajdonképpen a köztéri emlékművek tekintetében megtörtént a jelképes kiegyezés a korábbi ellenségek, az egykori Konföderáció és az Unió közt (Arlington National Cemetery területén, 1914-ben felállított Confederate Memorial példája), mivel mindkét oldal megemlékezhetett az áldozataira, felülemelkedve vagy részben betemetve

a korábbi mély és polgárháborút okozó politikai törésvonalat, majd az amerikai patriotizmus eszméjében egyesültek. Ebből a szimbolikus térben is megjelenő nemzeti egyesülésből a politikai és jogi értelemben felszabadított afroamerikai lakosság akkor történelmi okokból kimaradt, majd ezt a hátrányt lényegében a következő 100 évben sem hozták be. A faji emancipációs küzdelmek sem jelentettek ebben megoldást, némi elmozdulás csak az 1990-es évek végén volt látható, mikor megjelentek fekete-amerikaiakat ábrázoló emlékművek is közterületen, mint Arthur Ashe teniszbajnok és aktivista emlékműve Richmondban, majd a 2011-ben átadott, Washington D.C. területén található Martin Luther King Jr. Memorial. Ez utóbbi a National Mall területén áll, tehát emlékművi szempontból kiemelten fontos helyre került a polgárjogi aktivista szobra. Tehát a szimbolikus térben való megjelenés nem precedens nélküli, azonban sporadikus jellege miatt nem is általános érvényű vagy tömeges. Minden generáció megfogalmazza vagy újra értelmezi az identitását, ami jelentős érzelmeket kiváltó traumatikus társadalmi események miatt erősebben kerül előtérbe. Így a jelképi reprezentáció elmaradása inkább a meglévő -és a fekete-amerikaiakat inkább bántó- konföderációs és más problematikusnak ítélt emlékművek szimbolikus térből való kirekesztését és eltüntetését vonta maga után. „Ha nekik sincs, másnak se legyen” elve alapján. Tehát az USA-ban a feketék és fehérek közti jelképi szintű reprezentációs kiegyezés elmaradása konkrét politikai cselekményekben és valós erőszakban is megjelent a 2020-as elnökválasztási évben.

A képrombolás társadalmi igazságosságra felhívó, a *critical race theory* nevű gondolati irányzathoz eredő „ideológiáját” az ún. cancel culture jelensége közvetítette a „BLM” (Black Lives Matter) és a gyűjtőnéven a „WOKE” mozgalmak követeléseire. Ezek a jelentős átfedéssel bíró gyűjtőszervezetek Barack Obama elnöksége idején erősödtek meg, létrejöttüket a 2008-as gazdasági világválság negatív gazdasági hatásai és az afroamerikai lakosság hátrányos társadalmi helyzete elősegítette. A „BLM” mozgalom hálózatba szervezett felépítése és egy-egy tragikus esemény és azok afroamerikai elszenvedői köré épített országos-szintű figyelemfelkeltő tiltakozásai 2020-ig egyre jelentősebb médiasikereket értek el, kommunikációja központjában a rasszizmus miatti áldozatiság állt. Ez a hagyományos és az online médiumok és közösségi platformok segítségével hívott fel kirekesztésre mindazokkal szemben, akik véleményük szerint a társadalmi igazságosság gondolatát és követeléseiket nem támogatják. Ennek a modern osztrakizálásnak pedig történelmi szereplők szobrai estek áldozatul. Történt ez a képrombolások általános törvénye alapján, miszerint a hatalom jelképeit az azzal szembe helyezkedők az eszméik keltette indulat hatására megrongálják, pusztítják, eltávolítják, ezzel jelképes politikai térfoglalást hajtva végre. A képrombolási hullám azonban

célját csak korlátozottan érte el. Szövetségi szinten megváltoztatta a közvélekedést a leginkább támadott konföderációs történelmi emlékművekkel szemben, azonban így is mindössze az érintett emlékműveknek maximum 8,7%-a került eltávolításra. Tehát a képrombolási hullám nem ért el olyan szintet, mint amilyennek azt szánhatták. Ez párhuzamba állítható a BLM mozgalom célkitűzéseinek korlátozott sikerével is. A közvélekedést ideiglenesen befolyásolni tudta, azonban mélyre ható intézményi szintű változásokat nem tudott elérni. Így hiába kölcsönözte eszköztárát a forradalmi képrombolástól, forradalmi változások nem történtek. Az emlékműveket érintő változások jó mércéi a politikai-társadalmi változások igényének, vagy esetünkben annak hiányának.

A forradalmi változás elmaradása azonban nem jelenti a politikai eredmények hiányát. A nyilvánosságban megjelenő és világszerte további képrombolásokat ihlető események hozzájárultak a 2020-as USA-béli szövetségi elnökválasztás választói mozgósításához. Ugyanis sikerrel aktivizálták olyan szavazói csoportokat az egykori Konföderáció területét is lefedő ún. Sunbelt térségében, ami képes volt a billegő államokat, ha kevés szavazattal is, de átfordítani a demokraták számára. Ilyen Georgia és Arizona esetében történt meg, melyek azonban mérsékelten voltak érintve a képrombolások által, azonban általánosságban az egykori déli államokban ez politikai nyomást jelentett a republikánusokra, akik nem tudták olyan arányban és számban sikerrel megszólítani az egykori déli államok jelenlegi lakosainak 18%-át kitevő (censusreporter, n.d.) fekete szavazókat, mint a demokraták. Tehát a képrombolás elkövetése kifejezetten politikai eredményekkel járt. Kényszerhelyzetet okozott a republikánusok számára, reakcióra késztetve őket egy olyan „erkölcsi-jogi-politikai-történelmi mátrixban”, melyre nem voltak megfelelő válaszaik központi szinten. Egyedül a helyi republikánus politikusok tudtak sikeresen reagálni azáltal, hogy a problémásnak tűnő, ellenállást szító szobrokat a települések központjából raktárba, majd az adott lakott terület periferiáján lévő temetőbe, emlékparkba helyezték át. A demokrata politikusok helyi szinten az eltávolítás majd eltüntetés hívei voltak, jellemzően a történelem eme szimbólumainak száműzése egyszerűbb és kényelmesebb döntésnek bizonyult számukra. Ezzel igyekeztek a helyi igényekre gyorsan reagálni és a társadalmi békét (illetve szavazóik szimpátiáját) megőrizni.

4.5. A kutatás újdonsága és hozzájárulása a tudományos szakirodalomhoz

A disszertáció újdonsága, hogy a 2020-as amerikai képrombolási hullámot politikatudományi szempontból elemzi. Ehhez az ikonoklasztázia legnagyobb elemszámmal (N=76) bíró csoportját, a konföderációs emlékműveket veszi fókuszba. Következtetéseit adatbázisban összesített alapos vizsgálatból származó információkból származtatja, felkutatva a konföderációs emlékművek eltávolításának részleteit és politikai eredményeit. Teszi ezt az európai és közel-keleti történelem ismert emlékműrombolási sajátosságainak bemutatásával, mely segítségével historikus kontextusba helyezi és értékeli a 2020-as amerikai képromboló eseményeket. Módszertani tekintetben új kutatást végez a szerző, amely régészeti leletmentési eljárás adatgyűjtését kombinálja a politikatudományi elemzési eljárásokkal. Ezzel lehetséges volt a jelképi jelentéssel bíró emlékművek rombolását politikai helyzetértékeléssel egybevetni, feltárni az erőszakos vagy erőszak nélküli szimbolikus aktusok választási eredményre mért hatását, befolyásoló képességét. Ezzel a jelenleg rendelkezésre álló szakirodalom történelmi, művészettörténeti, emberi jogi, emancipációs jogtörténeti fókuszú munkáit politikatudományi célú kutatással kívánja kiegészíteni és választ adni arra, hogy a politikai hatalom választások útján való megszerzésének mi köze van a szimbolikus politikai eszközöknek tekinthető emlékművekhez.

5. Irodalomjegyzék és függelék

I. Könyvek és monográfiák

Allison, D. B. (Ed.). (2018). *Controversial monuments and memorials: A guide for community leaders*. Rowman and Littlefield.

Arendt, H. (1995). *Múlt és jövő között: Nyolc gyakorlat a politikai gondolkodás terén*. Osiris.

Assmann, J. (1999). *A kulturális emlékezet*. Atlantisz.

Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization*. Cambridge University Press.

Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.

Beach, D., & Pedersen, R. B. (2013). *Process-tracing methods: Foundations and guidelines*. University of Michigan Press.

- Bernhard, M., & Kubik, J. (2014). *Twenty years after communism: The politics of memory and commemoration*. Oxford University Press.
- Brady, H. E., & Collier, D. (Szerk.). (2004). *Rethinking social inquiry: Diverse tools, shared standards*. Rowman & Littlefield.
- Brah, A., & Coombes, A. E. (Eds.). (2000). *Hybridity and its discontents: Politics, science, culture*. Routledge.
- Bredenkamp, H. (1975). *Kunst als Medium sozialer Konflikte: Bilderkämpfe von der Spätantike bis zur Hussitenrevolution*. Suhrkamp.
- Cassirer, E. (1944). *An essay on man: An introduction to a philosophy of human culture*. Yale University Press.
- Cassirer, E. (1955). *The philosophy of symbolic forms*. Yale University Press.
- Chapman, H. (2018). *Iconoclasm and later prehistory*. Routledge.
- Clausewitz, C. von (2013). *A háborúról*. Zrínyi Kiadó.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Routledge.
- Cox, K. L. (2021). *No common ground: Confederate monuments and the ongoing fight for racial justice*. University of North Carolina Press.
- Coutu, J. (2006). *Persuasion and propaganda: Monuments and the eighteenth-century British Empire*. McGill–Queen's University Press.
- Cramér, H. (1946). *Mathematical methods of statistics*. Princeton University Press.
- Crew, P. M. (2008). *Calvinist preaching and iconoclasm in the Netherlands, 1544–1569* (digitally printed version). Cambridge University Press.
- Csejtei, D., & Juhász, A. (2009). *Oswald Spengler élete és filozófiája*. Attraktor Kiadó.
- Delgado, R., & Stefancic, J. (2017). *Critical race theory: An introduction* (3rd ed.). New York University Press.
- Delgado, R., & Stefancic, J. (Eds.). (2013). *Critical race theory: The cutting edge* (3rd ed.). Temple University Press.

- Doyle, W. (1990). *The Oxford history of the French Revolution*. Oxford University Press.
- Freedberg, D. (1975). *Iconoclasts and their motives*. Gary Schwartz.
- Freedberg, D. (1989). *The power of images: Studies in the history and theory of response*. University of Chicago Press.
- Freedberg, D. (2021). *Iconoclasm*. University of Chicago Press.
- Fromm, E. (1973). *A rombolás anatómiája* (Magyar kiadás 2001). Háttér.
- Gamboni, D. (1997). *The destruction of art: Iconoclasm and vandalism since the French Revolution*. Reaktion Books.
- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. Cambridge University Press.
- Goldstein, A. P. (1996). *The psychology of vandalism*. Springer Science & Business Media.
- Gonzalez, M. (2021). *Black Lives Matter: The making of a new Marxist revolution*. Encounter Books.
- Grégoire, H. (1837). *Mémoires de Grégoire, ancien évêque de Blois* (H. Carnot, Ed.). Ambroise Dupont.
- Hahner, P. (1985). *A Bastille bevétele*. Kossuth Kiadó.
- Halbwachs, M. (2018). *Az emlékezés társadalmi keretei* (S. Sujtó, Trans.). Atlantisz. (Eredeti mű: 1925)
- Hase, R. F.-von, & Lehmkuhl, U. (Eds.). (1997). *Enemy images in American history*. Berghahn Books.
- Heidegger, M. (1950). *A műalkotás eredete*. Európa.
- Hinton, E. (2016). *From the war on poverty to the war on crime: The making of mass incarceration in America*. Harvard University Press.
- International Council on Monuments and Sites. (1994). *Bildersturm in Osteuropa: Die Denkmäler der kommunistischen Ära im Umbruch*. Karl M. Lipp Verlag.

- King, G., Keohane, R. O., & Verba, S. (1994). *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton University Press.
- Koselleck, R. (2004). *Futures past: On the semantics of historical time* (K. Tribe, Ford.). Columbia University Press. (Eredeti mű: 1979)
- Koselleck, R. (2002). War memorials: Identity formations of the survivors. In *The practice of conceptual history* (T. S. Presner, Ford., 285–326. o.). Stanford University Press.
- Koselleck, R. (2003). *Zeitschichten: Studien zur Historik*. Suhrkamp.
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE Publications.
- AssLandrieu, M. (2018). *In the shadows of statues: A white southerner confronts history*. Viking.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell.
- Lilleker, D. G. (2006). *Key concepts in political communication*. SAGE.
- Long, M., & Burke, R. H. (2015). *Vandalism and anti-social behaviour*. Palgrave Macmillan.
- Matusitz, J. A. (2015). *Symbolism in terrorism: Motivation, communication, and behaviour*. Rowman & Littlefield.
- Michalski, S. (1998). *Public monuments: Art in political bondage 1870–1997*. Reaktion Books.
- Nietzsche, F. (2002). *A hatalom akarása* (G. Romhányi Török, Trans.). Cartaphilus Kiadó.
- Norberg-Schulz, C. (1965). *Intentions in architecture*. MIT Press.
- Norton, P. F. (1977). *Latrobe, Jefferson and the National Capitol*. Garland.
- O'Neill, C. T. (2020). *Down along with that devil's bones: A reckoning with monuments, memory, and the legacy of white supremacy*. Little, Brown and Company.
- Peirce, C. S. (1902). Logic as semiotic: The theory of signs. In *Philosophical writings*. Dover Publications.
- Potó, J. (2003). *Az emlékeztetés helyei*. Osiris.

- Prohászka, L. (1994). *Szoborsorsok*. Kornétás Kiadó.
- Ransby, B. (2018). *Making all Black lives matter: Reimagining freedom in the twenty-first century*. University of California Press.
- Réau, L. (1959). *Histoire du vandalisme: Les monuments détruits de l'art français* (Vol. 2). Hachette.
- Seawright, J. (2016). *Multi-method social science: Combining qualitative and quantitative tools*. Cambridge University Press.
- Sheppard, S. (2010). *An introduction to the legal system of the United States*. Oxford University Press.
- Simpson, J. (2010). *Under the hammer: Iconoclasm in the Anglo-American tradition*. Oxford University Press.
- Soja, E. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell.
- Spraggon, J. (2003). *Puritan iconoclasm during the English Civil War* (Vol. 6). Boydell & Brewer. <http://www.jstor.org/stable/10.7722/j.ctt81zjt>
- Spengler, O. (1995). *A Nyugat alkonya: A világtörténelem morfológiájának körvonalai*. Európa.
- Tyldesley, J. (1996). *Amon lánya: Hatsepszut, a fáraó*. Gold Book.
- United States. (1968). *Kerner Commission: Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders*. U.S. Government Printing Office.
- Vartanian, T. P. (2010). *Secondary data analysis*. Oxford University Press.
- Végh, G. (1915). *A képrombolók: Kultúrtörténeti tanulmány*. Singer és Wolfner.
- Vourinen, M. (Ed.). (2012). *Enemy images in war propaganda*. Cambridge Scholars Publishing.
- Warnke, M. (Ed.). (1973). *Bildersturm: Die Zerstörung des Kunstwerks*. Carl Hanser Verlag.
- Williams, K. D., & Nida, S. A. (Eds.). (2017). *Ostracism, exclusion, and rejection*. Routledge.

- Shelley, P. B. (1818/1977). Ozymandias (T. Árpád, Ford.). In T. Árpád (Ford.), *Versfordítások*. Arcanum. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/toth-arpad-1CABE/versforditasok-1D717/ozymandias-1D7CB/> (Eredeti mű megjelent: 1818)
- Tarrow, S. (2005). *The new transnational activism*. Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2011). *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

II. Könyvfejezetek és szerkesztett kötetek

- Bennett, A. (2010). Process tracing and causal inference. In H. E. Brady & D. Collier (Eds.), *Rethinking social inquiry* (2. kiad., pp. 207–220.). Rowman & Littlefield.
- Brubaker, L. (2013). Making and breaking images and meaning in Byzantium and early Islam. In S. Boldrick, L. Brubaker, & R. Clay (Eds.), *Striking images, iconoclasm past and present* (pp. 13–24). Ashgate.
- Coffman, D. (2013). Credibility, transparency, accountability, and the public credit under the Long Parliament and Commonwealth, 1643–1653. In D. Coffman, A. Leonard, & L. Neal (Eds.), *Questioning credible commitment: Perspectives on the rise of financial capitalism* (pp. 76–103). Cambridge University Press.
- Eire, C. M. N. (1986). Iconoclasm, revolution, and the Reformation in Switzerland and Geneva, 1527–1536. In *War against the idols: The Reformation of worship from Erasmus to Calvin* (pp. 105–165). Cambridge University Press.
- Hobsbawm, E. (1983). Introduction: Inventing traditions. In E. Hobsbawm & T. Ranger (Eds.), *The invention of tradition* (pp. 1–14). Cambridge University Press.
- Hogg, M. A., & Wagoner, J. A. (2017). Normative exclusion and attraction to extreme groups: Resolving identity-uncertainty. In K. D. Williams & S. A. Nida (Eds.), *Ostracism, exclusion, and rejection* (pp. 207–223). Routledge.
- Luther, M. (1908). Írás a mennyei próféták ellen a képekről és szentségekről (1525. január): A képrombolásról. In E. Masznyik (Ed.), *Luther Márton Művei* (Vol. 4, pp. 269–273). [Kiadó azonosítatlan].

- Papp, J. (2002). "Mit nem tör le idő, emberi kéz letöri". *História*, (3).
- Schaudig, H. (2012). Death of statues and rebirth of gods. In N. N. May (Ed.), *Iconoclasm and text destruction in the ancient Near East and beyond*. University of Chicago Press.
- Schumacher, P. (2012). Architecture and politics: Dissecting the pretense of political architecture. In *The autopoiesis of architecture: Volume 2: A new agenda for architecture* (pp. 592–606). John Wiley & Sons.
- Soja, E. (1999). Thirdspace: Expanding the scope of the geographical imagination. In D. Massey, J. Allen, & P. Sarre (Eds.), *Human geography today* (pp. 260–278). Blackwell.
- Tarrow, S. (2010). Dynamics of Diffusion: Mechanisms, Institutions, and Scale Shift. In R. K. Givan, K. M. Roberts, & S. A. Soule (Eds.), *The Diffusion of Social Movements: Actors, Mechanisms, and Political Effects* (pp. 201–214). Cambridge University Press.
- Westenholz, J. G. (2012). Damnatio memoriae: The old Akkadian evidence for destruction of name and destruction of person. In N. N. May (Ed.), *Iconoclasm and text destruction in the ancient Near East and beyond*. University of Chicago Press.

III. Folyóirat-cikkek

- Benazzo, S. (2017). Not all the past needs to be used: Features of Fidesz's politics of memory. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 11(2). De Gruyter.
- Berki, M. (2015). A térbeliség trialektikája. *Tér és Társadalom*, 29(2). Eötvös Loránd Kutatói Hálózat.
- Bodó, J., & Biró, A. Z. (1993). Szimbolikus térfoglalási eljárások. *Antropológiai Műhely*, 1(2), 57–85.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14–25.
- Bryan, B. (2012). Revenge and nostalgia: Reconciling Nietzsche and Heidegger on the question of coming to terms with the past. *Philosophy and Social Criticism*, 38(1), 31.
- Confino, A. (1997). Collective memory and cultural history: Problems of method. *The American Historical Review*, 102(5), 1386–1403.

- Collier, D. (2011). Understanding process tracing. *PS: Political Science & Politics*, 44(4), 823–830. <https://doi.org/10.1017/S1049096511001429>
- Csernicskó, I., & Fedinec, C. (2017). (Re)conceptualization of memory in Ukraine after the Revolution of Dignity. *Central European Papers*, 5(1), 46–71.
- Curtis, D. R., & Dijkman, J. (2019). The escape from famine in the Northern Netherlands: A reconsideration using the 1690s harvest failures and a broader Northwest European perspective. *The Seventeenth Century*, 34(2), 229–258. <https://doi.org/10.1080/0268117X.2017.1410494>
- Davis, R. A. (2021). 'Look on my works ye mighty...': Iconoclasm, education and the fate of statues. *Journal of Philosophy of Education*, 55, 534–544. <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12579>
- Diener, A. C., & Hagen, J. (2013). From socialist to post-socialist cities: Narrating the nation through urban space. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*.
- Domokos, M. (2014). Elektronikus választási folklór 2014. *Replika*, (90–91), 141–169.
- Dujisin, Z. (2020). A history of post-communist remembrance: From memory politics to the emergence of a field of anticommunism. *Theory and Society*. <https://doi.org/10.1007/s11186-020-09401-5>
- Ekiert, G., Kubik, J., & Vachudova, M. A. (2007). Democracy in the post-communist world: An unending quest? *East European Politics and Societies*, 21(1), 7–30. <https://doi.org/10.1177/0888325406297170>
- Erőss, Á. (2018). Szimbolikus terek és térhasználat többnemzetiségű városokban: Beregszász és Nagyvárád példája [Doctoral dissertation, ELTE].
- Fisher, R. A. (1922). On the interpretation of χ^2 from contingency tables, and the calculation of P. *Journal of the Royal Statistical Society*, 85(1), 87–94.
- Forest, B., & Johnson, J. (2011). Monumental politics: Regime type and public memory in post-communist states. *Post-Soviet Affairs*, 27(3), 269–288. <https://doi.org/10.2747/1060-586X.27.3.269>

- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press.
- Glatz, F. (1980). A történettudomány és a közgondolkodás történeti elemei. *Társadalmi Szemle*, (35), 47–57.
- Goldman, S. (2016). The legitimacy of nostalgia. *Perspectives on Political Science*, 211–214.
- Gyáni, G. (2012). Nemzet, kollektív emlékezet, public history. *Történelmi Szemle*, (3), 357–376.
- Gyáni, G. (2016). *A történelem mint emlék(mű)*. Kalligram.
- Gyuriss, D. (2023). A 2020-as elnökválasztással kapcsolatos szimbolikus térfoglalás és politikai erőszak az Amerikai Egyesült Államok szövetségi fővárosában. *Századvég*, (4), 123–145.
- Gyuriss, D. (2024). The geopolitics of memory in Ukraine. *Bonus Intra Melior Exi*, 2022/23, 53–74.
- Hankiss, E. (1985). Nemzetvallás. In K. Á. (Ed.), *Monumentumok az első háborúból* (p. 36). Statisztikai Kiadó.
- Harrison, S. (1995). Four types of symbolic conflict. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 1(2), 255–272. <https://doi.org/10.2307/3034826>
- Huyssen, A. (2006). Nostalgia for ruins. *Grey Room*, (23), 6–21.
- Lieberman, E. S. (2005). Nested analysis as a mixed-method strategy for comparative research. *American Political Science Review*, 99(3), 435–452.
- Merrick, J. (1991). Politics on pedestals: Royal monuments in eighteenth-century France. *French History*, 5(2), 234–265. <https://doi.org/10.1093/fh/5.2.234>
- McHugh, M. L. (2013). The chi-square test of independence. *Biochemia Medica*, 23(2), 143–149.
- Molden, B. (2016). Resistant pasts versus mnemonic hegemony: On the power relations of collective memory. *Memory Studies*, 9(2), 125–142. <https://doi.org/10.1177/1750698015596014>

- Montez de Oca, J., et al. (2020). Consuming for the greater good: “Woke” commercials in sports media. *Communication & Sport*, 1–23.
<https://doi.org/10.1177/2167479520949283>
- Neulinger, Á. (2016). Több-módszertanú és vegyes módszertanú kutatások: Korreferátum Simon Judit "Kutatás-módszertani trendek a marketingben" című tanulmányához. *Vezetéstudomány*, 47(Marketingtudományi különszám), 63–66. <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2353/1/VT2016n4p63.pdf>
- Nora, P. (1989). Between memory and history: Les Lieux de Mémoire. *Representations*, (26), 7–24.
- Norris, P. (2020). Closed minds? Is a 'cancel culture' stifling academic freedom and intellectual debate in political science? *HKS Faculty Research Working Paper Series RWP20-025*.
- Norris, P. (2021). Cancel culture: Myth or reality. *Political Studies*. SAGE, 1–30.
- Ochiai, A. (2021). From underrepresentation to 'dual heritage' and beyond: Contemporary African American monument-building. *Soundings: An Interdisciplinary Journal*, 104(4), 320–361. <https://doi.org/10.5325/soundings.104.4.0320>
- Pataki, F. (2010). Kollektív emlékezet és emlékezetpolitika. *Magyar Tudomány*, (7), 783–793.
- Paulinyi, O. (1938). A m. kir. belügyminisztérium budai várbeli székházának története. *Tanulmányok Budapest Múltjából*, (6), 35–50.
- Phelps, J. R., & Owley, J. (2019). Etched in stone: Historic preservation law and Confederate monuments. *Florida Law Review*, 71(3).
<https://scholarship.law.ufl.edu/flr/vol71/iss3/1>
- Robinson, W. S. (1950). Ecological correlations and the behavior of individuals. *American Sociological Review*, 15(3), 351–357. <https://doi.org/10.2307/2087176>
- Seawright, J., & Gerring, J. (2008). Case selection techniques in case study research: A menu of qualitative and quantitative options. *Political Research Quarterly*, 61(2), 294–308.
<https://doi.org/10.1177/1065912907313077>

- Shahin, S., Nakahara, J., & Sánchez, M. (2021). Black Lives Matter goes global: Connective action meets cultural hybridity in Brazil, India, and Japan. *New Media & Society*. <https://doi.org/10.1177/14614448211057106>
- Sinkó, K. (1987). A Millenniumi emlékmű mint kultuszhely. *Medvetánc Füzetek*, (2), 29.
- Smiley, C. J. (2019). Release in the era of BLM: The nexus of Black Lives Matter and prisoner reentry. *The Prison Journal*, 99(4), 396–419.
- Spagnoli, P. G. (1991). The Revolution begins: Lambesc's charge, 12 July 1789. *French Historical Studies*, 17(2), 466–497.
- Szabó, G. (2020). Emotional communication and participation in politics. *Intersections*, 6(2), 5–21. <https://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/view/739>
- Szegvári, Z. (2021). Képrombolás és képtisztelet küzdelme Bizáncban. *Vigilia*, 86(9), 652–657.
- Tate, R. F. (1954). Correlation between a discrete and a continuous variable: Point-biserial correlation. *Annals of Mathematical Statistics*, 25(3), 603–607.
- Vajda, A. (2016). Hagyomány, örökség, érték: A hagyomány használatának változó kontextusai. In A. Zs. Jakab & A. Vajda (Eds.), *Érték és közösség: A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben* (pp. 21–58). Kriza János Néprajzi Társaság.
- Verovšek, P. J. (2016). Collective memory, politics, and the influence of the past: The politics of memory as a research paradigm. *Politics, Groups, and Identities*, 4(3), 529–543. <https://doi.org/10.1080/21565503.2016.1167094>
- Vermeer, H. (2021). As it should be told: The Denton Confederate soldier and public memory. *Ibid: A Student History Journal*, 14. <https://twu.edu/history/ibid/previous-ibid-issues/ibid-a-student-history-journal-volume-14-spring-2021/as-it-should-be-told-the-denton-confederate-soldier-and-public-memory/>
- Vredenburg, J., et al. (2020). Brands taking a stand: Authentic brand activism or woke washing? *Journal of Public Policy & Marketing*, 39(4), 444–460. <https://doi.org/10.1177/0743915620947359>

Wahl-Jorgensen, K. (2018). Towards a typology of mediated anger: Routine coverage of protest and political emotion. *International Journal of Communication*, 12, 2071–2087.

Zahorán, C. (2016). Trikolórok, farkasok és turulok földje: Magyar és román szimbolikus gyakorlatok Erdélyben 1989 után. *Regio*, 24(1), 226–281.

IV. Doktori disszertációk

Bray, Z. (2020). We are all growing old together: Making sense of America's monument protection laws. *William & Mary Law Review*, 61, 1259–1272.

<https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3858&context=wmlr>

Clay, R. S. (1999). *Signs of power: Iconoclasm in Paris, 1789–1795* [Doctoral dissertation, University of London].

Clay, R. S. (2012). *Iconoclasm in revolutionary Paris: The transformation of signs*. Voltaire Foundation.

Orr, N. (2025). *Contemporary Indigenous iconoclasm in global perspective: Contested monuments in three settler colonies, c. 1968–2000* [Doctoral dissertation, University of Newcastle]. Open Research Newcastle. <https://hdl.handle.net/1959.13/1511255>

Wendel, L. P. (1999). *Voracious idols and violent hands: Iconoclasm in Reformation Zurich, Strasbourg, and Basel* [Doctoral dissertation, University of Wisconsin–Madison].

V. Online hírcikkek és sajtóanyagok

Baltimore takes down Confederate statues in middle of night. (2017. augusztus 16.). *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2017/aug/16/baltimore-takes-down-confederate-statues-in-middle-of-night>

Basu, M. (2019. augusztus 9.). Black Lives Matter's evolution: How a local activist network became a global movement. *Time*. <https://time.com/3989917/black-lives-matter-protest-bernie-sanders-seattle/>

- Berube, A. (2019. október 3.). Black household income is rising across the United States. *Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/blog/the-avenue/2019/10/03/blackhousehold-income-is-rising-across-the-united-states/>
- Brewer, M. (2020. augusztus 21.). Democrats embraced Black Lives Matter slogan. Does Biden have a plan to make it real? *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/elections/2020/08/21/democrats-embraced-black-lives-matter-slogan-does-biden-have-plan-make-it-real/>
- Christopher Columbus monuments in America [Interactive map]. (2021). *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/history/interactive/2021/christopher-columbus-monuments-america-map/>
- Confederate General Robert E. Lee monument melted down in Charlottesville, Virginia. (2023. október 26.). *NPR*. <https://www.npr.org/2023/10/26/1208603609/confederate-general-robert-e-lee-monument-melted-down-charlottesville-virginia>
- Confederate monuments removed across the U.S. [Interactive]. (2017. augusztus 16.). *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/interactive/2017/08/16/us/confederate-monuments-removed.html>
- Charlottesville Confederate statue on hold. (2020. szeptember 12.). *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/09/12/us/charlottesville-confederate-statue-at-ready.html>
- Charlottesville to remove Confederate statue at center of deadly 2017 protest. (2021. július 10.). *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/us/charlottesville-remove-confederate-statue-center-deadly-2017-protest-2021-07-10/>
- Cramer, M. (2021. január 9.). Confederate flag an unnerving sight in Capitol. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/01/09/us/politics/confederate-flag-capitol.html>
- Curmilus, D. (2020. augusztus 30.). Tarboro, NC Confederate statue removed unannounced from the Tarboro Town Common on Saturday, August 29, 2020. *Curmilus Dula Political Agitator*. <https://curmilus.wordpress.com/2020/08/30/tarboro-nc-confederate-statue-removed-unannounced-from-the-tarboro-town-common-on-saturday-august-29-2020/>

- de la Canal, N. (2020. július 10.). Confederate marker removed from Charlotte's Grady Cole Center. *WFAE*. <https://www.wfae.org/local-news/2020-07-10/confederate-marker-removed-from-charlottes-grady-cole-center>
- Egry, G. (2017. július 12.). Constructing a new past in Hungary [Interview by S. Benazzo]. *New Eastern Europe*. <https://neweasterneurope.eu/2017/07/12/constructing-a-new-past-in-hungary-2/>
- Eligon, J. (2015. november 19.). One slogan, many methods: Black Lives Matter enters politics. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2015/11/19/us/one-slogan-many-methods-black-lives-matter-enters-politics.html>
- Farkas, J. (2024. október 20.). Amikor alacsonyán szálltak a szobrok. *Szeged.hu*. <https://szeged.hu/cikk/vasarnapi-fortepan-amikor-alacsony-an-szalltak-a-szobrok>
- III. György szobrából öntötték a független amerikai hadsereg első puskagolyóit. (2023. július 4.). *Múlt-Kor Történelmi Magazin*. <https://mult-kor.hu/iii-gyorgy-szobrabol-ontottek-a-fuggetlen-amerikai-hadsereg-első-puskagolyoit-20230704>
- Kunzelman, M. (2023). Explainer: Capitol riot investigation growing 2 years later. *AP News*. <https://apnews.com/article/politics-legal-proceedings-crime-new-york-city-donald-trump-7aae07e782e884167579dc9d4b7a4100>
- Manskar, N. (2020. szeptember 16.). Riots following George Floyd's death may cost insurance companies up to \$2B. *New York Post*. <https://nypost.com/2020/09/16/riots-following-george-floyds-death-could-cost-up-to-2b/>
- Miller, M. (2021. január 20.). Go once to Darmstadt! – Let's walk down Pennsylvania Avenue. *Deutsches Historisches Museum Blog*. <https://www.dhm.de/blog/2021/01/20/the-long-history-of-storming-parliament-buildings/>
- Nicholls, M. (2020). Iconoclasm in ancient Rome. *Apollo Magazine*. <https://www.apollo-magazine.com/damnatio-memoriae-iconoclasm-in-ancient-rome/>
- Olsen, H. (2020. július 15.). Opinion: McCarthyism is back. This time, it's woke. *The Washington Post*.

<https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/07/15/mccarthyism-is-back-this-time-its-woke/>

Ortiz, A. (2020. július 9.). Richmond removes Confederate statues from Monument Avenue. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/07/02/us/stonewall-jackson-statue-richmond.html>

Sherman, A. (2021. január 7.). A history of breaches and violence at the US Capitol. *PolitiFact*. <https://www.politifact.com/article/2021/jan/07/history-breaches-and-violence-us-capitol/>

Two state police troopers killed in Charlottesville helicopter crash remembered as heroes. (2017. augusztus 12.). *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/local/public-safety/two-state-police-troopers-killed-in-charlottesville-helicopter-crash-remembered-as-heroes/2017/08/12/099a41d0-7fd2-11e7-83c7-5bd5460f0d7e_story.html

Waller, A. (2021. április 1.). Charlottesville can remove Confederate statues, high court rules. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/04/01/us/charlottesville-confederate-statues.html>

1910 statue moved to Confederate cemetery. (2023. október 25.). *Arkansas Online*. <https://www.arkansasonline.com/news/2023/oct/25/1910-statue-moved-to-confederate-cemetery/>

A year after removal, FAME Confederate monument relocated to new home. (2021. július 23.). *Salisbury Post*. <https://www.salisburypost.com/2021/07/23/a-year-after-removal-fame-confederate-monument-relocated-to-new-home/>

Another Confederate monument falls, this time on the West Shore. (2020. július). *PennLive*. <https://www.pennlive.com/news/2020/07/another-confederate-monument-falls-this-time-on-the-west-shore.html>

Arizona Confederate plaque at Picacho Peak State Park stolen. (2020. július 27.). *KJZZ*. <https://www.kjzz.org/2020-07-27/content-1604378-arizona-confederate-plaque-picacho-peak-state-park-stolen>

Black men arrested during Greensboro protests. (2020). *Triad City Beat*. <https://triad-city-beat.com/black-men-arrested/>

Cape city council votes to remove Confederate monument. (2020. július 7.). *KFVS12*. <https://www.kfvs12.com/2020/07/07/cape-city-council-votes-remove-confederate-monument/>

Celebration of Confederate monument's first century begins Saturday. (2009. december 1.). *Salisbury Post*. <https://www.salisburypost.com/2009/12/01/celebration-of-confederate-monuments-first-century-begins-saturday/>

Cherokee Nation removes 2 Confederate monuments from Capitol Square. (2020). *Cherokee Phoenix*. https://www.cherokeephoenix.org/news/cherokee-nation-removes-2-confederate-monuments-from-capitol-square/article_dec30c2c-52c2-5ff1-a837-c56158ff2f96.html

Cherokee Nation removes two Confederate monuments from Capitol Square. (2020. június 15.). *KOSU*. <https://www.kosu.org/local-news/2020-06-15/cherokee-nation-removes-two-confederate-monuments-from-capitol-square>

City of Little Rock removes Confederate monument from MacArthur Park. (n.d.). *KARK*. <https://www.kark.com/news/local-news/city-of-little-rock-removes-confederate-monument-from-macarthur-park/>

City plans to move memorial within about three weeks. (2020. június 23.). *St. Augustine Record*. <https://eu.staugustine.com/story/news/2020/06/23/city-plans-to-move-memorial-within-about-three-weeks/42115495/>

Civil rights group: Birmingham's curfew ban on protests is unconstitutional. (2020). *ABC 33/40*. <https://abc3340.com/news/local/civil-rights-group-birminghams-curfew-ban-on-protests-is-unconstitutional/>

Confederate marker stolen from Picacho Peak. (2020. július 24.). *Arizona Capitol Times*. <https://azcapitoltimes.com/news/2020/07/24/confederate-marker-stolen-from-picacho-peak/>

Confederate monument in Brownsville park removed. (n.d.). *ValleyCentral*.

<https://www.valleycentral.com/news/local-news/confederate-monument-in-brownsville-park-removed/>

Confederate monument in Huntsville removed overnight. (2020. október). *AL.com*.

<https://www.al.com/news/2020/10/confederate-monument-in-huntsville-removed-overnight.html>

Confederate monument removal – Georgia. (n.d.). *AP News*. <https://apnews.com/general-news-fd599560ea99d73119618bb5bda7fdea>

Confederate monument removed by City of Plant City. (n.d.). *Plant City Observer*.

<https://www.plantcityobserver.com/confederate-monument-removed-by-city-of-plant-city/>

Confederate monument removed in Prince Edward County, Virginia. (n.d.). *AP News*.

<https://apnews.com/general-news-b43b8909fcb09fa42fe4285c06fe0e86>

Confederate monument removal photo gallery. (2020). *AL.com*.

<https://www.al.com/galleries/QWP2ULVVDREELAUUIYGPKOPGV4/>

Confederate monument toppled at NC Capitol on Juneteenth. (2020. június 19.). *ABC7 New York*. <https://abc7ny.com/raleigh-confederate-monument-juneteenth-nc-capitol-toppled/6257459/>

Confederate monument to be removed. (n.d.). *ValleyCentral*.

<https://www.valleycentral.com/news/confederate-monument-to-be-removed/>

Confederate monuments removed overnight at Arizona Capitol. (2020. július 23.). *AZCentral*.

<https://eu.azcentral.com/story/news/politics/arizona/2020/07/23/confederate-monuments-removed-overnight-arizona-capitol/5494682002/>

Confederate statue returns to public view. (2023. július 29.). *Arkansas Online*.

<https://www.arkansasonline.com/news/2023/jul/29/confederate-statue-returns-to-public-view-as/>

Confederate statue vandalized in North Carolina. (n.d.). *The Hill*.

<https://thehill.com/blogs/blog-briefing-room/news/402508-confederate-statue-vandalized-in-north-carolina/>

- Controversial Confederate plaque will get new home in museum. (n.d.). *WV Public Broadcasting*. <https://wvpublic.org/controversial-confederate-plaque-will-get-new-home-in-museum/>
- Council makes move to relocate Confederate statue. (2021. május). *Farmville Herald*. <https://www.farmvilleherald.com/2021/05/council-makes-move-to-relocate-confederate-statue/>
- Court ruling clears the way for Dallas to remove Confederate monument. (n.d.). *Fox4 News*. <https://www.fox4news.com/news/court-ruling-clears-the-way-for-dallas-to-remove-confederate-monument>
- Courthouse Confederate monument removed. (2020. június 20.). *Northwest Arkansas Democrat Gazette*. <https://www.nwaonline.com/news/2020/jun/20/courthouse-confederate-monument-removed/>
- Crews moved monument of Confederate Gen. William Loring on Monday. (2020. augusztus 24.). *St. Augustine Record*. <https://eu.staugustine.com/story/news/2020/08/24/crews-moved-monument-confederate-gen-william-loring-monday/3429651001/>
- Crews remove St. Augustine's Confederate memorial plaza. (2020. szeptember 9.). *St. Augustine Record*. <https://eu.staugustine.com/story/news/local/2020/09/09/crews-remove-st-augustines-confederate-memorial-plaza/5757748002/>
- Crews removing Confederate monument from McDonough Square. (n.d.). *Fox 5 Atlanta*. <https://www.fox5atlanta.com/news/crews-removing-confederate-monument-from-mcdonough-square>
- Dallas lawmaker officially asks Texas to remove Confederate plaque from Capitol building. (2017. október 24.). *The Dallas Morning News*. <https://www.dallasnews.com/news/politics/2017/10/24/dallas-lawmaker-officially-asks-texas-to-remove-confederate-plaque-from-capitol-building/>
- Debate about FAME statue relocation continues as thousands sign petitions. (2020. június 12.). *Salisbury Post*. <https://www.salisburypost.com/2020/06/12/debate-about-fame-statue-relocation-continues-as-thousands-sign-petitions/>

Denton County courthouse Confederate monument moving inside to Town Square Museum. (n.d.). *NBC DFW*. <https://www.nbcdfw.com/news/local/denton-county-courthouse-confederate-monument-moving-inside-to-town-square-museum/2607739/>

Douglas County BOC votes 4-0 to move Confederate monument. (n.d.). *Patch*. <https://patch.com/georgia/douglasville/douglas-county-boc-votes-4-0-move-confederate-monument>

Farmville Herald Facebook post: Statue removed after unanimous vote. (2020). *Facebook – Farmville Herald*. <https://www.facebook.com/farmvilleherald/posts/the-statue-was-removed-thursday-night-less-than-an-hour-after-a-unanimous-vote-b/10158634990732533/>

Future of Wilmington's Confederate monuments still unclear 3 months later. (2020. szeptember 23.). *StarNewsOnline*. <https://eu.starnewsonline.com/story/news/local/2020/09/23/future-wilmingtons-confederate-monuments-still-unclear-3-months-later/5867120002/>

Group protests, urges removal of Sampson's Confederate statue. (2020). *Clintonnc.com*. <https://www.clintonnc.com/news/49257/group-protests-urges-removal-of-sampsons-confederate-statue>

History behind Wilmington's Confederate statues. (2020. július 16.). *StarNewsOnline*. <https://eu.starnewsonline.com/story/news/2020/07/16/history-behind-wilmingtons-confederate-statues/113362446/>

Houston Museum of African American Culture takes possession of Confederate monument from Sam Houston Park. (2020. augusztus 18.). *Click2Houston*. <https://www.click2houston.com/news/local/2020/08/18/houston-museum-of-african-american-culture-takes-possession-of-confederate-monument-that-once-stood-in-sam-houston-park/>

Jacksonville mayor announces plans to remove Confederate monuments, rename memorial sites. (n.d.). *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/jacksonville-mayor-announces-plans-remove-citys-confederate-monuments-rename-memorial-sites-1509731>

- Jarvis, C. (2020. szeptember 20.). How Cooper and Forest differ on police and protests. *9th Street Journal*. <https://9thstreetjournal.org/2020/09/20/how-cooper-and-forest-differ-on-police-and-protests/>
- Legislators impede calls for Confederate monuments to fall. (2020. augusztus 2.). *Tuscaloosa News*. <https://eu.tuscaloosaneews.com/story/news/local/2020/08/02/legislators-impede-calls-for-confederate-monuments-to-fall/42177663/>
- Lenoir County commissioners approve move of Confederate monument. (n.d.). *WNCT*. <https://www.wnct.com/local-news/lenoir-county-commissioners-approve-move-of-confederate-monument/>
- Little Rock park markers for Dodd removed. (2020. július 10.). *Northwest Arkansas Democrat Gazette*. <https://www.nwaonline.com/news/2020/jul/10/lr-park-markers-for-dodd-removed/>
- Locked in storage: Confederate statue Albert Pike. (2020. november 18.). *Roll Call*. <https://rollcall.com/2020/11/18/locked-in-storage-confederate-statue-albert-pike/>
- Loudoun Daughters of Confederacy: We'll take our statue back. (2020. június 29.). *DCist*. <https://dcist.com/story/20/06/29/loudoun-daughters-of-confederacy-well-take-our-statue-back/>
- Loudoun County's first Black chair presides over vote to remove Confederate monument. (2020. július 9.). *NPR*. <https://www.npr.org/local/305/2020/07/09/889361177/loudoun-county-s-first-black-chair-presides-over-vote-to-remove-confederate-monument>
- Mayor of Raleigh: Our downtown has been destroyed [Video]. (2020). *WRAL*. <https://www.wral.com/video/mayor-of-raleigh-our-downtown-has-been-destroyed/19306586/>
- Mobile, Alabama removes Confederate statue without warning. (2020. június 8.). *Atlanta Journal-Constitution* [Archived]. <https://web.archive.org/web/20200608220211/https://www.ajc.com/news/mobile-alabama-removes-confederate-statue-without-warning/2LQP68urzOkN355WZLcWaO/>

Monument moving to museum. (2020). *Clintonnc.com*.

<https://www.clintonnc.com/news/49716/monument-moving-to-museum>

Monument to Confederate officer John Pelham comes down in Anniston. (2020. szeptember 28.). *Gadsden Times*.

<https://eu.gadsdentimes.com/story/news/state/2020/09/28/monument-confederate-officer-john-pelham-comes-down-anniston/3566970001/>

NC appeals court ruling on Louisburg Confederate monument removal. (2023. augusztus 15.).

WUNC. <https://www.wunc.org/politics/2023-08-15/nc-appeals-court-louisburg-confederate-monument-removal>

Nesbitt issues statement on Confederate monument. (n.d.). *Covington News*.

<https://www.covnews.com/rockdale-archives/update-nesbitt-issues-statement/>

North Carolina protest shooting suspect appears to have ties to organized neo-Confederacy hate. (2020. június 2.). *Southern Poverty Law Center*.

<https://www.splcenter.org/hatewatch/2020/06/02/north-carolina-protest-shooting-suspect-appears-have-ties-organized-neo-confederacy-hate>

Pine Bluff Confederate statue comes down by agreement. (2020. június 20.). *Arkansas*

Online. <https://www.arkansasonline.com/news/2020/jun/20/pine-bluff-confederate-statue-comes-down-agreement/>

Pieter Bruegel the Elder: The preaching of St. John. (2026). *ArtBible.info*.

<https://www.artbible.info/art/large/357.html>

Protesters in Richmond tear down another Confederate statue. (2020. június 17.). *29News*.

<https://www.29news.com/2020/06/17/protesters-richmond-tear-down-another-confederate-statue/>

Raleigh mayor on protest: I am praying for peace and grace. (2020). *WRAL*.

<https://www.wral.com/raleigh-mayor-on-protest-i-am-praying-for-peace-and-grace/19363146/>

Richmond Free Press photo gallery: Confederate statues. (2020. június 11.). *Richmond Free*

Press. <https://richmondfreepress.com/photos/2020/jun/11/293861/>

- Robert E. Lee bust to not be moved back to downtown Fort Myers temporarily. (2020. augusztus 18.). *96K-Rock*. <https://96krock.com/2020/08/18/robert-e-lee-bust-to-not-be-moved-back-to-downtown-fort-myers-temporarily/>
- Robert E. Lee statue in Richmond: Protesters, arrests. (2020. június 27.). *CNN*. <https://edition.cnn.com/2020/06/27/us/robert-e-lee-statue-richmond-arrests/index.html>
- Robert E. Lee statue, Montgomery, Alabama: Protesters, activists urge officials to drop charges for 4 arrested. (2020. június 2.). *Montgomery Advertiser*. <https://eu.montgomeryadvertiser.com/story/news/2020/06/02/robert-e-lee-statue-montgomery-alabama-protest-activists-urge-officials-drop-charges-4-arrested/3122622001/>
- Sampson County courthouse Confederate statue removed after city council vote. (2020). *ABC11 Eyewitness News*. <https://abc11.com/sampson-county-courthouse-clinton-city-council-confederate-statue-lt-marcus-smith/6314029>
- Security, storage, secret locations: Where Confederate statues have gone. (n.d.). *Yahoo News*. <https://www.yahoo.com/news/security-storage-secret-locations-where-223648696.html>
- Spiritual genocide: I take full responsibility for vandalizing the UM Confederate statue. (n.d.). *Mississippi Free Press*. <https://www.mississippifreepress.org/spiritual-genocide-i-take-full-responsibility-for-vandalizing-the-um-confederate-statue/>
- Statue marking graves of Confederate soldiers toppled in Greensboro. (2020. július 9.). *WUNC*. <https://www.wunc.org/race-demographics/2020-07-09/statue-marking-graves-of-confederate-soldiers-is-toppled-in-greensboro>
- Statue of Civil War Admiral Raphael Semmes removed overnight in Mobile. (2020. június 5.). *WBRC Fox6*. <https://www.wbrc.com/2020/06/05/statue-civil-wars-admiral-raphael-semmes-mobile-removed-overnight/>
- Tarrant County commissioners vote to remove marker dedicated to Confederate soldiers. (n.d.). *Fort Worth Business Press*. <https://fortworthbusiness.com/featured/tarrant-county-commissioners-vote-to-remove-marker-dedicated-to-confederate-soldiers/>

Tentative deal reached to move Salisbury Confederate monument FAME; requires city council approval. (2020. június 12.). *WBTV*.

<https://www.wbvtv.com/2020/06/12/tentative-deal-reached-move-salisbury-confederate-monument-fame-requires-city-council-approval/>

The battle over Robert E. Lee in Florida. (2020. június 28.). *The Progressive*.

<https://progressive.org/latest/battle-robert-e-lee-florida-sankey-200628/>

The Confederate memorial in Williamsburg is no more. (2020. augusztus 17.). *WYDaily*.

<https://wydaily.com/news/local/2020/08/17/the-confederate-memorial-in-williamsburg-is-no-more/>

Thomas Jefferson statue removed from downtown Decatur. (2020. június). *Decaturish*.

<https://decaturish.com/2020/06/thomas-jefferson-statue-removed-from-downtown-decatur/>

Time capsule found underneath removed Confederate statue. (2020. július 20.). *Spectrum*

Local News. <https://spectrumlocalnews.com/nc/charlotte/news/2020/07/20/time-capsule-found-underneath-removed-confederate-statue->

Trump angry at police leniency as statue of Albert Pike, who had alleged links to KKK, is

toppled and burned. (n.d.). *Sky News*. <https://news.sky.com/story/trump-angry-at-police-leniency-as-statue-of-albert-pike-who-had-alleged-links-to-klk-is-toppled-and-burned-12010996>

Trump: 'I am your president of law and order' [Video]. (2020). *YouTube / CBS News*.

<https://www.youtube.com/watch?v=1V46JPtj31s>

Tuscaloosa Confederate monument removal [Video]. (n.d.). *YouTube*.

<https://www.youtube.com/watch?v=2kOpqikIgv0>

Two Confederate monuments removed; veterans and activists push for more. (n.d.). *AZPM*.

<https://www.azpm.org/s/78762-two-confederate-monuments-removed-veterans-and-activists-push-for-more/>

United Daughters of the Confederacy takes possession of Confederate monument removed

from Williamsburg park. (2021. január 22.). *Daily Press*.

<https://www.dailypress.com/2021/01/22/united-daughters-of-the-confederacy-takes-possession-of-confederate-monument-removed-from-williamsburg-park/>

West Virginia, born out of the Civil War, grapples with Confederate monuments. (2020. június 20.). *NPR*. <https://www.npr.org/2020/06/20/881017611/west-virginia-born-out-of-the-civil-war-grapples-with-confederate-monuments>

What Tuscaloosa Mayor Walt Maddox has planned for his sixth term. (2025. március 18.). *Tuscaloosa News*. <https://eu.tuscaloosaneews.com/story/news/2025/03/18/what-tuscaloosa-mayor-walt-maddox-has-planned-for-his-sixth-term/82242420007/>

Where is the Confederate General Robert E. Lee statue that was once in front of Lee High in Montgomery? (2022. június 21.). *Montgomery Advertiser*. <https://eu.montgomeryadvertiser.com/story/news/2022/06/21/where-is-the-confederate-general-robert-e-lee-statue-that-was-once-in-front-of-lee-high-montgomery/9733394002/>

Wilmington enacts curfew to limit activity near Confederate statues. (2020. június 21.). *StarNewsOnline*. <https://eu.starnewsonline.com/story/special/2020/06/21/wilmington-enacts-curfew-to-limit-activity-near-confederate-statues/42237859/>

VI. Lexikonok, enciklopédiák és kézikönyvek

A Műegyetemisták 16 pontja. (1956. október 22.). *Országos Széchényi Könyvtár*. <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/bme16ps.htm>

Bartha, T. (Ed.). (1993). *Keresztyén bibliai lexikon*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója.

Critical race theory. (n.d.). *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/critical-race-theory>

Deschepper, J. (2021. március 17.). *Monuments on the move: Contesting heritage on a global scale* [Video lecture]. CELAT, Université du Québec à Montréal. <https://youtu.be/0MARyflOIEE>

DocSouth – About. (n.d.). *Documenting the American South, University of North Carolina*. <https://docsouth.unc.edu/support/about/>

Goodwin, A. (n.d.). Jacques Necker. *Britannica*. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.britannica.com/biography/Jacques-Necker>

Képrombolás. (n.d.). *Magyar Katolikus Lexikon*.
<https://lexikon.katolikus.hu/K/k%C3%A9prombol%C3%A1s.html>

Plinius Secundus, C. (1973). *A természet históriája* (K. Váczy, Trans., pp. 35). Kriterion Kiadó. (Original work published ca. 77 CE)

Római Birodalom – Damnatio memoriae. (2026). *Romaikor.hu*.
[https://romaikor.hu/kislexikon/kislexikon_\(jogrendszer\)/cikk/damnatio_memoriae](https://romaikor.hu/kislexikon/kislexikon_(jogrendszer)/cikk/damnatio_memoriae)

VII. Kormányzati, jogi és intézményi dokumentumok

2017 Virginia elections historical results. (2017). *Virginia Department of Elections*.
<https://historical.elections.virginia.gov/elections/view/80871/>

2020 election results: North Carolina. (2020). *Politico*. <https://www.politico.com/2020-election/results/north-carolina/>

2020 Virginia elections historical results. (2020). *Virginia Department of Elections*.
<https://historical.elections.virginia.gov/elections/view/144567/>

Alabama SB 60 – Alabama Memorial Preservation Act text. (n.d.). *LegiScan*.
<https://legiscan.com/AL/text/SB60/id/1617687>

Amid national debate, Farmville quiet about Confederate statue in its own backyard. (2017). *The Rotunda Online*. https://www.therotundaonline.com/news/amid-national-debate-farmville-quiet-about-confederate-statue-in-its-own-backyard/article_79d3792a-90ef-11e7-8baa-03670b4326bb.html

Battle search results: North Carolina. (n.d.). *National Park Service*.
[https://www.nps.gov/civilwar/search-battles.htm#fq\[\]=State%3A%22North+Carolina%22](https://www.nps.gov/civilwar/search-battles.htm#fq[]=State%3A%22North+Carolina%22)

Battle search results: Virginia. (n.d.). *National Park Service*.
[https://www.nps.gov/civilwar/search-battles.htm#fq\[\]=State%3A%22Virginia%22](https://www.nps.gov/civilwar/search-battles.htm#fq[]=State%3A%22Virginia%22)

- Budapesti Corvinus Egyetem Vezetői Bizottsága. (2025). *12/2025. Vezetői Bizottsági rendelkezés a mesterséges intelligencia rendszerek felhasználásáról* (Verziószám: 00.). <https://www.uni-corvinus.hu/downloads/c2mf.ordpds/12-2025-vb-rendelkezes-mi-keretszabalyozas-00-ai-1.pdf>
- Case study: Confederate monument, University of Mississippi. (n.d.). *Historic England*. <https://historicengland.org.uk/advice/planning/contested-heritage/reinterpreting-heritage/case-study-confederate-monument-university-of-mississippi/>
- Committee on Homeland Security and Governmental Affairs. (2021). *Examining the U.S. Capitol attack*. U.S. Senate. https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/HSGAC&RulesFullReport_Examining_U.S.CapitolAttack.pdf
- Complaint or petition for equity – Decatur, GA case 20CV4505. (2020. június). *Decaturish*. <https://decaturish.com/wp-content/uploads/2020/06/20CV4505-Complaint-or-Petition-for-Equity.pdf>
- Federal Bureau of Prisons. (2021). *Inmate race statistics*. https://www.bop.gov/about/statistics/statistics_inmate_race.jsp
- Federal Register. (2020a). Protecting American monuments, memorials, and statues and combating recent criminal violence. *Federal Register*. <https://www.federalregister.gov/documents/2020/07/02/2020-14509/protecting-american-monuments-memorials-and-statues-and-combating-recent-criminal-violence>
- Federal Register. (2020b). Building and rebuilding monuments to American heroes. *Federal Register*. <https://www.federalregister.gov/documents/2020/07/08/2020-14872/building-and-rebuilding-monuments-to-american-heroes>
- Georgia Code § 50-3-1 – Georgia Heritage Preservation Act. (n.d.). *Justia Law*. <https://law.justia.com/codes/georgia/title-50/chapter-3/article-1/section-50-3-1/>
- Loudoun County November 2023 general election results. (2023). *Virginia Department of Elections*. <https://enr.elections.virginia.gov/results/public/LOUDOUNCOUNTY/elections/2023-Nov-Gen>

Man charged in federal court attempting to tear down statue of Andrew Jackson in Lafayette Square. (n.d.). *U.S. Department of Justice*. <https://www.justice.gov/usao-dc/pr/man-charged-federal-court-attempting-tear-down-statue-andrew-jackson-lafayette-square>

National Park Service. (2022). Lincoln's visit to Richmond. *National Park Service*. <https://www.nps.gov/rich/learn/historyculture/lincvisit.htm>

Nellis, A. (2016). *The color of justice: Racial and ethnic disparity in state prisons*. The Sentencing Project. <https://www.sentencingproject.org/wp-content/uploads/2016/06/The-Color-of-Justice-Racial-and-Ethnic-Disparity-in-State-Prisons.pdf>

Office of Inspector General, U.S. Department of the Interior. (2021). *Review of U.S. Park Police actions at Lafayette Park*. <https://www.oversight.gov/sites/default/files/oig-reports/DOI/SpecialReviewUSPPActionsAtLafayetteParkPublic.pdf>

Office of Public Affairs, U.S. Department of Justice. (2023). Proud Boys leader sentenced to 22 years in prison for seditious conspiracy and other charges related to U.S. Capitol breach. *U.S. Department of Justice*. <https://www.justice.gov/opa/pr/proud-boys-leader-sentenced-22-years-prison-seditious-conspiracy-and-other-chargesrelated>

Richmond City Council legislation – Item 154. (2020). *Richmond City Legistar*. <https://richmondva.legistar.com/LegislationDetail.aspx?ID=4582895&GUID=7AF4B6D7-0EF9-4F52-8E9E-07FF9ADD4487&Options=ID|Text|&Search=154>

Richmond City Council meeting details – Item 154. (2020). *Richmond City Legistar*. <https://richmondva.legistar.com/MeetingDetail.aspx?ID=845563&GUID=D8F85930-575A-439E-92D5-9BB7A7E983C4&Options=ID|Text|&Search=154>

Rocky Mount City Council meeting materials, Item 16. (2021. január 11.). *City of Rocky Mount, NC*. <https://rockymountnc.gov/RockyMountNC/Documents/CityClerk/CouncilMeetings/2021/Items/011121/Item%2016.pdf>

Trump, D. J. (2020. július 3.). Remarks at South Dakota's 2020 Mount Rushmore fireworks celebration, Keystone, South Dakota. *Trump White House Archives*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-south-dakotas-2020-mount-rushmore-fireworks-celebration-keystone-south-dakota/>

United States Congress, House Select Committee. (2022). *Final report: Select Committee to Investigate the January 6th Attack on the United States Capitol*.

<https://www.hsdl.org/c/view?docid=873819>

Virginia HB 1537 – summary. (2020). *Virginia Legislative Information System*.

<https://lis.virginia.gov/cgi-bin/legp604.exe?201+sum+HB1537S>

Virginia statues news tracker. (n.d.). *University of Virginia School of Law*.

<https://statues.law.virginia.edu/news>

West Virginia Code – monuments. (n.d.). *West Virginia Legislature*.

<https://code.wvlegislature.gov/?q=all&s=monuments>

VIII. Adatbázisok, statisztikai adatforrások és szoftverek

Anthropic. (2026). *Claude* (Sonnet 5 verzió) [Nagynyelvi modell]. <https://claude.ai>

Black voter turnout in U.S. presidential elections, historical. (n.d.). *Statista*.

<https://www.statista.com/statistics/1096577/voter-turnout-black-voters-presidential-elections-historical/>

Congressional Research Service (2020). *Confederate Symbols: Relation to Federal Lands and Programs* (R44959). Library of Congress. <https://www.congress.gov/crs-product/R44959>

Charlotte metro area demographic overview. (n.d.). *Statistical Atlas*.

<https://statisticalatlas.com/metro-area/North-Carolina/Charlotte/Overview>

Confederate monument record – Charlotte (monument 600). (n.d.). *Documenting the American South, University of North Carolina*.

<https://docsouth.unc.edu/commland/monument/600/>

Confederate monument records – monuments 3, 13, 14, 17, 68, 98, 106, 112, 315, 382, 499, 550, 742. (n.d.). *Documenting the American South, University of North Carolina*.

<https://docsouth.unc.edu/commland/>

George Dunlap, Commissioner. (n.d.). *Mecklenburg County Board of County Commissioners*.

<https://bocc.mecknc.gov/George-Dunlap>

- Monument Lab. (2021). *National monument audit*. <https://monumentlab.com/monumentlab-nationalmonumentaudit.pdf>
- Monument Lab. (2021). *National monument audit interactive map*.
<https://monumentlab.github.io/national-monument-audit/app/map.html>
- North Carolina population facts. (n.d.). *U.S. Census Bureau – QuickFacts*.
<https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/NC/PST040223>
- National Park Service. (2026. június 4.). *National Register database and research*. U.S. Department of the Interior. <https://www.nps.gov/subjects/nationalregister/database-research.htm>
- Pew Research Center. (2021. június 30.). *Behind Biden's 2020 victory*.
<https://www.pewresearch.org/politics/2021/06/30/behind-bidens-2020-victory/>
- Pew Research Center. (2025. június 26.). *Behind Trump's 2024 victory: A more racially and ethnically diverse voter coalition*.
<https://www.pewresearch.org/politics/2025/06/26/behind-trumps-2024-victory-a-more-racially-and-ethnically-diverse-voter-coalition/>
- Richmond, Virginia demographics. (n.d.). *U.S. Census Bureau – QuickFacts*.
<https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/richmondcityvirginia/RHI225222>
- South region race/ethnicity demographics (Table B03002). (n.d.). *Census Reporter*.
https://censusreporter.org/data/table/?table=B03002&geo_ids=02000US3&primary_geo_id=02000US3
- Southern Poverty Law Center. (2018/2021). *Whose heritage SF* [Dataset].
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1W4H2qa2THM1ni53QYZftGob_k_Bf9HreFAtCERfjCIU/
- Southern Poverty Law Center. (2020). *2020 Confederate symbol removals*.
<https://www.splcenter.org/data-projects/2020-confederate-symbol-removals>
- Turnout in Trump elections. (n.d.). *VPAP – Virginia Public Access Project*.
<https://www.vpap.org/visuals/visual/turnout-in-trump-elections/>

United States Census Bureau. (2021). *QuickFacts: New Orleans city, Louisiana*.
<https://www.census.gov/quickfacts/neworleanscitylouisiana>

Voting and registration historical time series [Data set]. (n.d.). *U.S. Census Bureau*.
https://www2.census.gov/programs-surveys/cps/tables/time-series/voting-historical-time-series/hst_vote01.xlsx

Who voted for president in 2020 [Data]. (n.d.). *Catalist*. <https://catalist.us/wh-national/>

Women's vote in U.S. presidential elections by candidate. (n.d.). *Statista*.
<https://www.statista.com/statistics/1369146/presidential-election-womens-vote-candidate-us/>

2020 presidential general election results. (2020). *Federal Election Commission*.
<https://www.fec.gov/resources/cms-content/documents/2020presgeresults.pdf>

Lenny Curry. (n.d.). *Ballotpedia*. https://ballotpedia.org/Lenny_Curry

City Council members. (n.d.). *City of Greenville, NC*.
<https://www.greenvillenc.gov/government/city-council>

Mayor Mitch Colvin. (n.d.). *City of Fayetteville, NC*. <https://www.fayettevillenc.gov/City-Council/City-Council-Members/Mayor-Mitch-Colvin>

Khan-Cullors, P. (2016. febrúar 23.). We didn't start a movement. We started a network. *Medium*. <https://medium.com/@patrissemariecullorsbrignac/we-didn-t-start-a-movement-we-started-a-network-90f9b5717668>

Removal of Confederate statue from Rockdale County Courthouse grounds, Conyers, GA [Petition]. (n.d.). *Change.org*. <https://www.change.org/p/rockdale-county-board-of-commissioners-removal-of-confederate-statue-from-the-rockdale-county-courthouse-grounds-conyers-ga>

James H. Berry Park news. (n.d.). *JamesHBerryPark.org*. <https://jameshberrypark.org/news>

Confederate monument – HMDB marker entry. (n.d.). *Historical Marker Database*.
<https://www.hmdb.org/m.asp?m=197413>

Alabama public holidays 2020. (n.d.). *LeaveBoard*. <https://leaveboard.com/public-holidays/united-states-alabama-public-holidays-2020/>

Robert E. Lee bust – Fort Myers River District public art. (n.d.). *Arts Council of Southwest Florida*. <https://www.artswfl.com/public-art-2/fort-myers-river-district-public-art-2/robert-e-lee-bust/robert-e-lee-bust>

1301 Sam Ryburn Walk, Charlotte, NC 28204 [Map]. (n.d.). *Google Maps*.
<https://maps.google.com/maps/place/1301+Sam+Ryburn+Walk,+Charlotte,+NC+28204>

Tarrant County commissioners vote to remove Confederate monument. (n.d.). *NBC DFW*.
<https://www.nbcdfw.com/news/local/tarrant-county-commissioners-vote-to-remove-confederate-monument/2385358/>

Confederate statue vandalized in North Carolina. (n.d.). *The Hill*.
<https://thehill.com/blogs/blog-briefing-room/news/402508-confederate-statue-vandalized-in-north-carolina/>

IX. Jogszabályok

Alabama Memorial Preservation Act of 2017, Act No. 2017-354, Ala. Code §§ 41-9-230 to - 237 (2020). (2017. május 25-én lépett hatályba.)

Cultural History Artifact Management and Patriotism Act of 2015, Sess. Law 2015-170, 2015 N.C. Sess. Laws 435, N.C. Gen. Stat. § 100-2.1 (2020). (Elfogadva és hatályba lépett: 2015. július 23.)

Description of state flag; defacing public monuments; obstruction and relocation of monuments, Ga. Code Ann. § 50-3-1(b)(1) (2020). (Elfogadva: 2004. május 13.; hatályba lépett: 2004. július 1.)

Kentucky Military Heritage Commission, Ky. Rev. Stat. Ann. §§ 171.780–.788 (2020). (Elfogadva: 2002. március 12.; hatályba lépett: 2002. július 15.)

Mississippi Military Memorial Protection Act, Ch. 463, 2004 Miss. Laws 496, Miss. Code Ann. § 55-15-81 (2020). (Elfogadva: 2004. április 29.; hatályba lépett: 2004. július 1.)

South Carolina Heritage Act of 2000, Act of May 23, 2000, No. 292, § 3, 2000 S.C. Acts 2071, S.C. Code Ann. § 10-1-165 (2020). (Elfogadva: 2000. május 23.; hatályba lépett: 2000. július 1.)

Tennessee Heritage Protection Act of 2013, Pub. Ch. No. 75, Tenn. Code Ann. § 4-1-412 (2020). (Elfogadva és hatályba lépett: 2013. április 1.)

War memorials for veterans, Va. Code Ann. § 15.2-1812 (2020). Act of Feb. 19, 1904, Ch. 29, 1904 Va. Acts 62. (Módosítva: 1997. március 20.; hatályba lépett: 1997. december 1.; újabb módosítás hatályba lépett: 2020. július 1.)

X. Táblázatok

1. táblázat: Who voted for president in 2020 [Adattábla]. (n.d.). *Catalist*.

<https://catalist.us/wh-national/>

2. táblázat: Pew Research Center. (2025. június 26.). Behind Trump's 2024 victory: Validated voters breakdown [Ábra/adattáblázat]. *Pew Research Center*.

https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/20/2025/06/PP-2025.6.26_validated-voters_2-01.png

XI. Függelék

A korrelációs számítások és a keresztáblás összefüggések tételes levezetése

Az alábbiakban egyenkénti levezetései találhatók a módszertani alfejezetben leíró jelleggel bemutatott összefüggések mögötti statisztikai számításoknak. A függelékben található számítások és az összevetés alapját adó adattáblák vizsgálatára az Anthropic Claude AI nevű generatív mesterséges intelligencia alkalmazás felhasználásával került sor (Anthropic, 2026). Ezt a Budapesti Corvinus Egyetem „12/2025 Rendelkezés a Mesterséges Intelligencia Rendszerek Felhasználásáról”. keretszabályzásban található elvárásokkal összhangban tettem meg.

„Generatív MI eszközök megengedett felhasználása 16. § (1) Saját mű részének vagy egészének utólagos szerkesztése a helyesírás, a nyelvezet és az olvashatóság javítása érdekében, amennyiben ez a művelet a szerző által létrehozott eredeti anyagra irányul, és nem hoz létre tartalmában teljesen új alkotást. (2) Statisztikai vagy egyéb adatsorok elemzésének,

kiértékelésének elősegítése” (Budapesti Corvinus Egyetem Vezetői Bizottsága, 2025, pp. 10-14).

Két típusú kapcsolat kerül vizsgálatra: egyrészt két kategoriális (nominális) változó közötti összefüggést khí-négyzet-féle függetlenségvizsgálattal és phi-együtthatóval (McHugh, 2013; Cramér, 1946), másrészt egy kategoriális és egy folytonos változó közötti kapcsolatot pontbiszeriális korrelációval (Tate, 1954).

Az együtthatók erősségét minden esetben Cohen konvenciója szerint minősítem, mely mind a korrelációs együtthatóra (r), mind a phi-mutatóra alkalmazható: 0,10 alatt elhanyagolható, 0,10–0,29 gyenge, 0,30–0,49 közepes, 0,50 felett erős kapcsolat (Cohen, 1988).

Betáplált Feladat (prompt): *Az alábbi kontingenciatábla(ák) alapján vezesd le lépésről lépésre az alábbi statisztikai mutató(ka)t: [pl. khí-négyzet-próba, phi-együttható, Fisher-féle egzakt teszt, pontbiszeriális korreláció]. Szigorú megkötések: - KIZÁRÓLAG a fent megadott adatokból számolj; ne egészítsd ki, ne becsülj hiányzó cellaértéket, és ne módosíts semmilyen számot. - Ha az adatokban ellentmondást vagy hiányt találsz, jelezd, ne javítsd ki önkényesen. - Minden számítási lépést mutass meg (ne csak a végeredményt írd le), hogy a levezetés utólag ellenőrizhető legyen. - A számítás célja kizárólag a szerző saját elemzésének technikai ellenőrzése/ elősegítése; az eredmény értelmezését, a kutatási kérdéshez kapcsolását és a végleges megfogalmazást magam végzem.*

A) Két kategoriális változó közötti összefüggések

A.1. Pártpreferencia $\times$ az emlékmű újrahasznosítása/relokációja

Bemeneti adatok (kontingenciatábla, $N=76$):

Pártpreferencia	Nincs újrahasznosítás	Van újrahasznosítás	Összesen
Republikánus (a, b)	13	12	25
Demokrata (c, d)	44	7	51
Összesen	57	19	76

Számítási lépések:

$$\varphi = (a \cdot d - b \cdot c) / \sqrt{[(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)]}$$

Behelyettesítve: a=12, b=13, c=7, d=44 (a táblázatot „Van újrahasznosítás” oszlop szerint rendezve). $a \cdot d = 12 \times 44 = 528$; $b \cdot c = 13 \times 7 = 91$; a számláló: $528 - 91 = 437$. A nevező: $\sqrt{(25 \times 51 \times 19 \times 57)} = \sqrt{1\,380\,825} \approx 1\,175,1$. Ebből $\varphi = 437 / 1\,175,1 \approx 0,37$.

$$\chi^2 = N \cdot (a \cdot d - b \cdot c)^2 / [(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)]$$

$\chi^2 = 76 \times 437^2 / 1\,380\,825 = 76 \times 190\,969 / 1\,380\,825 \approx 10,51$, 1 szabadságfokkal (df=1). Ez a khi-négyzet-érték $p=0,001$ szinten szignifikáns (McHugh, 2013). Mivel a legkisebb cellaérték (b=13) a khi-négyzet-próba alkalmazhatósági küszöbén belül van, Fisher-féle egzakt teszttel is megerősítettem az eredményt: $p=0,002$, esélyhányados=5,80 (Fisher, 1922).

Eredmény és erősség:

$\varphi = 0,37$, $p = 0,001$ — Cohen (1988) konvenciója szerint közepes-erős, statisztikailag szignifikáns kapcsolat.

A.2. Pártpreferencia × az újrahasznosítás tényleges kivitelezése

Bemeneti adatok (N=76):

Pártpreferencia	Nincs kivitelezve	Kivitelezve	Összesen
Republikánus (a, b)	14	11	25
Demokrata (c, d)	45	6	51
Összesen	59	17	76

Számítási lépések:

a=11, b=14, c=6, d=45. $a \cdot d = 11 \times 45 = 495$; $b \cdot c = 14 \times 6 = 84$; számláló: $495 - 84 = 411$. Nevező: $\sqrt{(25 \times 51 \times 17 \times 59)} = \sqrt{1\,281\,075} \approx 1\,131,8$. $\varphi = 411 / 1\,131,8 \approx 0,36$. A khi-négyzet-érték: $\chi^2 = 76 \times 411^2 / 1\,281\,075 = 76 \times 168\,921 / 1\,281\,075 \approx 10,04$ (df=1, $p=0,002$). Fisher-féle egzakt teszt: $p=0,003$, esélyhányados=5,89.

Eredmény és erősség:

$\varphi = 0,36$, $p = 0,002$ — közepes-erős, szignifikáns kapcsolat, gyakorlatilag megegyezik az A.1. pont eredményével.

A.3. Pártpreferencia × az eltávolítás módja (intézményi vagy tüntetői/egyéni jellegű)

Bemeneti adatok (N=74):

Pártpreferencia	Tüntetői/egyéni	Intézményi	Összesen
Republikánus (a, b)	1	24	25
Demokrata (c, d)	7	42	49
Összesen	8	66	74

Számítási lépések:

$a=24$, $b=1$, $c=42$, $d=7$ („Intézményi” oszlop szerint). $a \cdot d = 24 \times 7 = 168$; $b \cdot c = 1 \times 42 = 42$; számláló: $168 - 42 = 126$. Nevező: $\sqrt{(25 \times 49 \times 66 \times 8)} = \sqrt{646\,800} \approx 804,2$. $\varphi = 126 / 804,2 \approx 0,16$. $\chi^2 = 74 \times 126^2 / 646\,800 = 74 \times 15\,876 / 646\,800 \approx 1,82$ (df=1, $p=0,178$). Fisher-féle egzakt teszt: $p=0,253$, esélyhányados=4,00.

Eredmény és erősség:

$\varphi = 0,16$, $p = 0,178$ — Cohen (1988) szerint gyenge, statisztikailag nem szignifikáns kapcsolat.

B) Kategoriális és folytonos változók közötti kapcsolatok (pontbiszeriális korreláció)

A pontbiszeriális korreláció számításának általános formája:

$$r_{pb} = [(M_1 - M_0) / SD] \times \sqrt{(p \cdot q)}$$

ahol M_1 és M_0 a folytonos változó átlaga a bináris változó 1, illetve 0 kategóriájában, SD a folytonos változó teljes szórása, p és q pedig az 1, illetve 0 kategóriába eső esetek aránya (Tate, 1954). A lakosságszám-változót tízes alapú logaritmussal transzformáltam a jobbra ferde eloszlás miatt.

B.1. log(lakosságszám) × pártpreferencia (D=1)

$N=74$; $n(D)=50$, $n(R)=24$. $M_1(\text{demokrata})=5,177$; $M_0(\text{republikánus})=4,675$; a különbség: $0,503$. A teljes minta szórása: $SD=0,657$. Az arányok: $p=0,676$ (demokrata), $q=0,324$ (republikánus); $\sqrt{(p \cdot q)}=0,468$. Behelyettesítve: $r = (0,503/0,657) \times 0,468 \approx 0,358$ ($p=0,002$).

$r = 0,358$, $p = 0,002$ — közepes erősségű, szignifikáns, pozitív kapcsolat.

B.2. log(lakosság szám) $\times$ az eltávolítás intézményi jellege

$N=73$; $n(\text{intézményi})=65$, $n(\text{nem intézményi})=8$. $M_1(\text{intézményi})=4,961$; $M_0(\text{nem intézményi})=5,452$; a különbség: $-0,491$. $SD=0,662$. $p=0,890$, $q=0,110$; $\sqrt{(p \cdot q)}=0,312$. $r = (-0,491/0,662) \times 0,312 \approx -0,232$ ($p=0,049$).

$r = -0,232$, $p = 0,049$ — gyenge-közepes, a szignifikancia határán elhelyezkedő, negatív irányú kapcsolat.

B.3. log(lakosság szám) $\times$ újrahasznosítás/relokáció

$N=74$; $n(\text{újrahasznosítás})=18$, $n(\text{nincs})=56$. $M_1=4,857$; $M_0=5,065$; különbség: $-0,208$. $SD=0,657$. $p=0,243$, $q=0,757$; $\sqrt{(p \cdot q)}=0,429$. $r = (-0,208/0,657) \times 0,429 \approx -0,136$ ($p=0,249$).

$r = -0,136$, $p = 0,249$ — elhanyagolható-gyenge, nem szignifikáns kapcsolat.

B.4. Afroamerikai lakossági arány $\times$ pártpreferencia (D=1)

$N=65$; $n(D)=40$, $n(R)=25$. $M_1=35,235\%$; $M_0=28,584\%$; különbség: $6,651$ százalékpont. $SD=20,925$. $p=0,615$, $q=0,385$; $\sqrt{(p \cdot q)}=0,486$. $r = (6,651/20,925) \times 0,486 \approx 0,155$ ($p=0,219$).

$r = 0,155$, $p = 0,219$ — gyenge, nem szignifikáns kapcsolat.

B.5. Afroamerikai lakossági arány $\times$ az eltávolítás intézményi jellege

$N=63$; $n(\text{intézményi})=62$, $n(\text{nem intézményi})=1$. $M_1=33,342\%$; $M_0=6,100\%$; különbség: $27,242$ százalékpont. $SD=21,029$. $p=0,984$, $q=0,016$; $\sqrt{(p \cdot q)}=0,125$. $r = (27,242/21,029) \times 0,125 \approx 0,162$ ($p=0,205$).

$r = 0,162$, $p = 0,205$ — gyenge, nem szignifikáns kapcsolat; a rendkívül kicsi $n_0=1$ miatt ez az érték különösen bizonytalan, óvatosan kezelendő.

B.6. Afroamerikai lakossági arány $\times$ újrahasznosítás/relokáció

$N=65$; $n(\text{újrahasznosítás})=17$, $n(\text{nincs})=48$. $M_1=37,541\%$; $M_0=30,954\%$; különbség: 6,587 százalékpont. $SD=20,925$. $p=0,262$, $q=0,738$; $\sqrt{(p \cdot q)}=0,440$. $r = (6,587/20,925) \times 0,440 \approx 0,138$ ($p=0,272$).

$r = 0,138$, $p = 0,272$ — gyenge, nem szignifikáns kapcsolat.

Összefoglaló táblázat

Vizsgált kapcsolat	N	Együttható	p	Erősség (Cohen, 1988)
Párt × Újrahasznosítás (szándék)	76	$\varphi=0,37$	0,001	közepes-erős, szign.
Párt × Újrahasznosítás (kivitelezve)	76	$\varphi=0,36$	0,002	közepes-erős, szign.
Párt × Intézményi eltávolítás	74	$\varphi=0,16$	0,178	gyenge, n.sz.
log(Népesség) × Párt	74	$r=0,358$	0,002	közepes, szign.
log(Népesség) × Intézményi	73	$r=-0,232$	0,049	gyenge- közepes, határeset
log(Népesség) × Újrahasznosítás	74	$r=-0,136$	0,249	gyenge, n.sz.
Afroam.% × Párt	65	$r=0,155$	0,219	gyenge, n.sz.
Afroam.% × Intézményi	63	$r=0,162$	0,205	gyenge, n.sz.
Afroam.% × Újrahasznosítás	65	$r=0,138$	0,272	gyenge, n.sz.